

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1950: 38
FÖRSVARSDPARTEMENTET

UTREDNING

RÖRANDE

FRIVILLIGT FÖRSVARARBETE

AVGIVEN DEN 18 OKTOBER 1950 AV

KOMMITTÉN FÖR FRIVILLIGT
FÖRSVARARBETE

S T O C K H O L M
1 9 5 0

Statens offentliga utredningar 1950

Kronologisk förteckning

1. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 18. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Örebro län. Beckman. 44 s. K.
2. Betänkande angående tyskgruvorna och centralorgan för gruvkenden. Victor Petterson. 157 s. H.
3. Betänkande med förslag angående folkskolans disciplinmede m. m. Kihlström. 137 s. E.
4. Skolöverstyrelsens utåtande angående beskärning av timplanerna vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. Sätens Reproduktionsanstalt. 105 s. E.
5. Orsavsdragskommittén. Betänkande med förslag till ändrade kommunala orsavsdrag m. m. Beckman. 199 s. FI.
6. Utredning angående överflyttning av viss del av riksbankens örelse till en statlig affärsbank m. m. Marcus. 64 s. FI.
7. 1949 års uppördessakkunniga. 1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppördesförklarandet. Marcus. 112 s. FI.
8. Betänkande angående rationaliseringsverksamheten inom den offentliga förvaltningen. Beckman. 155 s. Ju.
9. Utredning angående de handelspolitiska arbetsformerna m. m. 2. Redogörelse för de olika avtalstyperna i det svenska ötalssystemet. Katalog- och Tidskriftstryck. 74 s. H.
10. Den svenska elbranschens kapacitet och konkurrensförhållanden. Marcus. 175 s., 1 pl. H.
11. Socialvårdskommitténs betänkande. 17. Utredning och förslag angående lag om socialhjälp m. m. Beckman. 64^a s., 615 s. S.
12. Handelsutbildningskommitténs betänkande och förslag. 1. Handelsgymnasierna. Marcus. 445 s. E.
13. Skyddarun för civilbefolkningen. Nordisk Rotogravyr. 164 s., 1 pl. I.
14. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 4. D) smalspåriga västgötabanorna. Gummesson. 99 s. K.
15. 1948 års järnbruksutredning. Betänkande angående järnbrukens arbetskraftsförörjning och därmed sammanhängande problem. Kihlström. 85 s. S.
16. Förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrätts område. Av I. Strahl. Victor Petterson. 163 s. Ju.
17. Betänkande med förslag rörande decentralisering inom väg- och vätenbyggnadeverket m. m. Victor Petterson. 151 s. K.
18. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 19. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Västmanlands län. Beckman. 37 s. K.
19. Betänkande med utredning och förslag angående fordringar på synförmågan för anställning i allmän och enskild tjänst m. m. Kihlström. 235 s. S.
20. Undersökning rörande brukningskostnadernas samband med åkerfältens storlek, form och beskaffenhet. Germandt. 276 s. Jo.
21. 1944 års allmänna skattekommitté. 4. Betänkande med förslag angående ändrade bestämmelser för beskattning av periodiskt underlöd, m. m. samt av utdelning å svenska aktier och andelar i vissa fall, m. m. Marcus. 170 s. FI.
22. Statsbidrag för ålderdomshem. Beckman. 61 s. S.
23. Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 5 angående verksamheten vid sjukhusvätterierna och möjligheterna att rationalisera densamma. Kihlström. 201 s. I.
24. Betänkande med förslag till det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation. Norstedt. 63 s. Ju.
25. Det statliga utredningstrycket. Trycksakskommitténs betänkande. Idun. 43 s. FI.
26. Kommittésvenska. En undersökning och ett förök till riktlinjer av E. Wellander. Bilaga till trycksakskommitténs betänkande. Idun. 88 s. FI.
27. Betänkande med förslag till ny lag om flottning i allmän flottled, m. m. Beckman. 220 s. Ju.
28. Länsstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen. Idun. VI, 680 s. I.
29. Betänkande angående arbets- och kapitalkostnaderna i jordbrukskalkylen. Idun. 269 s. Jo.
30. Partsorgan inom yrkesinspektionens distrikt. Marcus. 39 s. S.
31. Betänkande med förslag till lag om prästmöte och stiftsmöte m. m. Av H. Ljungberg. Katalog- och Tidskriftstryck. 93 s. E.
32. Arbetstidsutredningens betänkande. Del 4. Tre veckors semester. Beckman. 93 s., 128^a s. S.
33. Allmän pensionsförsäkring. Principbetänkande. Norstedt. 329 s. H.
34. Undersökning av taxeringsutfallet beträffande jordbruksfastighet å landsbygden vid 1945 års allmänna fastighetstaxering. Norstedt. VI, 174 s. FI.
35. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående avdrag vid taxering för utländska skatter. Beckman. 149 s. FI.
36. Försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning. Beckman. 297 s. Fö.
37. Försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning. Bildbilaga. Beckman. 39 s. Fö.
38. Utredning rörande frivilligt försvarsarbete. Beckman. 311 s. Fö.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E = ecklesiastikdepartementet. Jo = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1950: 38
FÖRSVARSDÉPARTEMENTET

UTREDNING

RÖRANDE

FRIVILLIGT FÖRSVARARBETE

AVGIVEN DEN 18 OKTOBER 1950 AV

KOMMITTÉN FÖR FRIVILLIGT
FÖRSVARARBETE

STOCKHOLM 1950
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI

1925 50

STAVEN GÅRDETS FÖRSTÄNDAMÅNS FÖRSLAG

FÖRSTÄNDAMÅNS

FÖRSLAG

FÖRSTÄNDAMÅNS FÖRSLAG

ÅR 1911 DEN 15 SEPTEMBER 1911

FÖRSTÄNDAMÅNS FÖRSLAG

FÖRSTÄNDAMÅNS FÖRSLAG

STAVEN GÅRDETS FÖRSTÄNDAMÅNS FÖRSLAG
ÅR 1911 DEN 15 SEPTEMBER 1911

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Skrivelse till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet</i>	7
 <i>Kap. I. Inledning.</i>	
A. Tillsättandet av kommittén för frivilligt försvarsarbete	9
B. Sättet för utredningens bedrivande	10
C. Av kommittén använd terminologi	10
 <i>Kap. II. Det frivilliga försvarsarbetets uppkomst och utveckling.</i>	
A. Allmän översikt	12
B. Vissa frivilliga försvarssammanslutningars uppgifter och organisation....	12
C. Sammanfattning	28
 <i>Kap. III. Huvuddragen av kommitténs förslag</i>	 32
 <i>Kap. IV. Frivillig försvarsverksamhet och särskilda organisationer för sådan verksamhet.</i>	
A. Allmänna synpunkter	40
B. Totalförsvarets krigsorganisationer	43
C. Behov av frivillig försvarsverksamhet för tillgodoseendet av krigsorganisationernas personalbehov	54
D. Behov av frivillig försvarsverksamhet för tillgodoseendet av krigsorganisationernas utbildningsbehov.....	66
 <i>Kap. V. Uppgiftsfördelning mellan myndigheter och organisationer</i>	 72
 <i>Kap. VI. Sammanslagning eller samordning av de frivilliga försvarsorganisationerna.</i>	 77
 <i>Kap. VII. Arbetsuppgifter för de olika organisationerna</i>	 83
 <i>Kap. VIII. Åtgärder för ledning och samordning av frivillig försvarsverksamhet.</i>	
A. Riksinstanten	92
B. Regionala instansen	101
C. Lokala instansen	106
 <i>Kap. IX. Behovet av instruktörer för frivillig utbildning m. m.</i>	
A. Instruktörer	111
B. Befattningshavare för handläggning av frågor rörande kvinnlig krigstjänstpersonal	117
 <i>Kap. X. Frivilligt utbildad personals ställning i fred och krig m. m.</i>	
A. Principiella synpunkter.....	126
B. Bibehållande av löneförmåner för statstjänstemän under ledighet för frivillig befälsutbildning m. m.....	129
C. Kompensation under obligatorisk utbildning för frivilligt genomgången utbildning.....	132

	Sid.
<i>Kap. XI. Ersättningar m. m. till instruktörer och elever.</i>	
1. Allmänna synpunkter	135
2. Ersättningar m. m. till instruktörer	135
3. Ersättningar m. m. till elever.....	141
a) Lägerutbildning	142
b) Fritidsutbildning	147
<i>Kap. XII. Kostnader för frivillig försvarsverksamhet.</i>	
A. Direkta utbildningskostnader.....	150
1. Allmänna synpunkter	150
2. Kostnader för instruktörer och elever	151
a) Daglöner.....	151
b) Instruktörsarvoden och resekostnader för instruktörer och elever ..	151
3. Övriga utbildningskostnader.....	151
a) Inkvartering och förplägnad	152
b) Utrustning inklusive beklädnad	152
c) Lokaler	152
d) Ammunition.....	153
e) Drivmedel	153
f) Lån av motorfordon.....	153
g) Järnvägstransporter	153
h) Övnings- och målmateriel, handräckning m. m.....	154
B. Indirekta utbildningskostnader.	
1. Kostnader för den statliga administrationen	154
2. Kostnader för organisationernas administration samt för upplysning ..	154
<i>Kap. XIII. Grunderna för tilldelning av statsbidrag.</i>	
1. Allmänna synpunkter	156
2. Ackordspriset.....	157
3. Särskilda bidrag vid lägerutbildning	160
a) Daglön.....	160
b) Bidrag till förläggning och förplägnad, då sådan förmån icke kan tillhandahållas kostnadsfritt av kronan	160
4. Särskilda bidrag till drivmedel för vissa organisationer.....	161
5. Övergångsvis utgående bidrag till administration m. m.....	161
6. Sammanfattning	162
<i>Kap. XIV. Statsanslagen och sättet för deras beräkande.</i>	
A. Förnödenheter och materiel.....	163
1. Ammunition	164
2. Utrustning inklusive beklädnad samt lån av motorfordon.....	164
a) Tygmateriel	164
b) Intendenturmateriel.....	165
c) Drivmedel	165
d) Förplägnad	165

	Sid.
B. Statsbidragen	166
1. Bidrag till egentliga utbildningskostnader.....	166
2. Bidrag till daglöner (motsvarande).....	167
3. Bidrag till kost och logi	168
4. Bidrag till drivmedel	168
5. Övergångsvis utgående bidrag för administration m.m.....	168
 <i>Kap. XV. De frivilliga försvarsorganisationernas särskilda uppgifter.</i>	
A. Riksorganisationen för frivillig militärutbildning	170
I. Centralförbundet för befälsutbildning	170
1. Verksamhetens omfattning	170
2. Repetitionsutbildningen	171
a) Utbildningens längd och omfattning	171
b) Förordnandeperioder	173
3. Befodringsutbildningen	175
a) Befodringsutbildning i allmänhet.....	175
b) Möjlighet för icke officersutbildad värnpliktig att genom frivillig utbildning nå officersgrad (»långa vägen»).....	178
4. Specialkurser	184
5. Åtgärder i syfte att stimulera det värnpliktiga befälet till frivillig utbildning	185
6. Ungdomsutbildning	190
7. Vissa spörsmål	192
a) Truppförbandschefernas åligganden	192
b) Meritberäkning m. m	193
8. Kostnadsberäkningar	195
II. Frivilliga motorcykelorganisationen	196
III. Reservbefälets organisationer	199
B. Riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning	203
I. Föreningen svenska röda korset.....	203
II. Riksförbundet Sveriges lottor	207
III. Föreningen svenska blå stjärnan	212
IV. Frivilliga bilorganisationen	218
V. Frivilliga radioorganisationen	222
VI. Svenska brukshundklubben	226
C. Riksorganisationen för frivillig civilförsvarsutbildning	230
Riksluftskyddsförbundet	230
D. Riksorganisationen för frivilligt skytte.	236
I. Det frivilliga skytteväsendet.....	237
II. Svenska pistolskytteförbundet	250
III. Svenska sportskytteförbundet	255
IV. Sammanfattning	258
E. Konsekvenser i ekonomiskt avseende av kommitténs förslag vid uttagande av maximal utbildningsvolym	258

Kap. XVI. Vissa frågor.

A. Järnvägstransporter till nedsatta priser	262
B. Tillhandahållande av vapen m. m.	263
C. Tjänste- och föreningsdräkter	264

Bilagor:

1. Förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse om de frivilliga försvarsorganisationernas uppgifter m. m. (frivilligkungörelse).....	269
Utkast till vissa bestämmelser, avsedda att ingå i instruktion för frivilligledningen	272
Förslag till instruktion för samarbetsnämnd.....	274
2. P.M. rörande lottarepresentanter inom militära staber	276
3. P.M. angående frivilligt utbildad personals ställning i fred och krig	282
4. P. M. rörande nu utgående bidrag till frivillig försvarsverksamhet	286
5. Vissa kostnadsberäkningar (bilaga till kap. XV)	296

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Försvarsdepartementet.

Den 30 juni 1948 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för försvarsdepartementet att *dels* tillkalla högst fem utredningsmän för att verkställa utredning rörande vissa spörsmål beträffande de frivilliga försvarsorganisationerna ävensom avgiva de förslag, vilka av utredningen föranleddes, *dels* utse en av utredningsmännen att vara ordförande, *dels* ock besluta om sekreterarbiträde och om tillkallande av särskilda experter för att stå till utredningsmännens förfogande för samråd och särskilda utredningsuppdrag.

Med stöd av nämnda bemyndigande har statsrådet och chefen för försvarsdepartementet den 23 juli 1948 tillkallat generalmajoren F. S. A. Ryman, direktören i Lantbruksförbundets tidskriftsaktiebolag E. Bjelle, generalsekreteraren i Centralkommittén Folk och Försvar översten K. I. Göthberg, ledamoten av riksdagens andra kammare ombudsmannen C. A. E. Lindberg och statskommissarien K. A. Lindbergson att utföra ifrågavarande uppdrag, därvid Ryman tillika anmodats att i egenskap av ordförande leda utredningsmännens arbete. Sedan Ryman beretts tjänstledighet på grund av sjukdom anmodade departementschefen genom beslut den 31 oktober 1949 Göthberg att, under den tid Ryman på grund av sjukdom vore förhindrad fullgöra det honom lämnade uppdraget, såsom ordförande leda kommittéarbetet.

Utredningsmännen ha antagit benämningen kommittén för frivilligt försvarsarbete.

Vidare har departementschefen den 20 september 1948 uppdragit åt numera t. f. förste byråsekreteraren hos försvarets civilförvaltning, friherre L. J. T. Stiernstedt att i egenskap av sekreterare biträda utredningen.

Till experter i kommittén har chefen för försvarsdepartementet utsett den 20 september 1948 numera överstelöjtnanten vid generalstabskåren S. Holmberg, numera överstelöjtnanten i Västernorrlands regemente A. V. Tillæus, majoren vid intendenturkåren E. G. A. Tynelius och numera majoren vid kommandantsstaben i Stockholm J. K. E. Gårdman, den 13 oktober 1948 majoren vid krigshögskolan E. O. Rosengren samt den 14 mars 1949 numera kaptenen vid Västernorrlands regemente C. E. Å. Almgren. Av experterna ha Rosengren i huvudsak tagits i anspråk för utredning angående den frivilligt utbildade personalens ställning i fred och krig och Almgren biträtt kommittén vid fullgörandet av det av Kungl. Maj:t genom beslut den 4 mars 1949 ålagda uppdraget att jämväl utreda frågan om behovet av kvinnlig personal för handläggning av lottaärenden inom de militära staberna jämte därmed

sammanhängande spørsmål. Övriga experter ha biträtt vid utredningsarbetet i dess helhet. Gårdman har därutöver under avsevärd tid svarat för sekreterargöromål.

Under fortgången av kommitténs arbete ha från Kungl. Maj:t till kommittén överlämnats vissa framställningar för att tagas under övervägande vid fullgörandet av det kommittén meddelade uppdraget eller för att eljest vara tillgängliga hos kommittén.

På grund av remisser har kommittén under utredningens gång avgivit följande särskilda utlåtanden eller yttranden, nämligen

den 22 oktober 1948 över försvarets civilförvaltnings medelsäskanden för budgetåret 1949/50 i vad avsåg anslagen till Armén: Frivilliga befälsutbildningsrörelsen samt till Lottaorganisationen,

den 1 februari 1949 över en av försvarets civilförvaltning gjord framställning angående avlöningsförmåner m. m. till vissa lottor vid marinen och flygvapnet,

den 8 februari 1949 över ett av civilförsvarsstyrelsen framlagt förslag till ändring av avlöningsreglementet för civilförsvarspersonal m. m.,

den 15 februari 1949 över en av chefen för armén gjord framställning rörande militär personals medverkan vid vissa tävlingar, som anordnas av de frivilliga försvarsorganisationerna,

den 30 november 1949 över ett av civilförsvarsstyrelsen lämnat förslag till rese- och traktamentsersättningar i anledning av deltagande i centralt och lokalt anordnad civilförsvarsutbildning m. m.,

den 24 maj 1950 över en inom arméstaben utarbetad promemoria angående ändrade bestämmelser för förordnande av värnpliktigt befäl.

En till kommittén den 6 oktober 1949 remitterad ansökning rörande avlöning med B-avdrag under genomgång av viss kurs torde få anses besvarad genom den vid denna skrivelse fogade utredningen.

I skrivelse den 16 mars 1949 till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet hemställde kommittén om viss utredning rörande skattefrihet för gåvor till de frivilliga försvarsorganisationerna.

Kommittén eller särskilda delegationer inom kommittén ha under arbetets fortgång företagit ett flertal studieresor till olika delar av landet.

Sedan kommitténs arbete numera slutförts, får kommittén härmed till fullgörande av sitt uppdrag vördsamt överlämna sin utredning rörande frivilligt försvarsarbete.

Om de i utredningen framlagda förslagen är kommittén enig.

Stockholm den 18 oktober 1950.

SVEN RYMAN

E. BJELLE

IVAR GÖTHBERG

CARL LINDBERG

K. A. LINDBERGSON

/ Lars Th. Stiernstedt

KAP. I. INLEDNING

A. Tillsättandet av kommittén för frivilligt försvarsarbete.

Vid meddelande av direktiven för kommittén lämnade statsrådet och chefen för försvarsdepartementet inledningsvis en redogörelse för vad 1945 års försvarskommitté anförde i sitt den 25 november 1947 avgivna betänkande med förslag angående försvarets organisation (SOU 1947: 72 och 73) rörande de frivilliga försvarsorganisationernas uppgifter och ställning samt återgav, vad han yttrat beträffande de frivilliga försvarsorganisationerna vid anmälan av propositionen nr 206 till 1948 års riksdag, vari försvarskommitténs förslag upptogs till behandling. Departementschefen anförde vidare:

Vid anmälan av nyssnämnda proposition utgick jag i likhet med försvarskommittén ifrån att de uppgifter, som för närvarande åvila de frivilliga försvarsorganisationerna i princip borde kvarstå oförändrade. Jag erinrade därjämte om det sammanhang, som rådde mellan kommitténs förslag i vad avser det frivilliga försvarsarbetet och värnpliktsfrågorna. Då jag emellertid för det dåvarande icke från de militära myndigheterna erhållit allt det material, som erfordrades för ett slutligt bedömande av sistnämnda frågor, framhöll jag, att redan av denna anledning svårigheter mötte att nu överblicka det problemkomplex, som stode i samband med de frivilliga försvarsrörelserna.

Till det sagda komme, framhöll jag vidare, att utöver vad nyss anförts åtskilliga för det frivilliga försvarsarbetet väsentliga spörsmål vore i behov av ytterligare utredning. Kommittén hade i sådant avseende pekat på frågorna om möjligheterna att i ökad utsträckning stimulera det värnpliktiga befälet till repetitionsutbildning, utformandet av »den långa vägen» för förvärv av kompetens såsom värnpliktig officer, befälsutbildningens tillgodoräknande i merithänseende, reglerna för ersättning under frivillig tjänstgöring och frivillig utbildning av sammanhängande natur, premier för frivillig befälsutbildning, behovet av kvinnliga bilförare och möjligheterna att tillgodose detta behov, omfattningen av den för sådan personal erforderliga utbildningen, det frivilliga försvarsarbetets samordning, ledning och ekonomi, uppdelningen av arbetsuppgifterna på de olika organisationerna, möjligheten att tillgodose deras lokalbehov i samband med ändringar i försvarets fredsorganisation, översyn av bestämmelserna om utlåning av automatvapen m. m. Även enligt min mening, yttrade jag slutligen, borde dessa frågor underkastas särskild utredning och jag förklarade mig ha för avsikt att föranstalta om en sådan. — — —

Av de frivilliga organisationerna ha en del rent militär karaktär, såsom centralförbundet för befälsutbildning och betjänar närmast det militära försvaret. Andra åter, såsom svenska röda korset och Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund, avse att fylla uppgifter inom såväl det militära försvaret som civilförsvaret. Någon klar gränsdragning mellan de olika försvarsrörelsernas verksamhet är nu i vissa fall svår att göra. Det synes mig därför angeläget, att frågan om organisationernas målsättning närmare utredes liksom ock spörsmålet, hur deras lokala och regionala organisation lämpligen bör ordnas för att mest gagna det samlade riksförsvaret. Jämväl frågan om att inrätta en enhetlig ledning för organisationerna

utan att rubba deras karaktär av frivilligrörelser bör prövas. Särskild uppmärksamhet synes böra ägnas möjligheterna att ernå önskvärd enhetlighet i fråga om grunderna för personalens krigsanvändning och utbildning samt beträffande ekonomiska förmåner och tjänsteklassplacering, instruktörsarvoden m. m. Det synes även erforderligt ompröva de olika frågor, som sammanhånga med instruktörsbehovet för den frivilliga utbildningsverksamheten och dess tillgodoseende. I samtliga ovannämnda hänseenden kan utredningen själfallet icke begränsas till de frivilligorganisationer eller delar av dessa, som mera direkt tjäna endast arméns intressen, utan bör avse alla sådana organisationer som rekrytera eller utbilda personal för riksförsvarets olika delar.

I förevarande sammanhang synes även böra upptagas frågan om reservpersonals deltagande i frivillig utbildningsverksamhet. — — —

B. Sättet för utredningens bedrivande.

För att få en närmare överblick över de spörsmål, som kunde beröra kommitténs arbetsområde, ha de skilda organisationerna inför kommittén fått lämna en översikt över respektive organisationers verksamhet. Sedermera ha de till kommittén knutna experterna verkställt detaljundersökningar och inför kommittén framlagt resultaten härav. Dessa ha därefter blivit föremål för ingående diskussioner och överbäganden inom kommittén. Jämsides härmed har kommittén samrått med de myndigheter, som beröras av här ifrågavarande verksamhet. Vidare har kommittén vid sina studiebesök förskaffat sig en närmare kännedom om det frivilliga försvarsarbetets bedrivande.

C. Av kommittén använd terminologi.

Kommittén har under sitt arbete beaktat, att olika terminologi användes inom de olika delarna av försvaret. I samma uttryck inlägges stundom olika betydelse inom totalförsvarets skilda delar. Kommittén har därför funnit det nödvändigt att använda en enhetlig terminologi, för vilken nedan lämnas en kortfattad redogörelse.

De frivilliga försvarsorganisationerna ha i regel tre instanser, nämligen riksinstanzen, läns- eller förbundsinstansen samt föreningsinstansen.

Läns- och förbundsinstansen benämnas i utredningen för *regionala* instansen och föreningsinstansen den *lokala* instansen. Samma benämningar utnyttjas även för de myndigheter och övriga organisationer, som handhåva personalfrågor. Civilförsvarschef, hemvärnschef och föreståndare för fordonscentral äro sålunda lokal instans inom civilförsvaret, hemvärdet respektive allmänna civila trafikledningen.

I det följande avses med

försvarsområdesbefälhavare jämväl militärbefälhavaren för VII. militärområdet samt infanteribefälhavaren vid Blekinge och Stockholms kustartilleriförsvar;

försvarsområdesstab jämväl VII. militärbefälsstaben och infanteribefälhavarstaberna i Karlskrona och Vaxholm;

regementschef jämväl kårchef, stationschef vid örlogsstation samt flottiljchef;

överstyrelse riksinstanter för de frivilliga försvarsorganisationerna;

förbundsstyrelse regionala instanser för de frivilliga försvarsorganisationerna;

föreningsstyrelse styrelse för befälsutbildningsförening, lottakår, styrelse för kvinnlig bilkår, styrelse för rödakorskår och distriktsstyrelse inom föreningen svenska blå stjärnan.

Det totala riksförsvarets — totalförsvarets — olika delar benämnas det *militära försvaret*, *civiltförsvaret* och det *ekonomiska försvaret*. Inom dessa olika delar kunna ett flertal olika *försvars(krigs-)organisationer* urskiljas.

Det totala kriget kräver att praktiskt taget alla medborgare engageras i det totala försvaret. Under krig komma många verk och myndigheter att fortsätta sin ordinarie verksamhet med ungefär samma personal, som finnes i fredstid. För sådana myndigheter innebär övergången till krigsmässig verksamhet inga särskilda problem ur personalsynpunkt. För huvuddelen av myndigheter och verk bliva emellertid uppgifterna i krig av helt annan omfattning och karaktär än de fredsmässiga uppgifterna. De flesta verk och myndigheter måste därför övergå till en särskild krigsorganisation. Ehuru icke överallt vedertaget benämnes denna övergång *mobilisering*. Sådana myndigheter (organ), som i regionala eller lokala instanser ombesörja mobilisering, benämnas i denna utredning *mobiliserande myndigheter*. Som exempel kan nämnas regementschef, hemvärnschef, civiltförsvarschef och länstrafikledare.

För att de mobiliserande myndigheterna tillräckligt snabbt skola kunna genomföra sin mobilisering måste i fredstid ha klarlagts, ofta i detalj, bl. a. den avsedda krigsorganisationens omfattning samt placeringen i olika befattningar av den personal, som i krig disponeras. Personalens placering i de ifrågakommande befattningarna benämnas på olika sätt inom olika myndigheter, men kallas inom denna utredning för *krigsplacering*. Krigsplacering kan ske på grund av lagbestämmelser eller efter frivilligt åtagande.

Frivillig krigsplacering vid militära försvaret sker genom antagning av *krigsfrivilliga*. Någon motsvarande beteckning existerar icke inom civiltförsvaret och det ekonomiska försvaret. För den, som frivilligt krigsplaceras vid civiltförsvaret eller det ekonomiska försvaret, användes i utredningen benämningen *frivillig*.

För tjänstgöring inom krigsmakten tagas medlemmarna i vissa frivilliga försvarsorganisationer i anspråk dels i befattningar, som enligt mobiliseringstabellerna skola bestridas av personal ur nämnda organisationer (*A-personal*), dels genom att ställas till militär myndighets förfogande för mera tillfällig i mobiliseringstabellerna icke närmare angiven tjänstgöring (*B-personal*). Inom civiltförsvaret och allmänna civila trafikledningen bindes personalen genom avtal och benämnas *C-personal* respektive *T-personal*.

Frivillig utbildning, som bedrivs i form av enstaka lektioner och övningar — i regel på fritid under vardagskvällar samt sön- och helgdagar — på eller i närheten av vederbörandes bostadsort, benämnas *fritidsutbildning*. I motsats härtill användes uttrycket *lägerutbildning* för sammanhängande övningar under tre eller flera dagar i följd. Sistnämnda utbildning förlägges oftast till platser, belägna utanför elevernas bostadsort.

KAP. II. DET FRIVILLIGA FÖRSVAR SAR BETETS UPPKOMST OCH UTVECKLING

A. Allmän översikt.

Frivillig försvarsverksamhet kan spåras rätt långt tillbaka. I tider, då krigshotet varit starkt, har hos stora delar av vårt folk spontant uppstått en önskan att genom frivilliga insatser stödja försvaret. Denna strävan har tagit sikte på att öka i försvaret ingående personals färdigheter i skilda avseenden samt att höja allmänhetens förståelse för nödvändigheten av att äga tillgång till ett starkt försvar. För detta ändamål ha bildats föreningar och organisationer med olika försvarsgagnande uppgifter. Den äldsta organisationen av här avsett slag torde vara det frivilliga skytteväsendet, vars föregångare bildades redan omkring år 1830 i form av skytte- och jaktsällskap. Vid mitten av 1800-talet tillkommo under trycket av då rådande utrikespolitiska spänning skarpskytteföreningar, som utformades efter militära förebilder. Vanligen bildade varje förening ett eller flera kompanier med uppgift att på frivillig väg öka skjutskickligheten hos medlemmarna.

De stora krig, som rasat under 1900-talet, ha kommit intresset för att genom frivilliga insatser stödja försvaret att stegras i hög grad. Resultatet har blivit ett stort antal föreningar och sammanslutningar, som verka för försvarstankens vidmakthållande och för medlemmarnas förkovran i deras försvarsuppgifter.

Gemensamt för de flesta av de frivilliga försvarsorganisationerna har varit, att de från början arbetat utan särskilda kostnader för statsverket. Sedermera har staten funnit deras verksamhet så betydelsefull, att den börjat lämna bidrag till bestridande av de med verksamheten förenade kostnaderna.

Ur allmän försvarssynpunkt måste det anses mycket värdefullt att ha tillgång till frivilliga försvarsorganisationer, som ideellt, ekonomiskt, personellt och materiellt stödja totalförsvaret.

B. Vissa frivilliga försvarssammanslutningars uppgifter och organisation.

Av de frivilliga försvarsorganisationerna medverka åtskilliga, förutom genom upplysnings- och ekonomiskt understödjande verksamhet, främst vid frivillig utbildning av personal för skilda tjänstegrenar i totalförsvaret. Andra

åter bedriva enbart upplysningsverksamhet och (eller) ekonomiskt stödande verksamhet. Till den förra gruppen kunna hänföras centralförbundet för befälsutbildning med därtill kollektivt anslutna Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund, frivilliga automobilkåren, frivilliga radioorganisationen och svenska brukshundklubben, ävensom riksförbundet Sveriges lottakårer, riksluftskyddsförbundet, frivilliga motorcykelkåren, föreningen svenska röda korset, arbetarnas samaritförbund, föreningen svenska blå stjärnan, kungliga svenska aeroklubben, skytteorganisationerna, reservbefällets organisationer samt hemvärnet och sjövärnskåren. I den senare kategorien kunna inrangeras centralkommittén folk och försvar, riksförbundet för Sveriges försvar, allmänna försvarsföreningen, kvinnoföreningarnas beredskapsorganisation, föreningen för Stockholms fasta försvar, föreningen för Göteborgs försvar, föreningen för Norrlands fasta försvar, föreningen Sveriges flotta m. fl.

Av sistnämnda organisationer komma här endast att behandlas centralkommittén folk och försvar samt riksförbundet Sveriges försvar. Kvinnornas beredskapsorganisation, som numera upphört som riksomfattande organisation, kommer därutöver att något beröras. Övriga, vilkas uppgifter i regel äro strängt begränsade och lokalbundna, finner kommittén icke anledning att här närmare behandla.

Centralförbundet för befälsutbildning. Enligt av Kungl. Maj:t den 4 juni 1943 fastställda grundstadgar för centralförbundet för befälsutbildning utgör förbundet en sammanslutning av inom riket verkande befälsutbildningsförbund och befälsutbildningsföreningar med ungdomsavdelningar. Centralförbundet har till uppgift att i samförstånd med vederbörande myndigheter och under samverkan med övriga frivilliga försvarsorganisationer arbeta för riksförsvaret, särskilt genom fortsatt frivillig utbildning av befäl vid armén (hemvärnet inberäknat) samt förberedande militärutbildning av ungdom, ävensom i övrigt söka främja intresset för hembygdens och fosterlandets försvar.

Centralförbundet utgör en efterföljare till Sveriges landstormsföreningars centralförbund, som bildades 1912. Det nuvarande centralförbundet har emellertid givits betydligt mer vidgad målsättning än den gamla organisationen.

Enligt stadgarna skola befälsutbildningsförbundens territoriella verksamhetsområden sammanfalla med rikets militära indelning i försvarsområden, så att ett förbunds verksamhetsområde motsvarar ett eller flera försvarsområden, såvida icke centralförbundets överstyrelse finner särskilda förhållanden annorlunda betinga. Föreningarnas territoriella verksamhetsområden skola i möjligaste mån överensstämma med den civiladministrativa indelningen i landsfiskalsdistrikt och städer.

Den omedelbara ledningen av centralförbundets angelägenheter handhaves av en av årsmötet vald överstyrelse och dennas verkställande utskott. I båda dessa ingå av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter. Befälsutbildningsförbund och befälsutbildningsföreningar stå under ledning av särskilda styrelser. Jämväl i förbundsstyrelserna ingå av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter. Ett

visst organiserat samarbete förefinnes mellan centralförbundet, befälsutbildningsförbund och befälsutbildningsföreningar, å ena, samt motsvarande organ ur hemvärdnet, lottarörelsen, skytterörelsen och riksluftskyddsförbundet, å andra sidan, genom utbyte av medlemmar i vederbörande styrelser och utskott.

Den utbildningsverksamhet, vari förbundet medverkar, bedrivs i intim samverkan med vederbörande militära myndigheter och avser främst repetitions- och befodringsutbildning av värnplikligt befäl. Även viss utbildning av ungdom under värnpliktsåldern, såsom i luftvärns- och signaltjänst, förekommer.

Verksamheten inom centralförbundet finansieras i avsevärd utsträckning genom statsbidrag. Jämväl donationer och på annat sätt insamlade medel liksom medlemsavgifter utnyttjas för verksamheten.

Antalet medlemmar utgjorde den 30 juni 1949 38 446.

Statsbidrag utgick under budgetåret 1949/50 med 785 000 kronor för befäls- och ungdomsutbildning samt med 466 000 kronor för förnödenheter och materiel m. m.

Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund. I samband med det andra världskrigets utbrott bildades inom landet kvinnliga bilkårer med uppgift bl. a. att genom kurser och övningar främja vissa aktiva medlemmars kunskaper i allt slags transport- och motortjänst och att, då särskilda åtgärder av Kungl. Maj:t blivit anbefallda, kunna ställa förare till förfogande i civil eller militär tjänst. Kåreerna sammanslöto sig 1942 till Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund. Enligt sina den 21 maj 1944 antagna stadgar utgör riksförbundet en opolitisk sammanslutning av inom riket verksamma självständiga kvinnliga bilkårer. Av förbundet behandlas och avgöres frågor, som äro av gemensamt intresse för bilkåreerna. Förbundet skall vidare utgöra en förbindelselänk mellan olika myndigheter i frågor, som beröra bilkåreerna i sin helhet, samt verka för sådan utbildning och sådana kurser, som icke kunna eller böra ombesörjas av lokalkåreerna.

Ledningen av förbundets angelägenheter ombesörjes av en av årsmötet vald riksstyrelse. Varje bilkår har sin egen styrelse.

1947 anslöt sig riksförbundet kollektivt till centralförbundet för befälsutbildning.

Förbundet medverkar nu vid utbildning av kvinnliga bilförare, avsedda att såsom frivilliga tjänstgöra vid det militära försvaret, civilförsvaret eller det ekonomiska försvaret.

Förbundet åtnjöt under budgetåret 1949/50 statsbidrag med 11 000 kronor från envar av fjärde och femte huvudtitlarna samt 15 000 kronor från elfte huvudtiteln eller tillhoppa 37 000 kronor.

Antalet medlemmar uppgick den 30 juni 1949 till 2 188.

Frivilliga automobilkåren. Kåren bildades 1914 och hade från början till uppgift att ställa motorfordon och sakkunnig motorpersonal till krigsmaktens förfogande. Enligt sina av Kungl. Maj:t den 30 december 1944 fastställda stadgar utgör kåren numera en sammanslutning av dels officerare,

reservofficerare och värnpliktiga officerare, företrädesvis tillhörande arméns motoriserade förband, samt vid försvarsväsendet anställd motorteknisk personal med officers tjänsteställning, dels för militär bil- och motortjänst intresserade ynglingar, vilka ännu ej inskrivits såsom värnpliktiga, dels ock andra för kårens verksamhet intresserade manliga svenska medborgare. Kåren har till uppgift att genom frivillig utbildning verka för försvarsintresset, att vidmakthålla samt utöka kunskaper och färdigheter för tjänstgöring såsom befäl vid motoriserade förband samt att bedriva utbildning i militär bil- och motortjänst av manliga svenska medborgare, företrädesvis i åldern 18—20 år.

Kårens verksamhet bedrivs som befälsutbildning i form av specialkurser i motortjänst, vilka inräknas såsom delar av repetitions- och befodringskurser för värnpliktigt befäl samt som ungdomsutbildning i form av utbildningskurser i militär bil- och motortjänst, allt enligt chefens för armén närmare bestämmande och i övrigt genom upplysning.

Kårens angelägenheter handhaves av en kårstyrelse med säte i Stockholm och bestående av kårchef, vice kårchef samt sju andra ledamöter. Kårchef och vice kårchef förordnas av Kungl. Maj:t för högst 3 år. Av övriga styrelseledamöter utses två av chefen för armén.

Kåren har sedan år 1945 varit kollektivt ansluten till centralförbundet för befälsutbildning.

För sin verksamhet åtnjuter kåren bidrag av statsmedel, som för budgetåret 1949/50 uppgick till 12 000 kronor för utbildning och 38 000 kronor för förnödenheter och materiel m. m. Kåren hade den 30 juni 1949 919 medlemmar.

Frivilliga radioorganisationen. Organisationen bildades 1946 och utgör en underavdelning av föreningen Sveriges sändareamatörer. Organisationen har enligt sina den 31 maj 1946 fastställda stadgar till uppgift att giva sändareamatörer sådan utbildning, att de kunna användas i militär radiosignaltjänst, att med amatörstationer upprätta ett för militär radiotrafik avsett fast amatörnät, att under fredsförhållanden efter överenskommelse ställa personal och i vissa fall även radiostationer till de militära myndigheternas förfogande vid stabs- och fälttjänstövningar, tävlingar etc., att verka för ett tillvaratagande av amatörverksamheten för den militära utbildningen av radiopersonal samt att verka för att sändareamatörerna vid militär tjänstgöring placeras i lämpliga befattningar inom signaltjänsten.

Sammanslutningen är organiserad i distrikt, vilka territoriellt sammanfalla med militärområdena. För varje distrikt finnes en distriktschef, som skall vara aktiv sändareamatör.

Organisationens angelägenheter handhaves av en styrelse om tre personer, vilka skola vara aktiva sändareamatörer. Med styrelsen adjungeras en av chefen för försvarsstaben och chefen för armén gemensamt utsedd representant. I fråga om det fasta amatörnätet, specialtjänst och i personalfrågor följer organisationen de direktiv, som givas av chefen för försvarsstaben, samt i övriga hänseenden av chefen för armén utfärdade anvisningar.

Utbildningen omfattar kurser för bl. a. radiosignalister, radiostationschefer och radiomekaniker. Värnplikligt befäl i signaltjänst får i viss utsträckning inräkna dessa kurser i sin repetitions- eller befodringsutbildning.

Organisationen är kollektivt ansluten till centralförbundet för befälsutbildning. Kostnaderna för av organisationen bedriven utbildning bestridas av de statsanslag, som ställas till centralförbundets för befälsutbildning förfogande.

Antalet medlemmar uppgick den 30 juni 1949 till 450.

Svenska brukshundklubben. Klubben bildades år 1940 genom sammanslagning av ett flertal specialklubbar för brukshundraser. Klubben är associerad med svenska kennelklubben. Enligt sina stadgar har klubben till ändamål bl. a. att främja aveln av främst hundraserna boxer, collie, dobermanpinscher, riesenschnauzer, rottweiler och schäfer, att utbilda sådana hundar för spår- och rapporttjänst, sjukvårdstjänst, bevakningstjänst, skyddstjänst, transporttjänst och därmed jämförligt ändamål samt såsom ledarhundar för blinda och såsom vallhundar samt att anordna utbildningskurser, utställningar och bruksprov.

Klubben är verksam dels såsom riksorganisation, dels genom lokalavdelningar. Högsta beslutande organ är klubbens stämma, som utser centralstyrelsen. Denna har sitt säte i Stockholm. I centralstyrelsen ingår bl. a. en av chefen för armén utsedd ledamot. Inom centralstyrelsen utses ett verkställande utskott.

Klubben är kollektivt ansluten till centralförbundet för befälsutbildning.

Den åtnjuter ett mindre statsbidrag för sin verksamhet, som för budgetåret 1949/50 uppgick till 3 000 kronor.

Medlemsantalet var den 30 juni 1949 3 021.

Riksförbundet Sveriges lottakärer. Den svenska lottarörelsen skapades 1924 med den finska Lotta-Svärdorganisationen som förebild. Stödandet av den frivilliga landstormsrörelsen blev de svenska lottornas första uppgift. De anslö sig därför till Sveriges landstormsföreningars centralförbund och antogo benämningen landstormskvinnor. Lottorna insamlade avsevärda belopp för landstormsrörelsen och medverkade dessutom vid övningar och lägerkurser genom att svara för förplägnaden m. m. De stödde även det frivilliga skytteväsendet genom att medverka vid skyttetävlingar. Våren 1942 bildade lottorna en fristående organisation, riksförbundet Sveriges lottakärer.

Enligt sina av Kungl. Maj:t den 31 december 1942 fastställda grundstadgar utgör förbundet en sammanslutning av inom riket varande lottaförbund och lottakärer, vilka ha till uppgift att på frivillighetens väg verka för vidgat och fördjupat intresse för fosterlandets försvar genom att dels arbeta för och understödja den frivilliga befälsutbildningen, hemvärnet och sjövärnsskåren samt biträda övrig försvarsgagnande verksamhet, dels ock att till riksförsvarets förfogande ställa för viss tjänst utbildade lottor, vilka frivilligt åtagit sig dylik tjänst.

Lottakärerna äro regionalt sammanslutna till lottaförbund. De senares verksamhetsområden skola i allmänhet sammanfalla med rikets militärterritoriella indelning i försvarsområden, så att ett förbunds verksamhetsområde motsvarar ett eller flera försvarsområden eller del därav. Lottakärernas territoriella verksamhetsområden skola i möjligaste mån överensstämma med landets kommunala indelning.

Den omedelbara ledningen av riksförbundets angelägenheter handhaves av en av årsmötet utsedd överstyrelse och dess verkställande utskott. I överstyrelsen ingå bl. a. en av Kungl. Maj:t förordnad ledamot, representanter för centralförbundet för befälsutbildning, chefen för armén, varav en för hemvärdnet, chefen för marinen, varav en för sjövärnskåren, samt chefen för flygvapnet.

För varje lottaförbund skall finnas en styrelse, som benämnes lottaråd. Däri ingå bl. a. lottaförbunds representant hos försvarsområdesbefälhavaren, försvarsområdesbefälhavaren eller den officer han utser samt en representant för vederbörande befälsutbildningsförbund. Lottakår har sin egen styrelse, som vid behov må med sig adjungera ledamot av befälsutbildningsförening samt representanter för militära myndigheter — hemvärdnet och sjövärnskåren inräknade — och för frivilliga försvarsorganisationer.

Förbundet medverkar vid utbildning av personal, som genom avtal förbinder sig att vid krig tjänstgöra inom det militära försvaret och i viss utsträckning även inom civilförsvaret.

För verksamheten uppkommande kostnader täckas i icke oväsentlig omfattning av statsbidrag. Sålunda utgick under budgetåret 1949/50 av statsmedel 270 000 kronor för utbildning och 100 000 kronor för förnödenheter och materiel m. m. Övriga inkomster utgöras av medlemsavgifter samt donerade och insamlade eller eljest influtna medel.

Antalet medlemmar var den 30 juni 1949 82 472.

Riksluftskyddsförbundet. Förbundet bildades 1937 på statsmakternas rekommendation. Enligt sina den 2 mars 1945 av Kungl. Maj:t fastställda stadgar har förbundet till uppgift att genom upplysning och propaganda främja civilförsvaret och det frivilliga arbetet härför, främst beträffande hemskyddet, samt efter anvisningar och under kontroll av civilförsvarsstyrelsen biträda med utbildningen för hemskydd. Förbundet skall därvid i erforderlig utsträckning samverka med övriga myndigheter och organisationer för det civila och militära försvaret. Förbundet medverkar i stor utsträckning vid utbildning av personal för civilförsvarets alla grenar.

Förbundet är en sammanslutning av luftskyddsförbund, ett för varje län och ett för Stockholm. Inom de flesta städer och större orter finnas luftskyddsföreningar, vilka sortera under länsförbunden. Antalet föreningar var den 31 december 1949 394 med 134 224 medlemmar. Till förbundet voro därutöver kollektivt anslutna 681 företag med 56 866 medlemmar. Det sammanlagda medlemsantalet uppgick sålunda till 191 090.

Den centrala ledningen utövas av en av årstämman vald centralstyrelse och

ett inom denna fungerande arbetsutskott. I centralstyrelsen ingå, förutom ordförande, en av Kungl. Maj:t utsedd ledamot samt en representant för varje länsförbund. Arbetsutskottet består av ordförande och åtta ledamöter. Såsom adjungerade ledamöter ingå i arbetsutskottet vidare representanter för bl. a. svenska röda korset och centralförbundet för befälsutbildning. Till arbetsutskottets sammanträden kallas regelmässigt representant för civilförsvarsstyrelsen.

Riksluftskyddsförbundet åtnjuter ett icke oväsentligt bidrag av statsmedel för sin verksamhet. Statsbidraget uppgick sålunda för budgetåret 1949/50 till 270 000 kronor. Förbundet har vidare inkomster av förlags- och försäljningsverksamhet, frivilliga bidrag och medlemsavgifter.

Frivilliga motorcykelkåren. Kåren bildades såsom kamratförening 1929 och godkändes av Kungl. Maj:t såsom frivillig försvarsförening den 6 maj 1938.

Enligt av Kungl. Maj:t sistnämnda dag fastställt reglemente för kåren och i anslutning härtill av kåren antagna stadgar har den till uppgift att utbilda och öva för militärtjänstgöring dugliga motorcykelförare och vid förefallande behov, i den mån kårens medlemmar förklara sig därtill villiga, ställa dessa till Kungl. Maj:ts förfogande i försvarets tjänst.

Kåren, som saknar underavdelningar, står under ledning av en styrelse, vars ordförande tillika är kårchef. I styrelsen ingå två av chefen för armén utsedda representanter.

Erforderliga föreskrifter för kårens verksamhet utfärdas av chefen för armén. Enligt av denne fastställda bestämmelser är utbildningens mål att bibringa unga män, som icke fullgjort sin värnpliktstjänstgöring, teknisk färdighet som motorcykelförare samt att i övrigt vidmakthålla kårmedlemmarnas kunskaper och färdigheter såsom militära motormän. Utbildningen äger rum bl. a. genom kurser i motorcykelordonnans- och sambandstjänst.

Den som blivit godkänd i av kåren anordnad utbildning äger företräde att vid inskrivning såsom värnpliktig uttagas för tjänst såsom motorcykelordonnans.

För verksamheten utgick budgetåret 1949/50 ett statsbidrag om 10 000 kronor för utbildning och 75 000 kronor för förnödenheter och materiel m. m.

Antalet medlemmar uppgick den 31 december 1949 till 350.

Föreningen svenska röda korset. Föreningen bildades redan år 1864 i anslutning till uppkomsten av det internationella röda korset. Enligt sina av Kungl. Maj:t den 30 november 1945 fastställda grundstadgar utgör föreningen en gren av internationella röda korset och har till uppgift dels att i krig understödja sjukvården vid det militära försvaret och vid civilförsvaret samt i fred förbereda denna verksamhet, dels ock att i olika avseenden medverka för vinnande av en förbättrad hälso- och sjukvård inom landet. Därjämte skall föreningen hos svenska folket verka för ökad insikt om röda korsets humanitära syften och betydelse för samförstånd, fred och försoning mellan folken.

I de ärenden, som röra föreningens verksamhet i krig och förberedelser härför, är föreningen skyldig att samverka med vederbörande myndigheter och följa av dem i tjänsten givna anvisningar. Föreningens förberedelser för understödande av sjukvården i krig skola avse dels tillhandahållande av utbildad personal samt materiel för det militära försvarets sjukvård, dels ock medverkan vid upprättandet av vissa sjukvårdsanstalter för såväl det militära försvaret som civilförsvaret, allt i den utsträckning och på det sätt, som angivas i särskilda mellan föreningen och vederbörande myndigheter överenskomna planer och bestämmelser. Med avseende å nyssnämnda uppgifter skall föreningen i fred upprätta erforderliga organisationsplaner samt, i mån av resurser, dels utbilda och såsom krigstjänstskyldig vid sig binda personal, dels ock anskaffa materiel för berörda sjukvårdsanstalter.

I spetsen för röda korset står en av Kungl. Maj:t förordnad ordförande. Ledningen av föreningens angelägenheter handhaves av en av årsmötet vald överstyrelse och ett inom denna utsett arbetsutskott, vari bl. a. ingå representanter för försvarsväsendet, medicinalstyrelsen och civilförsvarestyrelsen ävensom en av Kungl. Maj:t förordnad generalkommissarie för den frivilliga sjukvården i krig. Till den sistnämndes åligganden hör att verka för att försvarsväsendets och civilförsvarets intressen bliva behörigen tillgodosedda inom röda korsets verksamhet. I krig eller då order om mobilisering utgått ankommer på generalkommissarien särskilt att utöva överinseendet över den frivilliga sjukvårdspersonal, som av föreningen ställes till förfogande för det militära försvarets och civilförsvarets behov.

Föreningens verksamhet inom landet bedrivs i distrikt och inom dessa i kretsar. Distriktsindelningen sammanfaller med länsindelningen. Varje större samhälle med omejd bildar i allmänhet en krets. För varje distrikt finnes en distriktsstyrelse, vari ingår även en representant för försvarsväsendet, samt för varje krets en kretsstyrelse.

Särskilda grenar av föreningens verksamhet utövas inom distrikten av rödakorskårer. De manliga medlemmarna i kårerna benämnas rödakorsmän och de kvinnliga kårsamariter. I krig ha rödakorsmännen och kårsamariterna att bestrida olika befattningar vid krigssjukvårdsanstalter och beredskaps-sjukhus eller att fullgöra tjänst vid hemvärnets eller civilförsvarets sjukvård. Kårmedlemmarna ha skriftligen förbundit sig att fullgöra vissa uppgifter. Vidare utbildas rödakorsamariter, som utan att ingå i kårerna åtagit sig att i krig fullgöra viss sjukvårdstjänst.

Kostnaderna för föreningens verksamhet bestridas huvudsakligen av done-rade och testamenterade medel, vartill komma inkomster av medlemsavgifter och förlagsverksamhet. Dessutom åtnjuter föreningen statsbidrag för främ-jande av den friviliga sjukvården i krig samt för utbildning av sjukvårds-personal för civilförsvaret. Statsbidraget utgjorde budgetåret 1949/50 20 000 kronor för utbildning och 28 000 kronor för förnödenheter och materiel m. m.

Medlemsantalet var den 31 december 1949 482 830.

Arbetarnas samaritförbund. Förbundet, som bildades år 1938, är en centralorganisation för arbetarnas samaritföreningar i Sverige. De första lokala organisationerna bildades i början av 1930-talet efter mönster av en liknande rörelse i Danmark.

Förbundet och föreningarna syfta bl. a. till att utbilda samariter på arbetsplatser, i hemmen och annorstädes, att i samverkan med arbetarskyddets organ utbilda personer för ett effektivt arbetarskydd samt att vid krigstillstånd biträda civilbefolkningen med särskilt utbildade samaritkårer.

Förbundets högsta beslutande myndighet är kongressen och mellan kongresserna förbundsstyrelsen och dess verkställande utskott. I det sistnämnda skall ingå en legitimerad läkare.

Verksamheten finansieras genom bidrag från arbetsgivare- och arbetstagarorganisationer samt försäkringsbolag ävensom genom inflytande medlemsavgifter. I viss utsträckning erhålles statsbidrag. Sålunda utgick under budgetåret 1949/50 ett bidrag om 40 000 kronor.

Genom ett av förbundets kongress i maj 1950 fattat beslut skall förbundet sammanslås med svenska röda korset.

Föreningen svenska blå stjärnan. Föreningen bildades år 1917 med ändamål att i krig skänka vård och skydd åt de djur, som lida genom kriget, särskilt åt för krigsbruk avsedda hästar. Sedermera har föreningen inriktat sin verksamhet även på fredsförhållanden och har enligt sina av Kungl. Maj:t den 26 september 1938 och den 6 juni 1941 fastställda grundstadgar till uppgift att verka för djursjukvård och djurvård i fred och i krig. För detta ändamål ankommer det på föreningen i fred bl. a. att anskaffa och utbilda samt till tjänstgöring i krig genom frivillig utfästelse vid sig binda huvudsakligen kvinnlig personal, att ombesörja och stödja inrättandet av anstalter för djursjukvård och djurvård samt anskaffa och underhålla härtill tjänlig materiel samt att i viss utsträckning utöva djursjukvård och djurvård. I krig skall föreningen tillhandahålla de militära myndigheterna personal för djursjukvård och djurvård samt ställa föreningen tillhörande anstalter och materiel till de militära myndigheternas fria förfogande.

För fullgörande av sina uppgifter skall föreningen samverka med vederbörande statliga myndigheter. I fråga om krigsförberedelsearbetet skola av chefen för försvarsstaben givna anvisningar iakttagas.

Den personal, som skall tillhandahållas för djursjukvård och djurvård, bildar svenska blå stjärnans beredskapskår (stjärnsystrar).

Föreningens angelägenheter handhaves av en av årsmötet vald centralstyrelse med säte i Stockholm. Ordföranden i centralstyrelsen utses av Kungl. Maj:t. I övrigt ingå i styrelsen bl. a. överfältveterinären samt representanter för veterinärstyrelsen och chefen för armén.

Verksamheten inom landet utövas i distrikt och inom dessa i kretsar. Den utbildning, som äger rum genom föreningens försorg, inspekteras av överfältveterinären eller av honom utsedd militärveterinär.

Föreningen åtnjuter för sin verksamhet bidrag av statsmedel. Under bud-

getåret 1949/50 erhöles 8 000 kronor för utbildning m. m. och 3 000 kronor för förnödenheter och materiel m. m.

Den 31 december 1949 hade föreningen 2 841 medlemmar, därav 954 stjärnsystrar.

Kungliga svenska aeroklubben. Klubben härleder sitt ursprung ur svenska aeronautiska sällskapet, som stiftades år 1900. Enligt sina av Kungl. Maj:t den 21 januari 1944 godkända stadgar har klubben till uppgift att främja utvecklingen av svenskt civilt flygväsende och tillvarata dess intressen. För detta ändamål söker klubben bl. a. att medverka vid utbildning av flygare samt att till de militära myndigheterna lämna uppgifter och förslag, som kunna gagna privatflygets utnyttjande för landets försvar.

Klubben utgör riksorganisation för sådana inom svenskt civilflyg verk samma klubbar och andra sammanslutningar, vilka vunnit anslutning till aeroklubben. Individuellt medlemskap tillkommer dels medlem i ansluten klubb, dels ock fysisk eller juridisk person, som vunnit direkt anslutning till aeroklubben.

Den direkta ledningen av aeroklubben handhaves av en styrelse med ett inom denna fungerande verkställande utskott. I styrelsen och verkställande utskottet ingå representanter för chefen för flygvapnet och luftfartsstyrelsen. Med uppgift att följa utvecklingen inom flygväsendets olika områden och till verkställande utskottet inkomma med därav föranledda förslag finnas inrättade ständiga kommittéer.

Verksamheten inom aeroklubben finansieras i vad avser segelflygutbildning i stor utsträckning med statsbidrag. Sålunda erhöil klubben under budgetåret 1949/50 ett från fjärde huvudtiteln utgående statsanslag om 300 000 kronor. Kostnaderna för övrig verksamhet bestridas av medlemsavgifter eller på enskild väg anskaffade medel. Antalet medlemmar uppgick den 30 september 1949 till 18 000.

Frivilliga skytteväsendet. Frivilliga skytteväsendet leder sitt ursprung ur skarpskytterörelsen, som tillkom under mitten av 1800-talet såsom stöd åt försvaret. 1889 bildades centralstyrelsen för Sveriges frivilliga skytteföreningar. Enligt av Kungl. Maj:t den 15 december 1893 fastställda grundstadgar för centralstyrelsen angavs det frivilliga skytteväsendets uppgift vara att befrämja skjutskickligheten bland svenska folket och hos detsamma väcka ett levande intresse och håg att bidra till fosterlandets försvar. Denna målsättning gäller i stort sett ännu.

Skytteverksamheten bedrives i skytteföreningar, vilkas ändamål är att dels bibringa sina medlemmar en skjutskicklighet, som sätter dem i stånd att kraftigt medverka vid fosterlandets försvar, dels ock att inom sitt område väcka och underhålla intresset för den fosterländska skytterörelsen och försvaret. Skytteförenings verksamhetsområde hänför sig i regel till kommunindelningen. Antalet föreningar uppgick den 31 december 1949 till 2 449, vilka i regel innehava egen skjutbana.

Skytteförbund utgör sammanslutning av lokala skytteföreningar och med

ett verksamhetsområde, som i stort sett sammanfaller med länsindelningen. Vissa förbund äro uppdelade i skyttekretsar. Förbunden ledas av en styrelse, vari ingår bl. a. en av Kungl. Maj:t förordnad ledamot samt representant för vederbörligt befälsutbildningsförbund.

Den högsta ledningen omhänderhaves av skytteförbundens överstyrelse med säte i Stockholm. I överstyrelsen ingå bl. a. tre av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter samt ombud för samtliga skytteförbund. Överstyrelsen, som sammanträder en gång årligen — »skytteriksdagen» — utser ett verkställande utskott, vari även ingå de av Kungl. Maj:t i överstyrelsen förordnade ledamöterna samt ledamöter från centralförbundet för befälsutbildning, hemvärdet, svenska pistolskytteförbundet och svenska sportskytteförbundet.

I ekonomiskt avseende är det frivilliga skytteväsendet för sin verksamhet i stor utsträckning beroende av statsbidrag. Under budgetåret 1949/50 utgick sålunda ett statsbidrag av 1 395 000 kronor.

Antalet aktiva medlemmar den 31 december 1949 var 240 254.

Svenska pistolskytteförbundet. Förbundet bildades 1936 genom sammanslagning av befintliga pistolskytteföreningar. Enligt dess stadgar är förbundets uppgift att till gagn för fosterlandets försvar verka för höjande av skjutskickligheten på pistol av för krigsmakten fastställda modeller, att främja skytte med för andra statliga ävensom kommunala personalgrupper fastställda tjänstevapen samt att jämväl verka för ökad skjutskicklighet med enhandsvapen av andra modeller.

Verksamheten bedrivs i pistolskytteföreningar, vilka kunna sammanföras i pistolskyttekretsar. Dessa utgöra en sammanslutning av pistolskytteföreningar inom ett län och ha till uppgift särskilt att anordna gemensamma tävlingar.

Anslutning till pistolskytteförbundet kan vinnas bl. a. av förening vars medlemmar tillhöra försvarsväsendet, polisväsendet eller centralförbundet för befälsutbildning, av förening, som uteslutande omfattar tjänstemän inom statligt eller kommunalt verk, för vilka tjänstevapensrätt föreligger, samt av annan förening, i vars styrelse ingår tjänstemän inom försvars- eller polisväsendet. Antalet föreningar var den 31 december 1949 659 med 28 096 aktiva medlemmar.

Förbundets högsta ledning utövas under förbundsmötet av en styrelse med säte i Stockholm. Inom styrelsen finnes ett verkställande utskott. I såväl styrelsen som verkställande utskottet ingår en av Kungl. Maj:t förordnad ledamot. Styrelsen består i övrigt av bl. a. representanter för övriga skytteorganisationer, vissa reservbefälsorganisationer, Sveriges militära idrottsförbund, centralförbundet för befälsutbildning och polisens idrottsförbund.

För sin verksamhet åtnjuter förbundet bidrag av statsmedel. Bidraget, som avses för administration och ammunition, uppgick budgetåret 1949/50 till 35 000 kronor.

Svenska sportskytteförbundet. Förbundet bildades 1943 genom sammanslagning av befintliga organisationer med internationellt skytte på

sitt program. Förbundet har enligt sina stadgar till uppgift bl. a. att samla och leda de svenska klubbar (skytteföreningar, enskilda skyttar), som bedriva sportskytte, att företräda svenskt skytte i förhållande till utlandet samt att genom deltagande i sportskyttetävlingar skapa respekt för svensk skjut-skicklighet och försvarskraft. Med sportskytte avses såväl gevärsskytte, pistolskytte som jaktsskytte.

Verksamheten bedrivs inom klubbar, som för närvarande uppgå till 233 med omkring 3 500 medlemmar. Klubbarna äro sammanslutna i distrikt, som i regel omfatta ett län. Distriktet står under ledning av en styrelse, som har organiserat samarbete med övriga skytteorganisationer.

Högsta ledningen utövas av förbundsmötet, som utser förbundsstyrelsen, vari ingå bl. a. representanter för övriga skytteorganisationer. I styrelsen ingår i övrigt en av Kungl. Maj:t förordnad ledamot.

Förbundet, som verkar för att skapa för deltagande i internationella tävlingar väl kvalificerade skyttar, åtnjuter årligt bidrag av statsmedel för administrationskostnader m. m. Bidraget utgick under budgetåret 1949/50 med 10 000 kronor. Därutöver har förbundet erhållit särskilda bidrag vid större internationella tävlingar.

Svenska arméns och flygvapnets reservofficersförbund. Förbundet bildades år 1945 genom sammanslagning av då befintliga sammanslutningar av officerare i arméns och flygvapnets reserver. Förbundet har enligt sina stadgar till uppgift att bl. a. till gagn för fosterlandets försvar verka för reservofficersinstitutionens ändamålsenliga utveckling och medlemmarnas fortsatta militära utbildning.

Förbundets angelägenheter handhaves av en styrelse med säte i Stockholm och bestående av ordförande och 14 andra ledamöter jämte suppleanter. Inom styrelsen finnes ett arbetsutskott om 5 personer.

Utbildningsverksamheten avser anordnande av skjutövningar, fälttävlingar och annan fältsport ävensom föredrag och diskussioner.

För främjande av förbundets verksamhet finnas lokalavdelningar.

Förbundet är sedan den 1 januari 1948 kollektivt anslutet till centralförbundet för befälsutbildning, varigenom medlemmarna beredas möjlighet att deltaga i för det värnpliktiga befälet anordnad frivillig befälsutbildning.

Kostnaderna för den av förbundet bedrivna verksamheten bestridas huvudsakligen av medlemsavgifter.

Svenska flottans reservofficersförbund bildades år 1935 och har enligt stadgarna till uppgift att bl. a. till gagn för fosterlandets försvar verka för vidmakthållande av medlemmarnas sjömilitära insikter och tjänstbarhet.

Förbundet företrädes av en styrelse med säte i Stockholm och bestående av ordförande, vice ordförande och 14 andra ledamöter samt 8 suppleanter.

Förbundet anordnar frivillig utbildning i skjutning med olika vapen samt föredrag och diskussioner i sjömilitära ämnen.

Med verksamheten förenade kostnader finansieras genom medlemsavgifter.

Kustartilleriets reservofficersförbund bildades år 1929. Enligt sina stadgar har förbundet till ändamål bl. a. att till gagn för fosterlandets försvar verka för reservofficersinstitutionens utveckling och medlemmarnas fortsatta militära utbildning. Detta ändamål uppnås bl. a. genom att för medlemmarna anordna frivillig utbildning syftande i första hand till förbättrande av medlemmarnas tjänstbarhet vid mobilisering. Förbundet uppgör förslag till utbildningsplaner, vilka fastställas av inspektören för kustartilleriet. Förbundet utgiver vidare militär undervisningslitteratur och verkar för viss upplysningsverksamhet i frågor rörande försvaret.

Förbundets ledning handhaves av en styrelse med säte i Stockholm samt bestående av ordförande och 7 övriga ledamöter jämte 2 suppleanter.

För sin utbildningsverksamhet åtnjuter förbundet sedan år 1936 ett statsbidrag ur marinens övningsanslag uppgående under budgetåret 1949/50 till 2 600 kronor. Övriga kostnader bestridas av enskilda bidrag och medlemsavgifter.

Svenska reservunderofficersförbundet, som bildades år 1927, har enligt sina stadgar till ändamål bl. a. att till gagn för fosterlandets försvar verka för reservinstitutionens ändamålsenliga utveckling och medlemmarnas fortsatta militära utbildning.

Förbundet består av lokala sammanslutningar av reservunderofficerare. Högsta ledningen utövas av kongressen, som utser förbundsstyrelsen. Denna består av 11 personer, av vilka tre fungera såsom verkställande utskott.

Förbundet anordnar skjutningar med olika vapen samt fälttävlingar. Föredrag och diskussioner i militära ämnen förekomma också.

För främjande av sin verksamhet anslöt sig förbundet den 1 juli 1947 kollektivt till centralförbundet för befälsutbildning. Härigenom kunna medlemmarna deltaga i för det värnpliktiga befälet anordnad frivillig befälsutbildning.

Något statsbidrag för verksamheten utgår icke.

Hemvärnet. Under trycket av händelseutvecklingen i våra grannländer bildades under våren 1940 hemvärnet, som utgör en del av lantförsvaret och består av militärt organiserade, på frivillighetens väg rekryterade förband, vilkas främsta uppgift är att verka för det omedelbara skyddet av den egna hemorten och arbetsplatsen.

Hemvärnet indelas med hänsyn till sina uppgifter i allmänt hemvärn och driftvärn. Allmänna hemvärnet verkar för det omedelbara skyddet av den egna hemorten och driftvärnet för det omedelbara skyddet av statliga och kommunala myndigheters eller enskilda företags egna anläggningar och arbeten.

Den högsta ledningen av hemvärnet utövas under chefen för armén av en rikshemvärnschef, som biträdes av en hemvärnsstab. Till arméchefens förfogande finnes ett hemvärnsråd, vars ledamöter utses av Kungl. Maj:t. Rådet, vars förhandlingar ledas av rikshemvärnschefen, har till uppgift att följa hemvärnets verksamhet och utveckling samt att med avseende därå för chefen för

armén framlägga de förslag och önskemål, som må finnas påkallade. Överinseendet över hemvärdnet inom varje militärområde åligger militärbefälhavaren. Under denne utövas ledningen av hemvärdnet inom varje försvarsområde av försvarsområdesbefälhavaren.

För allmänna hemvärdnets organiserande indelas försvarsområdena i hemvärdnskretsar, vilka senare indelas i hemvärdnsområden. För varje hemvärdnskrets förordnas en kretshemvärdnschef, som har att under försvarsområdesbefälhavaren leda och övervaka organisationen och utbildningen av hemvärdnet inom hemvärdnskretsen, ävensom verka för samarbetet mellan hemvärdnskretsens hemvärdn samt civila myndigheter och frivilliga försvarsorganisationer. I sitt arbete biträdes kretshemvärdnschef i vissa avseenden av en hemvärdnskretsnämnd, bestående av fem av vederbörande länsstyrelse utsedda ledamöter.

Den omedelbara ledningen av allmänna hemvärdnet utövas inom varje hemvärdnsområde av en hemvärdnschef. Denne är i vad avser organisationen och utbildningen närmast underställd kretshemvärdnschefen. I övrigt lyder han i militärt avseende under försvarsområdesbefälhavaren. Hemvärdnschefen åligger bl. a. att rullföra hemvärdnsmännen inom hemvärdnsområdet, att leda och övervaka utbildningsverksamheten inom detta, att handhava förvaltningen vid inom området organiserat hemvärdn samt att föra befälet över hemvärdnspersonalen under tjänstgöring.

För vården och förvaltningen av sådana hemvärdnet tillhöriga anläggningar och tillgångar, som icke anskaffats för statsmedel, är en förtroendenämnd utsedd inom varje hemvärdnsområde. Inom varje försvarsområde bildas av hemvärdnsområdets förtroendenämnd valda ombud ett hemvärdnsting, vilket som verkställande organ utser försvarsområdets förtroendenämnd. För hela riket finnes ett rikshemvärdnsting, bestående av ombud valda av hemvärdnstingen. Rikshemvärdnstinget och hemvärdnrådet utse gemensamt hemvärdnets centrala förtroendenämnd.

Driftvärdn må efter medgivande av Kungl. Maj:t organiseras vid statlig eller kommunal myndighet eller enskilt företag, vars verksamhet är riksfattande eller eljest av omfattande natur. För varje driftvärdn förordnas av rikshemvärdnschefen en driftvärdnschef jämte ställföreträdare. Driftvärdnets personal utses bland de vid myndigheten eller företaget anställda. Vederbörande försvarsområdesbefälhavare svarar för utbildningen och utrustningen av driftvärdnet.

För handläggning av på hemvärdnet ankommande frågor biträdes försvarsområdesbefälhavare av särskilda vid försvarsområdesstaberna anställda hemvärdnsofficerare och hemvärdnsondofficerare.

Anslutningen till hemvärdnet är frivillig. Den, som antagits såsom hemvärdnsmän, är dock skyldig att årligen fullgöra viss tjänstgöring, som i regel äger rum & sön- och helgdagar eller annan fritid.

För allmänna hemvärdnets verksamhet uppkommande kostnader bestridas huvudsakligen av särskilda under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda

anslag. En ganska omfattande stödorganisation i form av hemvärnsföreningar finnes, varigenom avsevärda belopp tillföras hemvärdet, bl. a. för att utbetala ersättning för förlorad arbetsförtjänst till hemvärdsmän, som deltaga i lägerkurser eller kurser vid hemvärdets stridsskola.

Sjövärns kåren. Kåren leder sitt ursprung ur Sveriges frivilliga motorbåtskår, som bildades under det första världskriget med uppgift att med sina medlemmar jämte deras motorbåtar stå till Kungl. Maj:ts förfogande för krigstjänstgöring och, i viss begränsad utsträckning, för fredstjänstgöring.

Enligt det av Kungl. Maj:t den 30 juni 1948 fastställda reglementet för sjövärns kåren utgör kåren numera en del av sjöförsvaret och har till uppgift att befrämja rekrytering och utbildning av värnpliktigt befäl vid flottan, att meddela därtill villiga och lämpliga värnpliktiga sådana kunskaper och färdigheter, som erfordras för att de såsom krigsfrivilliga skola kunna fylla uppgifter vid örlogsflottan och vid lokalt sjövärd, samt att även i övrigt väcka intresse för sjöförsvaret.

Sjövärns kåren är organiserad i sjövärnsflottiljer, vilka kunna uppdelas på avdelningar. Ledningen av kåren utövas av en av Kungl. Maj:t för högst 4 år förordnad, chefen för marinen underställd kårchef, som biträdes av en kårstab. Kårchefen skall vara sjöofficer i reserven. Ledningen av sjövärnsflottilj utövas av en flottiljchef, vilken är underställd kårchefen och för högst 4 år förordnad av chefen för marinen. Vid flottiljchefens sida finnes en flottiljstab. Sjövärns kåren är sålunda organiserad i militära enheter.

Inom sjövärns kåren utbildad yngling äger att vid inskrivning såsom värnpliktig tilldelas flottan.

Verksamheten finansieras i huvudsak med statsmedel.

Centralkommittén folk och försvar. Kommittén bildades den 12 juni 1940. Enligt sina nu gällande stadgar utgör kommittén ett kontaktorgan mellan riksförsvaret, de frivilliga försvarsorganisationerna och folkrörelserna. Kommitténs uppgift är att medverka till stärkandet av landets värnkraft genom att sprida saklig upplysning om vårt riksförsvaret och det frivilliga försvarsarbetet, att befästa och stärka svensk försvarsvilja samt att utveckla intressegemenskapen mellan folk och försvar. I detta syfte skall kommittén bl. a. vidtaga åtgärder för att inom folkrörelserna sprida upplysning om riksförsvaret och om våra frivilliga försvarsorganisationer samt inom riksförsvaret och de frivilliga försvarsorganisationerna vidga kännedomen om folkrörelserna ävensom giva allmänheten upplysningar om på vad sätt olika medborgare inom det frivilliga försvarsarbetet eller eljest bäst kunna bidra till höjandet av landets värnkraft.

Kommitténs arbete är huvudsakligen inriktat på upplysningsverksamhet i form av kontaktkonferenser, försvarsutställningar, utgivande av tidskrifter och dylikt. Till centralkommittén äro anslutna ett stort antal riksorganisationer av olika slag, såsom frivilliga försvarsorganisationer, ekonomiska, ideella, fackliga och politiska organisationer.

Centralkommittén består av en representant från envar av de till den-

samma anslutna organisationerna. Vidare äga överbefälhavaren och cheferna för armén, marinen och flygvapnet samt generaldirektören och chefen för civilförsvarsstyrelsen att utse vardera en representant i kommittén. Kommitténs presidium utgöres av en ordförande samt en eller flera vice ordförande. I styrelsen ingå, förutom de nyssnämnda, sju personer av vilka tre representera de frivilliga försvarsorganisationerna och fyra övriga anslutna organisationer. Representanterna för försvarsmakten och civilförsvaret äga rätt att delta i styrelsens och dess arbetsutskotts överläggningar.

Lokalkommittéer finnas på ett antal platser inom landet. Till dessa äro i större eller mindre antal anslutna localsammanslutningar inom de till centralkommittén anslutna riksorganisationerna.

Centralkommitténs verksamhet finansieras genom bidrag av vissa ekonomiska och fackliga organisationer samt, i mindre utsträckning, genom statsbidrag. Under budgetåret 1949/50 uppgick detta till 20 000 kronor.

Riksförbundet för Sveriges försvar. Förbundet bildades år 1925 och har enligt sina den 29 maj 1945 fastställda stadgar till uppgift att verka för Sveriges försvar. Förbundet skall för den skull sprida kunskap bland vårt folk om rikets försvarspolitiska läge samt om försvarets olika grenar, dessas uppgifter och därav betingad organisation, utbildning och utrustning, ävensom söka väcka intresse för och stödja det frivilliga försvaret. I detta arbete skall förbundet låta sig angeläget vara att samverka med andra frivilliga försvarssammanslutningar.

Medlemmarna i förbundet utgöras av enskilda svenska medborgare.

Förbundets angelägenheter handhas dels av fullmäktige, dels av en styrelse, som har sitt säte i Stockholm. Fullmäktige består av 100 personer och styrelsen skall bestå av minst 15 och högst 25 ledamöter.

Förbundet bedriver sin verksamhet i intim kontakt med centralkommittén folk och försvar i form av upplysning främst genom föredrag och presstjänst. Förbundet bidrager dessutom till de av folkbildningsförbundet anordnade föreläsningarna i militära och försvarspolitiska ämnen.

Förbundets verksamhet bekostas av inflytande årsavgifter.

Kvinnoföreningarnas beredskapsorganisation, vars verksamhet som riksorganisation numera upphört, utgjorde en samorganisation av svenska sammanslutningar med kvinnliga medlemmar och bildades den 31 oktober 1938 samt hade enligt sina av Kungl. Maj:t den 21 februari 1941 fastställda stadgar till uppgift att under erforderligt samråd med vederbörande myndigheter verka för den civila försvarsberedskapen. Detta skedde genom att dels intressera och förbereda kvinnorna för sådana arbetsuppgifter av samhällsviktig art, för vilka under utomordentliga av krig föranledda förhållanden kvinnlig insats och arbetskraft kunde väntas bliva behöflig, dels ock för fullgörande under sagda förhållanden av ifrågavarande uppgifter tillhandahålla kvinnlig arbetskraft, som eljest icke vore helt sysselsatt eller som för längre eller kortare tid kunde tagas från sin vanliga sysselsättning.

Organisationen, som omfattade en centralkommitté i Stockholm, länskom-

mittéer och lokalkommittéer, bedrev sin verksamhet under överinseende av dåvarande statens arbetsmarknadskommission.

Organisationen lade upp ett stort beredskapsregister över all tillgänglig kvinnlig arbetskraft, medverkade vid utbildning av ersättningspersonal för jordbruket och transportväsendet samt bedrev upplysningsverksamhet såväl beträffande det civila försvarsarbetet som arbetsmarknadens omdaning vid mobilisering.

För sin verksamhet åtnjöt organisationen bidrag av statsmedel under budgetåren 1939/40—1945/46.

Sammanställning av medlemsantal 1949 och statsbidrag budgetåret 1949/50 till vissa frivilliga försvarsorganisationer återfinnes i efterföljande tabell.

Uppgift å vissa frivilliga försvarsorganisationers medlemsantal samt till organisationerna utgående statsbidrag.

N a m n	Antal medlemmar 1949	Statsbidrag budgetåret 1949/50 kronor
Centralförbundet för befälsutbildning	38 446	1 251 000
Sveriges kvinnliga bilkärers riksförbund	2 188	37 000
Frivilliga automobilkåren	919	50 000
Frivilliga radioorganisationen	450	—
Svenska brukshundklubben	3 021	3 000
Riksförbundet Sveriges lottakärer	82 472	370 000
Riksluftskyddsförbundet	191 090	270 000
Frivilliga motorcykelkåren	350	85 000
Föreningen svenska röda korset	482 830	48 000
Föreningen svenska blå stjärnan	2 841	11 000
Frivilliga skytteväsendet	256 631	1 395 000
Svenska pistolskytteförbundet	28 096	35 000
Svenska sportskytteförbundet	3 500	10 000

Sammanlagda antalet medlemmar uppgick till icke mindre än i runt tal 1 100 000. I denna siffra ingår icke personal tillhörande hemvärdet och sjövärdskåren, ej heller medlemmar inom arbetarnas samaritförbund. Det bör emellertid framhållas, att många personer äro medlemmar i flera frivilliga försvarsorganisationer. Om det antagandet göres, att envar av nämnda personer tillhör två försvarsorganisationer, skulle omkring var fjortonde svensk vara medlem i någon sådan organisation. Det bör bemärkas, att personer, som tillhöra frivillig försvarsorganisation, i regel äro i en ålder av lägst 15 och högst 65 år. Åldersgrupperna mellan angivna siffror utgöra omkring 70 % av befolkningen. Följaktligen skulle *minst var tionde svensk medborgare i åldern 15—65 år vara medlem i någon frivillig försvarsorganisation.*

C. Sammanfattning.

Gemensamt för de frivilliga försvarsorganisationerna är, att de tillkommit genom en önskan att med frivilliga krafter stärka försvaret. Varje orga-

nisation har därvid åtagit sig uppgifter, som sedermera genom statsmakernas ingripande bibehållits, ändrats eller vidgats. Centralförbundet för befälsutbildning, som från början hade till uppgift att utbilda landstörmsbefäl, medverkar sålunda numera vid frivillig utbildning av sådan personal, som under obligatorisk värnpliktstjänstgöring undergått befälsutbildning. Den av centralförbundet för befälsutbildning bedrivna ungdomsutbildningen, som intill 1947 omfattade infanteri-, signal- och luftvärnsutbildning, är numera ändrad till utbildning i signal-, luftvärns-, kustartilleri- och luftbevakningstjänst. Ungdomsutbildningen i infanteritjänst är sedan nämnda år överförd till hemvärdet.

Svenska röda korset har fått sina uppgifter vidgade till att omfatta rekrytering och utbildning av personal, avsedd att ingå i såväl det militära försvarets som civilförsvarets krigsorganisationer. Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund, som från början utbildade bilförare för dåvarande statens arbetsmarknadskommissions räkning, har tillagts liknande uppgift för totalförsvaret.

Riksförbundet Sveriges lottakårer, som ursprungligen var en stödorganisation till landstörmsföreningarnas centralförbund, har numera bl. a. till uppgift att såsom egen organisation medverka vid utbildning av A- och B-personal för det militära försvaret.

Ursprungligen utbildades personalen av de frivilliga försvarsorganisationerna själva, låt vara efter samråd med vederbörande myndigheter. Numera ansvara myndigheterna i de flesta fall för och leda den frivilliga utbildningen.

Uppbyggnaden av de frivilliga försvarsorganisationerna har givetvis krävt ett omfattande arbete, som utförts av frivilliga krafter och med relativt små kostnader för staten. Organisationerna ha från början varit lokalt betonade för att sedermera växa ut till riksomspännande sådana.

Den verksamhet, som de frivilliga försvarsorganisationerna bedriva, är av väsentlig betydelse för att vidmakthålla och stärka försvarsviljan inom landet samt att tillgodose totalförsvarets personalbehov och höja kvaliteten hos personalen. Värdet härav kommer än mer att accentueras under de närmaste åren, då åldersklasserna värnpliktiga på grund av nativitetsminskningen under senare delen av 1920-talet och början av 1930-talet komma att visa en sådan nedgång, att det militära försvarets enligt nu gällande krigsorganisation behov av personal icke kan helt tillgodoses med värnpliktiga. Bristerna måste fyllas av frivilliga krafter, rekryterade och utbildade under medverkan av de frivilliga försvarsorganisationerna. Det frivilliga försvarsarbetet är även betydelsefullt med hänsyn till den förkortade utbildningstiden för de värnpliktiga.

På sätt i direktiven för kommitténs arbete framhållits vidlades emellertid det frivilliga försvarsarbetet i dess nuvarande form av en del brister. Genom att organisationerna vuxit fram successivt utan att staten från början reglerat verksamheten ha olika bestämmelser i flera hänseenden kommit att tillämpas. Här må endast erinras om att enhetliga regler för ersättning till del-

tagare och instruktörer i frivillig utbildning icke föreligga. Antagningsbestämmelserna för krigsfrivillig personal inom olika grenar av totalförsvaret äro icke enhetligt utformade. Även bestämmelserna för tilldelning av tjänsteställning (tjänsteklass) i krig äro olika för olika organisationer samt lida i vissa fall av oklarhet och bristande konsekvens. Likartad utbildning inom flera av organisationerna bedrivs enligt olika planer och föreskrifter. Detta gör sig särskilt märkbart, när en organisation, som från början biträtt med utbildning av personal för viss tjänstegren inom det militära försvaret, nu åtager sig sådan uppgift i större skala för det samlade totalförsvaret. I sin strävan att i största möjliga utsträckning medverka vid utbildningen ha organisationerna vidare i vissa fall kommit att rekrytera i större utsträckning, än som är av behovet påkallat, varigenom utbildning inom annan lika viktig tjänstegren kommit att eftersättas. Genom bristande överensstämmelse mellan administrativ och militär territoriell indelning samt genom att olika indelningsgrunder tillämpats vid skilda organisationer ha en rad svårigheter uppstått till men för effektiviteten i det frivilliga försvarsarbetet. Det är sålunda uppenbart att tillkomsten av ett flertal organisationer haft till följd att önskvärd enhetlighet icke har kunnat vinnas.

I syfte att skapa en samordning av hithörande verksamhet tillkom på enskilt initiativ den tidigare berörda centralkommittén folk och försvar. Även kvinnoföreningarnas beredskapsorganisation syftade till att samordna den frivilliga försvarsverksamheten. Den önskvärda samordningen har emellertid av olika skäl icke kommit till stånd i vidare mån än att vissa mindre organisationer kollektivt anslutit sig till centralförbundet för befälsutbildning.

Frågan om behovet av samarbete inom den frivilliga försvarsverksamheten behandlades av 1941 års hemortsförsvarsakkunniga, som i sitt betänkande med förslag till lag om folkskyddsväsendet (SOU 1943:27) framhöllo, att det vore uppenbart, att det frivilliga försvarsarbetet avsevärt skulle vinna i effektivitet, om en fastare reglering kunde åstadkommas beträffande de olika frivilliga försvarssammanslutningarnas verksamhet än dittills.

De sakkunniga framhöllo vidare.

Viktigt är härvidlag bl. a. att ernå en lämplig fördelning av arbetsuppgifter de olika organisationerna emellan, särskilt då det gäller utbildning av personal för olika försvarsuppgifter. Målet måste här vara, att varje organisation handhar de arbetsuppgifter, för vilka den är mest skickad, och att dessa arbetsuppgifter handhavas endast av denna organisation.

Vidare torde rekryteringen till de olika organisationerna böra rationaliseras. Här avses då icke de passiva medlemmarna. Uppenbarligen finnes intet hinder för att en och samma person understödjer flera olika försvarssammanslutningar genom att gå in som medlem i desamma. Vad det gäller att förebygga är däremot, att slitningar uppstå i fråga om förvärvande av personer, som genom organisationernas försorg skola utbildas för den ena eller den andra försvarsuppgiften. Önskvärt är, att propagandan för det frivilliga försvarsarbetet lägges på sådant sätt, att behovet å respektive orter av utbildad personal för såväl den ena som den andra uppgiften blir tillgodosett så rationellt som möjligt. För närvarande konkurrera organisationerna understundom i detta hänseende på ett sätt, som knappast kan anses gagna försvarets intressen. Särskilt har detta

varit fallet på mindre orter, där de olika föreningarna ibland fått utgöra plattformar för mot varandra stridande personliga intressen.

I och för sig skulle väl ovan angivna syften effektivast uppnås, om det ginge att genomföra en sammanslagning av de nuvarande frivilliga försvarssammanslutningarna — eller åtminstone de viktigaste av dem — till en stor organisation. Emellertid skulle med största sannolikhet mycket starka intressen inom de olika sammanslutningarna uppresas sig mot ett sådant förslag, och det är även möjligt, att en dylik koncentration av det frivilliga försvarsarbetet till en enda organisation skulle för lång tid framåt försvaga allmänhetens intresse för nämnda arbete. De sakkunniga hava därför ansett en sådan sammanslagning för närvarande knappast vara möjlig att genomföra eller lämplig.

Efter att ha diskuterat olika sätt att lösa föreliggande problem funno hemortsförsvarssakkunniga sig böra föreslå upprättande av en samorganisation mellan de frivilliga försvarssammanslutningarna för handhavande av sådana angelägenheter, vilka med fördel kunde skötas gemensamt. Denna samorganisation borde i högsta instans benämnas centralrådet för frivilligt försvarsarbete.

I organisationen borde ingå icke blott frivilliga försvarsorganisationer utan även ideella, fackliga och politiska organisationer. Ordförande och vice ordförande i rådet föreslogs skola utses av Kungl. Maj:t. Löpande angelägenheter borde handhas av ett av rådet utsett arbetsutskott. Till rådets och arbetsutskottets sammanträden vore det enligt hemortsförsvarssakkunnigas mening lämpligt att i mån av behov kalla representanter för bl. a. de militära myndigheterna.

Det föreslagna rådet har emellertid icke kommit att tillsättas.

För de åtgärder, som kommittén för frivilligt försvarsarbete anser påkallade för att avhjälpa nu rådande brister i hithörande avseenden, redogöres i det följande.

I överensstämmelse med de erhållna direktiven behandlas i den fortsatta framställningen icke hemvärnet eller sjövärnsskåren i annan mån än som erfordras med hänsyn till sammanhanget med de frivilliga försvarsorganisationerna i övrigt. Av i detta kapitel i övrigt redovisade organisationer och sammanslutningar har kommittén för sin del icke ansett sig böra närmare ingå på en granskning av målsättningen för kungliga svenska aeroklubben, enär nämnda organisation enligt kommitténs förmenande icke är att betrakta som en i egentlig mening frivillig försvarsorganisation utan har sin främsta uppgift att fylla inom civilflygets område. Kommittén har ej heller ansett det påkallat att närmare beröra arbetarnas samaritförbund, enär, såsom framgått av det föregående, en sammanslagning med svenska röda korset skall komma till stånd. Kommittén har vidare funnit sig icke böra till granskning i förevarande utredning upptaga svenska brevduveförbundet, vars verksamhet synes vara inriktad på brevduvesport och brevduveavel. I den mån de militära myndigheterna finna behov föreligga att utnyttja sådana duvslag, som tillhöra medlemmar av brevduveförbundet, torde ersättning härför kunna bestridas av vederbörande försvarsgrens anslag till övningar m. m. Kommittén är därför icke beredd förorda, att särskilt årligt bidrag från fjärde huvudtiteln utgår till förbundet.

KAP. III. HUVUDDRAGEN AV KOMMITTÉNS FÖRSLAG

De i detta betänkande framförda förslagen äro uttryck för kommitténs uppfattning om det stora värde, som frivilligt försvarsarbete har för att i viktiga hänseenden stärka vår försvarsvilja och öka vår motståndsförmåga. Kommittén vill i detta sammanhang först framhålla betydelsen av den gärning, som utförts av medborgare, vilka under tidigare år utan att förtrötts genom hängivet och uppoffrande arbete fört fram sina försvarssammanslutningar till sådan organisatorisk fasthet att betydelsefulla insatser i svensk beredskap möjliggjordes under andra världskriget. Om kommittén härefter fastslår, att man redan under de första beredskapsåren kunde konstatera avsaknaden av en på enhetliga grunder byggd samordning och som följd härav en mindre god effektivitet i det frivilliga försvarsarbetet, är detta ett förhållande för vilket de frivilliga försvarsorganisationerna var för sig icke kunna lastas.

Kommittén har vid sina överväganden och förslag i princip utgått ifrån totalförsvarets behov av försvars-(krigs-)organisationer av olika slag. Vidare har kommittén eftersträvat att utan nämnvärda ingripanden i de frivilliga försvarsorganisationernas föreningsmässiga verksamhet så reglera det frivilliga försvarsarbetet, att en effektiv samordning ur totalförsvarets synpunkt ernås, samtidigt som förutsättningar skapas för en god hushållning med anvisade statsmedel.

I nedanstående sammanfattning lämnar kommittén en redogörelse för de viktigaste förslagen jämte i vissa fall en kortfattad motivering för dessa.

Obligatorisk utbildning — frivillig utbildning.

För ett land med stor yta och ringa befolkningsstorlek äro svårigheterna till försvar mot en angripare särskilt stora. Det blir därför nödvändigt att alla medborgare aktivt deltaga i detta försvar. Samhällets fullständiga försvarsorganisering redan under fredstid skulle emellertid icke endast innebära stora ingrepp i medborgarnas personliga frihet utan även kräva så stora ekonomiska offer, att samhällets funktioner i övrigt skulle komma att starkt äventyras. Med hänsyn till sistnämnda förhållanden måste därför en avvägning göras, vilken andel av nationalinkomsten, som kan avses för bestridande av försvarskostnaderna. Totalförsvarets personalbehov och kraven på beredskap samt utbildning av denna personal framtvingar även en avvägning mellan, å ena sidan, obligatorisk (lagstadgad) och, å andra sidan, frivillig utbildning. Statsmakterna måste sålunda avgöra, hur stor del av utbildningsbehovet — såväl kvalitativt som kvantitativt — som oundgängligen måste tillgodoses genom obligatorisk utbildning och i vilken utsträckning,

som denna kan ersättas och kompletteras med frivillig sådan. Kommittén vill här med skärpa understryka, att enligt dess uppfattning kan den frivilliga utbildningen ersätta den obligatoriska endast i begränsad utsträckning, men den kan medverka till att vidmakthålla en gång under obligatorisk utbildning förvärvade kunskaper och färdigheter. Som exempel härpå kan nämnas den frivilliga repetitions- och befodringsutbildningen för värnpliktigt befäl inom det militära försvaret.

Möjligheterna att tillgodose totalförsvarets behov av frivilligt utbildad personal.

Med den omfattning, som försvaret — totalförsvaret — numera fått, torde brist alltid komma att föreligga på kvalificerad personal för de olika försvars- (krigs-) organisationerna. Det är därför betydelsefullt, att rekryteringen till dessa av frivillig personal bedrivs efter för totalförsvaret gemensamma grunder, så att en försvars- (krigs-) organisation icke tillföres flera medborgare än som är oundgängligen erforderligt. Kommittén har därför föreslagit, att Kungl. Maj:t fastställer eller utfärdar bestämmelser för beräkningen av maximisiffrorna för de olika försvars- (krigs-) organisationerna.

B-personalen, d. v. s. sådan personal, som bundit sig för tjänstgöring i krig i icke närmare angiven befattning, har hittills i regel endast avsetts för tjänstgöring inom egen försvarsgren (motsvarande). I syfte att vidga användningsmöjligheterna för denna personal har kommittén föreslagit, att personalen i fråga skall utnyttjas inom olika delar av totalförsvaret, allt efter uppkommande behov. För att ersätta värnpliktiga på vissa poster inom luftbevakningen och samtidigt säkerställa, att personalbehovet blir tillgodosett, har kommittén föreslagit, att civilförsvarspliktiga skola tagas i anspråk inom luftbevakningen. Kommittén, som funnit det otillfredsställande att gemensamma bestämmelser icke finnas för antagning av frivilliga inom totalförsvaret, har även föreslagit, att en särskild frivilligförordning snarast utarbetas. För att undvika den konkurrens om de frivilliga krafterna, som uppkommit därigenom att olika antagningsmyndigheter finnas för krigsmaktens krigsfrivilliga, har kommittén föreslagit en gemensam antagningsmyndighet och samtidigt förordat, att frågan om registrering av all personal inom totalförsvaret skall göras till föremål för särskilda överväganden i ett vidare sammanhang. I fråga om de frivilliga försvarsorganisationernas insatser på utbildningens område har kommittén ansett, att dessas medverkan alltjämt är nödvändig och av största värde för att tillgodose försvars- (krigs-) organisationernas utbildningsbehov. Kommittén har emellertid föreslagit, att denna medverkan icke skall — som hittills i regel varit fallet — för varje särskild organisation begränsas till en försvarsgren (motsvarande) utan omfatta totalförsvaret inom ett eller flera utbildningsfack.

Uppgiftsfördelning mellan myndigheter och organisationer.

Då organisationerna ha viktiga uppgifter att fylla vid tillgodoseendet av totalförsvarets personal- och utbildningsbehov har det syntts kommittén ända-

målsenligt, att denna medverkan lämnas efter enhetliga grunder och att en uppgiftsfördelning sker mellan organisationerna, å ena sidan, och myndigheterna, å den andra. Att härvid åstadkomma en absolut gränsdragning har kommittén icke funnit vare sig nödvändigt eller önskvärt. Kommittén har ansett det påkallat, att de statliga myndigheterna skola taga ansvaret för utbildningen och därmed sammanhängande uppgifter, varvid organisationerna skola lämna sin medverkan. Beträffande utbildningens organisation har kommittén föreslagit åtgärder, vilka möjliggöra, att frivillig utbildning för en försvarsgrens (motsvarande) behov förläggas till en annan. Sålunda böra t. ex. kurser i civilförsvarstjänst kunna genomföras vid ett truppförband. Organisationernas uppgifter, utöver medverkan vid utbildningen, ha föreslagits i fortsättningen liksom hitintills skola omfatta åtgärder för upplynnings- och rekryteringsverksamheten i syfte att värva medlemmar, vilka önska utbilda sig i fred och vilka dessutom i förekommande fall — A-personal och i viss utsträckning B-personal — äro villiga att avtalsbinda sig för viss tjänstgöring vid beredskapstillstånd och i krig, allt inom ramen för vad som ur totalförsvarets synpunkt kan vara önskvärt och erforderligt.

Sammanslagning eller samordning av de frivilliga försvarsorganisationerna.

Antalet nu verkande frivilliga försvarsorganisationer är stort. Verksamheten är därför — även med den ovan angivna uppgiftsfördelningen mellan organisationerna och myndigheterna — i behov av samordning och enhetlig ledning. Detta skulle vid ett första betraktande kunna åstadkommas på ett enkelt sätt genom en sammanslagning av alla organisationer till en enda sådan. När emellertid kommittén icke anser sig kunna föreslå en sådan lösning, som i och för sig skulle innebära vissa fördelar, har detta sin grund i den inom kommittén rådande uppfattningen, att den frivilliga verksamheten härigenom skulle komma att lida avbräck, i synnerhet som en sammanslagning — enligt vad kommittén inhämtat — ej skulle kunna genomföras utan ett avsevärt motstånd från de enskilda organisationernas sida. Kommittén har dessutom funnit betydande olägenheter vara förenade med en till ytterlighet gående centralisering, varför den icke blivit övertygad om lämpligheten av en sådan åtgärd. Kommittén har i stället — med utgångspunkt från totalförsvarets behov av frivillig utbildning av olika slag — föreslagit åtgärder i syfte att de frivilliga organisationer, som verka inom närbesläktade områden, skola bilda en samorganisation. Härigenom vill man underlätta och effektivisera såväl myndigheternas som organisationernas arbete. På så sätt ha fyra stora samorganisationer föreslagits, nämligen riksorganisationen för frivillig militärutbildning för militärförsvarets särskilda utbildning, riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning för totalförsvarets gemensamma utbildning (utom handvapenutbildning), riksorganisationen för frivillig civilförsvarsutbildning för civilförsvarets särskilda utbildning samt riksorganisationen för frivilligt skytte för totalförsvarets handvapenutbildning.

Kommittén har utgått från, att de enskilda organisationer, som ansluta

sig till vederbörande riksorganisation, alltjämt i princip skola bibehålla sin självständighet.

Åtgärder för ledning och samordning av frivillig försvarsverksamhet.

Bristen på samordning av den frivilliga försvarsverksamheten har för kommittén framstått såsom påfallande. Statliga myndigheter ha till organisationerna givit olika anvisningar för verksamheten, varigenom arbetet för dessa icke endast försvårats utan även i vissa fall krävt onödigt stora kostnader. På grund härav har kommittén föreslagit att den på ett flertal statliga myndigheter fördelade ledningen av den frivilliga försvarsverksamheten skall ersättas av ett enda för det militära försvaret, civilförsvaret och det ekonomiska försvaret gemensamt organ, benämnt frivilligledningen. Då huvuddelen av den frivilliga försvarsverksamheten berör de militära myndigheterna, har kommittén föreslagit, att frivilligledningen skall organiseras som ett militärt organ, i vilket jämväl civil sakkunskap skall ingå. Någon ändring i t. ex. försvarsgrenschefernas inflytande på den frivilliga utbildningen av underställd personal inträder härvid icke. Berörda myndigheter skola emellertid giva sina anvisningar till frivilligledningen, som omsätter dessa i order till berörda statliga regionala myndigheter. Chefen för frivilligledningen, som föreslås inplacerad i lönegraden Mo 14, kommer att i viss mån erhålla en liknande lydnadsställning som chefen för centrala värnpliktsbyrån. De frivilliga försvarsorganisationernas inflytande i frivilligledningen säkerställles genom att envar av de fyra riksorganisationerna skall äga att hos Kungl. Maj:t föreslå en representant i densamma.

Till chefens för frivilligledningen förfogande för handläggning av ärenden rörande det frivilliga försvaret har kommittén föreslagit inrättandet av en stab, till vilken förutsättes i huvudsak skola överflyttas den personal, som nu i de centrala myndigheterna omhänderhar dessa uppgifter.

För att säkerställa samordningen även inom de regionala och lokala instanserna i syfte att dels uppnå full effekt i det frivilliga försvarsarbetet inom dessa, dels undvika konkurrens mellan de olika organisationerna, har kommittén föreslagit att den regionala instansen för samtliga myndigheter och organisationer bringas att territoriellt anknyta till länsindelningen och att i varje län inrättas en samarbetsnämnd, bestående av nuvarande personalprövningsnämnd, förstärkt med representanter för bl. a. truppförband och frivilliga organisationer. Lokalt sett har förslag framlagts om inrättande av samarbetskommittéer, anslutna i regel till civilförsvarsområde. Vidare förutsätter kommittén, att verksamhetsområdena för föreningar med frivilligt försvarsarbete på sitt program — särskilt inom ramen för riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning — skola anknyta till civilförsvarsområde.

Ersättningar m. m. till instruktörer och elever under frivillig utbildning.

Ersättningarna till i frivilligt försvarsarbete deltagande instruktörer och elever liksom statens bidrag till verksamheten äro för närvarande icke be-

stämnda efter enhetliga grunder. Inom det militära försvaret har en viss enhetlighet kunnat vinnas. Stora svårigheter att åstadkomma en samordning för totalförvarets del torde komma att föreligga, enär för civilförsvarets såväl instruktörer som elever tillämpas eller föreslagits avsevärt förmånligare ersättningsgrunder än de, som fastställts för de frivilliga försvarsorganisationerna. Kommittén har för sin del avvisat tanken på att bereda civilförsvarets instruktörer och elever förmånligare villkor än som gälla för hemvärnet och annan frivillig försvarsutbildning. Kommittén har därför utarbetat förslag till för totalförsvaret enhetliga grunder för nämnda ersättningar.

Statens bidrag till frivillig utbildningsverksamhet.

Kommittén har föreslagit, att staten alltjämt skall ekonomiskt understödja det frivilliga försvarsarbetet. De nuvarande formerna för bidragsgivningen — bortsett från bidragen till skytteväsendets befrämjande — har kommittén emellertid icke funnit fullt tillfredsställande ur statsverkets synpunkt utan har föreslagit en ny metod för bidragets beräkning. I stället för de nuvarande på prognoser rörande verksamhetens omfattning beräknade bidragen har kommittén sålunda föreslagit, att statsbidraget principiellt skall sättas i relation till utbildningens verkliga omfattning.

För varje deltagare i sådan utbildning, som enligt kommitténs förslag skall understödjas av staten (A-personal eller motsvarande) bör beräknas ersättning efter ett visst genomsnittspris per timme — ackordspris. Formerna för statens understöd åt skytteorganisationerna ha dock förutsatts i huvudsak skola överensstämma med de nuvarande.

I ackordspriset föreslås skola ingå utgifter för instruktörer (jämväl för dessas resor till och från kurser), för elevernas resor, för lokaler i den mån dessa icke tillhandahållas av kronan, för övnings- och målmateriel samt handräkning m. m. I viss utsträckning få även kostnader för organisationernas administration och upplysning redovisas som utgifter under ackordet.

Det bör bemärkas, att i ackordspriset endast inräknats de kostnader, vilka kunna betraktas såsom likartade, oavsett om utbildningen bedrivs såsom lägerutbildning eller såsom fritidsutbildning.

I statsbidraget har dessutom föreslagits skola ingå bidrag till daglöner samt undantagsvis bidrag till kost och logi vid lägerutbildning. Till vissa organisationer föreslås särskilda bidrag till drivmedel samt övergångsvis bidrag till administration.

Beträffande de olika kostnadselementen har kommittén föreslagit, att statsverket skall vederlagsfritt tillhandahålla för den frivilliga utbildningen erforderliga förnödenheter och materiel m. m. (inkvartering, förplägnad, utrustning inklusive beklädnad, ammunition och motorfordon). Tillhandahållandet av dessa förnödenheter kommer därför icke att föranleda några utgifter för organisationerna och sålunda icke heller att påverka statsbidragen. Detsamma har förutsatts gälla utgifter för den statliga administrationen.

De olika organisationernas särskilda uppgifter.

Enär kommittén föreslagit, att begreppet kår framdeles endast skall användas som ett kollektivt begrepp för den B-personal inom ett civilförsvansområde, som tillhör samma organisation, har i konsekvens härmed förslag framlagts att vissa frivilliga försvarsorganisationer skola göra namnändringar. Sålunda har förordats, att namnet »Riksförbundet Sveriges lottakärer» utbytes mot »Riksförbundet Sveriges lottor» och »Frivilliga motorcykelkåren» mot »Frivilliga motorcykelorganisationen».

Beträffande centralförbundet för befälsutbildning har kommittén föreslagit omläggningar av utbildningen i syfte att stimulera till ökat deltagande i repetitionsutbildningen, som av kommittén bedömts mera angelägen än befodringsutbildningen. Förstnämnda utbildning har nämligen icke omfattats med det intresse från det värnpliktiga befälets sida, som för statsmakternas del skulle vara önskvärt. Särskilt har detta varit fallet med de underbefälsutbildade värnpliktiga. För att möjliggöra en smidig utbildningsorganisation har utbildningen lagts upp som ett byggkloss-system i fråga om såväl repetitions- som befodringsutbildningen, d. v. s. de olika utbildningskurserna uppbyggas av delkurser, av vilka de grundläggande äro gemensamma för alla truppslag. Som villkor för tillträde till befodringsutbildning har bl. a. uppställts genomgång av den repetitionsutbildning, som är erforderlig för bibehållande av innehavd förordnandegrad. Kommittén har även framlagt förslag i syfte att möjliggöra för vissa icke officersutbildade värnpliktiga att genom frivillig utbildning nå officersgrad (»långa vägen»). Däremot har kommittén icke ansett sig kunna förorda, att särskilda premier utgå för fullgjord frivillig befälsutbildning.

De nuvarande frivilliga bilorganisationerna, frivilliga automobilkåren och Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund, ha föreslagits skola ingå i en gemensam organisation — av kommittén benämnd frivilliga bilorganisationen — med huvuduppgift att medverka vid utbildning av kvinnor och icke värnpliktiga män, vilka innehava körkort, till bilförare för totalförsvarets behov.

Frivilliga motorcykelorganisationens uppgifter ha i princip bibehållits. Förslag ha dock framlagts att inom organisationen utbildade ungdomlingar skola viss tid stå till civilförsvarets förfogande och att viss frivillig vidareutbildning skall äga rum.

Föreningen svenska röda korset bör enligt kommitténs förslag såsom frivillig försvarsorganisation medverka vid all frivillig utbildning i sjukvårdstjänst för totalförsvaret.

Föreningen svenska blå stjärnan bör givas vidgade uppgifter på djurvårdens och djursjukvårdens områden inom totalförsvaret, där uppgiften att medverka vid säkerställande av djurvården vid krig trätt i förgrunden.

Riksförbundet Sveriges lottor har föreslagits skola medverka vid utbildning av lottor för totalförsvarets behov. I huvudsak innebär detta att verksamheten även inriktas på civilförsvaret. Från den under senare år upp-

komna splittringen i lottaorganisationen genom bildande av särskilda armé-, marin- och flyglottakärer har kommittén tagit avstånd.

För frivilliga radioorganisationen har kommittén föreslagit en utvidgning av verksamheten att gälla även civilförsvaret.

Svenska brukshundklubben har givits till uppgift att ställa ett visst antal specialdresserade och ett närmare preciserat antal anlagsprövade, uttagningsbara hundar till försvarets förfogande.

I fråga om civilförsvarets frivilliga utbildning, som i princip omhändervades av riksluftskyddsförbundet, har kommittén föreslagit, att utbildningen skall genomföras efter samma principer som inom totalförsvaret i övrigt. Kommittén har emellertid icke ansett sig böra framlägga några förslag till nya former för den frivilliga utbildningen under förbundets medverkan i avvaktan på resultatet av nu inom civilförvarsstyrelsen pågående undersökningar rörande utbildningens omfattning m. m.

Vad slutligen beträffar de frivilliga skytteorganisationerna har kommittén i fråga om det frivilliga skytteväsendet särskilt understrukit betydelsen av den frivilliga utbildningen med automatvapen och föreslagit vissa åtgärder i syfte att stimulera anslutning till denna form av frivillig skjutning.

Svenska pistolskytteförbundets verksamhet har ansetts vara av stor betydelse för totalförsvaret och därför — i likhet med det frivilliga skytteväsendet — föreslagits skola erhålla ökade statsanslag. Kommittén har emellertid beträffande pistolskytteförbundet ansett sig böra förutsätta, att utbildningen med tjänstevapen alltjämt skall vara förbundets huvuduppgift.

Svenska sportskytteförbundet, som är inriktat på att hävda landets anseende utåt vid skyttetävlingar, har enligt kommitténs uppfattning därvid sådant värde för försvaret, att det bör understödjas av staten.

Konsekvenser i ekonomiskt avseende av kommitténs förslag vid uttagande av maximal utbildningsvolym.

Kommittén har för det frivilliga försvarsarbetet föreslagit icke oväsentliga höjningar av statsbidragen. Vid uttagande av maximal utbildningsvolym ha bidragen under fjärde huvudtiteln för riksorganisationen för frivillig militärutbildning och riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning beräknats sammanlagt komma att uppgå till omkring 4 230 000 kronor, vilket med c:a 2 420 000 kronor överstiger de för budgetåret 1950/51 anvisade anslagen. Därtill komma bidrag under femte och elfte huvudtitlarna med tillhoppa omkring 665 000 kronor.

Som bidrag till riksorganisationen för frivilligt skytte har kommittén föreslagit 1 817 000 kronor, varav 1 802 000 kronor under fjärde huvudtiteln. För budgetåret 1950/51 har till det frivilliga skytteväsendets befrämjande anvisats sammanlagt 1 440 000 kronor eller 377 000 kronor mindre än vad kommittén föreslagit.

Sammanlagt skulle enligt kommitténs förslag till frivilligt försvarsarbete vid uttagande av i förekommande fall maximal utbildningsvolym utgå bidrag

ur berörda huvudtitlar för såväl utbildningskostnader m. m. som förnödenheter m. m. med tillhoppa omkring 6 710 000 kronor.

I och för sig anser kommittén det vara av största betydelse, om den frivilliga utbildningen kan bringas upp till den maximala volym, som erfordras för att kontinuerligt fylla behoven av frivilligt utbildad personal inom alla områden. Av kommittén gjorda beräkningar innebära icke något definitivt ståndpunktstagande från kommitténs sida till storleken av de bidrag, som för varje särskilt budgetår böra ställas till förfogande för riksorganisationerna för frivillig militärutbildning, beredskapsutbildning och civilförsvarsutbildning. Kommittén vill understryka, att med den valda formen för statsbidragsgivningen en förhållandevis riklig anslagstilldelning icke innebär några riskmoment för statsverket, enär organisationerna icke komma att utfå större belopp än som svara mot den i verkligheten genomförda utbildningen. Kan således av skilda orsaker den utbildningsvolym, å vilken statsbidragen beräknats, icke uppnås, komma överstigande belopp aldrig organisationerna till godo utan kvarligga å anslagen. Emellertid måste givetvis utgifterna för den frivilliga försvarsverksamheten vägas mot andra utgifter å riksstaten och då främst de under försvarshuvudtiteln. Skulle vid denna avvägning, vilken kommittén självfallet saknar förutsättningar att fullgöra, det icke befinnas möjligt att i riksstaten bereda utrymme för de kostnadsökningar, som ett genomförande av en maximal utbildning medför för statsverket, lär med ledning av de av kommittén framlagda beräkningarna en anpassning av utbildningsvolymen efter medelstillgången lätt kunna ske. Kommittén vill därför inskränka sig till att föreslå, att medel årligen anvisas i relation till den högsta utbildningsvolym, för vars uppnående möjligheter till rekrytering förefinnas och som kan medgivas av statsfinansiella skäl.

I fråga om riksorganisationen för frivilligt skytte vill kommittén med skärpa understryka att eventuella av statsfinansiella skäl påkallade jämkningar nedåt av det av kommittén föreslagna bidraget till det frivilliga skytteväsendet icke bör ske till förfång för automatvapenskyttet och skjutbanors underhåll.

KAP. IV. FRIVILLIG FÖRSVARSVVERKSAMHET OCH SÄRSKILDA ORGANISATIONER FÖR SÅDAN VERKSAMHET

A. Allmänna synpunkter.

Av den i kap. II lämnade redogörelsen framgår, att de frivilliga försvarsorganisationerna vuxit fram efter hand. I tider av utrikespolitisk spänning har anslutningen till redan befintliga organisationer stegrats och nya sådana ha tillkommit med därav följande intensifiering av verksamheten.

Under det andra världskriget funno statsmakterna en förstärkning av vårt försvar påkallad. De militära krigsorganisationerna utvidgades sålunda avsevärt och hemvärnet bildades. Utbildningstiden för de värnpliktiga förlängdes och krigsbehovet av befäl — även officerare och underofficerare — tillgodosågs, vilket alltjämt är fallet, till huvudsaklig del med värnpliktig personal, som redan i fredstid skulle bibringas befälsutbildning. I syfte att skapa ett bättre skydd för civilbefolkningen under ett krig organiserades ett civilförsvar, vars personal- och utbildningsbehov skulle säkerställas genom civilförsvarsplikt.

Trots de omfattande obligatoriska åligganden, som sålunda pålagts svenska folket, föreligger likväl behov av frivillig försvarsverksamhet i olika former. Genom nativitetssminskningen under 1920- och 1930-talen komma åldersklasserna värnpliktiga för åtskilliga år framåt att nedgå utan att motsvarande personella minskningar torde kunna vidtagas i de för krigsuppgifter avsedda förbanden. Detta förhållande medför, att det militära försvaret har än större behov av personal, som genom frivilligt åtagande ställer sig till förfogande. Krigsteknikens fortgående utveckling medför ökade krav på medborgaren att utbilda sig för att på effektivast möjliga sätt under krig kunna ingå i det krigsorganiserade samhället. Av nationalekonomiska och andra skäl kan sådan vidareutbildning endast i begränsad omfattning ske på obligatorisk väg.

Vårt försvars framtida gestaltning är av flera orsaker osäker, vilket pågående utredningar inom det militära försvaret, civilförsvaret och det ekonomiska försvaret tydligt utvisa. Då behovet av frivillig försvarsverksamhet i främsta rummet är beroende av totalförsvarets utformning, framförallt möjligheterna till obligatorisk utbildning i fred av i försvaret ingående personal, hade det varit önskvärt, att kommittén som grund för sina överväganden kunnat bygga på en freds- och krigsorganisation, vars omfattning kunnat

anses fixerad för en ej alltför kort tidsperiod. För att trots osäkerheten i detta avseende kunna bedöma det framtida behovet av frivillig försvarsverksamhet har kommittén vid framläggandet av sina förslag utgått från att freds- och krigsorganisationerna skola förbliva i huvudsak oförändrade, att den obligatoriska utbildningen skall bibehållas i minst nuvarande omfattning samt att inom armén de krigsförbandsvisa övningarna komma att planligt genomföras.

Om en förändring i dessa utgångspunkter framdeles kommer till stånd, torde emellertid några större svårigheter icke föreligga att vidtaga därav betingade ändringar i de av kommittén föreslagna formerna för frivillig försvarsverksamhet.

Uppbyggandet av krigsorganisationerna är ett arbete på lång sikt såväl ur personell som materiell synpunkt. För att personellt bygga upp desamma fordras kontinuerlig såväl obligatorisk som frivillig utbildning. Den omfattande obligatoriska efterutbildning av tidigare icke utbildade eller bristfälligt utbildade värnpliktiga, som inom det militära försvaret måste äga rum under det andra världskriget i syfte att tillgodose krigsorganisationerna i såväl kvantitativt som kvalitativt avseende och som företrädesvis drabbade de äldre åldersklasserna, giver ett oförtydligt belägg på faran av alltför stora och täta förändringar i fredsutbildningens organisation och omfattning. Genom att lägga beredskapsbördorna hårdare på de äldre åldersklasserna kunde den gången en utjämning i utbildningen ske. Ur allmän beredskapsynpunkt torde man icke böra räkna med att så omfattande åtgärder skola kunna vidtagas i en framtida situation, då beredskapen snabbt måste bringas upp till största möjliga effekt.

För krigsorganisationernas fasthet är det i hög grad önskvärt, att försvarsintresset hålles levande och på en någorlunda konstant nivå. För att så skall bliva fallet, måste allmänheten förmås att inse behovet av den obligatoriska värnplikts- och civilförsvarsutbildningen samt det frivilliga utbildnings- och organisationsarbetet i fred ävensom att taga aktiv del i den frivilliga försvarsverksamheten.

Intresset för försvaret och dess problem är för närvarande livligt och positivt inom stora delar av vårt folk. Det är angeläget, att denna tillgång utnyttjas och bevaras även för framtiden, liksom att alla möjligheter tillvaratagas för att ytterligare vidga försvarsintresset och öka viljan till personliga insatser. En väsentlig förutsättning härför torde vara den möjlighet till frivilligt val av uppgift efter intresse och fallenhet, som i viss utsträckning föreligger i nuvarande uppbyggnad av de frivilliga försvarsorganisationerna. Dessa frivilliga insatser böra i framtiden liksom hittills på ett naturligt sätt uppsamlas och kanaliseras i fria organisationer, som bedriva sin verksamhet i nära samverkan med och i fråga om utbildningsverksamheten efter direktiv av statliga myndigheter. Från olika håll har ibland gjorts gällande, att den frivilliga försvarsverksamheten borde helt omhändervas av myndigheterna. Blott rent teoretiskt sett skulle så vara möjligt i

fråga om det militära försvaret; beträffande civilförsvaret och det ekonomiska försvaret är detta med nuvarande organisation icke genomförbart, vare sig teoretiskt eller praktiskt. Men även om så vore fallet, skulle alltför hårdhänta ingrepp i denna riktning kunna medföra en allvarlig nedgång i försvarsintresset, särskilt i ett övergångsskede. Kommittén är därför av den uppfattningen, att nuvarande former för den frivilliga försvarsverksamheten böra i huvudsak bevaras även för framtiden. I kommitténs direktiv har också angivits, att de uppgifter, som för närvarande åvila de frivilliga försvarsorganisationerna, i princip böra kvarstå oförändrade.

För att den frivilliga försvarsverksamheten skall erhålla den önskade bredden, äro lokala organisationer oundgängligen erforderliga. Hemvärnet, röda korset, befälsutbildnings-, lotta- och skytterörelserna — liksom på sin tid landstorms rörelsen — äro exempel på, huru viktigt det varit för den frivilliga försvarsverksamheten att i fredstid äga tillgång på lokala instanser. Riksluftskyddsförbundet har med sin stora förgrening inom ett flertal tätorter varit av största betydelse för upprätthållande av intresset för civilförsvaret.

De organisationer, som erfordras för den mera konstanta frivilliga försvarsverksamheten, måste även vara så uppbyggda, att de kunna upptaga och kanalisera det spontana försvarsintresse, som kan väntas uppstå i tider av ökad utrikespolitisk spänning. Intresset skall vid ett sådant tillfälle icke behöva ägnas så mycket åt organisatoriska åtgärder utan främst kunna inriktas på det praktiska området, d. v. s. utbildning och höjande av beredskapen.

Det får sålunda anses vara ett vitalt statsintresse att äga tillgång till frivilliga organisationer, vilka kunna biträda och understödja de statliga myndigheterna, ävensom att dessa organisationer bliva livaktiga. För att så skall kunna ske måste staten uppmuntra och ekonomiskt understödja de frivilliga försvarsorganisationerna. I detta sammanhang må erinras om att staten funnit det fria och frivilliga folkbildningsarbetet vara av sådant värde, att statsbidrag härför utgår med icke oväsentliga belopp. Kommittén anser för sin del det lika viktigt, att det frivilliga försvarsarbetet på allt sätt understödjes. Staten måste emellertid beakta, att den frivilliga verksamheten medför många egenartade problem, vilka kräva en varsam handläggning. Staten bör därför endast reglera det, som är nödvändigt för att önskad effekt skall utvinnas, men i övrigt lämna organisationerna största möjliga frihet. Genom en lämplig anknytning till övriga ideella folkrörelser vinna de frivilliga försvarsorganisationerna den starkaste förankringen i folkmedvetandet och få därmed förutsättningar för att giva den frivilliga försvarsverksamheten ökad bredd. Det måste också anses vara de statliga myndigheternas skyldighet gentemot de frivilliga försvarsorganisationerna att effektivisera de åtgärder, som på detta område åligga nämnda myndigheter.

För att emellertid förebygga de ojämnheter i verksamheten, som nu otvivelaktigt förefinnas, har kommittén funnit, att ett gemensamt ledande organ bör inrättas för den samlade frivilliga försvarsverksamheten. För en sund utveckling erfordras enligt kommitténs uppfattning en för det frivilliga för-

svaret gemensam statlig ledningsinstans, i vilken de frivilliga organisationerna böra vara representerade. Ifrågavarande organ bör givas sådana befogenheter, att det kan leda utvecklingen på ett för totalförsvaret ändamålsenligt och smidigt sätt.

Den förstärkta försvarsberedskapen åren 1939—1945 visade, att behov av kvinnor i stor utsträckning förelåg för en mångfald uppgifter inom totalförsvaret. I framtiden torde detta behov göra sig än mera gällande. Från vissa håll har det hävdats, att nu befintliga frivilliga försvarsorganisationer icke äro uppbyggda så, att de skulle kunna lösa bl. a. de ökade rekryteringsproblem, som framdeles kunna uppstå. Därvid har den tanken framkastats att, såsom skett i U. S. A. och England, särskilda kvinnliga organisationer med egen fast anställd befälskår borde tillskapas. Kommittén har vid sina överväganden funnit, att de utländska organisationer, som härvid åsyftats, icke böra tjäna som förebild för motsvarande svenska, enär bl. a. organisationen av försvaret i U. S. A. och England i väsentliga delar har en annan uppbyggnad än vår. Det militära försvaret i nämnda stater är nämligen till stor del organiserat för uppträdande utanför hemlandet. Dessutom finnes i de anglosaxiska staterna icke värnplikt i samma form som hos oss. Ej heller existerar civilförsvarsplikt. Kommittén har därför ansett, att hos oss befintliga frivilliga försvarsorganisationer i huvudsak böra bibehålla sina nuvarande uppgifter och uppbyggnad. Skulle en fastare utformning av de frivilliga kvinnliga försvarsorganisationerna i framtiden befinnas vara erforderlig, böra organisationerna byggas upp efter svenska förhållanden. Kommittén har därvid upptagit frågan om att organisera kvinnornas frivilliga försvarsinsatser i fred och krig med hemvärnet som förebild. Kommittén anser sig emellertid icke nu kunna rekommendera en sådan lösning utan förutsätter, att den i annat sammanhang föreslagna frivilligledningen skall ägna detta spörsmål särskild uppmärksamhet.

B. Totalförsvarets krigsorganisationer.

Inom vårt totala försvar finnes ett flertal olika krigsorganisationer. Av särskild betydelse i förevarande undersökning äro de krigsorganisationer, i vilka personalen icke är fredsanställd vid den mobiliserande myndigheten utan måste inkallas med stöd av för beredskap och krig gällande lagar och förordningar eller rekryteras på frivillighetens grund för att krigsorganisationen skall kunna få avsedd omfattning.

Ett flertal av de frivilliga försvarsorganisationernas medlemmar torde vara krigsplacerade i någon krigsorganisation. Särskilt intresse erbjuder i detta sammanhang personal tillhörande riksförbundet Sveriges lottakårer, Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund, svenska röda korset och svenska blå stjärnan. Medlemmar i dessa organisationer tagas nämligen i anspråk för tjänstgöring inom krigsmakten dels i befattningar, som enligt mobiliseringstabellerna skola bestridas av personal ur någon av nämnda organisa-

tioner (A-personal), dels genom att personal ställes till militär myndighets förfogande för mera tillfällig tjänstgöring i befattningar, som icke äro upptagna i mobiliseringstabellerna (B-personal). Inom civilförsvaret och allmänna civila trafikledningen tages personalen i anspråk genom avtal och brukar benämnas C-personal respektive T-personal. Av dessa kategorier kan B-personalen anses bilda en egen krigsorganisation, medan A-, C- och T-personalen ingår i andra krigsorganisationer.

Personalens benämning framgår av nedanstående tabell.

Organisation	A-personal	B-personal	C-personal	T-personal
Riksförbundet Sveriges lottakärer ..	A-lottor	B-lottor	—	—
Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund	A-bilförare	B-bilförare	C-bilförare	T-bilförare
Svenska röda korset	A-samariter	B-samariter	C-samariter	—
Svenska blå stjärnan	A-stjärnsystrar	B-stjärnsystrar	—	—

Viktigare krigsorganisationer, där huvuddelen av personalen icke är fredsanställd vid den mobiliserande myndigheten, framgå av vidstående tabell.

Särskild uppmärksamhet tilldrager sig den under flygvapnet sorterande luftbevakningen, enär den där krigsplacerade personalen utgöres av såväl värnpliktiga som krigsfrivillig manlig och kvinnlig personal, främst A-lottor. Svårigheter ha förelegat och synas även framdeles komma att vara för handen att fylla personalbehovet vid de s. k. luftbevakningsstationerna såväl med värnpliktiga som med heltidsanställd A-personal. Det har även ansetts mindre ändamålsenligt att för den relativt okvalificerade och fysiskt mindre ansträngande tjänstgöringen vid nämnda stationer taga i anspråk manlig arbetsduglig personal, som skulle kunna göra bättre insatser på andra poster inom totalförsvaret eller inom produktionen.

Till stationer belägna i närheten av större samhällen och i övrigt folkrika trakter ha ofta goda möjligheter förelegat att erhålla heltidsanställda krigsfrivilliga (A-lottor). I glesbebyggda landsdelar ha svårigheterna att rekrytera här berörda personal däremot visat sig avsevärda. Inspektören för luftbevakningen har i avsikt att avhjälpa dessa olägenheter under vintern 1949/50 undersökt möjligheterna att uppbygga ett nytt system för rekrytering av personal till luftbevakningsstationerna i nämnda landsdelar. Luftbevakningsinspektören räknade nämligen med en betydligt bättre rekrytering, därest ett större antal personer än som direkt erfordrades (flera än 7—10) fingo svara för tjänsten vid en luftbevakningsstation. Härvid skulle var och en kunna givas så kort tjänstgöringstid per dag, att den civila verksamheten skulle kunna utövas vid sidan av luftbevakningstjänsten. Personer, som nu tveka att teckna A-kontrakt, enär de i ovisshet om sina familje-, arbets- och bostadsförhållanden vid beredskapstillstånd eller krig icke vilja binda sig för en framtida heldagstjänstgöring, skulle enligt inspektörens för luftbevakningen

Nuvarande viktigare krigsorganisationer, där huvuddelen av personalen icke är fredsanställd vid den mobiliserande myndigheten.

Krigsorganisation (motsvarande)	Huvudorganisation	Mobiliserande myndighet (organ)	Huvuduppgift inom
Stridskrafterna (utom hemvärnet)	Militära försvaret	Regementschef	Militära försvaret
Allmänna hemvärnets förband	Militära försvaret	Hemvärnschef	Militära försvaret
Byggnads- och reparationsbedragskapen (BBB)	Militära försvaret	I BRB medverkande företag	Totalförsvaret
Motorreparationstjänsten	Militära försvaret	Försvarsområdesbefälhavare	Totalförsvaret
B-lottor	Militära försvaret	Styrelse för lottakår	Militära försvaret
Röda korsets konvalescentanstalter m. m.	Militära försvaret	Styrelse för rödakorskår	Militära försvaret
Hemvärnets förbandsplatser ..	Militära försvaret	Styrelse för rödakorskrets	Militära försvaret
B-samariter ej krigsplacerade vid konvalescentanstalter eller förbandsplatser	Militära försvaret	Styrelse för rödakorskår	Militära försvaret
B-stjärnsystrar	Militära försvaret	Distriktsstyrelse ur svenska blå stjärnan	Militära försvaret
Allmänna civilförsvarets förband	Civilförsvaret	Civilförsvarschef	Civilförsvaret
Allmänna civila trafikledningen	Ekonomiska försvaret	Länsstyrelse (Länstrafikledaren)	Totalförsvaret
Arbetsblockorganisationen inom jordbruket	Ekonomiska försvaret	Länblockmyndighet och överblockledare	Ekonomiska försvaret
B-bilförare	Ekonomiska försvaret	Styrelse för kvinnlig bilkår	Totalförsvaret
Polisreserven ¹	Polisen	Länsstyrelse	Polisen

¹ Härmed avses sådana personer, vilka jämlikt Kungl. Maj:ts kungörelse om särskilda åligganden, som under vissa förhållanden tillkomma länsstyrelserna och dem underlydande myndigheter (SFS nr 777/1989) genom avtal med länsstyrelse förbundit sig att biträda polisen och som ej äro inskrivna i civilförsvaret.

förmenande sannolikt bliva mera villiga att åtaga sig ett uppdrag, som kunde smidigt inpassas under dygnet — om möjligt helt efter vederbörandes önskemål — och möjliggörande, att den egna bostaden skulle kunna bibehållas. Ju flera som vore tillgängliga härför inom orten i fråga, desto kortare skulle tjänstgöringspassen kunna göras och desto bättre skulle de kunna till tiden infogas efter vars och ens önskemål.

Flerparten av de myndigheter, som beröras av här skisserade system, ha uttalat stor tveksamhet beträffande dettas tillämpning inom de delar av landet, där det borde vara mest behöfligt såsom i II. och VI. militärområdena.

Huvuddelen av de frivilliga försvarsorganisationerna ha icke någon funktion att fylla i fråga om mobilisering. Undantag från denna regel äro, som

förut nämnts, riksförbundet Sveriges lottakårer, svenska röda korset, svenska blå stjärnan och Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund, vilkas föreningsstyrelser kunna anses vara mobiliserande organ för B-personalen. Röda korskår (-krets) är dessutom mobiliserande organ för vissa konvalescentanstalter m. m. samt för hemvärnets förbandsplatser.

B-personalen avses för tillfällig tjänstgöring i hemorten. Den skall sålunda tagas i anspråk endast när behov föreligger men kan i övrigt fullgöra sin ordinarie verksamhet. Liksom huvuddelen av hemvärnets och civilförsvarets personal kan B-personalen betraktas som »deltidstjänstgörande» inom försvaret. B-bilförare avses användas som en allmän reserv, ur vilken personal för fyllande av tillfälliga uppgifter kan ställas till olika försvarsmyndigheters förfogande. B-personalen i övrigt avses för närvarande endast för tjänstgöring inom det militära försvaret även om den i praktiken vid behov kan få disponeras av andra försvarsmyndigheter. De avsedda uppgifterna torde i många fall bliva av kortvarig natur. Sedan personalen under beredskap och i krig fullgjort dessa uppgifter, kan den inskrivas i och utnyttjas av civilförsvaret, men har då i regel icke erhållit någon civilförsvarsutbildning. Enligt nu gällande bestämmelser kan B-personalen nämligen icke i fredstid inskrivas i civilförsvaret och kommer följaktligen icke att bibringas någon civilförsvarsutbildning, när sådan endast meddelas inskriven personal. Det må i detta sammanhang framhållas, att förslag väckts om att B-personalen skulle inskrivas i allmänna civilförsvaret för att i krig vid behov »utlånas» till det militära försvaret och det ekonomiska försvaret.

Grundläggande bestämmelser för B-personalens inom armén utbildnings- och antagningsförhållanden återfinnas i arméorder den 11 november 1949, nr 889. För att kunna antagas till B-personal skall enligt dessa föreskrifter vederbörande ha genomgått en grundläggande utbildning av tämligen kort varaktighet eller äga motsvarande kompetens. Endast för B-samariter förekommer obligatorisk repetitionsutbildning. Utbildnings- och antagningsförhållandena för C- och T-personalen äro av liknande art. Som jämförelse kan nämnas, att den obligatoriska civilförsvarsutbildningen omfattar en s. k. första utbildning, vilken är av motsvarande längd som B-personalens grundläggande utbildning, samt dessutom vart annat eller vart tredje år en kortare repetitionsutbildning.

Med den omfattning, som totalförsvaret numera fått, torde brister alltid komma att föreligga på kvalificerad personal för de olika krigsorganisationerna. Det har därför varit nödvändigt att genomföra en sträng hushållning med personalresurserna och att utfärda reglerande bestämmelser för de inbördes styrkeförhållandena mellan de olika krigsorganisationerna i syfte att spara personal. I 1945 års civilförsvarsutredning och propositionen 1948: 81 ha hemvärnets speciella sjukvårdsorganisationer i viss mån betecknats som en dubbelorganisation. Verksamheten inom hemvärdet och civilförsvaret kan i många fall beräknas komma att äga rum vid olika tidpunkter, varför samma sjukvårdsorganisation torde kunna betjäna båda. En närmare anknytning

till civilförsvarets sjukvård har rekommenderats i stället för de nuvarande dubbelorganisationerna. Utredning i denna fråga pågår inom hemvärnsstaben och civilförsvarsstyrelsen.

Inom flera krigsorganisationer, t. ex. inom civilförsvaret och hemvärdnet, tages personalen endast i mindre utsträckning i anspråk för konstant tjänstgöring. De olika krigsorganisationerna torde också ofta komma att träda i verksamhet på olika tider. Härigenom kan personalen delvis utnyttjas inom flera krigsorganisationer eller inom näringslivet under förutsättning, att den icke flyttas från sitt ordinarie verksamhetsområde.

För att bl. a. undvika, att en krigsorganisation »överorganiseras» på en annans bekostnad, finnes i regel en fastställd maximistyrka för varje organisation. De myndigheter, som fastställa de olika krigsorganisationernas maximistyrkor eller normer för maximistyrkor, framgå av nedanstående tabell.

Nuvarande myndigheter, som äga fastställa (normer för) maximistyrkor för viktigare krigsorganisationer.

Krigsorganisation (motsvarande)	Maximistyrkor fastställas för		
	riksinstansen av	regionala instanser av	lokala instanser av
Stridskrafterna (utom hemvärdnet) ..	Kungl. Maj:t	FörsvarsgrenscheF	—
Allmänna hemvärdnets förband.....	Kungl. Maj:t	Chefen för armén	Försvarsområdes- befälhavare
Byggnads- och reparationsbered- skapen	Kungl. Maj:t	ÖB	—
Motorreparationstjänsten	Kungl. Maj:t	ÖB	—
B-lottor	—	—	Försvarsområdes- befälhavare
Röda korsets konvalescentanstalter	—	ÖB	Distriktsstyrelse
Hemvärdnets förbandsplatser.....	—	—	Distriktsstyrelse
Rödakorsmän och kärsamariter, kate- gori b), ej krigsplacerade vid kon- valescentanstalter eller förbands- platser	—	—	Distriktsstyrelse
B-stjärnsystrar	—	—	Försvarsområdes- befälhavare
Allmänna civilförsvarets förband utom sjukvårdsförband	—	Civilförsvarssty- relsen	Länsstyrelse
Sjukvårdsförband tillhörande all- männa civilförsvaret	Kungl. Maj:t	Kungl. Maj:t	Kungl. Maj:t
Allmänna civila trafikledningen ...	Kungl. Maj:t	Riksnämnden	Länsstyrelse (Länstrafikledare)
B-bilförare	—	—	Styrelse för kvinn- lig bilkår
Polisreserven	—	Länsstyrelse	—
Arbetsblockorganisationen.....	—	Arbetsmarknads- styrelsen	Länsarbetsnämnd

Av tabellen framgår att maximistyrkan bestämmas efter mycket olikartade grunder. B-personalens maximisiffror fastställas sålunda antingen av de militära myndigheterna eller av de frivilliga organisationerna utan att någon nämnvärd hänsyn behöver tagas till civilförsvarets eller det ekonomiska försvarets behov. Det förtjänar vidare påpekas, att omfattningen av civilförsvarets sjukvårdsenheter, vilka huvudsakligen äro sjuktransportenheter, bestämmas av Kungl. Maj:t, medan omfattningen av hemvärnets förbandsplatser bestämmas av distriktsstyrelse ur svenska röda korset i samråd med försvarsområdesbefälhavare.

För egen del vill kommittén i förevarande sammanhang anföra följande. Vad först luftbevakningen beträffar torde dess betydelse för totalförsvaret vara obestridlig. Det synes därför vara av största vikt, att sådana betingelser skapas, att organisationens funktionsduglighet säkerställs. Ej minst angeläget torde det vara, att personalbehovet verkligen blir tillgodosett. Att därvid alltför mycket sätta sin lit till frivilligt rekryterad och utbildad personal finner kommittén vara betänkligt. Om tillgången till värnpliktiga med hänsyn till behovet inom totalförsvarets krigsorganisationer i övrigt eller den för hela landet livsviktiga produktionens behov icke medger, att värnpliktiga kunna tagas i anspråk för luftbevakningen i så stor utsträckning, att dess personalbehov fylles, böra andra utvägar sökas i syfte att säkerställa behovet. Härtill återkommer kommittén i ett följande avsnitt C. Kommittén har undersökt möjligheterna att överföra luftbevakningen till civilförsvaret, varigenom personalen skulle kunna rekryteras och utbildas inom dettas ram, men icke funnit tillräckligt vägande skäl för en sådan lösning.

I redogörelsen för nu befintliga krigsorganisationer har påvisats, att B-personalen kan anses vara en egen krigsorganisation med vederbörlig styrelse som mobiliserande myndighet (organ). Huvuddelen av B-personalen utgöres av kvinnor, vilka enskilt eller i organiserade enheter avses lösa uppgifter av mera tillfällig natur (förplägnad, sjukvård, djurvård, transporter m. m.). För fyllande av sådana tillfälliga uppgifter erfordras kvinnor inom armén, marinen och flygvapnet samt inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret. Civilförsvaret torde i huvudsak kunna fylla sitt behov genom utnyttjande av civilförsvarsplikten, varigenom personalen i fredstid kan krigsplaceras och utbildas för sina uppgifter. Övriga krigsorganisationer kunna i fredstid få sina personalbehov tillgodosedda endast genom frivillig rekrytering. Därigenom skapas viss konkurrens i rekryteringen, vilken ytterligare accentueras genom olikheter i fråga om ekonomiska förmåner och personliga skyldigheter. Detta synes vara oriktigt och olämpligt. En samordning måste härvidlag komma till stånd så, att rekryteringsarbetet bedrivs gemensamt på grundval av totalförsvarets behov. Utbildnings- och tjänstgöringsförmåner böra göras likartade, varjämte den frivilligt utbildade personalen måste rationellt kunna utnyttjas inom totalförsvarets samtliga grenar. I många fall torde B-personalens tjänstgöring för militära ändamål bliva av en så förhållandevis ringa

omfattning, att det icke kan anses motiverat, att personalen helt reserveras för militär tjänst. Kommittén har därför kommit till den uppfattningen, att B-personalen måste kunna utnyttjas icke endast av militära myndigheter utan av alla delar av totalförsvaret. Intresserade parter böra erhålla erforderlig garanti för att deras »normala» behov av B-personal såvitt möjligt komma att bli tillgodosedda.

Kommittén har vidare till övervägande upptagit frågan om mobiliserande organ för B-personal och därvid undersökt möjligheterna att överflytta denna uppgift från vederbörlig organisations styrelse till försvarsområdesbefälhavare. Härigenom skulle personalen i fråga kunna fastare infogas i den militära organisationen. Vid behov skulle den kunna ställas till andra försvarsgrenars samt till civilförsvarets och det ekonomiska försvarets förfogande. En annan lösning vore måhända att inskriva denna personal i civilförsvaret och vid behov ställa densamma till militära myndigheters eller det ekonomiska försvarets förfogande. Inskrivning i civilförsvaret skulle bl. a. medföra, att personalen i fredstid hade att undergå obligatorisk civilförsvarsutbildning.

Ur militär synpunkt torde det vara likgiltigt, om personalen ställes till förfogande av styrelse, civilförsvarsmyndighet eller försvarsområdesbefälhavare, om garanti endast erhålles för att erforderlig personal kan disponeras på samma sätt som för närvarande. Ur civilförsvarssynpunkt skulle det måhända vara att föredraga, om civilförsvarschef vore mobiliserande myndighet, då härigenom personalen kunde tvångsvis krigsplaceras och bibringas erforderlig obligatorisk utbildning. Kommittén kan emellertid icke finna det nödvändigt, att B-personalen generellt inskrives i allmänna civilförsvaret. Huvudsaken är, att personalen i fred och krig icke gives en gynnsammare ställning än civilförsvarspersonalen och i krig kan utnyttjas även av civilförsvaret. Ur personalens egen liksom även ur organisationernas synpunkt skulle en sådan anordning med personalens infogande i det militära försvaret eller i civilförsvaret i viss mån kunna anses vara ett ingrepp i frivilligheten och i den speciella ställning, som personal tillhörande de berörda organisationerna sedan gammalt åtnjutit.

Under beredskapstiden 1939—1945 ställde sig personal frivilligt till respektive styrelses förfogande i sådan utsträckning, att både permanenta och tillfälliga behov kunde tillgodoses, i många fall möjliggörande avlösningar. Genom tillhörigheten i fredstid till en frivillig organisation skapas den anda och disciplin, som gör personalen värdefullare än nyrekryterad eller tvångsinkallad sådan. En inskrivning i civilförsvaret skulle däremot kunna medföra minskad rekrytering till de frivilliga sammanslutningarna och ett sämre utbildningsresultat. Kommittén har därför icke ansett sig böra föreslå, att B-personalen i fredstid fogas fastare vare sig till det militära försvaret eller civilförsvaret utan vill förorda, att vederbörlig lokal styrelse alltjämt skall vara mobiliserande organ för densamma. För att möjliggöra och underlätta en närmare anknytning till civilförsvaret samt för att underlätta en samord-

ning av personalrekrytering och krigsanvändning av personalen, föreslår kommittén dock, att de lokala instanserna i territoriellt hänseende anknytas till civilförvarsområde.

Kommittén, som förutsätter att A-personalens ställning blir oförändrad, föreslår vidare, att B-lottorna inom ett civilförvarsområde skola bilda civilförvarsområdets lottakår, B-samariterna civilförvarsområdets samaritkår, B-bilförarna civilförvarsområdets bilkår samt B-stjärnsystrarna civilförvarsområdets stjärnsysterkår. Lottakåren, samaritkåren, bilkåren och stjärnsysterkåren böra med ett gemensamt begrepp benämnas civilförvarsområdets beredskapsstyrka. Det bör ankomma på frivilligledningen att giva närmare direktiv för utformningen av ovan skisserade organisation. Begreppet kår bör framdeles användas som ett kollektivt begrepp för B-personalen inom ett civilförvarsområde tillhörande samma organisation. Nuvarande »kår» i sammansättningen lottakår o. s. v. bör utbytas mot namnet förening t. ex. Skövde lottaförening. Rekryteringsområdet bör i detta fall vara Skövde civilförvarsområde.

Liksom allmänna hemvärnets förband i krig som regel användas inom eget och angränsande hemvärnsområde, bör civilförvarsområdets beredskapsstyrka kunna användas inom eget och angränsande civilförvarsområde. Användningen av beredskapsstyrkan bör enligt kommitténs uppfattning regleras av civilförvarschef med vederbörande kårchef såsom tjänstegrepschef på sådant sätt, att det totala försvarets behov tillgodoses. Sålunda är det tänkbart, att de förplägnadslottor, som ingå i civilförvarsområdets lottakår, ena dagen tjänstgöra vid militära förband för att medverka vid utspisningen av inryckande värnpliktiga. Nästa dag kunna de måhända erfordras inom civilförsvaret under pågående utrymning för att påföljande dag medverka vid utspisningen på en militär måltidsstation i samband med de militära koncentreringstransporterna. Slutligen kunna de någon dag senare helt behöva tagas i anspråk av hemvärdet. Då samtliga ovan skisserade uppgifter under ogynnsamma förhållanden kunna inträffa samtidigt, torde det även vara erforderligt att för sådana alternativ på förhand reservera en viss minimistyrka för varje verksamhetsgren, som nödtorftigt kan tillgodoses samtidigt. Ett sådant gemensamt utnyttjande av personal innebär i princip ingen nyhet, då redan nu civilförvarschef reglerar användningen av de lokala sjuktransportresurserna för såväl civilförsvarets som hemvärnets behov.

Sammanförandet av fyra frivilligorganisationer, i vilka medlemmarna till stor del utgöras av kvinnor, till en för civilförvarsområdet gemensam beredskapsstyrka synes kommittén ägnat att vid ett skärpt läge underlätta bildandet av ett till civilförvarsområdet knutet samarbetsorgan med motsvarande uppgifter, som under den förstärkta förvarsberedskapen 1939—1945 tillkommo lokalkommittéerna ur kvinnoföreningarnas beredskapsorganisation.

Skapandet av nyssnämnda för totalförsvaret gemensamma personalgrupper, vilkas krigsmässiga användning skulle regleras av civilförvarschef,

torde medföra, att ändrade anvisningar angående omfattningen av den personal, som skall inskrivas i civilförsvaret, kunna behöva utfärdas av civilförsvarsstyrelsen i samråd med frivilligledningen. Det synes vara möjligt att, därest frivillig B-personal står till förfogande, något minska i allmänna civilförsvaret inskriven personal med motsvarande uppgifter. De befattningar inom hemvärnet för B-lottor, där personalen i krig avses att ständigt tagas i anspråk, torde nämligen vid föreslagen förändring av B-personalens ställning i stället böra hänföras till A-befattningar. Den omständigheten, att såväl A- som B-personal, som i krig ingå i olika krigsorganisationer, i fredstid tillhöra en och samma frivilligorganisation, bör givetvis icke föranleda någon åtskillnad i den fredstida användningen för tillgodoseendet av totalförsvarets fredsmässiga behov.

Kommittén anser det vidare lämpligt att, på sätt redan nu är fallet, taga personalen i anspråk inom flera krigsorganisationer. Ett sådant förfaringsätt bör om möjligt konsekvent genomföras inom alla krigsorganisationer, där verksamheten i krig icke är av stadigvarande natur (= 24 timmar per dygn). Liksom 1945 års civilförsvarsutredning är kommittén av den uppfattningen, att hemvärnets sjukvård i princip bör repliera på civilförsvarets sjukvårdsorganisation. Då dessa frågor äro under utredning av vederbörande myndigheter, har kommittén nöjt sig med att i fortsättningen benämna för hemvärnet eventuellt erforderliga särskilda förbandsplatser för röda korsets förbandsplatser för att därmed markera, att dessa jämväl vid behov skola kunna tjäna andra krigsorganisationer än allmänna hemvärnet. Med de ovan angivna utgångspunkterna har kommittén i omstående tabell redovisat de krigsorganisationer, som enligt dess uppfattning böra finnas.

Nuvarande grunder för bestämmande av de olika krigsorganisationernas maximistyrkor måste anses mindre tillfredsställande. I det föregående har kommittén avgivit förslag till B-personalens utökade användning inom hela totalförsvaret. En konsekvens härav är, att maximisiffrorna för denna personal i framtiden måste fastställas även med hänsyn till civilförsvarets och det ekonomiska försvarets behov. Kommittén har kommit till den uppfattningen, att inom riksinstansen bör Kungl. Maj:t fastställa maximistyrkan för de olika krigsorganisationerna eller, där så ej lämpligen kan ske, ange normer för dess beräkning. På motsvarande sätt bör i regionala instansen fastställandet eller angivandet av normer ske av vederbörlig riksmyndighet, efter hörande eller på förslag av frivilligledningen. För den lokala instansen bör, därest ej överordnad myndighet fastställt maximistyrka, detta ske av vederbörande regional myndighet efter den i annat sammanhang föreslagna länsarbetsnämndens hörande eller på dess förslag.

För att maximistyrkorna för olika krigsorganisationer skola vara jämförbara, böra de hänföras till en för samtliga gemensam territoriell indelning. Konkurrens i fråga om de kvinnor, som utnyttjas såsom krigsfrivilliga inom krigsmakten och som frivilliga i beredskapsstyrkan, förekommer närmast med civilförsvaret och i mindre utsträckning även med det ekonomiska

Föreslagna viktigare krigsorganisationer, där huvuddelen av personalen icke är fredsanställd vid den mobiliserande myndigheten.

Krigsorganisation (motsvarande)	Huvudorganisation	Mobiliserande myndighet (organ)	Huvuduppgift inom
Stridskrafterna (utom hemvärnet)	Militära försvaret	Regementschef	Militära försvaret
Allmänna hemvärnets förband	Militära försvaret	Hemvärnschef	Militära försvaret
Byggnads- och reparationsberedskapen (BBB)	Militära försvaret	I BRB medverkande företag	Totalförsvaret
Motorreparationstjänsten	Militära försvaret	Försvarsområdesbefälhavare	Totalförsvaret
Allmänna civilförsvarets förband	Civilförsvaret	Civilförsvarschef	Civilförsvaret
Civilförsvarsområdes beredskapsstyrka: lottakåren	Civilförsvaret	Styrelse för lottaförening	Totalförsvaret
samaritkåren	Civilförsvaret	Styrelse för rödakorsförening	Totalförsvaret
bilkåren	Civilförsvaret	Styrelse för förening ur frivilliga bilorganisationen	Totalförsvaret
stjärnsystemkåren	Civilförsvaret	Styrelse för förening ur svenska blå stjärnan	Totalförsvaret
Röda korsets förbandsplatser..	Militära försvaret	Styrelse för rödakorskrets	Totalförsvaret
Allmänna civila trafikledningen	Ekonomiska försvaret	Länstrafikledare	Totalförsvaret
Arbetsblockorganisationen inom jordbruket	Ekonomiska försvaret	Länblockmyndighet och överblockledare	Ekonomiska försvaret

försvaret. Då civilförsvarets rekryteringsfrågor handläggas civilförsvarsområdesvis och då länsarbetsnämndens personalstatistik dessutom i viss utsträckning upprättas civilförsvarsområdesvis, har kommittén stannat för att föreslå, att maximistyrkorna för de olika kårerna i beredskapsstyrkan skola fastställas civilförsvarsområdesvis. De berörda myndigheterna inom varje civilförsvarsområde skulle därvid framlägga sina önskemål om B-personal inom varje tjänstegren. Det sammanlagda personalbehovet, eventuellt något reducerat med hänsyn till att det sannolikt ej gäller att fylla alla organisationers behov samtidigt, bör i princip bliva civilförsvarsområdets maximisiffra. Fastställandet av maximisiffrorna bör på grundval av civilförsvarsstyrelsens normer och de från varje civilförsvarsområde anmälda behoven ske i länsinstansen och ankomma på länsstyrelsen efter länsarbetsnämndens hörande. Därest en myndighet icke anser sig ha fått sitt behov av personal tillgodosett av länsstyrelsen, bör frågan underställas frivilligledningens prövning.

Kommittén kan med utgångspunkt från de ovan angivna principerna för fastställande av maximistyrkorna icke anse det lämpligt, att maximistyrkan för allmänna civilförsvarets sjukvårdsorgan skall fastställas av Kungl. Maj:t. Den har därför förutsatt, att så framdeles icke kommer att ske.

Av kommittén föreslagna myndigheter, som skola fastställa maximisiffror för de olika krigsorganisationerna, framgå av nedanstående tabell.

Föreslagna myndigheter, som skola äga att fastställa (normer för) maximistyrkor för viktigare krigsorganisationer.

Krigsorganisation (motsvarande)	Maximistyrkor fastställas för		
	riksinstansen av	regionala instanser av	lokala instanser av
Stridskrafterna (utom hemvärnet) ..	Kungl. Maj:t	Försvarsgrenschef	—
Allmänna hemvärnets förband.....	Kungl. Maj:t	Chefen för armén ¹	Försvarsområdes- befälhavare ²
Byggnads- och reparationsbered- skapen	Kungl. Maj:t	ÖB ¹	—
Motorreparationstjänsten	Kungl. Maj:t	ÖB ¹	—
Allmänna civilförsvarets förband ..	Kungl. Maj:t	Civilförsvarssty- relsen ¹	Länsstyrelse ²
Civilförsvarsområdes beredskaps- styrka			
lottakåren	Kungl. Maj:t	Civilförsvarssty- relsen ³	Länsstyrelse ⁴
samaritkåren	Kungl. Maj:t	Civilförsvarssty- relsen ³	Länsstyrelse ⁴
bilkåren	Kungl. Maj:t	Civilförsvarssty- relsen ³	Länsstyrelse ⁴
stjärnsysterkåren	Kungl. Maj:t	Civilförsvarssty- relsen ³	Länsstyrelse ⁴
Röda korsets förbandsplatser	Kungl. Maj:t	Civilförsvarssty- relsen ³	Länsstyrelse ⁴
Allmänna civila trafikledningen	Kungl. Maj:t	Riksnämnden ¹	Länsstyrelse (läns- trafikledare) ²
Arbetsblockorganisationen.....	Kungl. Maj:t	Arbetsmarknads- styrelsen ¹	Länsarbetsnämnd ²

¹ Efter frivilligledningens hörande.
² Efter länsarbetenämndens hörande.
³ Efter förslag av frivilligledningen.
⁴ Efter förslag av länsarbetenämnd.

Kommitténs viktigaste förslag i förevarande avseende äro sålunda
att B-personalen skall utnyttjas för samtliga behov inom totalförsvaret,
varvid användningen närmare regleras av vederbörande civilförsvarschef;
att B-personalen, utan att inskrivas i civilförsvaret, liksom hittills skall
mobiliseras av de olika organisationernas styrelser;

att de föreningar, som handhava denna mobilisering, territoriellt skola anknytas till civilförsvarsområde eller till del av sådant område; samt att maximistyrkor skola fastställas för de i civilförsvarsområdets beredskapsstyrka ingående kårerna.

C. Behov av frivillig försvarsverksamhet för tillgodoseendet av krigsorganisationernas personalbehov.

Tidigare engagerades blott en del av samhället i kriget. Stridskrafterna utgjorde då den enda krigsorganisationen. Numera har kriget blivit totalt, vilket medfört att hela samhället måste organiseras för att aktivt eller passivt delta i försvaret av landet. Antalet krigsorganisationer har därmed stigit väsentligt och de nytillkomna krigsorganisationerna ha efter hand blivit allt mera personalkrävande och specialiserade. För att säkerställa att konkurrens mellan de olika krigsorganisationerna icke skall uppstå i mobiliseringsögonblicket har krävts en fördelning redan i fredstid av personalen och i flera fall även en namnelig krigsplacering i viss befattning inom den egna krigsorganisationen. Här nämnda krigsplacering kan vara tvångsvis eller frivillig.

Värnpliktslagen och civilförsvarslagen möjliggöra, att personal i fredstid kan tvångsvis krigsplaceras vid krigsmakten respektive civilförsvaret och ävenledes i fredstid utbildas för sina krigsbefattningar. Värnpliktslagen tillämpas på manlig personal i åldern 19—47 år och civilförsvarslagen på såväl män som kvinnor i åldern mellan 16 och 65 år. De, som tillhöra det militära försvaret, äro under sin tjänst vid krigsmakten i princip fritagna från tjänstgöring vid civilförsvaret.

Under andra världskriget gällde även en tjänstepliktslag, som kunde tillämpas på alla medborgare i åldern 16—70 år, och som medgav tvångsvis krigsplacering av personal vid huvuddelen av övriga krigsorganisationer men däremot icke tvångsinkallelse för utbildning. Lagen, som hade fullmaktsskaraktär, har nu upphört att gälla.

I och med att andra krigsorganisationer än stridskrafterna tillskapades, blev konkurrensen främst om den manliga personalen allt större, även om de icke militära krigsorganisationerna i största möjliga utsträckning togo kvinnlig personal i anspråk. Den ökade konkurrensen om manlig personal samt utsvällningen av de militära krigsorganisationerna gjorde det nödvändigt att även i det militära försvaret använda kvinnor. Under andra världskriget togos kvinnorna i de krigförande länderna i stor utsträckning i anspråk för »icke stridande» befattningar jämväl i de militära krigsorganisationerna. Det må i detta sammanhang framhållas, att så var förhållandet även i länder med hög befolkningssiffra. I vissa länder, t. ex. England, fanns under kriget en slags kvinnlig värnplikt, som medgav kvinnornas tvångsvisa utnyttjande i försvarets tjänst, dock i regel ej i militärförsvaret.

Även i vårt land ha kvinnor använts i den militära krigsorganisationen.

Tendensen synes vara att i allt större utsträckning taga dem i anspråk. Då värnpliktslagen icke medgiver deras tvångsvisa utnyttjande i det militära försvaret, har kvinnornas liksom övriga krigsfrivilligas krigsplacering varit beroende av vederbörandes eget medgivande.

Det är särskilt personal, tillhörande riksförbundet Sveriges lottakärer, svenska röda korset, svenska blå stjärnan samt Sveriges kvinnliga bilkärers riksförbund, som på detta sätt frivilligt tages i anspråk för tjänstgöring inom det militära försvaret.

Personal, som tillhör någon av dessa organisationer och som avses tagas i anspråk för krigstjänstgöring inom det militära försvaret, avtalsbindes såsom A- eller B-personal med undantag dock för personal tillhörande Sveriges kvinnliga bilkärers riksförbund, som avtalsbindes endast såsom A-personal. Civildförsvarets behov av bilförare och samariter tillgodoses i viss utsträckning genom att personal tillhörande Sveriges kvinnliga bilkärers riksförbund och svenska röda korset avtalsbindes såsom C-förare respektive C-samariter. I övrigt fylles, som förut framhållits, civildförsvarets personalbehov genom tillgripande av civildförsvarets plikten. Allmänna civila trafikledningens behov av bilförare kan för närvarande tillgodoses med avtalsbundna s. k. T-bilförare ur Sveriges kvinnliga bilkärers riksförbund. Som en allmän reserv av bilförare för det militära försvaret, civildförsvaret och allmänna civila trafikledningen finnes B-bilförare.

Tjänstgöringsförhållandena för C- och T-personalen äro i princip desamma som för A-personalen. Såsom framgått av redogörelsen ovan bildar B-personalen egen krigsorganisation, medan A-, C- och T-personalen ingår i andra krigsorganisationer. I flera krigsorganisationer, främst de som tillhöra det ekonomiska försvaret, finnes i mycket liten utsträckning i fredstid antagen personal. De frivilliga försvarsorganisationerna ha dock knappast någon uppgift för fyllandet av detta behov.

Nuvarande former för frivillig krigsplacering i fredstid av manlig respektive kvinnlig personal vid olika krigsorganisationer framgå av tabellerna på s. 56 och 57.

De frivilliga försvarsorganisationernas väsentligaste uppgift beträffande försvarets personalbehov kan sägas vara att medverka till att fylla behovet av A-, C- och T-personal samt att själva rekrytera B-personal.

I detta sammanhang torde de krigsfrivilligas antagnings- och registreringsförhållanden böra något skärskådas. Antagning av krigsmaktens krigsfrivilliga reglerades under andra världskriget genom av Kungl. Maj:t fastställda grundläggande bestämmelser samt genom anvisningar utfärdade av försvarsgrenshefarna. Antagningsbestämmelserna inom de olika försvarsgrenarna uppvisade vissa olikheter. För att skapa enhetlighet i dessa avseenden utarbetades inom försvarsstaben ett förslag till krigsfrivilligförordning, vilken dock icke blivit fastställd. Nu gällande bestämmelser innebära i huvudsak, att manlig personal i åldern 16—20 samt över 47 år kan

Nuvarande former för att i fredstid krigsplacera manlig personal.

Krigsorganisation (motsvarande)	Personalgrupper ¹				
	16—18 år	19—47 år	48—65 år	66—69 år	över 69 år
Stridskrafterna (utom hemvärnet)	Krigsfrivillig-avtal	Värnplikt	Krigsfrivillig-avtal	Krigsfrivillig-avtal	(Krigsfrivillig-avtal ²)
Hemvärnet	Hemvärns-kontrakt	Hemvärns-kontrakt. Tjänstgörings-skyldighet för uppskovsmän ³ . Värnplikt	Hemvärns-kontrakt	Hemvärns-kontrakt	Hemvärns-kontrakt
Byggnads- och reparationsberedskapen	Enligt utfästelse ²	Enligt utfästelse ^{4 5} Värnplikt ⁶	Enligt utfästelse ^{4 5}	Enligt utfästelse ²	Enligt utfästelse ²
Motorreparations-tjänsten	Enligt frivilligt åtagande ⁴	Värnplikt Civilplacering Uppskov enligt frivilligt åtagande ⁴	Enligt frivilligt åtagande ⁴	Enligt frivilligt åtagande ⁴	Enligt frivilligt åtagande
B-samariter	Avtal för B-samariter	Avtal för B-samariter	Avtal för B-samariter	Avtal för B-samariter	Avtal för B-samariter
Civildförsvaret	Civildförsvars-plikt	Civildförsvars-plikt Värnplikt Uppskov	Civildförsvars-plikt	Enligt frivilligt åtagande	Enligt frivilligt åtagande
Allmänna civila trafik-ledningen	Enligt frivilligt åtagande ^{4 7}	Enligt frivilligt åtagande	Enligt frivilligt åtagande ⁴	Enligt frivilligt åtagande ⁴	Enligt frivilligt åtagande ²
Arbetsblock inom jord-bruket	Enligt frivilligt åtagande ⁴	Enligt frivilligt åtagande ⁴	Enligt frivilligt åtagande ⁴	Enligt frivilligt åtagande ⁴	Enligt frivilligt åtagande
Polisreserven	²	Enligt frivilligt åtagande	Enligt frivilligt åtagande ⁴	Enligt frivilligt åtagande ⁴	²

¹ Tabellen förutsätter att i den upphävida tjänstepliktslagen förekommande åldersbestämmelser komma att gälla i en ev. krigstjänstgöringslag.
² Torde i praktiken ej förekomma.
³ Jämlikt uppskovskungörelsen 24 §. Tillämpningsföreskrifter saknas ännu.
⁴ Enligt tjänsteplikt om sådan skulle komma att gälla i fred.
⁵ Gäller endast kaderpersonal.
⁶ Endast personal mellan 27 och 47 år.
⁷ Endast personal över 18 år.

antagas såsom krigsfrivillig. För bilförare är dock 18 år den lägsta antagningsåldern. För antagning vid armén av personal tillhörande riksförbundet Sveriges lottakärer, Sveriges kvinnliga bilkärers riksförbund, svenska röda korset och svenska blå stjärnan gälla bestämmelserna i förberörda arméorder nr 889/1949. Bestämmelserna innebära i korthet, att medlemmar i nämnda organisationer i åldern 16—55 år efter genomgång av vissa föreskrivna kurser

Nuvarande former för att i fredstid krigsplacera kvinnlig personal.

Krigsorganisation (motsvarande)	Personalgrupper ¹		
	16—65 år	66—69 år	över 69 år
Stridskrafterna	Krigsfrivilligavtal	2	2
Byggnads- o. reparationsberedskapen	Enligt utfästelse ²	2	2
B-lottor	Avtal för B-lottor	2	2
B-samariter	Avtal för B-samariter	2	2
B-stjärnsystrar.....	Avtal för B-stjärnsystrar	2	2
Civildförsvaret	Civildförsvarsplikt Avtal för C-personal	Enligt frivilligt åtagande ²	Enligt frivilligt åtagande ²
Allmänna civila trafikledningen.....	Enligt frivilligt åtagande ^{3,4} Avtal för T-personal	2 2	2 2
Arbetsblock inom jordbruket.....	Enligt frivilligt åtagande ³	Enligt frivilligt åtagande ^{2,3}	2
B-bilförare	Avtal för B-bilförare	2	2

¹ Tabellen förutsätter att i den upphävida tjänstepliktslagen förekommande åldersbestämmelser komma att gälla i en ev. krigstjänstgöringslag.
² Torde i praktiken ej förekomma.
³ Enligt tjänsteplikt om sådan skulle komma att gälla i fred.
⁴ Endast personal över 18 år.

kunna avtalsbindas som A-personal. För B-personalen är fordran på genomgångna kurser något mindre än för A-personalen. Övre antagningsåldern är antingen 65 år eller ej alls fixerad. I huvudsak motsvarande bestämmelser gälla för marinens och flygvapnets personal. För hemvärnsmän äro särskilda föreskrifter fastställda. Krigsfrivilliga teckna avtal (kontrakt, utfästelse, antagningskort o. s. v.) med vederbörande antagningsmyndighet. Nuvarande antagningsmyndigheter samt regionala registreringsmyndigheter framgå av omstående tabell. Av tabellen framgår, att försvarsområdesbefälhavare i regel är antagningsmyndighet för A-personal. Bemärkas bör dock att röda korskår eller -krets antager vissa A-samariter, samt att regementschef har samma åliggande beträffande övriga krigsfrivilliga. Några reglerande föreskrifter för rekryteringsområde finnas icke. För antagning av personal i fredstid vid andra krigsorganisationer än dem som tillhöra det militära försvaret, äro bestämmelserna, i de fall de över huvud taget existera, helt olikartade.

Nära sammanhängande med den krigsfrivilliga personalens antagningsförhållanden är frågan om dess registrering. Alla mobiliserande myndigheter (organ) föra över sina egna krigsplacerade något slag av register, för varje

Nuvarande antagningsmyndigheter samt regionala registreringsmyndigheter.

Personalkategori	Antagningsmyndighet	Regional registreringsmyndighet	
		Krigsplaceringsregister (Beredskapsregister)	Bostadsregister
Värnpliktig krigsplacerad vid stridskrafterna (utom hemvärnet)	(Regementschef)	Regementets truppregister	Inskrivningsområdets lokalregister
A-personal: vid armén	Försvarsområdesbefälhavare	Regementets truppregister + länsarbetsnämndens beredskapsregister	Inskrivningsområdets lokalregister
vid marinen	Stationschef		
vid flygvapnet	Flottiljochef		
Övriga krigsfrivilliga vid stridskrafterna (utom hemvärnet) ..	Regementschef	Regementets truppregister + länsarbetsnämndens beredskapsregister	Inskrivningsområdets lokalregister
Hemvärnsmän	Försvarsområdesbefälhavare	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	—
Personal vid byggnads- och reparationsberedskapen	I BRB medverkande företag	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	—
Personal vid motorreparations-tjänsten	Arméförvaltningens tygavdelning	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	—
B-personal	Vederbörande kårstyrelse	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	—
Civiltjänstgörande samt frivilliga vid civilförsvaret	(Civilförsvarschef)	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	—
Personal i allmänna civila trafikledningen	Länstrafikledare	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	—
Personal i arbetsblock	Läns- och överblockledare	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	—
Reservarbetskraft vid industri och jordbruk	Vederbörande verkschef	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	—
Polisreserven	Länsstyrelse	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	—

organisation upplagt på särskilt sätt och i vissa fall t. o. m. på olika sätt inom samma organisation.

Bortsett från hemvärnet sakna de militära krigsorganisationerna lokal registrerande myndighet. All registrering sker regionalt dels vid regemente och dels vid inskrivningsområde. Inskrivningsområde ävensom försvarsområde är av ungefär samma storleksordning som län, ehuru dessa områden

endast delvis sammanfalla. Ett truppförbands rekryteringsområde består av ett eller flera inskrivningsområden. Registret vid regemente benämnes truppregister och är närmast ett krigsplaceringsregister, som upptager alla genom truppförbandets försorg krigsplacerade. Vid varje inskrivningsområde finnes ett regionalt bostadsregister, benämnt lokalregister, där alla inom inskrivningsområdet boende värnpliktiga äro registrerade och av vilket bl. a. framgår, var de äro krigsplacerade.

Med undantag av den personal, som är militärt registrerad, äro i huvudsak alla övriga, som i fredstid äro krigsplacerade vid de krigsorganisationer, som redovisas i tabellen på s. 58, intagna i länsarbetsnämndens beredskapsregister. Detta kan sålunda anses vara ett civilt krigsplaceringsregister. Folkbokföringsregistret är i viss utsträckning att betrakta som ett regionalt bostadsregister för inom länet boende personer. Registret upptager yrket för den intagna personalen. Det är emellertid icke möjligt att av detta register kunna bedöma, huruvida en person med ett yrke, som gör honom lämplig att placeras i en krigsbefattning, verkligen kan utnyttjas för krigsplacering, då vederbörandes arbetsgivare icke redovisas. Av registret framgår dessutom ej vilka personer, som äro krigsplacerade.

Som förut nämnts sker den militära registreringen inskrivningsområdesvis. All annan registrering av krigsplaceringar sker länsvis. Prövning av tvister, som beröra personalfrågor mellan samtliga krigsorganisationer, sker regionalt i den länsvisa personalprövningsnämnden (SFS 648/44). Som en jämförelse kan nämnas att uttagning av hästar, hundar, motorfordon, fartyg och lokaler enligt nuvarande system ävenledes sker länsvis.

Kommittén vill i här berörda avseende framföra följande synpunkter.

Ett krig kan numera börja mycket överraskande. Krigsorganisationernas beredskap måste därför vara sådan, att en snabb övergång till krigsmässig verksamhet kan ske. Så genomgripande, som samhällets omställning till krig numera är, kommer kaos att uppstå om mobilisering av alla krigsorganisationer sker samtidigt, såvida icke praktiskt taget varje medborgare känner sin krigsplacering. För att i fredstid kunna göra erforderliga placeringar måste i varje fall de viktigaste och mera personalkrävande krigsorganisationerna ha möjligheter till tvångsvis krigsplacering. Kommittén finner av denna anledning det otillfredsställande, att blott militär- och civilförsvarets personalbehov kan fyllas genom tvångsvis krigsplacering, medan flertalet övriga krigsorganisationer endast kunna tillgodose sina behov av krigsplacerad personal på frivillighetens väg. Det måste ur beredskapssynpunkt anses ogynnsamt, att flera krigsorganisationer måste avvakta riksdagens beslut om antagning av en krigstjänstgöringslag, innan de ha möjlighet att fylla sina personalbehov. Möjligheterna till krigsplacering redan i fredstid av här ifrågavarande personal borde därför enligt kommitténs uppfattning tillgodoses genom en särskild lagstiftning.

I vårt land kommer på grund av landets stora utsträckning det militära

försvarets uppgifter att bliva mycket omfattande och därmed även personalkrävande. Det är därför önskvärt, att vid militärförsvaret krigsplacerade vapenföra värnpliktiga icke tagas i anspråk för uppgifter, som med fördel kunna anförtros åt kvinnor eller åt i värnplikts hänseende över- eller underåriga män. Här nämnda personalkategorier sakna emellertid den erforderliga utbildningen och kunna dessutom ofta med större effekt användas i produktionen, där den tidigare förvärvade yrkesutbildningen kan tillgodogöras. Atskilliga arbetsuppgifter i produktionen äro för övrigt så fysiskt krävande, att endast män lämpa sig för deras lösande. Härtill kommer att nativitetens minskningen vid slutet av 1920-talet och början av 1930-talet minskat tillgången på manlig personal. Det är därför önskvärt, att verkningarna av bristen på manlig personal minskas genom användning av kvinnor i större utsträckning än vad nu är fallet. Möjligheterna att i de icke stridande befattningarna kunna utnyttja kvinnor måste bedömas såsom relativt goda. Krigserfarenheterna utomlands, där kvinnor i stor utsträckning använts för vissa befattningar i de väpnade styrkorna, visa tillfullo de stora möjligheterna att i befattningar inom expeditions-, förplägnads-, signal-, sjukvårds- och transporttjänsten samt inom luftbevakningen använda kvinnor. En vid krigshögskolan gjord undersökning har vidare givit vid handen, att den stora arbetskraftsreserven i vårt land utgöres av kvinnor, att åtskilliga kvinnor i för användning inom krigsmakten lämplig ålder (20—30 år) finnas inom gruppen mobil kvinnlig arbetskraft och att den nuvarande beredskapsplanläggningen på långt när icke omfattar alla kvinnor, varför en ökad rekrytering av kvinnlig personal inom det militära försvaret endast i ringa grad kan inverka på kvinnornas användning för övriga beredskapsuppgifter.

Med en utökad användning av kvinnor inom det militära försvaret är det tänkbart, att de åtgärder, som i fredstid vidtagas för att på frivillighetens väg rekrytera denna personal, komma att visa sig otillräckliga, och att någon form av kvinnlig värnplikt borde finnas för att tillgodose behovet.

Av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, att behovet av personal för luftbevakningen i stor utsträckning tillgodoses med kvinnor. Kommittén har kommit till den uppfattningen, att luftbevakningen måste kunna träda i verksamhet med mycket kort varsel och vara funktionsduglig omedelbart. Med hänsyn härtill synas stora risker föreligga, därest vid rekryteringen av ifrågavarande personal man alltför mycket litar till frivilligheten.

Kommittén har därför sökt finna andra framkomliga vägar att rekrytera denna personal och slutligen stannat för att förorda, att civilförsvarspliktiga tagas i anspråk för att fylla luftbevakningens personalbehov. Nämnda personal skulle därvid vara underställd de militära myndigheterna. Ett sådant förfarande saknar emellertid stöd i nu gällande lagstiftning. Vid 1944 års lagtima riksdag antogs visserligen lag om skyldighet i vissa fall för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utom civilförsvaret (SFS 597/1944), men lagen skulle liksom civilförsvarslagstiftningen i övrigt gälla t. o. m. den 30 juni 1949. Begränsningen av lagens giltighetstid torde ha berott

på, att frågan om civilförsvarets framtida organisation ansågs senare skola underkastas förnyad prövning. Denna omprövning, som ägde rum vid 1948 års riksdag, gav till resultat, att civilförsvarslagen fick obegränsad giltighetstid. Däremot upptogs ej till behandling frågan om fortsatt giltighet för här berörd lag. I denna stadgades rätt för Konungen att förordna, att civilförsvarslagens bestämmelser om civilförsvarsplikt skulle äga motsvarande tillämpning beträffande viss i förordnandet föreskriven tjänstgöring vid krigsmakten. Lagen angav sålunda icke någon begränsning beträffande arten av den tjänstgöring inom krigsmakten, som skulle kunna komma ifråga. Av förarbetena till lagen framgår dock, att lagen icke avsågs att tillämpas för egentlig vapentjänst, utan tjänstgöringen skulle avse luftbevakning och sysslor av civil natur, såsom expeditionstjänst.

I en den 2 november 1948 dagtecknad skrivelse hemställde civilförsvarsstyrelsen, att lagen ifråga måtte med vissa närmare preciserade ändringar givas fortsatt giltighetstid. Behovet av en lagstiftning av förevarande karaktär fann civilförsvarsstyrelsen alltjämt i huvudsak bestående. De motiv, som framfördes vid lagens antagande 1944, syntes alltjämt bärande. Det vore nämligen enligt styrelsens förmenande otvivelaktigt av stort värde för såväl försvarsmakten som arbetsmarknaden att icke krigstjänstskyldig personal i erforderlig utsträckning användes för uppgifter, som icke avsåge vapentjänst. Därigenom kunde krigstjänstskyldiga frigöras för vapentjänst eller, vad särskilt anginge icke vapenföra värnpliktiga, för viktiga civila arbetsuppgifter, vartill icke krigstjänstskyldiga endast till mindre del lämpade sig. De uppgifter, som inom krigsmakten skulle kunna fullgöras av civilförsvarspliktiga, borde enligt civilförsvarsstyrelsens uppfattning dock begränsas. Hinder mötte ej ur civilförsvarets synpunkt, att luftbevakningsstationer hemannades med civilförsvarspliktiga. Rapporter från sådana stationer voro nämligen av betydelse även för civilförsvarets verksamhet. Ianspråktagande av personal för sådant ändamål tjänade sålunda tillika civilförsvarets egna intressen.

Om här ifrågavarande lag finge tillämpas, skulle enligt kommitténs förmenande garantier skapas för att luftbevakningens personalbehov kunde tillgodoses. I civilförsvarslagen fastställd utbildningstid skulle även möjliggöra en betryggande grundläggande utbildning ävensom i viss mån fortsatt sådan i form av befälsutbildning och repetitionsutbildning. Kommittén vill därför förorda, att en lag om skyldighet i vissa fall för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utom civilförsvaret med av civilförsvarsstyrelsen föreslagna ändringar på nytt blir giltig. Givetvis bör enligt kommitténs förmenande möjligheter alltjämt föreligga för att luftbevakningen skall tillföras personal på frivillighetens väg, och att densamma därvid underkastas frivillig utbildning.

På huvuddelen av personalen till de olika centralerna inom luftbevakningen måste så stora krav ställas, att utbildningen inom civilförsvarslagens ram icke är tillfyllest. Personalen måste därför antingen bibringas ytter-

ligare utbildning på frivillighetens väg eller genom ordinarie utbildning med utnyttjande av värnpliktslagens möjligheter göras skickade att lösa åliggande uppgifter. Sistnämnda förhållande gäller givetvis endast värnpliktiga.

Enligt vad kommittén inhämtat torde det vara möjligt att helt fylla behovet av kvinnlig personal till centralerna på frivillighetens väg, ävensom att giva denna personal den erforderliga utbildningen utan anlitande av tvång.

Kommittén har även undersökt, huruvida behov föreligger för tillgripande av eivilförsvarspåikt inom andra områden av det militära försvaret, men funnit att så ej för närvarande torde vara fallet. All annan kvinnlig personal bör sålunda alltjämt rekryteras på frivillighetens väg. De nyligen inom armén fastställda bestämmelserna för antagning och krigsplacering av personal tillhörande riksförbundet Sveriges lottakårer, Sveriges kvinnliga bilkårer riksförbund, svenska röda korset och svenska blå stjärnan, för vilka kommittén redogjort i det föregående, synas i huvudsak lämpligt avvägda och böra därför i princip gälla även för samtliga övriga krigsorganisationer. Det synes dock icke erforderligt att införa särskild benämning för sådan personal, som tvångsvis kan uttagas, d. v. s. personal till civilförsvaret. Benämningarna C-samarit och C-bilförare böra därför utgå. Begreppet A-personal bör endast användas på sådan personal, som frivilligt ställer sig till förfogande för totalförsvarets räkning för heltidstjänst och som åtager sig frivillig utbildning i fredstid, till skillnad från B-personal, som endast kan tagas i anspråk för tillfällig tjänstgöring, då så erfordras. Enligt denna terminologi bör beteckningen T-bilförare likaledes utgå och ersättas av A-bilförare. Enligt kommitténs uppfattning böra de frivilliga försvarsorganisationerna alltjämt medverka vid rekrytering av A-personal och själva helt rekrytera B-personal. Personalen bör alltjämt teckna avtal — A-personalen med de statliga antagningsmyndigheterna och B-personalen med vederbörlig föreningsstyrelse.

Av kommittén föreslagna former för krigsplacering i fred av manlig och kvinnlig personal framgå av tabellerna på s. 63 och 64.

Kommittén vill vidare påtala det otillfredsställande förhållandet, att inga gemensamma bestämmelser för närvarande gälla för antagning av krigsfrivilliga (frivilliga) vid totalförsvaret i fred och krig. Kommittén föreslår därför, att en krigsfrivilligförordning snarast utarbetas och fastställs av vederbörande myndigheter, gällande icke endast det militära försvaret utan för totalförsvaret i dess helhet. Kommittén förutsätter, att bestämmelser för antagning av A- och B-personal skola ingå i en sådan förordning.

Det synes vidare mindre lämpligt, att olika antagningsmyndigheter finnas för krigsmaktens krigsfrivilliga, enär härigenom en osund konkurrens mellan dessa kan uppstå. Kommittén vill därför föreslå, att försvarsområdesbefälhavare blir antagningsmyndighet för alla krigsfrivilliga vid krigsmakten. Detta förefaller naturligt även med hänsyn till att kommittén i annat sammanhang (kap. VIII) ifrågasätter att inskrivningsexpedition underställs försvarsområdesbefälhavare.

Den lokala registreringen av krigsplacerad personal, exempelvis i civil-

Föreslagna former för att i fredstid krigsplacera manlig personal.

Krigsorganisation (motsvarande)	Personalgrupper ¹				
	16—18 år	19—47 år	48—65 år	66—69 år	över 69 år
Stridskrafterna (utom hemvärdet och luftbevakningen)	Krigsfrivillig-avtal	Värnplikt	Krigsfrivillig-avtal	Krigsfrivillig-avtal	(Krigsfrivillig-avtal) ²
Hemvärdet	Hemvärns-kontrakt	Hemvärns-kontrakt Tjänstgörings-skyldighet för uppskovsmän ³ . Värnplikt	Hemvärns-kontrakt	Hemvärns-kontrakt	Hemvärns-kontrakt
Luftbevakningen	Krigsfrivillig-avtal Civilförsvars-plikt	Värnplikt	Krigsfrivillig-avtal Civilförsvars-plikt	Krigsfrivillig-avtal	Krigsfrivillig-avtal ²
Byggnads- och reparationsberedskapen	²	Krigsfrivillig-avtal ^{4 5} Värnplikt ⁶	Krigsfrivillig-avtal ^{4 5}	²	²
Motorreparations-tjänsten	Krigsfrivillig-avtal ⁴	Krigsfrivillig-avtal ⁴ Värnplikt Uppskov	Krigsfrivillig-avtal ⁴	Krigsfrivillig-avtal ⁴	²
Civilförsvaret	Civilförsvars-plikt	Värnplikt Uppskov Civilförsvars-plikt	Civilförsvars-plikt	Frivilligavtal ⁴	Frivilligavtal
Civilförsvarsområdes beredskapsstyrka: samaritkåren	Frivilligavtal för B-samariter	—	Frivilligavtal för B-samariter	Frivilligavtal för B-samariter	Frivilligavtal för B-samariter
bilkåren	Frivilligavtal för B-bilförare	—	Frivilligavtal för B-bilförare	Frivilligavtal för B-bilförare	Frivilligavtal för B-bilförare
Allmänna civila trafikledningen	Frivillig-avtal ^{4 7}	Uppskov	Frivilligavtal ⁴	Frivilligavtal ⁴	Frivilligavtal
Arbetsblock inom jordbruket	Frivilligavtal ⁴	Uppskov Frivilligavtal ⁴	Frivilligavtal ⁴	Frivilligavtal ⁴	Frivilligavtal

¹ Tabellen förutsätter att i den upphävida tjänstepliktslagen förekommande åldersbestämmelser komma att gälla i en ev. krigstjänstgöringslag.
² Torde i praktiken ej förekomma.
³ Jämlikt uppskovskungörelsen 24 §.
⁴ Tjänsteplikt om sådan skulle komma att gälla i fred.
⁵ Gäller endast kaderpersonal.
⁶ Endast personal mellan 27 och 47 år.
⁷ Endast personal över 18 år.

försvarsområde och den lokala lottainstansen, bör ske efter någorlunda likartade riktlinjer. Härigenom skulle ett registerkort vid byte av krigsplacering lätt kunna överflyttas till en annan myndighets krigsplaceringsregister. Det bör tillkomma frivilligledningen att åstadkomma en sådan rationalisering.

Föreslagna former för att i fredstid krigsplacera kvinnlig personal.

Krigsorganisation (motsvarande)	Personalgrupper ¹		
	16—65 år	66—69 år	Över 69 år
Stridskrafterna (utom luftbevakningen)	Krigsfrivilligavtal	²	²
Luftbevakningen.....	Krigsfrivilligavtal Civilförsvarsplikt	Krigsfrivilligavtal	²
Byggnads- och reparationsberedskapen	Krigsfrivilligavtal ³	²	²
Civilförsvaret	Civilförsvarsplikt	Frivilligavtal ³	Frivilligavtal ³
Civilförsvarsområdes beredskapsstyrka:			
lottakåren.....	Frivilligavtal för B-lottor	Frivilligavtal för B-lottor	²
bilkåren.....	Frivilligavtal för B-bilförare ⁴	Frivilligavtal för B-bilförare ²	²
samaritkåren	Frivilligavtal för B-samariter	Frivilligavtal för B-samariter	²
stjärnsystemkåren	Frivilligavtal för B-stjärnsystrar	Frivilligavtal för B-stjärnsystrar ²	²
Allmänna civila trafikledningen	Frivilligavtal ³	²	²
Arbetsblock inom jordbruket.....	Frivilligavtal ³	Frivilligavtal ³	Frivilligavtal ²

¹ Tabellen förutsätter att i den upphävda tjänstepliktlagen förekommande åldersbestämmelser komma att gälla i en ev. krigstjänstgöringslag.
² Torde i praktiken ej förekomma.
³ Tjänsteplikt om sådan skulle komma att gälla i fred.
⁴ Endast personal över 18 år.

Kommittén anser det vidare vara önskvärt, att ett enhetligt regionalt bostadsregister skapas. Av detta bör framgå den personal, som är krigsplacerad vid olika krigsorganisationer, ävensom vilka som icke äro krigsplacerade. Det förefaller, som om folkbokföringsregistret skulle kunna utgöra ett sådant utvidgat bostadsregister. Vissa möjligheter torde föreligga att förena folkbokföringsregistret och beredskapsregistret till ett dylikt bostadsregister. Det torde vara uppenbart, att den myndighet, som finge uppdraget att föra ett sådant fullständigt register, måste kräva att den nuvarande arbetskraften utökas. Kommittén har funnit denna fråga, som torde ligga utanför kommitténs utredningsuppdrag, vara av sådan vikt, att den bör närmare undersökas.

Förslag till antagningsmyndigheter och regionala registreringsmyndigheter framgår av vidstående tabell.

Om den nödvändiga samordningen av totalförsvarets personalfrågor skall kunna äga rum i syfte att minska personalkonkurrensen till det minsta möjliga, är en enhetlig territoriell indelning för de civila och militära regionala

Förslag till antagningsmyndigheter samt regionala registreringsmyndigheter.

Personalkategori	Antagningsmyndighet	Regionala registreringsmyndighet	
		Krigsplaceringsregister (Beredskapsregister)	Bostadsregister
Värnpliktiga krigsplacerade vid stridskrafterna (utom hemvärnet)	(Regementschef)	Regementets truppregister	Försvarsområdes lokalregister ¹
Krigsfrivilliga krigsplacerade vid stridskrafterna (utom hemvärnet)	Försvarsområdesbefälhavare	Regementets truppregister + länsarbetsnämndens beredskapsregister	Försvarsområdes lokalregister ¹
Civiltjänstgöringspliktiga krigsplacerade vid luftbevakningen	(Försvarsområdesbefälhavare)	Regementets truppregister + länsarbetsnämndens beredskapsregister	Försvarsområdes lokalregister ¹
Hemvärnsmän	Försvarsområdesbefälhavare	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	1
Krigsfrivilliga krigsplacerade vid byggnads- och reparationsberedskapen	I BRB medverkande företag	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	1
Krigsfrivilliga krigsplacerade vid motorreparationstjänsten	Försvarsområdesbefälhavare	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	1
Civiltjänstgöringspliktiga krigsplacerade vid civiltjänstgöringsförband	(Civiltjänstgöringschef)	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	1
Personal krigsplacerad vid civiltjänstgöringsområdes beredskapsstyrka	Vederbörlig förordningsstyrelse	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	1
Frivilliga krigsplacerade vid allmänna civila trafikledningen	Länstrafikledare	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	1
Frivilliga krigsplacerade vid arbetsblockorganisationen	Läns- och överblockledare	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	1
Reservarbetskraft vid industri och jordbruk	Vederbörande verkschef	Länsarbetsnämndens beredskapsregister	1

¹ Borde (även) kunna framgå av folkbokföringsregistret.

instanserna enligt kommitténs bestämda uppfattning ofrånkomlig. Kommittén återkommer till detta spörsmål i kap. VIII, där förslag framlägges om att indelningen i försvarsområden och inskrivningsområden skall ansluta till länsindelningen.

På grund av det ovan anförda vill kommittén i förevarande sammanhang föreslå,

att en lag om skyldighet i vissa fall för civiltjänstgöringspliktiga att tjänstgöra utom civiltjänstgörandet träder i kraft;

att rekrytering och utbildning av personal till luftbevakningsstationerna sker — förutom på frivillighetens väg — genom tillämpning av ovan berörda lag;

att gemensamma bestämmelser för totalförsvaret för antagning av krigsfrivilliga och frivilliga utarbetas;

att försvarsområdesbefälhavare blir antagningsmyndighet för krigsfrivilliga vid det militära försvaret; samt

att frågan om registrering av personal för totalförsvaret göres till föremål för särskild utredning.

Tillika vill kommittén understryka, att starka skäl tala för en lagstiftning av beredskapskaraktär, som skulle möjliggöra en krigsplacering i ett skarpt läge av all personal, vilken skall ingå i totalförsvarets olika krigsorganisationer.

D. Behov av frivillig försvarsverksamhet för tillgodoseendet av krigsorganisationernas utbildningsbehov.

I mycket ringa omfattning kan den i olika krigsorganisationer placerade personalen i krig utnyttjas i sådana befattningar, som motsvara den fredsmässiga yrkesutövningen. Exempel härpå utgör personalen i polis- och brandkåren eller personal i byggnads- och reparationsbranschen. Huvuddelen av de krigsplacerade måste utnyttjas i sådana befattningar, som icke motsvaras av deras fredsmässiga yrke eller utbildning. Som exempel härpå kan nämnas flertalet befattningar i det militära försvaret och civilförsvaret. För att personalen skall kunna utnyttjas på lämpligast sätt i krigsorganisationen fordras därför i regel mer eller mindre omfattande utbildning i fredstid, innan krigsplacering kan ske. Det är också, som tidigare framgått, sörjt för att de personalgrupper, som i fredstid kunna tvångsvis krigsplaceras, även i fredstid kunna åläggas obligatorisk utbildning härför. De i värnpliktslagen fastställda utbildningstiderna utnyttjas i den utsträckning, som angives i lagen. De i civilförsvarslagen angivna utbildningstiderna äro däremot att betrakta såsom maximitider. Det är förutsett, att Kungl. Maj:t skall reglera den närmare omfattningen av denna utbildning, vilket intill 1948 skedde årsvis. För närvarande gäller den s. k. utbildningskungörelsen, varigenom utbildningen för civilförsvarets personal i huvudsak begränsats till att omfatta all inskriven personal, d. v. s. personal i allmänna civilförsvaret, huvuddelen av verkskyddspersonalen samt hemskyddsledare. För den personal, som på grund av frivilligt åtagande krigsplaceras i de olika krigsorganisationerna, föreligger ingen lagstadgad utbildningsplikt. Där sådan utbildning sker, äger den rum på grund av den enskildes åtagande. Hemvärnsmännens utbildning fullgöres i huvudsak efter verkställd krigsplacering såsom »kontrakterad» utbildning. Då denna ej fullgjorts, kan försvarsområdesbefälhavare häva kontraktet, sedan veder-

börande under tre år i följd varit frånvarande med laga förfall eller under två år i följd underlåtit att utan laga förfall göra tjänst. Det förtjänar även omnämnas, att arméns värnpliktiga befäl för att få bibehålla sitt förordnande är skyldigt att under de fyraårsperioder, då obligatorisk utbildning i form av repetitionsövning icke förekommer, genomgå viss frivillig repetitionsutbildning. Som exempel på frivillig utbildning, som skall fullgöras före krigsplacering, kan nämnas kurser för A-personal. Dessa personalkategorier skola dessutom fullgöra en viss repetitionsutbildning under en fyraårsperiod eller 6 dagars tjänstgöring i krigs- eller motsvarande befattning. B-personalen har i fredstid skyldighet att genomgå vissa angivna kurser, men kan befrias härifrån, om den har »motsvarande kompetens». Någon repetitionsutbildning fordras i allmänhet icke för denna personal.

Frivillig utbildning anordnas främst för den personal, som ej har möjlighet att genomgå obligatorisk sådan. Då emellertid den obligatoriska utbildning, som anordnas med stöd av värnplikts- och civilförsvarslagarna av sociala och ekonomiska skäl måste få minsta möjliga omfattning, har det varit nödvändigt att även bereda den personal, som undergår här nämnda utbildning, möjlighet att genomgå frivillig sådan för att därigenom möjliggöra för den krigsplacerade personalen att vidmakthålla och utveckla de en gång förvärvade kunskaperna och färdigheterna. I första hand gäller detta förhållande det värnpliktiga befälet i militärförsvarets krigsorganisationer.

Enligt gällande bestämmelser bibringas årligen omkring en tredjedel av arméns värnpliktskontingent befälsutbildning. Huvuddelen av dem, som genomgå befälsutbildning, erhålla dock endast underbefälsutbildning inom ramen för de möjligheter, som betingas av tjänstgöringstiden för huvuddelen av de värnpliktiga. Endast en relativt liten del ålägges förlängd tjänstgöring och utbildning till värnpliktiga underofficerare och officerare. Såväl det värnpliktiga befälet som övriga värnpliktiga skola därefter under sin tjänstetid fullgöra tre repetitionsövningar.

Enligt samstämmiga uttalanden av särskilt tillsatta utredningar eller av de ansvariga myndigheterna äro dessa repetitionsövningar icke tillräckliga för att det värnpliktiga befälet kontinuerligt skall bibehålla en gång förvärvad befälsförmåga. 1941 års försvarsutredning framhöll i sitt betänkande (SOU 1942: 1, s. 267 och 268).

All erfarenhet ger emellertid vid handen att förutsättningar för en fullgod befälsutövning endast föreligga, därest den en gång vunna förmågan vidmakthålles. Befälet måste därför beredas möjlighet att bibehålla och vidareutveckla sin förmåga i såväl truppföring som trupputbildning. För den befälspersonal, som icke är i ständig militär tjänstgöring, är det dessutom av särskild betydelse att lära känna nytillkomna vapen och nya taktiska förfaringssätt. Utvecklingen kräver sålunda, att kontakten med den militära organisationen bibehålles även under tiden mellan de föreskrivna tjänstgöringsperioderna. En fortsatt utbildning utöver den ovan nämnda måste också meddelas viss del av de värnpliktiga i syfte att göra dem skickade att träda in såsom ersättare vid avgång i närmast högre befattning.

Ovan angivna krav på befälsutbildning och tjänstgöring torde icke kunna tillgodoses inom ramen för den obligatoriska tjänstgöringstiden.

1945 års försvarskommitté anförde i denna fråga (SOU 1947: 72, s. 404).

Med hänsyn till den snabba utvecklingen på såväl det taktiska som det militärtekniska området synes fortsatt befälsutbildning vara nödvändig för säkerställande av det värnpliktiga befälets användbarhet omedelbart efter mobilisering. Frivilligprincipen beträffande denna utbildning bör av psykologiska och praktiska skäl alltså bibehållas.

Inom armén finnes numera möjlighet för värnpliktigt befäl ur samtliga truppdrag att genom frivillig utbildning höja sin användbarhet i krigsorganisationen. Motsvarande möjligheter förefinnas även för flottans personal bl. a. i sjövärnsskåren samt för den värnpliktiga befälspersonal inom flygvapnet, som är krigsplacerad i luftbevakningstjänst. Inom kustartilleriet pågå undersökningar i avsikt att skapa motsvarande utbildningsmöjligheter.

Även för menig personal inom krigsmakten finnas goda möjligheter till frivillig utbildning t. ex. för radioutbildade, hundtjänstutbildade, sjukvårdsutbildade, motocykelutbildade samt för gevärs- och pistolbeväpnade. Till extra hemvärnsman kan antagas varje värnpliktig, som härigenom har vissa möjligheter att genom frivillig utbildning inom hemvärdet bibehålla sina färdigheter.

Den frivilliga utbildningen inom krigsmakten äger så gott som alltid rum under medverkan av de frivilliga försvarsorganisationerna.

Beträffande utbildningens omfattning och längd vid civilförsvaret framhöll 1945 års civilförvarsutredning i sitt 1947 avgivna betänkande med förslag rörande civilförvarsorganisationen m. m. (SOU 1947: 10, s. 138) följande.

Utredningen har med beaktande av det anförda eftersträvat att begränsa utbildningsplikten för de enskilda under fred så långt härutinnan kan bedömas såsom försvarligt. Vägledande för utredningen har sålunda varit, huruvida det ur sakliga synpunkter kan anses möjligt att till ett skarpt läge uppskjuta viss utbildningsverksamhet. Det torde finnas anledning förvänta, att upprätthållandet av civilförvarsplikt för deltagande i sådan utbildning eller övning, som med bibehållande av beredskap inom civilförsvaret icke kan uppskjutas, skall vinna de civilförvarspliktigas förståelse. Risk för att så icke blir fallet kan däremot befaras, därest under fredstid utbildningsskyldigheten utsträcker till sådana lättförvärvade kunskaper och färdigheter, som av den enskilde med skäl kunna anses möjliga att snabbt inhämta i ett skarpt läge.

Det förtjänar påpekas, att nuvarande utbildningstid för civilförsvaret icke medger obligatorisk utbildning av instruktörer, vilken sålunda måste ske uteslutande på frivillighetens väg. 1945 års civilförvarsutredning ansåg det angeläget, att det frivilliga intresset för utbildning i civilförvarstjänst på allt sätt skulle uppmuntras och föreslog frivillig utbildning som ett komplement till den obligatoriska utbildning, vilken måste anses nödvändig för ernående av åtminstone ett minimum av beredskap inom civilförsvaret.

Statsmakterna ha anslagit medel för en frivillig civilförvarsutbildning omfattande bl. a. hemskyddspersonal, blockchefer samt instruktörer främst

för hemskyddet, blocktjänsten samt inom utrymnings- och socialtjänsten. Utan anlåtande av statsmedel har genom svenska röda korset och arbetarnas samaritförbund på frivillighetens grund utbildats sjukvårdspersonal för såväl allmänna civilförsvarets som verkskyddets sjukvårdstjänst. Den frivilliga utbildningen inom civilförsvaret äger delvis rum i helt statlig regi och delvis i riksluftskyddsförbundets regi.

Som tidigare framhållits kan det ekonomiska försvaret endast på frivillighetens väg tillgodose sitt utbildningsbehov. Frivillig utbildning har efter kriget skett endast av kvinnliga och i viss utsträckning även manliga bilförare, vilka utbildats genom Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbunds och frivilliga automobilkårens försorg.

I huvudsak har de olika frivilliga försvarsorganisationernas medverkan i utbildningen tidigare endast berört en enda försvarsgren (motsvarande). De senaste åren ha emellertid inom flera organisationer utbildningen kommit att omfatta flera försvarsgrenar. Som exempel på sådan för flera försvarsgrenar bedriven gemensam utbildning kan nämnas utbildningen av kvinnliga bilförare inom Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund för arméns, civilförsvarets och det ekonomiska försvarets räkning.

I förevarande fråga vill kommittén för sin del anlägga följande synpunkter.

I det föregående har framhållits, att en del av den personal, som ingår i de olika krigsorganisationerna i fredstid, icke erhåller någon obligatorisk utbildning. I den mån personalen bekläder sådana befattningar, att speciella kunskaper och färdigheter erfordras för att den vid krigsfall skall kunna fylla sin uppgift, måste detta innebära allvarliga risker för effektiviteten av rikets försvar. Den personal, som erhåller obligatorisk utbildning, kan i många fall ej heller anses besitta sådana kunskaper och färdigheter, som erfordras för att personalen utan kompletterande utbildning skall kunna fylla sina uppgifter inom de olika krigsorganisationerna.

Det kan givetvis ur beredskapssynpunkt icke anses tillfredsställande, att landets olika krigsorganisationer vid ett överraskande krigsutbrott icke äro omedelbart funktionsdugliga på grund av personalens i vissa fall ofullständiga eller bristande utbildning. Då möjligheter att giva personalen i de olika krigsorganisationerna ökad obligatorisk utbildning för närvarande icke synas föreligga, måste denna personal beredas tillfälle att genom frivillig utbildning höja sin utbildningsstandard. Det torde härvid icke böra förbises, att ett tillgodoseende av utbildningsbehovet på frivillighetens väg aldrig helt kan uppväga den felande obligatoriska utbildningen. Många faktorer, vilka kunna påverka den frivilliga anslutningen till sådan utbildning, äro oberäkneliga och svårbemästrade. Frivilligheten kan icke anses giva full garanti för att behovet verkligen blir fyllt varken kvalitativt eller kvantitativt. Genom frivillig utbildning torde det främst vara möjligt att förbättra den enskildes kvalitet. En önskvärd samträning av all personal, som ingår i en krigsorganisations olika underavdelningar och förband, kan däremot endast undantagsvis ske på frivillighetens väg.

Emellertid borgar frivilligheten för att utbildningen omfattas med intresse och därför också giver ett gott resultat. Under i övrigt likvärdiga förhållanden giver den frivilliga utbildningen bättre resultat än den obligatoriska. Därför bör alltså den frivilliga utbildningen bibehållas och på allt sätt stimuleras. Den måste dock i regel få anses utgöra en ersättning för eller ett komplement till den obligatoriska utbildningen.

Vid sina bedömanden av vilka personalkategorier, som i första hand böra beredas tillfälle att genom frivillig utbildning bibehålla och utveckla sin kunnighet och duglighet för uppgifterna i krig, har kommittén på sätt tidigare angivits utgått från, att någon väsentlig ändring av den obligatoriska utbildningens längd och omfattning icke kommer till stånd. Med dessa utgångspunkter har kommittén kommit till att för följande personalkategorier möjligheter böra säkerställas att erhålla frivillig utbildning.

Inom det militära försvaret bör i huvudsak samma möjligheter förefinnas som för närvarande. Inom marinen böra dock ökade möjligheter skapas för frivillig utbildning av bl. a. kustartilleriets värnpliktiga befäl samt av ungdom. Möjligheterna till frivillig utbildning av flygvapnets luftbevakningspersonal böra jämväl vidgas. Utbildningens omfattning bör väsentligt utökas vad deltagarantal beträffar.

En särskild form av frivillig utbildning utgöres av den militära ungdomsutbildningen. Betydelsen av sådan förutbildning ökar i samma mån, som utbildningstiden för de värnpliktiga minskar. Enligt vad kommittén inhämtat, föreligger betydande svårigheter att med nuvarande längd av första tjänstgöringen utbilda värnpliktiga i exempelvis signaltjänst till såväl tekniskt goda signalister som till soldater med god förmåga i strid. Det är därför ett framträdande önskemål, att de värnpliktiga, som uttagas till mera tekniskt betonad tjänst, ha vissa förkunskaper på området. Den ungdomsutbildning, som nu äger rum under medverkan av de frivilliga organisationerna, måste därför tillmätas stort värde. Före inträdet i värnpliktsåldern torde de utbildade ynglingarna kunna utnyttjas antingen såsom krigsfrivilliga eller inom civilförsvaret.

Även för civilförsvarets del bör en allmän omprövning ske av den frivilliga utbildningens organisation och målsättning. Inom civilförsvarsstyrelsen är för närvarande tillsatt en kommitté, som har att utreda civilförsvarets utbildningsfrågor. Vid sådant förhållande anser kommittén sig icke böra upptaga här berörd fråga till närmare prövning. Kommittén vill emellertid för sin del framhålla, att bättre möjligheter böra öppnas för civilförsvarets befäl att genom frivillig befälsutbildning förbereda sig för sina krigsbefattningar.

Även personal i det ekonomiska försvarets krigsorganisationer bör enligt kommitténs mening äga möjlighet till frivillig utbildning, i första hand bilförare inom allmänna civila trafikledningen.

Som ett grundläggande villkor för att få delta i med statsmedel anordnad frivillig utbildning bör uppställas krav på att antingen vederbörande är författningsenligt skyldig att vid beredskapstillstånd och krig tjänstgöra i sådan befattning inom totalförsvaret, för vilkens fullgörande utbildningen är

av värde, eller ock att vederbörande genom avtal med statlig myndighet förbinder sig att vid ett skärpt läge tjänstgöra i mot utbildningen svarande befattning.

För kvinnlig A- och B-personal blir arten och omfattningen av utbildningen avsevärt olika. Sålunda måste A-personalen i regel utbildas i viss specialtjänst för att kunna fylla just den befattning i vilken den krigsplacerats, under det att B-personalen helst bör vara i möjligaste mån allroundutbildad inom de tjänster — expeditionstjänst, signal-, förplägnads-, utrymnings- och social-, sjukvårds-, djurvårds- och biltjänst m. fl. — inom vilka personalen avses tagas i anspråk inom civilförsvarsområdets beredskapsstyrka. Kommittén vill emellertid erinra om att kvinnor av familjeskäl — barnsbörd och barnavård — under längre eller kortare perioder av sitt liv tillhöra de s. k. utrymningsberättigade personalkategorierna och därför icke kunna disponeras som A-personal men väl som B-personal (på egen bostadsort eller efter utrymning på den tillfälliga bostadsorten). Här nämnda förhållanden föranleda, att många kvinnor, som redan tidigt ansluta sig till en frivillig försvarsorganisation, komma att kunna vara antingen A- eller B-personal eller ingendera.

Kommittén anser det kunna ifrågasättas, om icke bestämmelserna för hemvärnets del borde skärpas såtillvida, att hemvärnsmännen icke skola få kvarstå mer än ett år utan att göra någon kontrakterad utbildning i fred. Kommittén förutsätter även, att genom myndigheternas försorg kontroll sker, att den kontrakterade utbildningstiden verkligen fullgöres på ett effektivt sätt.

Kommittén har i det föregående föreslagit en i vissa avseenden utökad frivillig utbildning. Det kan givetvis diskuteras, huruvida den utbildning, som numera till allra största delen bekostas av statsmedel, bör ledas utslutande av statliga myndigheter utan någon medverkan av frivilliga försvarsorganisationer. Kommittén vill blott i detta sammanhang framhålla, att såväl 1945 års försvarskommitté som departementschefen i direktiven till kommittén för frivilligt försvarsarbete, anført, att de frivilliga försvarsorganisationernas ställning i princip borde vara oförändrad. Av såväl praktiska som psykologiska skäl har kommittén funnit de frivilliga försvarsorganisationernas medverkan i det frivilliga utbildningsarbetet oundgängligt. Sättet härför avhandlar kommittén närmare i kap. V.

Kommittén vill slutligen förorda, att de frivilliga försvarsorganisationernas medverkan icke bör begränsas till att omfatta en försvarsgren (motsvarande). Organisationerna böra enligt kommitténs mening i stället medverka vid frivillig utbildning för tillgodoseendet av behovet av utbildad personal inom ett eller flera utbildningsfack (tjänstegren) för totalförsvarets räkning.

Kommittén föreslår alltså i fråga om tillgodoseendet av utbildningsbehovet, att de frivilliga försvarsorganisationerna alltjämt skola medverka för att tillgodose krigsorganisationernas utbildningsbehov; samt

att de frivilliga försvarsorganisationernas medverkan icke skall begränsas till en försvarsgren (motsvarande) utan skall omfatta totalförsvaret inom ett eller flera utbildningsfack.

KAP. V. UPPGIFTSFÖRDELNING MELLAN MYNDIGHETER OCH ORGANISATIONER

Då de frivilliga försvarsorganisationerna vuxit fram efterhand, ha naturligt nog formerna för deras verksamhet kommit att utvecklas efter i flera avseenden olika linjer. Deras uppgifter och skyldigheter ha följaktligen även givits olika formulering i stadgarna. I kap. IV har framhållits, att organisationerna fylla viktiga uppgifter vid tillgodoseendet av de olika krigsorganisationernas personal- och utbildningsbehov. Då deras medverkan i det samlade totalförsvaret enligt kommitténs förslag skall ske efter enhetliga grunder, bör enhetlighet även ifråga om uppgiftsfördelningen mellan myndigheterna och de olika organisationerna genomföras.

En dylik fördelning är erforderlig främst ifråga om utbildnings-, upplysnings- och rekryteringsverksamheten samt den ekonomiskt understödjande verksamheten. En absolut gränsdragning mellan myndigheternas och organisationernas åtgöranden är i dessa avseenden dock icke alltid möjlig, då verksamhetsområdena i regel gripa in i varandra. En sådan gränsdragning är icke heller vare sig nödvändig eller önskvärd. Ett kontinuerligt och förtroendefullt samarbete mellan de olika frivilliga organisationerna inbördes samt mellan dessa och de statliga myndigheterna är i alla avseenden av utslagsgivande betydelse. För att samarbetet skall kunna föra till ett gott resultat, böra emellertid såväl myndigheternas som organisationernas arbetsuppgifter klarläggas. Då statsbidrag utgår huvudsakligen till utbildningsverksamheten samt i viss begränsad utsträckning även till administrationskostnaderna, synes staten böra erhålla ett bestämt inflytande på den inom organisationerna bedrivna utbildningen.

Det synes därför kommittén naturligt, att arbetsuppgifterna så fördelas, att de statliga myndigheterna svara för utbildningen och vad därmed sammanhänger, under det att organisationerna tilldelas sådana uppgifter och erhålla ett sådant ansvar, att den frivilliga försvarsverksamheten befrämjas.

Den myndighet, som vid krig eller krigsfara skall disponera den frivilligt utbildade personalen, bör i princip ansvara för och leda utbildningen. Organisationernas medverkan i utbildningen är emellertid ett starkt framträdande önskemål. Då ett flertal myndigheter — såväl militära som civila — ha behov av frivilligt utbildad personal med i många fall helt likartad och i vissa avseenden samma utbildning, erfordras en samordning av utbildningsverksamheten. Kommittén behandlar denna fråga i kap. VI.

De frivilliga försvarsorganisationernas medverkan i utbildningsverksamheten bör främst avse sådana förberedelser, som gå ut på att anskaffa

elever och lokaler m. m. samt att föreslå lämpliga tider för kurser. Detta gäller särskilt sådan utbildning, som har till syfte att tillgodose totalförsvarets behov av för viss befattning utbildad personal, vilken genom avtal förbinder sig att vid krig eller krigsfara ställa sig till mobiliserande myndighets förfogande. Medverkan är emellertid även nödvändig i fråga om sådan utbildning, som någon i totalförsvarets krigsorganisationer redan obligatoriskt utbildad och krigsplacerad frivilligt underkastar sig för att göra sig mera skickad för sin krigsbefattning. Den för här nämnd utbildning erforderliga registreringer samt frågor om avtal rörande den frivilligt utbildade personalens krigsplacering måste vara myndigheternas angelägenhet. Tillhandahållande av för utbildningen erforderlig utrustning, materiel m. m. samt av instruktörer bör jämväl åvila myndigheterna.

Av nu gällande stadgar för många av de frivilliga försvarsorganisationerna framgår, att en av uppgifterna är att vinna svenska folkets förståelse för försvaret och för den utbildning, vartill organisationerna medverka. Medlet för vinnande av här angivet syfte är upplysning. Denna bör givas sådan inriktning, att icke blott allmänhetens förtroende för försvaret stärkes utan även att deltagande i utbildningskurser befrämjas.

1941 års hemortsförsvarsakkunniga framhöllo i sitt förberörda betänkande med förslag till lag om folkskyddsväsendet att för verksamheten såväl inom folkskyddet som inom de frivilliga försvarssammanslutningar, vilka arbetade på att utbilda personal till försvarets förfogande, det vore av största vikt, att en effektiv propaganda komme till stånd. Även om det för folkskyddets vidkommande enligt de sakkunnigas förslag förhölle sig så, att arbetet därinom ytterst vore grundat på plikt, hade likväl en dylik propaganda stor betydelse för den rekrytering på frivillig väg, som förutsattes skola i första hand äga rum, och för att så långt som möjligt bibehålla det personliga intresse för uppgiften, som hittills varit en viktig grundval för försvarsarbete av denna art. Liknande synpunkter gjorde sig gällande i fråga om de organisationer, som arbetade för att tillgodose behovet av utbildad, icke krigstjänstskyldig personal för försvarsväsendet i övrigt. Enligt de sakkunnigas mening kunde denna propaganda knappast med fördel bedrivas av ett rent statligt organ.

I viss mån liknande uttalanden ha framförts av försvarets upplysningsutredning i dess betänkande och förslag rörande upplysningsverksamhet om och inom försvaret (SOU 1945: 21). I samband härmed bör bemärkas att Kungl. Maj:t på förslag av sagda utredning ombildat försvarets personalvårdsnämnd till att vara en försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd.

Kommittén vill i detta sammanhang för sin del anlägga följande synpunkter.

En viktig del av upplysningsverksamheten är att klarlägga vårt lands militärpolitiska läge ävensom hur ett angrepp mot oss kan tänkas ske och vilka åtgärder — militära, civila, ekonomiska och psykologiska — som måste förberedas i fred och vidtagas i krig. En realistisk uppfattning om de krav,

kriget kan komma att ställa på medborgaren, är oundgänglig för att motverka defaitistiska strömningar. Av stor betydelse är även ökade kontakter mellan de fast anställda vid totalförsvarets olika grenar och de män och kvinnor — värnpliktiga, civiltjänstpliktiga och frivilliga — vilka tillsammans med de fast anställda skola konstituera folket i försvarskamp. Myndigheternas medverkan i upplysningsverksamheten blir att utarbeta och i lämpliga former, t. ex. genom korrespondenskurser, tillhandahålla det sakliga underlag, som erfordras för att medborgarna skola få en riktig uppfattning om våra försvarsproblem. Denna form av försvarsupplysning bör ske under intim samverkan mellan organisationerna. Den bör lämpligen handhas av de regionala samarbetsorgan, som kommittén i det följande föreslår skola inrättas. Upplysningsverksamheten har sin största betydelse under lugna och fredliga perioder. I tider av utrikespolitisk spänning måste det då alltid uppflammande intresset om och kring försvaret ledas in i de rätta banorna på ett ändamålsenligt sätt.

Utan att överskatta försvarsupplysningens betydelse anser kommittén, att en rätt bedriven upplysningsverksamhet kan bidra till att öka deltagandet i frivilligt försvarsarbete. Kommittén hyser vidare den uppfattningen och stöds däri av ovan återgivna uttalanden, att denna verksamhet giver det bästa resultatet, om den omhänderhaves av organisationerna själva i samverkan med myndigheterna.

Genom den uppbyggnad de frivilliga organisationerna ha — en överstyrelse, läns- eller försvarsområdesvisa förbund med under dessa sorterande över praktiskt taget hela landet spridda lokalföreningar — finnas goda möjligheter att nå den stora allmänheten och hos denna sprida upplysning om totalförsvaret samt om behovet av frivillig utbildning. Erfarenheten visar, att den personliga påverkan, som utövas av medlemmarna inom en sammanslutning, giver det bästa resultatet i fråga om medlemsanskaffning. Denna omständighet talar för att organisationerna själva böra handhava sin medlemsrekrytering ävensom rekryteringen till frivillig utbildning av redan krigsplacerad personal. I vad avser anställning som krigsfrivillig eller frivillig bör anskaffningen av B-personal handhas av organisationerna, medan rekryteringen av A-personal bör ombesörjas av myndigheterna. Kommittén förutsätter dock organisationernas medverkan vid A-personalens rekrytering. I båda fallen måste emellertid ett intimt samarbete äga rum mellan myndigheterna och organisationerna i syfte att undvika konkurrens om den icke värnpliktiga personalen. En organisation får sålunda icke rekrytera flera »aktiva» medlemmar än som erfordras för att täcka av myndigheterna angivna behov av personal.

De statsbidrag, som för närvarande utgå till de frivilliga försvarsorganisationerna, utnyttjas i huvudsak för utbildningsändamål. Övriga med verksamheten uppkommande kostnader bestridas till väsentlig del av organisationernas egna medel. Ett fåtal av de frivilliga försvarsorganisationerna ha under

årens lopp på enskild väg anskaffat medel, som fonderats. Avkastningen användes för närvarande huvudsakligen för administrationen men i viss utsträckning även för utbildningsändamål. Detta förhållande har möjliggjort, att utbildning kunnat bedrivas i större omfattning, än vad statsbidraget medgivit. Andra organisationer åter finansiera utbildningen uteslutande med statsmedel.

Då i enlighet med vad tidigare anförts myndigheterna skola ansvara för och leda utbildningsverksamheten, kan ifrågasättas, om staten såsom nu är fallet skall gälda utbildningskostnaderna genom statsbidrag eller om staten direkt skall administrera och finansiera utbildningen.

I fråga om de organisationer, som icke ha möjlighet att anslå egna medel till utbildningen, ligger det måhända nära till hands att föreslå en avveckling av statsbidragsformen. Emellertid får icke förbises, att vissa psykologiska faktorer tala för ett bibehållande av formen med statsbidrag. Det torde sålunda ej kunna bestridas, att den nuvarande bidragsformen giver organisationerna en stark känsla av ansvar för resultatet av verksamheten och att den även verkar återhållande i fråga om kraven från medlemmarna om understöd av olika slag under utbildningen. Ett märkbart intresse för förbilligande av verksamheten förefinnes inom de frivilliga organisationerna. Känslan av att det är organisationernas medel, man handskas med, har i regel fört med sig en god hushållning. Strävan att på förmånligaste sätt utnyttja disponibla medel för ernående av bästa möjliga resultat bör därför uppmuntras och stödjas.

Vad ovan anförts talar för ett bibehållande av bidragssystemet. Emellertid anser kommittén de nuvarande anslagstekniska formerna för statsbidraget föga tillfredsställande ur statsverkets synpunkt. I stort fastställer statsmakterna med beaktande av verksamhetens betydelse och på grundval av prognoser rörande verksamhetens omfattning storleken av de årliga statsbidragen. Vederbörande statliga revisionsorgan kontrollera, att medlen disponeras för angivna ändamål. Även om organisationerna på ett i stort sett förtjänstfullt sätt omhänderhaft den ekonomiska planläggningen av utbildningen, måste enligt kommitténs uppfattning statsbidragssystemet konstrueras på sådant sätt, att organisationerna lämna staten bestämda garantier för utbildningens kvantitativa och kvalitativa genomförande inom en given kostnadsram.

I valet mellan att staten själv eller organisationerna skola svara för den ekonomiska planeringen och finansieringen av kursverksamheten har kommittén slutligt stannat för att förorda, att detta ansvar även fortsättningsvis skall åvila de sistnämnda. En bestämd förutsättning härför är emellertid, att sådana villkor för statsbidragen fastställas, att dessa automatiskt komma att sättas i relation till utbildningens omfattning. Kommittén har därvid såsom i det följande närmare angives (kap. XIII) tänkt sig, att statsbidragen skola beräknas efter ett visst genomsnittspris per timme för varje deltagare i sådan utbildning, som anses av staten böra understödjas. Dessa bidrag skola i huvudsak motsvara de verkliga utbildningskostnaderna — utom kostnader för ekonomisk gottgörelse till elever i utbildningen samt för förnödenheter

— vid en strängt rationaliserad utbildning. Organisationernas egna medel böra i princip användas, förutom till administrationskostnader m. m., till en sådan utökning och förbättring av utbildningen, till vilkens genomförande statsbidragen icke lämna utrymme. Härigenom komma organisationerna att få ett starkt intresse av att på ett ur ekonomisk synpunkt föredömligt sätt planlägga sin del av verksamheten. Kommittén kommer i annat sammanhang att närmare precisera den utbildningsverksamhet, för vilken statsbidrag bör utgå. På den föreslagna frivilligledningen bör ankomma att lämna organisationerna de närmare direktiv och anvisningar, som erfordras.

De föreningsmässiga förhållandena inom organisationerna äro och böra även i fortsättningen vara organisationernas ensak. Kungl. Maj:t synes dock fortsättningsvis böra fastställa stadgar för de frivilliga försvarsorganisationerna. Stadgarna böra utformas efter i princip likartade grunder. Betydelsefullt är även att medlemsavgifterna i organisationerna sättas så låga, att ekonomiska skäl icke verka avskräckande från medlemskap.

Kommittén föreslår, att uppgiftsfördelningen mellan organisationerna och myndigheterna utformas så

att organisationerna

äga att helt bestämma över sina föreningsmässiga angelägenheter under tillbörlig hänsyn till att verksamheten bedrivs på effektivaste sätt och med minsta möjliga administrations- och förvaltningskostnader,

medverka vid utbildningen, anskaffa B-personal och medverka vid anskaffningen av A-personal samt handhåva upplysningsverksamheten och medlemsanskaffningen;

att myndigheterna

ansvara för och leda den utbildning, vid vilken organisationerna enligt sina åtaganden medverka,

tillhandahålla för utbildningen erforderlig utrustning och materiel,

ombesörja den registrering, som erfordras för utbildningens genomförande, träffa avtal med A-personal,

under samverkan med organisationerna tillhandahålla för utbildningen erforderliga och lämpliga instruktörer och

utarbeta och tillhandahålla det sakliga underlag, som erfordras för organisationernas upplysningsverksamhet.

Beträffande finansieringen av utbildningen får kommittén föreslå, att statsbidrag även framdeles utgå, vilka dock i fortsättningen skola sättas i direkt relation till utbildningens verkliga omfattning.

KAP. VI. SAMMANSLAGNING ELLER SAMORDNING AV DE FRIVILLIGA FÖRSVARSGRUPPATIONERNA

I kap. IV har konstaterats att frivilliga försvarsorganisationer erfordras för genomförande av den frivilliga försvarsverksamheten. Av den i kap. II lämnade redogörelsen har vidare framgått, att antalet nu verkande organisationer är stort, och att verksamheten därför är i behov av samordning och enhetlig ledning. Enligt sina direktiv har kommittén till uppgift att bl. a. pröva frågan om inrättande av en enhetlig ledning för de frivilliga organisationerna utan att rubba deras karaktär av frivilligrörelser. Ett radikalt sätt att åstadkomma samordningen och den enhetliga ledningen vore otvivelaktigt att sammanslå alla organisationer till en enda. Innan kommittén övergår till en granskning av uppgifterna för de olika frivilliga försvarsorganisationerna, synes därför frågan om en sådan sammanslagning böra underkastas en kritisk granskning.

1941 års hemortsförsvarssakkunniga togo i sitt förberörda betänkande med förslag till lag om folkskyddsväsendet upp frågan om behovet av samarbete inom det frivilliga försvarsarbetet och om en fastare reglering av organisationernas verksamhet. De sakkunniga framhöllo, att dessa syften effektivast skulle kunna uppnås, om det ginge att genomföra en sammanslagning av de nuvarande frivilliga försvarssammanslutningarna — eller åtminstone de viktigaste av dem — till en stor organisation. Emellertid skulle med största sannolikhet mycket starka intressen inom de olika sammanslutningarna uppresa sig mot en sammanslagning och det vore även möjligt, att en dylik koncentration av det frivilliga försvarsarbetet till en enda organisation skulle för lång tid framåt försvaga allmänhetens intresse för nämnda arbete. De sakkunniga ansågo därför, att en sammanslagning för det dåvarande knappast vore möjlig att genomföra och icke heller lämplig.

Även 1945 års hemvärnskommitté, som bl. a. hade att utreda frågan om en samordning av frivillig befälsutbildning med hemvärnets utbildning, framhöll i sitt betänkande med förslag angående hemvärnets (SOU 1946: 59), att en samordning av organisationerna icke vore motiverad.

Utvecklingen har sedermera lett till en viss samorganisation av de försvarssammanslutningar, som äro verksamma inom armén. Under de senaste åren har nämligen en viss koncentration av dessa genomförts, vilken understötts av de militära myndigheterna. Sålunda ha frivilliga automobilkåren, Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund, frivilliga radioorganisationen, svenska brukshundklubben, svenska arméns och flygvapnets reservofficersförbund

och svenska reservunderofficersförbundet kollektivt anslutit sig till centralförbundet för befälsutbildning. Härigenom ha möjligheterna för de centrala myndigheterna att meddela direktiv och anvisningar i hög grad underlättats. En viss förenkling av administrationsarbetet har även kunnat genomföras inom de berörda organisationerna. Övriga här ovan icke nämnda organisationer äro helt fristående, ehuru de olika skytteorganisationerna ha en viss form av samorganisation genom det samarbete, som är etablerat i form av ömsesidig representation i styrelser och utskott.

Beträffande frågan om sammanslagning av de olika organisationerna vill kommittén för sin del anföra följande.

Det stora antalet frivilliga försvarsorganisationer medför, att de statliga myndigheterna, vilka skola utnyttja den personal, som utbildas eller rekryteras under medverkan av de olika organisationerna, i regel måste samarbeta med ett flertal organisationer vid behandling av frågor, som sammanhånga med det frivilliga försvarsarbetet. En sammanslagning av organisationerna till en enda skulle eliminera flertalet av de olägenheter, som för närvarande äro förbundna med att ett stort antal organisationer verka för samma eller närliggande uppgifter.

Kommittén har i kap. IV behandlat de åtgärder, som böra vidtagas i syfte att rättvist fördela tillgänglig personal på de delar av totalförsvaret, inom vilka frivilligt rekryterad och frivilligt utbildad personal kan och bör komma till användning. En sammanslagning skulle ej nödvändigtvis bidra till att befintliga personaltillgångar tillvaratoges bättre men möjligen till en mera rättvis fördelning av personalen mellan de olika krigsorganisationerna. Kommittén anser dock, att de i kap. IV föreslagna åtgärderna för samordning av denna rekrytering kunna anses bliva lika effektiva, som om rekryteringen ombesörjdes av en enda organisation.

De frivilliga försvarsorganisationerna ha, såsom tidigare nämnts, bildats på enskilt initiativ, i flera fall särskilt under senare år under medverkan av statsmakterna för att i ett eller annat speciellt hänseende bidra till att öka försvarets effektivitet. Som regel har härvid rörelsen till en början helt finansierats genom frivilliga bidrag. Småningom ha organisationerna vunnit statsmakternas erkännande och stöd. I samband härmed ha de erhållit större eller mindre statsbidrag, vilka jämte egna medel tagits i anspråk för verksamheten. Formen för vederbörande organisations verksamhet har under årens lopp utvecklats så, att den avpassats just för åtagna eller tilldelade arbetsuppgifter. Allteftersom organisationens betydelse för totalförsvaret vunnit offentligt erkännande och rörelsen tillerkänts ekonomiskt bidrag av statsmedel, ha statsmakterna också kommit att utöva ledning och kontroll över verksamheten i form av föreskrifter för rekryterings- och utbildningsarbetet. I samband med förändringar av krigsorganisationen ha flera frivilliga organisationer efter hand erhållit ändrade eller vidgade uppgifter. Mot bakgrunden härav synas vissa svårigheter föreligga att inlemma nu befintliga frivilliga försvarsrörelser i en enda gemensam organisation.

En annan faktor, till vilken hänsyn bör tagas i detta sammanhang, är, att en del av de frivilliga försvarsorganisationerna, särskilt de större och äldre, genom insamlingar och donationer eller på annat sätt skaffat sig icke obetydliga penningtillgångar, vilka fonderats. Avkastningen har direkt eller indirekt kommit utbildningen tillgodo. Direkt har detta skett genom att utbildningskostnaderna bestritts i den mån tilldelade statsmedel icke varit tillräckliga. Indirekt har verksamheten stötts genom att kostnaderna för administration, upplysning och medlemstjänst kunnat bestridas av organisationens egna medel. Ett genom statsingripande åstadkommet uppgående i en enda gemensam större organisation skulle kunna medföra, att de olika delorganisationerna icke vore lika villiga till frivilliga insatser på det ekonomiska området, varigenom utbildningen skulle bliva lidande i såväl kvantitativt som kvalitativt hänseende.

En sammanslagning skulle kunna tänkas medföra en enklare administration. För närvarande utföres arbetet inom envar av de frivilliga organisationerna av — förutom avlönade krafter i respektive överstyrelser (mot svarande) — merendels frivilliga krafter, vilka åtnjuta ringa eller ingen ersättning för sitt arbete. Detta medför att administrationskostnaderna kunna hållas låga. Genom en sammanslagning skulle många åtgärder, såsom för upplysning och rekrytering, kunna samordnas på ett helt annat sätt än för närvarande. Härigenom skulle visserligen arbetet kunna vinna i effektivitet men torde å andra sidan icke i de regionala och lokala instanserna, såsom nu är fallet, i stor utsträckning kunna medhinnas av frivilliga krafter. Såväl i länsförbunden som i vissa större föreningar skulle i så fall heltidsanställd personal bliva erforderlig, vilket av flera skäl förefaller föga välbetänkt på grund av bl. a. de kostnader detta kan komma att medföra för statsverket. Genom en sådan åtgärd skulle man även riskera att förlora den idealitet och det personliga intresse för uppgiften, som i stort utgöra kännetecknet för dessa organisationer, och som enligt kommitténs uppfattning alltjämt böra utgöra en av hörnpelarna för verksamheten.

En sammanslagning av nu verkande frivilliga försvarsorganisationer till en enda skulle vidare medföra bildandet av en sammanslutning, vilkens verksamhet bl. a. skulle omfatta skjututbildning, utbildning av värnpliktigt befäl inom såväl armén, marinen som flygvapnet, sjukvårdsutbildning, djurvårdsutbildning, bilförar- och motorcykelförarutbildning, luftbevakningsutbildning samt olika slag av ungdomsutbildning, lottautbildning och civilförsvarsutbildning, d. v. s. all den verksamhet, som nu äger rum inom de olika sammanslutningarna. I ledningen för en sådan organisation måste ingå personal, som är väl insatt i alla förekommande verksamhetsområden. Om sådan personal icke finnes, torde det vara nödvändigt att i den centrala ledningen anställa särskilda fackspecialister. Risk föreligger vidare för att en dylik organisation skulle bliva tungrodd och ineffektiv.

Var och en av de frivilliga organisationerna tjänar ett speciellt ändamål. Varje organisation har sin medlemsstock. Varje medlem har möjlighet att

göra sitt inflytande gällande inom organisationen och att därigenom göra sin frivilliga insats för landets försvar. Den enskilde har frivilligt valt just den organisation, där möjlighet finnes för vidareutbildning inom det område, där vederbörande bäst passar med hänsyn till intressen, ordinarie verksamhet och kynne i övrigt. I denna möjlighet ligger mycket av det positiva intresset för det frivilliga försvarsarbetet och därmed mycket av vad vi kalla försvarsvilja eller inlägga i begreppet »folk och försvar». Det är icke säkert, att en intresserad och aktiv skytt, rödakorsmedlem eller lotta skulle ägna sig lika mycket åt sin detaljbetonade frivilliga verksamhet, om vederbörandes organisation bleve en — om än aldrig så betydelsefull — del av en större organisation. Det finnes otvivelaktigt flera och liknande psykologiska skäl, som tala mot en sammanslagning av organisationerna.

Vid bedömandet av frågan om sammanslagning eller samordning av det frivilliga försvarsarbetet har kommittén ansett, att hänsyn även måste tagas till organisationernas olikartade ställning till totalförsvaret. Av de frivilliga organisationerna ha en del rent militär karaktär, såsom centralförbundet för befälsutbildning. Riksluftskyddsförbundet har sina uppgifter enbart inom civilförsvaret. En tredje kategori såsom svenska röda korset och Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund ha att fylla uppgifter inom hela totalförsvaret. Benägenheten hos vissa människor att stödja och aktivt medverka i sådana sammanslutningar, som ha rent humanitära uppgifter, t. ex. svenska röda korset, skulle kunna minskas — ja till och med helt försvinna — om dessa inginge som en del i en huvudorganisation, i vilken även funnes organisationer med uppgift att öka och vidmakthålla medlemmarnas rent militära kunnande.

Såsom framgått av kap. IV är uppgiften för några frivilliga försvarsorganisationer att medverka vid rekrytering och utbildning av sådan personal, som är villig att genom avtal binda sig för tjänst inom en viss krigsorganisation. Övriga organisationers uppgift är bl. a. att bidra till att i krigsorganisationerna redan ingående personal, exempelvis värnpliktiga och i civilförsvaret inskrivna, frivilligt vidareutbildas för sina uppgifter. Med hänsyn till de olika krigsorganisationernas skilda intressen för rekrytering och utbildning samt de skiljaktigheter i uppgifterna mellan de frivilliga organisationerna, som med anledning härav måste förefinnas mellan dessa, skulle det vidare icke vara ändamålsenligt att söka ansluta alla till en gemensam organisation.

Slutligen anser kommittén, att en sammanslagning måste accepteras av organisationerna själva. Direkt tillfrågade rörande sin inställning till denna fråga ha dessa emellertid inför kommittén framhållit, att skapandet av en enda gemensam organisation skulle mer eller mindre beröva organisationerna deras särprägel samt utgöra en obehövlig överorganisation. Som främsta motiv mot en sådan ordning har angivits vara, att de olika organisationerna visserligen ha en gemensam uppgift, nämligen att bidra till landets försvar, men att övriga uppgifter beträffande målsättning, karaktär och verk-

samhet äro väsentligt olika. En tvångsvis genomförd sammanslagning skulle vidare, i vart fall temporärt, kunna försvaga det frivilliga försvarsarbetet. Detta vore olyckligt i nuvarande läge, då behovet av frivilligt rekryterad och utbildad personal är större än någonsin.

Av ovan angivna skäl anser kommittén sig sålunda icke böra föreslå en sammanslagning av samtliga organisationer till en enda sådan.

Det får emellertid anses ostridigt, att ju flera organisationer, som arbeta för liknande syften inom totalförsvaret, desto svårare är det att samordna verksamheten. Såsom förut nämnts har en viss frivillig koncentration genomförts i det att frivilliga automobilkåren, Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund, frivilliga radioorganisationen, svenska brukshundklubben, svenska arméns och flygvapnets reservofficersförbund och svenska reservunderofficersförbundet kollektivt anslutit sig till centralförbundet för befälsutbildning. De olika skytteorganisationerna ha vidare en viss form av samorganisation.

Kommittén har ingående undersökt möjligheterna att åstadkomma en ytterligare samorganisation för att därmed underlätta myndigheternas arbete och effektivisera organisationernas egen administration och verksamhet. Därvid har ett flertal indelningsgrunder för en sådan samorganisation övervägts. Kommittén har funnit, att en uppdelning i enbart manliga och enbart kvinnliga organisationer av flera skäl icke är lämplig. Till en samorganisation bör i stället lämpligen hänföras sådana organisationer, som medverka i »besläktad» utbildning. Skytteorganisationerna synas på ett naturligt sätt kunna infogas i en samorganisation. En annan samorganisation torde lämpligen kunna bildas av de försvarsorganisationer, vilka medverka vid den för totalförsvaret gemensamma utbildningen utom beträffande skjututbildningen. En annan naturlig huvudorganisation bör bildas av de organisationer, vilka bedriva den speciella civilförsvarsutbildningen. De försvarsorganisationer, under vilkas medverkan den rent militära utbildningen äger rum, synas slutligen kunna giva upphovet till en huvudorganisation. Kommitténs förslag till samorganisationer framgår av nedanstående tabell.

Utbildning	Föreslagen samorganisation
Totalförsvarets handvapenutbildning	Riksorganisationen för frivilligt skytte
Totalförsvarets gemensamma utbildning (utom handvapenutbildning)	Riksorganisationen för frivillig beredskaps- utbildning
Civilförsvarets särskilda utbildning	Riksorganisationen för frivillig civilförsvars- utbildning
Militärförsvarets särskilda utbildning	Riksorganisationen för frivillig militärutbild- ning

På detta sätt skulle för det frivilliga försvarsarbetet bildas fyra stora samorganisationer, inom vilka de anslutna organisationerna alltjämt skulle

bibehålla sin självständighet. De olika försvarsorganisationer, som böra ingå i samorganisationerna, avhandlar kommittén i kap. VII.

Kommittén föreslår i förevarande hänseende,

att någon sammanslagning av samtliga frivilliga försvarsorganisationer till en enda sådan icke bör ske; men

att dessa organisationer i stället rekommenderas sammansluta sig i fyra stora riksorganisationer.

KAP. VII. ARBETSUPPGIFTER FÖR DE OLIKA ORGANISATIONERNA

Kommittén har tidigare i kap. II lämnat en redogörelse för de uppgifter, vilka för närvarande åvila de olika frivilliga försvarsorganisationerna.

Vidare har kommittén i kap. IV påvisat behovet även i fortsättningen av frivilliga försvarsorganisationer samt i kap. V föreslagit en viss fördelning av arbetsuppgifterna mellan myndigheterna och organisationerna.

Kommittén har även ingående diskuterat frågan om en sammanslagning av de olika organisationerna till en enda stor sådan men av skäl, som närmare framhållits i kap. VI, slutligt stannat för att förorda, att en sådan sammanslagning icke bör komma till stånd utan i stället rekommenderat en samordning av den frivilliga försvarsverksamheten. Vid undersökningen av de problem, som härvidlag påverka förhållandena, har kommittén under hänsynstagande till de olika förutsättningar, under vilka de frivilliga organisationerna verka, funnit skäl föreslå ett samgående i form av frivilligt bildade samorganisationer. Såsom grund för en sådan samordning har legat den utbildning, som erfordras inom olika delar av totalförsvaret och den användning inom detsamma, som den frivilligt utbildade personalen skulle erhålla.

Nu verkande frivilliga organisationer ha enligt kommitténs förmenande även framdeles viktiga uppgifter att fylla och äro därför alltjämt erforderliga. En sammanslagning av två organisationer har emellertid förordats i ett fall. För att täcka behovet av frivillig utbildning för totalförsvaret har kommittén icke ansett nödvändigt föreslå bildandet av nya organisationer men väl i vissa fall föreslagit ändrade uppgifter för vissa organisationer.

Den skjututbildning med eldhandvapen som för närvarande bedrivs inom de tre skytteorganisationerna — frivilliga skytteväsendet, svenska pistol-skytteförbundet och svenska sportskytteförbundet — gagnar totalförsvaret. Ett visst samarbete äger redan nu rum mellan dessa organisationer. För att stärka detta föreslår kommittén, att de tre skytteorganisationerna skola bilda en samorganisation, förslagsvis benämnd *riksorganisationen för frivilligt skytte*. Denna samorganisation skulle medverka vid all utbildning, som avser att höja skjutskickligheten med olika slag av eldhandvapen och samordna med den frivilliga eldhandvapenutbildningen sammanhängande frågor.

En grupp frivilliga försvarsorganisationer medverka redan nu vid för totalförsvaret gemensam utbildning. På grund av denna medverkan i hela total-

försvaret har kommittén funnit det lämpligt föreslå, att dessa organisationer ansluta sig till en samorganisation, benämnd *riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning*.

För närvarande medverkar frivilliga automobilkåren vid frivillig utbildning för det militära försvaret dels genom motorutbildning av sådant värnpliktigt befäl, som är krigsplacerat vid motoriserade förband inom armén, dels ock vid utbildning i bilförtjänst av manlig ungdom under värnpliktsåldern. Den förra uppgiften anser kommittén bäst kunna lösas under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning, där alla övriga kategorier värnpliktigt befäl äro företrädade. Kommittén bedömer vidare, att behovet av bilförare för det militära försvaret i huvudsak kan tillgodoses utan att särskild ungdomsutbildning bedrivs härför, ehuru sådan givetvis kunde vara önskvärd.

Inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret föreligger ett stort behov av bilförare, vilket på långt när icke är tillgodosett. Det militära försvaret däremot torde icke ha någon direkt brist på värnpliktiga bilförare men däremot ett behov av att i viss utsträckning ersätta ett antal värnpliktiga bilförare med frivilligt utbildade och avtalsbundna kvinnliga bilförare, varigenom motsvarande antal värnpliktiga skulle kunna frigöras för andra uppgifter. Det är ur totalförsvarets synpunkt nödvändigt, att alla icke värnpliktiga män under och över värnpliktsåldern samt kvinnor, vilka innehava körkort, frivilligt ställa sig till förfogande såsom bilförare. Då i många fall en viss omskolning från personbil till lastbil, buss och traktor är nödvändig, erfordras frivillig utbildning även för sådan personal. Av en bilförare fordras, förutom körskicklighet, att i vissa befattningar kunna biträda vid förekommande lastnings- och lossningsarbeten. Kommittén, som är väl medveten om, att landets arbetskraftsreserv vid krig till sin huvuddel kommer att utgöras av kvinnor, anser det därför vara önskvärdt att fylla hela behovet av bilförare inom det totala försvaret främst genom utnyttjande av härför utbildade kvinnor. Med hänsyn till de arbetsprestationer, som vissa bilförare måste utföra, vore det emellertid önskvärdt, om totalförsvarets bilförarbehov, där så är möjligt med hänsyn till stridsverksamheten, kunde fyllas av såväl kvinnor som icke värnpliktiga män. För närvarande sker bilförarutbildning genom medverkan av två organisationer, Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund och frivilliga automobilkåren. Då båda organisationerna komma att få samma uppgift att fylla inom totalförsvaret, förefaller det naturligt föreslå, att dessa sammanslås till en enda sådan. Den nya organisationen skulle lämpligen kunna benämnas *frivilliga bilorganisationen*. Uppgiften skulle sålunda bliva att medverka vid tillgodoseendet av totalförsvarets behov av frivilligt utbildade bilförare, avtalsbundna antingen såsom A- eller B-personal och ingående under den samorganisation, som kommittén i det föregående föreslagit skulle benämnas *riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning*.

Frivillig sjukvårdsutbildning bedrivs för närvarande, såsom närmare

framgår av kap. II, under medverkan av svenska röda korset, arbetarnas samaritförbund, riksförbundet Sveriges lottakärer och riksluftskyddsförbundet. En sådan uppdelning kan av flera skäl icke anses vara ändamålsenlig. Dels blir resultatet en splittring av verksamheten på ett flertal organisationer med därav följande brist på samordning och dels kan ett icke önskvärt konkurrensförhållande uppstå ifråga om personalrekryteringen till tjänstegrenen, vilket även delvis varit fallet. Det synes därför nödvändigt, att medverkan från de frivilliga organisationernas sida beträffande sjukvårdstjänsten ändras så, att endast en organisation tilldelas denna uppgift. På sätt tidigare angivits har arbetarnas samaritförbund beslutat uppgå i en med röda korset gemensam organisation under benämningen röda korset, vilken alltjämt kommer att omfatta såväl manlig som kvinnlig personal. Med hänsyn härtill föreslår kommittén, att all frivillig sjukvårdsutbildning för totalförsvaret i fortsättningen skall äga rum under medverkan av svenska röda korset. Denna utbildning bör avse frivillig vidareutbildning av såväl civilförsvarets sjukvårdspersonal som personal, avsedd att avtalsbindas såsom A- eller B-personal inom totalförsvaret i övrigt. Tjänstegrenen sjukvårdstjänst skulle följaktligen kunna utgå ur lottornas utbildningsprogram.

Föreningen svenska röda korset synes böra ansluta sig till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning i vad avser de uppgifter, som beröra den frivilliga försvarsverksamheten.

Inom riksluftskyddsförbundet äger för närvarande en viss frivillig sjukvårdsutbildning rum, som ur fredssynpunkt avser att giva medlemmarna en orientering om och någon utbildning i sådan mera elementär sjukvård, som bör vara varje medborgares egendom. Ur beredskapssynpunkt utgör denna kortvariga utbildning en del av den hemskyddsutbildning, som på frivillighetens väg bibringas de personalkategorier inom hemskyddet, vilka i fredstid icke erhålla obligatorisk utbildning. Denna utbildning bör såsom hittills ske under förbundets medverkan.

Riksförbundet Sveriges lottakärer har bl. a. till uppgift att medverka vid utbildning av A-personal för försvarets räkning samt att tillhandahålla B-personal. Dessutom finnas inom organisationen många medlemmar, som äro väl lämpade såsom instruktörer vid utbildning inom flera tjänstegrenar av totalförsvaret. Kommittén föreslår därför, att förbundet med bibehållande av sina nuvarande uppgifter, med undantag dock av sin hittillsvarande medverkan vid utbildning av sjukvårdspersonal, ingår i riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning. Då såsom förut framhållits beteckningen kår endast bör användas ifråga om krigsorganisationer, vill kommittén förorda, att namnet ändras till riksförbundet Sveriges lottor samt att ordet kår icke användes inom lottarörelsens föreningsorganisation.

Svenska blå stjärnan medverkar, såsom i kap. II tidigare framhållits, för närvarande vid utbildning endast inom det militära försvaret. Kommittén har emellertid kunnat konstatera, att ett stort behov av djurvårdspersonal föreligger såväl inom civilförsvaret som inom det ekonomiska försvaret och

föreslår därför, att organisationens uppgifter vidgas till ått omfatta totalförsvaret. I konsekvens härmed förordas att föreningen ansluter sig till den föreslagna riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning.

Frivilliga radioorganisationens och svenska brukshundklubbens uppgifter i det frivilliga försvarsarbetet inskränka sig icke till någon viss del av försvaret utan omfatta totalförsvaret. Kommittén förordar därför, att nämnda organisationers uppgifter icke förändras och att även i detta fall en anslutning sker till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning.

De uppgifter, som för närvarande åvila riksluftskyddsförbundet och för vilka redogörelse lämnats i kap. II, synas böra kvarstå i stort sett oförändrade. I övrigt torde förbundets medverkan vid den frivilliga utbildningen i civilförsvarstjänst bliva beroende av det resultat, vartill en inom civilförsvarsstyrelsen tillsatt utredning angående civilförsvarsutbildningens närmare utformning m. m. kan komma. Verksamheten bör enligt kommitténs uppfattning samordnas med det frivilliga arbete för civilförsvaret, som hittills ägt rum inom verkskyddsförbunden. Kommittén föreslår därför, att den av riksluftskyddsförbundet och verkskyddsförbunden bedrivna verksamheten samordnas inom *riksorganisationen för frivillig civilförsvarsutbildning*.

Av nu verkande, icke tidigare i detta kapitel behandlade frivilliga försvarsorganisationer återstå frivilliga motorcykelkåren, centralförbundet för befälsutbildning samt de olika reservbefälsförbunden, vilka alla medverka vid utbildning för det militära försvaret.

Kommittén har tidigare uttalat den åsikten, att frivillig bilförarutbildning av manlig ungdom, ehuru önskvärd, icke är absolut nödvändig såsom militär förutbildning. Kommittén föreslår av denna anledning, att ungdomsutbildning i bilförtjänst skall utgå. Beträffande den förmilitära utbildningen i motorcykeltjänst hyser kommittén en annan uppfattning. En motorcykelordonnans måste nämligen, utöver rent teknisk förmåga att köra sitt fordon, under värnpliktsutbildningen bibringas god förmåga i bl. a. kartläsning samt order- och rapporttjänst. Under det att bilföraren under sin militära tjänstgöring i allmänhet kan framföra sitt fordon på väg, måste motorcykelordonnansen oftast söka sig fram på gångstigar och i terrängen, varvid väsentligt större fordringar ställas på honom än som motorecyklförare i det civila livet. Dessa särpräglade förhållanden nödvändiggöra, att kraven på motorcykelordonnansens utbildning måste ställas högre än på flertalet bilförare. Av dessa anledningar och med hänsyn till nuvarande längd på de värnpliktigas första tjänstgöring synes det kommittén angeläget, att ungdomsutbildningen i motorcykeltjänst bibehållas i minst nuvarande omfattning. Även om de sålunda utbildade under ett par år före inträdet i värnpliktsåldern kunna utnyttjas, förutom i hemvärdet, även i civilförsvaret, vilket kommittén finner ändamålsenligt, bör utbildningen såsom hittills ha till syfte att militärt förutbilda denna personal.

Utbildningen bör liksom hittills bedrivas under medverkan av frivilliga motorcykelkåren. Då som förut framhållits beteckningen kår endast bör användas i fråga om krigsorganisation, vill kommittén förorda, att frivilliga motorcykelkåren benämnas frivilliga motorcykelorganisationen.

Huvuddelen av den lantmilitära ungdomsutbildningen bedrivs för närvarande inom hemvärdnet. Endast viss specialutbildning såsom den ovan behandlade motorcykelutbildningen samt utbildning i luftvärns-, signal-, kustartilleri- och luftbevakningstjänst samt befälsutbildning av hemvärnsmän i åldern 18—20 år äger rum utanför hemvärdnet. Beträffande i värnplikthänseende underåriga hemvärnsmän gäller, att dessa vid i övrigt lika kvalifikationer med annan ungdom äga företräde till deltagande i ungdomsutbildningen.

Härutöver äger marin ungdomsutbildning rum inom sjövärnskåren.

Den under medverkan av centralförbundet bedrivna befälsutbildningen av hemvärnsmän i åldern 18—20 år bör enligt kommitténs förmenande överflyttas att anordnas helt i hemvärdnets regi. Då all annan hemvärnsutbildning bedrivs enbart inom hemvärdnet, bör jämväl befälsutbildningen av yngre hemvärnsmän ske inom hemvärdnet.

Under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning bör sålunda ungdomsutbildning i luftvärns-, signal-, kustartilleri- och luftbevakningstjänst äga rum.

Kommittén har undersökt möjligheterna att sammanföra den frivilliga utbildningen tjänstegrensvis och i vissa avseenden förordat en koncentration av likartad utbildning. Vid bedömandet av det värnpliktiga befälets frivilliga utbildning har dock kommittén funnit vägande skäl tala för att all frivillig utbildning för värnpliktigt befäl äger rum under medverkan av en enda organisation, centralförbundet för befälsutbildning. Den utbildning av värnpliktigt befäl i motortjänst, som nu äger rum under medverkan av frivilliga automobilkåren, bör sålunda helt inlemmas under centralförbundet.

Det synes kommittén lämpligt och mest rationellt att den frivilliga utbildningen inom de olika reservbefälsförbunden, såsom i vissa fall redan nu sker, samordnas med det värnpliktiga befälets. Kommittén har med hänsyn till ovan angivna synpunkter funnit starka skäl tala för att verksamheten inom centralförbundet för befälsutbildning, frivilliga motorcykelorganisationen och reservbefälsförbunden samordnas inom *riksorganisationen för frivillig militärutbildning*.

Ett särpräglat förhållande är rådande beträffande luftbevakningen, såtillvida att i denna tages i anspråk, förutom värnpliktiga, krigsfrivillig såväl manlig som kvinnlig personal. Hittills har den frivilliga utbildningen omhändertagits av två organisationer, centralförbundet för befälsutbildning och riksförbundet Sveriges lottakärer. Dessa skola emellertid enligt kommitténs förslag ingå i två olika riksorganisationer, riksorganisationen för frivillig militärutbildning och riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning. Härigenom skulle medverkan vid den frivilliga utbildningen lämnas av två

riksorganisationer med därav följande olägenheter. En del av dessa skulle visserligen kunna undanröjas genom att endast en av dessa medverkade vid utbildningen, men andra nackdelar och väsentliga sådana äro i stället förknippade med en sådan lösning. Kommittén är därför icke beredd att framlägga ett förslag i sådan riktning. Kommittén har vidare undersökt möjligheterna att inordna all frivillig utbildning i luftbevakningstjänst i en nyskapad organisation efter utländsk förebild men icke funnit sig kunna förorda ett sådant alternativ, även om flera fördelar skulle vara förenade härmed. Enligt kommitténs förmenande böra nämligen icke utan särskilt tungt vägande skäl några nya organisationer tillkomma. Kommittén vill därför förorda, att den frivilliga utbildningen i luftbevakningstjänst alltjämt bedrivs under medverkan av såväl centralförbundet för befälsutbildning som riksförbundet Sveriges lottor.

Den omständigheten, att som regel en enda organisation medverkar vid varje slag av utbildning, synes dock icke böra hindra, att myndigheterna, där så lämpligen kan ske, samordnar frivillig utbildning för medlemmar ur andra frivilliga organisationer eller ur hemvärdet. Även utbildning i andra utbildningsgrenar än den egna är ofta önskvärd. Särskilt för B-personalen vill kommittén rekommendera en sådan utbildning inom de tjänstegrenar, som förekomma inom civilförsvarsområdenas beredskapsstyrkor, varigenom denna personal mera allsidigt kan utnyttjas.

Av kommittén föreslagen medverkan för de frivilliga försvarorganisationerna i den frivilliga utbildningen framgår av omstående översikt.

Verksamheten inom envar av riksorganisationerna torde härigenom på ett naturligt sätt bliva säkerställd och samordningen rörande de olika delorganisationernas verksamhet betydligt förenklad. Rent teoretiskt sett skulle en sådan ordning även kunna vinnas genom att t. ex. svenska pistolskytteförbundet och svenska sportskytteförbundet anslöto sig till det frivilliga skytteväsendet eller att riksförbundet Sveriges lottor, svenska blå stjärnan, frivilliga bilorganisationen, frivilliga radioorganisationen och svenska brukshundklubben bildade delorganisationer inom svenska röda korset. En sådan lösning skulle emellertid innebära, att bland ett flertal nu verkande, i formellt och reellt avseende jämställda organisationer en viss sådan skulle givas en ledande roll i förhållande till övriga. Detta skulle sannolikt komma att medföra liknande risker beträffande intresset för och deltagandet i frivillig utbildning, som enligt kommitténs förmenande skulle föreligga, om den i kap. VI diskuterade sammanslagningen av samtliga frivilliga organisationer till en enda sådan skulle förverkligas. Kommittén hyser den uppfattningen, att varje organisation bör leva sitt eget liv och icke tvingas uppgiva sin självständighet. För staten skulle en samordning i fyra stora grupper, som här förordas, medföra avsevärda fördelar. Sålunda skulle staten endast behöva vända sig till riksorganisationerna vid behandling av principiella frågor.

Inom de föreslagna samorganisationerna böra alltså de anslutna organisa-

Frivillig försvarsorganisation ¹	Uppgift att medverka vid	Personalen avses för användning inom	Organisationens arbete samordnas inom
Det frivilliga skytteväsendet	Skjututbildning med eldhandvapen (utom pistol)	Totalförsvaret	Riksorganisationen för frivilligt skytte
Svenska pistolskytteförbundet	Skjututbildning med pistol	»	»
Svenska sportskytteförbundet	Skjututbildning, särskilt genom anordnande av och deltagande i skytte-tävlingar enligt det internationella skjutprogrammet	»	»
Föreningen svenska röda korset	Utbildning i sjukvårdstjänst	»	Riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning
Riksförbundet Sveriges lotter	Utbildning av kvinnlig personal inom tjänstegrenarna expedition-, förplägnads-, förbindelse-, luftbevaknings-, signal- och stridsledningstjänst	»	»
Föreningen svenska blå stjärnan	Utbildning i djurvårds- och djursjukvårdstjänst	»	»
Frivilliga bilorganisationen	Utbildning i biltjänst av icke värnpliktig personal, som innehar körkort	»	»
Frivilliga radioorganisationen	Utbildning i radiosignal-tjänst	»	»
Svenska brukshundklubben	Utbildning av hundar och instruktörer	»	»
Riksluftskyddsförbundet Verkskyddsförbunden ²	Utbildning inom civilförsvarets särskilda tjänstegrenar	Civilförsvaret	Riksorganisationen för frivillig civilförsvarsutbildning
Centralförbundet för befälsutbildning	Utbildning av värnpliktigt befäl, utbildning av manlig ungdom under värnpliktsåldern i luftvärns-, signal-, kustartilleri- och luftbevakningstjänst samt manlig personal i övrigt i luftbevakningstjänst	Militärförsvaret	Riksorganisationen för frivillig militärutbildning
Frivilliga motorcykelorganisationen	Utbildning av manlig ungdom under värnpliktsåldern i motorcykeltjänst	»	»
Reservbefälsförbunden ²	Utbildning av reservbefäl	»	»

¹ Här användas av kommittén föreslagna benämningar på organisationerna.

² I vad beträffar utbildning.

tionerna i möjligaste mån självständigt handhava de uppgifter, som organisationerna enligt stadgarna åtagit sig. Samorganisationen bör endast handlägga frågor, som beröra gemensamma angelägenheter och därvid främst anslag till samövningar samt medlemsanskaffning.

Det bör även framhållas, att de i riksorganisationen ingående delorganisationerna böra under medverkan av frivilligledningen bestämma på vad sätt den föreslagna samorganisationen skall bildas. Denna avses närmast skola gälla riksinstansen. Huruvida den även skall tillämpas i regionala och lokala instanser bör bestämmas av utvecklingen. Kommittén ifrågasätter av andra skäl i kap. VIII en i huvudsak likartad territoriell indelning för de olika organisationerna, varigenom en samorganisation skulle underlättas. En sådan bör i så fall givetvis komma till stånd efter av de regionala och lokala instanserna uttalad önskan och kan för övrigt tillämpas olika i olika delar av landet.

När det gäller en koncentration av organisationerna på här angivet sätt bör särskilt understrykas, att en sådan icke låter sig åstadkomma med makt-språk, genom order e. d. Det är nödvändigt att i detta sammanhang hålla i minne det sätt, på vilket organisationerna vuxit fram. Frivilligheten har varit den bärande grundpelaren för verksamheten. För ändamålet har den enskilde såväl som organisationen gjort uppoffringar av såväl personell som ekonomisk art. Därtill ha avsevärda medel insamlats inom de olika organisationerna till verksamhetens fromma. Det bör därför icke påfordras, att en dylik koncentration till fyra huvudorganisationer skall genomföras på en gång utan det hela måste ses på längre sikt. Kommittén vill ej heller framlägga något direkt förslag i frågan utan begränsar sig till en rekommendation under förhoppning om att den önskvärda samorganisationen så småningom skall komma till stånd. Frivilligledningen bör därvid biträda med anvisningar. Såsom samorganisation kunna fungera skytteförbundens överstyrelse för riksorganisationen för frivilligt skytte, riksluftskyddsförbundets centralstyrelse för riksorganisationen för frivillig civilförsvarsutbildning samt överstyrelsen för centralförbundet för befälsutbildning för riksorganisationen för frivillig militärutbildning. Hur samorganisationen inom riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning lämpligen skall utbyggas, anser kommittén böra överlåtas till frivilligledningen att avgöra i samråd med de berörda frivilliga försvarsorganisationerna.

Kommittén har beträffande uppgiftsfördelningen mellan de frivilliga organisationerna och myndigheterna i kap. V föreslagit, att de förstnämnda skola handhava upplysning samt medverka vid rekrytering och utbildning. I det föregående har förslag framlagts om de särskilda arbetsuppgifter, till vilkas lösande organisationerna lämpligen böra medverka. Det synes kommittén ändamålsenligt, att upplysningsverksamheten ansluter sig till utbildningsuppgifterna. Av vikt är härvid att upplysningen bedrivs enligt av frivilligledningen lämnade allmänna direktiv och under medverkan av de för utbildningen ansvariga myndigheterna.

Rekryteringsverksamheten skall ha till syfte att tillföra organisationerna nya medlemmar och söka förmå dem att deltaga i frivillig utbildning. För riksförbundet Sveriges lottor, svenska röda korset, svenska blå stjärnan samt frivilliga bilorganisationen är uppgiften dessutom att medverka till att frivilligt utbildade medlemmar avtalsbinda sig för lämpliga uppgifter inom totalförsvaret. Erfarenheten visar, att endast en relativt liten procent av en organisations hela medlemsstock har möjlighet att underkasta sig den utbildning, som erfordras för att vederbörande skall kunna avtalsbindas. Även för rekryteringsverksamheten anser kommittén, att frivilligledningen bör lämna organisationerna erforderligt underlag.

Ur likställighets- och behörighetssynpunkt böra slutligen samtliga frivilliga försvarsorganisationers stadgar prövas och fastställas av Kungl. Maj:t. Därjämte böra för här avsedd verksamhet grundläggande föreskrifter samlas i en särskild frivilligkungörelse. Förslag till sådan kungörelse bifogas (bilaga 1).

Kommittén vill i förevarande sammanhang föreslå,

att de frivilliga försvarsorganisationernas medverkan i den frivilliga utbildningen skall ske på sätt som närmare angives i det föregående;

att organisationernas stadgar skola prövas och fastställas av Kungl. Maj:t; samt

att de grundläggande föreskrifterna för organisationernas verksamhet skola regleras i en särskild frivilligkungörelse.

KAP. VIII. ÅTGÄRDER FÖR LEDNING OCH SAMORDNING AV FRIVILLIG FÖRSVARVERKSAMHET

A. Riksinstansen.

Frivilligt försvarsarbete tjänade ursprungligen endast arméns syften men har efter hand tillkommit inom såväl marinen och flygvapnet som civilförsvaret och det ekonomiska försvaret. Enligt för närvarande gällande bestämmelser utövas ledningen av den frivilliga utbildningsverksamheten inom riksluftskyddsförbundet av civilförsvarsstyrelsen och inom övriga frivilliga försvarsorganisationer i huvudsak av de militära myndigheterna.

Chefen för armén bär ansvaret för och leder den frivilliga utbildningen — förutom vid hemvärnet — dels vid centralförbundet för befälsutbildning utom beträffande luftbevakningstjänst och ungdomsutbildning i kustartilleritjänst, dels vid de till nämnda förbund anslutna organisationerna (frivilliga automobilkåren, Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund, frivilliga radioorganisationen, svenska brukshundklubben, svenska arméns och flygvapnets reservofficersförbund och svenska reservunderofficersförbundet), dels vid frivilliga motorcykelkåren, dels vid riksförbundet Sveriges lottakårer beträffande utbildning av lottor för arméns räkning, dels ock, ehuru i begränsad omfattning, vid svenska röda korset och frivilliga skytteväsendet.

Inom marinen bär chefen för marinen ansvaret för och leder den frivilliga utbildningen — förutom vid sjövärnskåren — vid riksförbundet Sveriges lottakårer av lottor för marinens räkning, varjämte inspektören för kustartilleriet utövar ledningen av frivillig ungdomsutbildning i kustartilleritjänst.

Chefen för flygvapnet bär ansvaret för och leder den frivilliga utbildningen vid centralförbundet för befälsutbildning i luftbevakningstjänst samt vid riksförbundet Sveriges lottakårer av lottor för flygvapnets räkning.

Chefen för armén biträdes av chefen för sektion II i arméstaben såsom inspektör för frivilligt försvar inom armén. Någon motsvarighet härtill finnes icke inom marinen eller flygvapnet.

I samband härmed må anföras, att för handläggning av lottifrågor finnas anställda särskilda lottor i försvarsgrensstaberna, en anordning som saknas beträffande övriga frivilliga organisationer.

Såsom framgått av den i kap. II lämnade redogörelsen har bristen på samordning av här ovan redovisad utbildningsverksamhet varit framträdande och behovet av ett ledande gemensamt organ har gjort sig starkt gällande.

Tanken på att skapa ett särskilt organ för ledning av de frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet framfördes redan av 1941 års försvarsutredning, ehuru denna dock begränsade sina förslag härutinnan till att omfatta de organisationer, som medverka vid den frivilliga utbildningen av arméns personal. Utredningen förordade sålunda, att en särskild inspektion för frivilligt försvar under egen inspektör skulle inrättas vid den av utredningen föreslagna arméinspektionen. I denna föreslogs att även hemvärnet skulle ingå. Chefen för armén framhöll i sitt yttrande över förslaget dels att hemvärnet borde behålla sin självständiga ställning, dels att beträffande inrättandet av en inspektion för frivilligt försvar 1941 års hemortsförsvarsakkunnigas betänkande borde avvaktas. I förstnämnda fråga hävdade hemvärnsrådet, att hemvärnet borde bibehålla sin självständiga ställning.

1942 års försvarsberedning ansåg, att hemortsförsvarsakkunnigas betänkande först borde avvaktas, innan beslut fattades i frågan om inrättande av en särskild inspektion för frivilligt försvar. Frågor rörande frivillig befälsutbildning borde handläggas inom arméinspektionen och därvid närmast inom den föreslagna centralavdelningen. Enligt beredningens mening kunde dock hemvärnschefen¹ eventuellt förordnas såsom inspektör för det frivilliga försvaret i övrigt inom armén och som sådan underställas arméinspektören. 1942 års riksdag följde försvarsberedningens förslag, dock med den ändringen, att hemvärnet skulle bibehålla sin fulla självständighet. Någon särskild inspektör för frivilligt försvar tillkom icke.

Enligt 1942 års försvarsbeslut skulle sålunda chefen för armén ansvara för och leda den till armén anslutna frivilliga försvarsutbildningen. Frågor sammanhängande härmed skulle handläggas inom arméinspektionens centralavdelning, där en frivilligdetalj inrättades. Arméinspektören skulle inspektera utbildningen.

1941 års hemortsförsvarsakkunniga framförde i sitt förberörda betänkande med förslag till lag om folkskyddsväsendet m. m. den tanken, att inrättandet av ett särskilt statligt organ måhända vore en väg till lösning av problemet om samordning av den frivilliga försvarsverksamheten. Som ett villkor för statsanslags erhållande kunde då föreskrivas en långt gående skyldighet — utöver den i vissa organisationers stadgar stipulerade — för de olika organisationerna att taga direktiv från vederbörande statliga organ. Enligt de sakkunnigas mening talade emellertid åtskilliga skäl emot en sådan lösning. Det vore nämligen lättare att vinna de frivilliga försvarssammanslutningarnas medverkan för den avsedda rationaliseringen av arbetet, där est den önskvärda regleringen kunde ombesörjas av ett organ, i vilket de olika sammanslutningarna vore representerade. I högsta instans borde enligt hemortsförsvarsakkunniga inrättas ett centrallråd för frivilligt försvarsarbete, vartill den år 1940 bildade centralkommittén för det frivilliga försvarsarbetet (numera centralkommittén folk och försvar) skulle kunna bilda stomme. Till centralkommittén vore icke blott frivilliga försvarssammanslutningar anslutna utan även ett antal ekonomiska, fackliga, ideella och politiska organisationer.

¹) Numera rikshemvärnschefen.

De senares medverkan vore av stor vikt för en effektiv propaganda. För att giva önskvärd auktoritet åt centralrådet borde dess stadgar fastställas av Kungl. Maj:t, som även borde utse ordförande och vice ordförande. Jämväl lokalt inom försvarsområdena borde bildas särskilda kommittéer för samordning av hithörande verksamhet.

Hemortsförsvarssakkunnigas förslag blev sedermera föremål för överarbetning av 1943 års civilförsvarsutredning. I sitt betänkande med förslag till civilförsvarslag m. m. (SOU 1944:5) framlade utredningen förslag om inrättande av särskilda personalprövningsnämnder i varje län. Nämnderna tillattes den 1 december 1944 (se SFS nr 648/1944). Något centralt organ för samordnande av den frivilliga försvarsverksamheten föreslogs icke av utredningen och har ej heller inrättats.

Den tidigare berörda centralkommittén folk och försvar utgör numera ett kontaktorgan mellan riksförsvaret, de frivilliga försvarsorganisationerna och folkrörelserna. Dess huvuduppgift är att giva saklig upplysning om Sveriges försvarspolitiska läge, om vårt riksförsvaret och det frivilliga försvarsarbetet, att särskilt hos landets ungdom befästa och stärka försvarsviljan samt att utveckla intressegemenskapen mellan folk och försvar.

Ett behov av samarbete inom riksinstansen organisationerna emellan har tagit sig uttryck däri, att sammanslutningarna utbytt representanter i överstyrelser eller deras arbetsutskott (motsvarande).

I det föregående (kap. V) har kommittén för frivilligt försvarsarbete föreslagit, att organisationerna böra handhava upplysningsverksamheten och medlemsanskaffningen under medverkan av myndigheterna, medan de sistnämnda i princip skola handhava ledningen av den frivilliga utbildningen, i vilken organisationerna skola medverka. Hittills vunna erfarenheter ha emellertid tydligt visat, att avsevärda ojämnheter varit rådande och att ej obetydliga olägenheter uppstått icke endast för statsverket utan även för de olika organisationerna inbördes, genom att utbildning och andra uppgifter uppdelats på ett flertal statliga myndigheter och en mångfald fristående försvarsorganisationer, vilka icke kunnat enhetligt reglera med utbildningen och krigsanvändningen m. m. uppkomna frågor på ett tillfredsställande sätt. För de regionala och lokala instanserna inom de försvarsorganisationer, under vars medverkan utbildning sker, är det mycket olägligt att mottaga order från och avgiva framställningar till ett flertal olika myndigheter. Även andra frågor, såsom avvägning och fördelning av de samlade personaltillgångarna för att tillgodose totalförsvarets olika delar, tarva ett enhetligt bedömande. Utan ett för samtliga myndigheter gemensamt organ för reglering av dessa spörsmål torde olägenheterna i fråga icke kunna elimineras.

Särskilda åtgärder måste därför enligt kommitténs förmenande vidtagas för att skapa en fast, enhetlig ledning av den frivilliga utbildningen även för att samordna verksamheten i övrigt mellan de frivilliga försvarsorganisationerna och myndigheterna. Ett sådant organ bör enligt kommitténs bestämda uppfattning givas stora befogenheter i syfte att utvinna största

möjliga effekt av det frivilliga försvarsarbetet. Såsom ovan framhållits har tidigare föreslagits, att nämnda befogenheter skulle tillkomma centralkommittén folk och försvar. Redan förefintliga uppgifter för denna organisation äro emellertid så omfattande och av så speciell natur, att den knappast skulle kunna åläggas uppgiften att vara ett ledande, verkställande och samordnande organ även för de frivilliga försvarsrörelsernas verksamhet.

Kommittén har sålunda under sina överväganden funnit starka skäl tala för en omorganisation av den på ett flertal statliga myndigheter fördelade ledningen av den frivilliga försvarsverksamheten. Enligt kommitténs uppfattning bör ledningen utövas av ett enda för det militära försvaret, civilförsvaret och ekonomiska försvaret gemensamt organ — frivilligledningen — med en särskild chef. I detta organ böra de frivilliga försvarsorganisationerna vara representerade.

Frivilligledningens främsta uppgift bör vara att utöva den gemensamma statliga ledningen av och samordna den utbildning och därmed sammanhängande verksamhet, som bedrivs under medverkan av de frivilliga försvarsorganisationerna. Frivilligledningen skall därvid verka för en rationell fördelning av de olika försvarsuppgifterna mellan de skilda organisationerna. I dess åligganden bör även ingå att som central myndighet föreslå Kungl. Maj:t maximistyrkor för de krigsorganisationer, varom här kan bliva fråga, samt reglera rekryteringen för att tillgodose behovet av krigsfrivilliga och frivilliga med hänsyn till av Kungl. Maj:t fastställda maximisiffror och det totala försvarets behov. Den skall vidare verka för enhetliga förmåner och skyldigheter för i frivillig försvarsverksamhet deltagande personal. För att möjliggöra detta måste frivilligledningen beredas tillfälle att utöva inflytande på anslagsfrågorna för de frivilliga försvarsorganisationerna. På frivilligledningen bör det slutligen ankomma att tillse, att såvitt möjligt likalydande föreskrifter komma till stånd i reglementen, instruktioner och anvisningar beträffande utbildningen för det militära försvarets, civilförsvarets och det ekonomiska försvarets behov.

För att den avsedda samordningen skall kunna åstadkommas böra alla frågor rörande det frivilliga försvarsarbetet handläggas inom frivilligledningen. Då huvuddelen av den frivilliga försvarsverksamheten berör de militära myndigheterna, synes det kommittén befogat att organisera frivilligledningen som ett militärt organ, i vilket bör ingå erforderlig civil sakkunskap. Enär vederbörande myndigheter ansvara för allt krigsplanläggningsarbete och den obligatoriska utbildningen, i den mån sådan förekommer, måste medbestämmanderätten rörande omfattningen av den frivilliga försvarsverksamheten säkerställas.

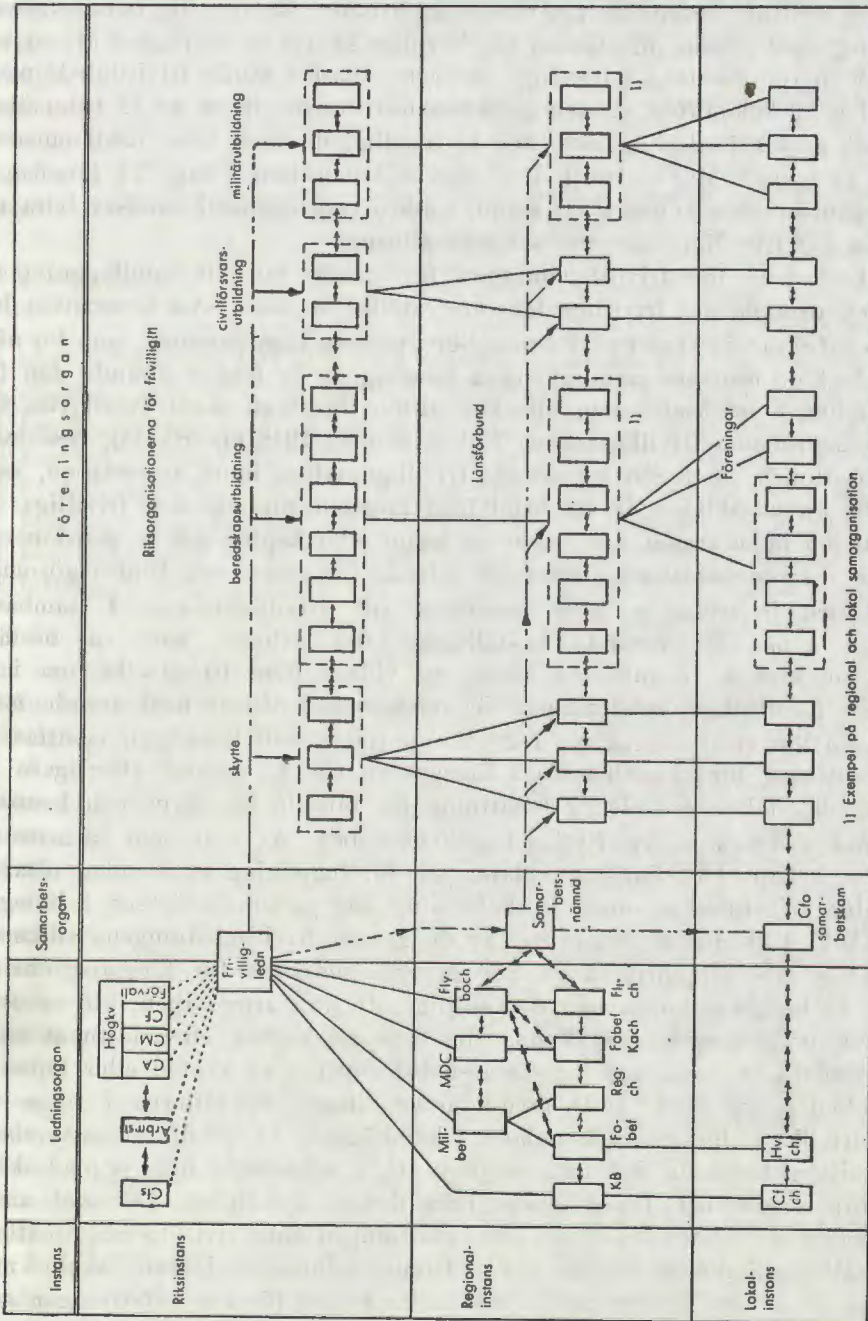
För att nå detta syfte kan det enligt kommitténs mening ifrågasättas att låta frivilligledningen lyda direkt under överbefälhavaren. När kommittén det oaktat icke framlägger ett sådant förslag, har detta sin grund i den inom kommittén rådande uppfattningen, att tiden ännu icke är mogen för en så genomgripande åtgärd. Kommittén ser emellertid utvecklingen peka i denna riktning. Icke heller anser kommittén sig böra föreslå, att frivilligledningen

infogas i försvarsstaben. Otvivelaktigt finnas vissa skäl, som tala härför, främst att den frivilliga försvarsverksamheten omspannar samtliga försvarsgrenar och att chefen för försvarsstaben har nära kontakt med de civila myndigheterna. Å andra sidan synes en sådan uppbyggnad icke lämplig, enär försvarsstaben i princip icke leder utbildningen inom det militära försvaret. Kommittén vill därför föreslå, att det frivilliga försvarsarbetet ledes såsom hittills, d. v. s. av försvarsgrenscheferna och övriga berörda centrala myndigheter. Myndigheterna i fråga skola emellertid härvid giva anvisningar till chefen för frivilligledningen, som omsätter dessa i order till berörda statliga regionala myndigheter. I den mån motstridiga anvisningar erhållas av olika myndigheter eller frivilligledningen eljest finner bestämda hinder möta att följa meddelade anvisningar, synes den bestämmelsen böra tillkomma, att frågan skall underställas Kungl. Maj:t. Gentemot de frivilliga försvarsorganisationerna bör chefen för frivilligledningen ha direktivrätt i fråga om organisationernas medverkan vid utbildning och rekrytering. Chefen för frivilligledningen bör sålunda i viss mån erhålla en liknande lydadsställning som chefen för centrala värnpliktsbyrån. Av kommittén föreslagna principer för ledning och samordning av den frivilliga försvarsverksamheten framgå av vidstående principskiss.

Som chef för frivilligledningen bör enligt kommitténs uppfattning avses en militär beställningshavare i sådan ställning, att han kan gentemot organisationerna företräda samtliga de myndigheter, som äro beroende av organisationernas medverkan. Med hänsyn till de omfattande och synnerligen betydelsefulla uppgifter inom totalförsvaret, som enligt kommitténs förslag skola åvila chefen för frivilligledningen, synes denne böra givas en relativt vittgående självständig kompetens. Kommittén har efter ingående överväganden kommit till att frivilligchefen bör innehava samma tjänsteställning som rikshemvärnschefen och följaktligen inplaceras i lönegraden Mo 14. Redan tidigare har framhållits att det av 1941 års försvarsutredning föreslagna inspektörsskapet för frivilligt försvarsarbete inom armén icke ansågs kunna förenas med befattningen såsom rikshemvärnschef. Kommittén, som ägnat denna fråga särskild uppmärksamhet, har funnit, att chefskapet för frivilligledningen med de av kommittén förordade uppgifterna, vilka äro av avsevärt större omfattning än de, som på sin tid föreslogos skola åvila inspektören för frivilligt försvar inom armén, icke låter sig förenas med befattningen som rikshemvärnschef. Kommittén, som inriktat sina strävanden på att i princip icke föreslå inrättande av nya beställningar eller befattningar, anser det emellertid ofrånkomligt, att en ny beställning i lönegraden Mo 14 tillkommer för chefen för frivilligledningen.

På sätt tidigare berörts bör frivilligledningen, förutom av chefen för frivilligledningen, bestå av representanter för cheferna för armén, marinen och flygvapnet, rikshemvärnschefen, civilförsvarsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, centralkommittén folk och försvar samt de frivilliga försvarsorganisationerna. Vad de sistnämnda beträffar har kommittén tänkt sig, att

Principkias över ledning och samordning av den frivilliga försvarsverksamheten.

1) Exempel på regional och lokal samorganisation

- = lydnessättning
- - - = samverkan, samråd
- = anvisningar
- == = direktiv
- = samorganisation

representationen skulle begränsas till de fyra riksorganisationerna. Sålunda böra riksorganisationen för frivillig militärutbildning, riksorganisationen för frivillig civilförsvarsutbildning, riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning samt riksorganisationen för frivilligt skytte ha möjlighet att en var föreslå en representant i frivilligledningen. Inalles skulle frivilligledningen med den av kommittén skisserade sammansättningen bestå av 12 ledamöter. För att giva erforderlig auktoritet åt frivilligledningen böra medlemmarna utses av Kungl. Maj:t. Intill dess den av kommittén i kap. VI föreslagna samorganisationen kommit till stånd, torde övergångsbestämmelser böra utformas för frivilligledningens sammansättning.

Till chefens för frivilligledningen förfogande bör för handläggning av ärenden rörande det frivilliga försvaret ställas en stab, som kommittén benämner frivilligstaben. I denna bör i princip ingå personal, som för närvarande i de centrala myndigheterna handlägger de frågor rörande den frivilliga försvarsverksamheten, som kommittén föreslagit skola överflyttas till den gemensamma frivilligstaben. Enligt den av 1948 års riksdag beslutade organisationen skall den nuvarande frivilligdetaljen inom arméstaben, vars uppgift huvudsakligen är att handlägga ärenden rörande den frivilliga utbildningen inom armén, utgöras av en major eller kapten och en pensionerad officer i arvodesbefattning samt ett biträde för skriv- och kontorsgöromål. Dessa tre befattningar böra överföras till frivilligstaben. I samband härmed synes förstnämnda beställning böra utbytas mot en beställning för kapten. Kommittén anser sig vidare böra ifrågasätta, om icke den nu förefintliga befattningen för pensionerad officer med arvode motsvarande lön enligt löneklass 1:29 bör indragas och lämpligen ersättas av en befattning för kanslibiträde i lönegraden Ce 11. Jämväl ytterligare en för frivilligstaben erforderlig befattning för biträde för skriv- och kontorsgöromål torde kunna överflyttas från arméstaben. Av skäl, som närmare utvecklas i kap. IX, föreslås vidare, att för beredning av ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal en befattning för personalassistent i lönegraden Ce 19 tillkommer. På grund av de genom frivilligledningens tillkomst minskade arbetsuppgifterna på här berörda områden för försvarsgrensledningarna bedömer kommittén det möjligt att från arméstaben, utöver ovan angivna befattningshavare, kunna överföra en kapten eller löjtnant samt från vardera av de övriga försvarsgrensledningarna en kapten eller löjtnant. Huvuddelen av de å civila myndigheter vilande uppgifterna i fråga om den frivilliga försvarsverksamheten handlägges av civilförsvarsstyrelsen. Kommittén bedömer det icke möjligt att i nuvarande uppbyggnadsskede överföra någon befattningshavare från denna myndighet. Däremot anser kommittén sig böra förorda, att befattningen som civilförsvarsdirektör i överståthållarämbetet överföres till frivilligledningen. Härvid skulle med tjänsten som civilförsvarschef i Stockholm kunna förenas befattningen som civilförsvarsdirektör i överståthållarämbetet, vilket enligt kommitténs mening icke torde vara förenat med större olägenheter. Som chef för frivillig-

staben med uppgift att leda och samordna verksamheten inom denna bör avses en överstelöjtnant eller major med erfarenhet från såväl trupptjänst och stabstjänst som frivilligt försvarsarbete. Huruvida en sådan beställning nu kan överföras från försvarsstaben eller någon av försvarsgrenarna undandraget sig kommitténs bedömande. Om så icke är möjligt, anser kommittén att en befattning som stabchef för frivilligstaben bör nyinrättas.

Chefen för frivilligledningen liksom personalen vid frivilligstaben synas i likhet med personalen vid centrala värnpliktsbyrån böra uppföras på särskild personalförteckning.

Med ovan angivna utgångspunkter skulle denna personalförteckning erhålla följande utseende:

Beställning (befattning)	Lönegrad
1 chef för frivilligledningen.....	Mo 14
1 stabchef	Ma 11 eller Ma 10
1 kapten.....	Ma 9
3 kaptener eller löjtnanter	Ma 9 eller Ma 7
1 byrådirektör	Ce 31
1 personalassistent.....	Ce 19
1 kanslibiträde	Ce 11
2 biträden för skriv- och kontorsgöromål.....	Enl. regl. bef.gång

Såväl chefen för frivilligledningen som stabschefen böra kunna utväljas ur samtliga försvarsgrenar. En kapten eller löjtnant föreslås skola komma från vardera marinen och flygvapnet samt byrådirektören från civilförsvaret. Övriga befattningar böra utgå ur armén.

Kommittén har ingående diskuterat frivilligstabens inre organisation och därvid funnit, att en organisation på försvarsgrensvisa detaljer icke kan anses lämplig. En sådan organisation skulle nämligen vara ägnad att äventyra ändamålet med frivilligledningen, nämligen att åstadkomma enhetlig gemensam handläggning av alla de ärenden, som beröra den frivilliga försvarsverksamheten inom totalförsvaret. En organisation med hänsyn till utbildningsgrenar och måhända även till de föreslagna riksorganisationerna torde vara den lösning, som närmast vore ägnad att åstadkomma den för försvaret enhetliga handläggningen av sådana frågor. För att icke binda chefen för frivilligledningen, innan erfarenhet vunnits, och då möjlighet nu icke förefinnes att överblicka arbetsvolymen inom olika delar av en på detta sätt organiserad stab, har kommittén avstått från att föreslå detaljorganisationen av denna. Kommittén förordar, att det bör ankomma på chefen för frivilligledningen att avgiva förslag härtill, varvid ovan anförda synpunkter böra beaktas.

Normalt böra de ärenden, som skola behandlas av frivilligledningen, handläggas inom frivilligstaben samt föredragas för och avgöras av chefen för frivilligledningen enligt vanliga grunder för ärendens handläggning inom en militär stab. Detta gäller främst alla ärenden utan större principiell

räckvidd. Härvid bör chefen för frivilligledningen äga att vid avgöranden av ärenden, som icke äro av rutinkaraktär, tillkalla den eller de ledamöter av frivilligledningen, vilkas verksamhetsområden närmast komma att beröras av beslutet i fråga. Ärenden av principiell natur — exempelvis riktlinjer för utbildnings- och rekryteringsverksamheten — böra föredragas inför hela frivilligledningen. Denna torde, sedan verksamheten enligt av kommittén förordade riktlinjer väl kommit i gång, icke behöva sammanträda alltför ofta.

För deltagande i frivilligledningens sammanträden förutsattes särskild ersättning skola utgå allenast till organisationernas representanter i form av dagarvode enligt i gällande kommittékungörelse angivna grunder.

Utkast till vissa bestämmelser avsedda att ingå i instruktion för frivilligledningen bifogas (bilaga 1).

För underlättande av samarbetet mellan frivilligledningen och riksorganisationerna samt i dessa ingående delorganisationer vore det önskvärt, om frivilligledningen, riksorganisationerna och i dessa ingående delorganisationers styrelser kunde erhålla arbetslokaler i en gemensam byggnad. Kommittén har sig bekant, att en härför lämplig fastighet i Stockholm äges av centralförbundet för befälsutbildning och anser det vara i hög grad önskvärt, om denna byggnad kunde utnyttjas på ovan föreslaget sätt. Fördelaktigt vore, om häri jämväl kunde inrymmas ämbetslokaler för hemvärnsstaben samt chefen för sjövärnsskåren med kårstab.

För biträde vid ledningen bl. a. av rekrytering, redovisning och placering av kvinnlig A-personal böra, av skäl som närmare utvecklas i kap. IX, i försvarsgrensstaberna alltjämt finnas kvinnliga tjänstemän. Dessa tjänstemän böra, liksom personalassistenten i frivilligstaben, handlägga alla frågor, som beröra kvinnlig A-personal i krigsorganisationerna och icke endast lottor. Följaktligen böra platserna besättas av kvinnor med god erfarenhet från arbetet inom de frivilliga försvarsorganisationerna, företrädesvis inom lottarörelsen, röda korset, blå stjärnan eller bilorganisationen.

Slutligen föreslår kommittén, att de frivilliga försvarsorganisationerna inom samma riksorganisation utbyta representanter i respektive överstyrelser.

Sammanfattningsvis föreslår kommittén i förevarande hänseende,
att för ledning och samordning av det frivilliga försvarsarbetet centralt inrättas en frivilligledning;

att frivilligledningen under en chef består av representanter för det militära försvaret, civilförsvaret, det ekonomiska försvaret, centralkommittén folk och försvar samt de frivilliga riksorganisationerna;

att frivilligledningens löpande expeditionella arbete ombesörjes av frivilligstaben, i huvudsak bildad genom att personal, som nu inom andra centrala myndigheter handlägger frågor rörande frivillig försvarsverksamhet, överflyttas från dessa till frivilligstaben; samt

att såvitt möjligt likalydande föreskrifter i reglementen, instruktioner och anvisningar utfärdas för utbildningen för det militära försvarets, civilförsvarets och det ekonomiska försvarets behov genom frivilligledningens försorg.

B. Regionala instansen.

De frågor som de regionala instanserna ha att handlägga äro bl. a. rörande frivillig utbildning och rekrytering härför, tvångsvis krigsplacering, frivillig krigsplacering och rekrytering härför, fördelning och prövning av personalen, registrering samt upplysning.

Ledningen av denna verksamhet utövas av de regionala instanserna efter direktiv och anvisningar av ett flertal statliga myndigheter.

Den utbildningsverksamhet, som bedrivs under medverkan av de frivilliga försvarsorganisationerna för det militära försvarets räkning, ledes under försvarsgrenscheferna av militärbefälhavare, marindistriktschefer (marinlottautbildning), inspektören för kustartilleriet (kustartilleriutbildning) samt flygbasområdeschefer. Under militärbefälhavare och marindistriktschef är försvarsområdesbefälhavare (inom Karlskrona och Vaxholms försvarsområden infanteribefälhavare i vad rör armén) direkt ledare av den frivilliga utbildningen. Kustartilleriets förbandschefer handhava under inspektören för kustartilleriet den frivilliga kustartilleriutbildningen och under flygbasområdeschef utövar försvarsområdesbefälhavare (luftbevakningsutbildning) och flottiljchef (flyglottautbildning) den direkta ledningen av utbildningen. Ledningen av den utbildning, som hittills i begränsad omfattning bedrivits av Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund och riksförbundet Sveriges lottakörer för civila myndigheters behov, har handhafs av organisationerna i samråd med berörda civila myndigheter. Särskilda föreskrifter härom saknas dock. Övrig verksamhet inom de frivilliga organisationerna ledes av organisationerna själva, envar inom sitt verksamhetsområde.

Frågor rörande tvångsvis krigsplacering handläggas av förbandschef och länsstyrelses försvarsavdelning. Frivillig krigsplacering handlägges förutom av nämnda myndigheter även av försvarsområdesbefälhavare, länstrafikledare och länsblockledare.

För att kunna fördela de värnpliktiga, vilka avgå ur värnpliktsåldern, har i särskilda generalorder den 9 november 1945 föreskrivits, att s. k. plåtavtryck över dessa värnpliktiga genom försvarsområdesbefälhavares försorg skall distribueras till de mobiliserande myndigheterna.

För prövning av krigsplacering m. m. inrättades den 1 december 1944 de förut berörda personalprövningsnämnderna i varje län med huvuduppgift att pröva frågor rörande personalram för civilförsvaret. Nämnden äger vidare, på därom av civilförsvarsmyndighet eller länsarbetsnämnd gjord framställning, förordna, att viss person, som är speciellt lämplig eller utbildad för civilförsvarsändamål, icke må vara krigsfrivillig eller hemvärnsman eller tilläggas viss beredskapsuppgift inom frivillig försvarsorganisation.

Registrering av egna krigsplaceringar handlägges inom den regionala instansen av praktiskt taget alla krigsorganisationer med undantag av dem, som äga lokala instanser, d. v. s. hemvärdet, civilförsvaret och de frivilliga försvarsorganisationer, som ha att organisera B-personal. Beträffande de

sistnämnda myndigheterna och organisationerna handläggas i regel dessa frågor i den lokala instansen. För att undvika att samma person krigsplaceras i mer än en krigsorganisation finnes ett av länsarbetsnämnden upprättat beredskapsregister, till vilket krigsplaceringar av all personal, utom de värnpliktiga som äro krigsplacerade vid krigsmakten, anmälas och registreras.

På liknande sätt som i försvarsgrensstaberna finnas i försvarsområdestaber, marindistriktsstaberna och flygflottiljstaberna anställda lottor för handläggning av lottfrågor. Inom försvarsområdestaber biträda dessa lottor även i frågor som beröra rekryteringen. I sistnämnda staber finnas även särskilda rödakorsassistenter.

I syfte att åstadkomma en önskvärd samordning av den frivilliga försvarsverksamheten i den regionala instansen föreslago 1941 års hemortsförsvars-sakkunniga inrättandet av försvarsområdeskommittéer för frivilligt försvarsarbete, vilka bl. a. skulle utgöra en förbindelselänk mellan de statliga regionala instanserna och de frivilliga organisationerna. Kommittéerna skulle därjämte omhändervisa upplysningsverksamheten samt i övrigt underlätta arbetet för de frivilliga försvarssammanslutningarna.

Förslaget om inrättande av sådana kommittéer blev aldrig genomfört. Inom vissa län finnas emellertid på enskilt initiativ bildade länssamarbetskommittéer, vari ingå representanter för det militära försvaret, civilt försvaret och de frivilliga organisationerna. Detta samarbete har visat sig fruktbarande. Samordning i övrigt av verksamheten åstadkommes genom det samråd, som, ehuru icke föreskrivet, kan vara ordnat mellan de regionala statliga myndigheterna, och genom det utbyte av representanter i förbundsstyrelser, som i vissa fall äger rum. I stort sett ha här redovisade samordningssträvanden icke nått önskvärd omfattning.

Den främsta anledningen till att någon nämnvärd samordning av den frivilliga försvarsverksamheten inom den regionala instansen icke kunnat komma till stånd är, att den olikartade territoriella indelning, som tillämpats för de olika organisationerna, i hög grad försvårar genomförandet av en dylik samordning. I civiladministrativt avseende är landet indelat i län. Civilt försvarets, arbetsmarknadens och de flesta andra civila statliga organs regionala organisation följer länsindelningen. Samma är förhållandet med allmänna civila trafikledning, arbetsblockorganisationerna och polisorganisationerna. Den militära territoriella indelningen följer andra linjer. I lantmilitärt avseende indelas landet i militärområden och försvarsområden. Sjömilitärt indelas kusten i marindistrikt och i flygmilitärt hänseende finnas flygbasområden, som icke överensstämmer med militärområdena. Redovisningsmässigt är landet indelat i inskrivningsområden, vilken indelning är gemensam för alla försvarsgrenar. I flera fall överensstämmer försvarsområdet till sin konfiguration med länet. Inskrivningsområdet kan sammanfalla med län eller försvarsområde; i flera fall är det dock icke identiskt vare sig med län eller försvarsområde.

De frivilliga organisationerna ha som regel bildat regionala förbund, vilka,

när det gäller de organisationer, som från början tillkommit för att betjäna det militära försyret, såsom rekryteringsområden valt att följa den militärterritoriella indelningen. Riksluftskyddsförbundets, svenska röda korsets, svenska blå stjärnans och skytteorganisationernas regionala instanser däremot följa i princip länsindelningen.

Nuvarande indelningsgrunder för regionala myndigheter och organisationer, som handlägga frågor rörande frivillig utbildning och krigsplacering m. m., framgå av omstående tabell.

Kommittén vill i förevarande frågor anföra följande.

Såsom tidigare i kap. V framhållits böra i princip samma statliga myndigheter, som nu omhänderhava utbildningen och handlägga övriga med den frivilliga försvarsverksamheten sammanhörande frågor, alltjämt bibehålla dessa uppgifter. Den av försvarsområdesbefälhavarna ledda utbildningen bör dock i möjligaste mån förläggas till truppförbanden, där större resurser som regel stå till buds för dess genomförande.

Hittills vunna erfarenheter ha visat, att samordningen av de olika försvarsorganisationernas verksamhet är ett mycket svårbemästrat och omfattande frågekomplex, särskilt beträffande personalrekryteringen till de olika krigsorganisationerna. Detta problem torde i fortsättningen bliva ännu mera svårlost på grund av dels den minskade personaltillgång, som i framtiden kommer att förefinnas, dels ock det sannolikt ökade personalbehovet för de icke militära krigsorganisationerna. En synnerligen viktig förutsättning för att samordning av den frivilliga försvarsverksamheten i de regionala och lokala instanserna skall kunna äga rum på ett smidigt sätt är därför, att den territoriella indelningen för olika myndigheter och organisationer blir så likartad som möjligt. Kommittén har i det föregående föreslagit, att försvarsområdesbefälhavare skulle bliva antagningsmyndighet för samtliga krigsfrivilliga inom krigsmakten. På grund härav böra de tjänstemän, som i regionala instansen äro anställda för att handlägga ärenden rörande A-personal, d. v. s. mobiliseringslotter i försvarsområdesstaber, marindistriktsstaber och flottiljstaber och rödakorsassistenter, i den mån de icke ingå i försvarsområdesstaberna, knytas till dessa staber (jfr kap. IX). Av samma skäl som anförts under avsnitt A ovan böra dessa tjänstemän icke vara direkt bundna till någon speciell organisation utan ha erfarenhet från rekryteringsarbete inom samtliga frivilliga försvarsorganisationer.

Kommittén har tidigare uttalat, att de frivilliga försvarsorganisationerna numera icke kunna ägna sig enbart åt militära uppgifter utan även måste medverka vid utbildningen av samtliga krigsorganisationers personal, i den mån sådan utbildning fordras och lämpligen kan påläggas vederbörande organisation. Av föregående redogörelse har framgått, att flertalet myndigheter — utom de militära — i fråga om den territoriella indelningen äro knutna till länet. Med undantag för krigsmaktens personal sker registrering av den krigsplacerade personalen länsvis i beredskapsregistret. Personalprov-

Nuvarande indelningsgrunder för regionala myndigheter och organisationer, som handlägga frågor rörande frivillig utbildning och krigsplacering m. m.

Ä r e n d e	Myndigheter och organisationer territoriellt knutna till		
	länet	försvarsområdet	inskrivningsområdet
Frivillig utbildning och rekrytering härför	Försvarsavdelning Länstrafikledare Förbundsstyrelse ur SBK, SBS, skyttet och RLSF	Försvarsområdes- befälhavare Övriga förbunds- styrelser	Regementschef
Tvångsvis krigsplacering	Försvarsavdelning	—	Regementschef
Frivillig krigsplacering och rekrytering härför	Försvarsavdelning Länstrafikledare Länblockledare	Försvarsområdes- befälhavare ¹	Regementschef
Prövning av krigsplaceringar utom av krigsmaktens fast anställda och värnpiktiga ²	Personalprövningsnämnd	—	—
Registrering av egna krigsplaceringar	Länstrafikledare Länblockledare Länsarbetsnämnd	Försvarsområdes- befälhavare ¹	Regementschef
Registrering av krigsplaceringar utom av krigsmaktens värnpiktiga	Länsarbetsnämnd	—	—
Samordning av utbildnings- och rekryteringsverksamhet	— ³	— ³	— ³

¹ I vad avser A-personal samt personal till motorreparationstjänsten.
² Fördelning och prövning av krigsmaktens fast anställda och värnpiktiga sker i försvarets kommandoexpedition, i vad avser uppskov dock av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap.
³ Gemensamt organ saknas, varför samordningen ej är effektiv.

ningsnämnden har vidare sin verksamhet knuten till länet. Många stora och viktiga försvarsorganisationers förbundsinstanser sammanfalla även med länet. Det synes kommittén lämpligt att så sker beträffande alla försvarsorganisationer i den regionala instansen. Härför talar även den omständigheten, att behovet av samarbete mellan det militära försvaret, civilförsvaret och ekonomiska försvaret även på andra områden än de kommittén har att företräda torde nödvändiggöra en allt närmare anknytning mellan län och försvarsområde, vilket lämpligen bör ske genom att försvarsområdet anpassas efter den civiladministrativa länsindelningen. För samordning av verksamheten, främst personalrekryteringen, bör även inskrivningsområdet, som utgör det regionala militära rekryteringsområdet, sammanfalla med länet. Detta senare förhållande talar för att inskrivningsexpeditionen bör vara underställd försvarsområdesbefälhavare och icke regementschef. Kommittén vill i detta sammanhang understryka, att — ur de synpunkter kommittén har att företräda — en sådan förändring av den militära indelningen skulle avsevärt underlätta samarbetet i fråga om rekrytering och övrig verksamhet. Av kommittén föreslagna indelningsgrunder för regionala myndigheter och orga-

nisationer, som handlägga frågor rörande frivillig utbildning och krigsplacering m. m., framgå av efterföljande tabell.

Föreslagna indelningsgrunder för regionala myndigheter och organisationer, som handlägga frågor rörande frivillig utbildning och krigsplacering m. m.

Ä r e n d e	Myndigheter och organisationer territoriellt knutna till
	länet (= försvarsområdet = inskrivningsområdet)
Frivillig utbildning och rekrytering härför	Försvarsområdesbefälhavare Regementschef Försvarsavdelning Länstrafikledare Förbundsstyrelse
Tvångsvis krigsplacering	Regementschef Försvarsområdesbefälhavare Försvarsavdelning
Frivillig krigsplacering och rekrytering härför	Försvarsområdesbefälhavare Försvarsavdelning Länstrafikledare Länblockledare
Prövning av krigsplaceringar utom av krigsmaktens fast anställda och värnpliktiga ¹	Personalprövningsnämnd
Registrering av egna krigsplaceringar ...	Regementschef Försvarsområdesbefälhavare Länstrafikledare Länsarbetsnämnd Länblockledare
Registrering av krigsplaceringar utom av krigsmaktens värnpliktiga	Länsarbetsnämnd
Samordning av upplysning, rekrytering och utbildning	Länets samarbetsnämnd

¹ Prövning av krigsmaktens fast anställda och värnpliktiga föreslås ske endast i riksinstansen av frivilligledningen, i vad avser uppskov dock av riksnämnden.

Kommittén har främst av psykologiska skäl ansett sig icke böra förorda en omedelbar övergång till länsindelning för de frivilliga försvarsorganisationernas regionala instans utan vill endast rekommendera, att detta sker så småningom. En alltför brådstörtat företagen omändring av olika instanser kan medföra vissa skador för den frivilliga försvarsverksamheten. Genom att samarbetet organiseras länsvis är kommittén övertygad om att tanken på en länsvis indelning av alla samarbetande organisationer så småningom kommer att växa fram av sig själv. En av frivilligledningens främsta uppgifter synes bliva att smidigt leda utvecklingen i denna riktning.

För samarbetet inom den regionala instansen anser kommittén något gemensamt organ motsvarande frivilligledningen icke erforderligt. Det torde endast erfordras samarbetsnämnder, vilka böra vara länsvisa, oavsett om den av kommittén förordade gemensamma territoriella indelningen kommer

till stånd eller ej. Det synes lämpligt att samma myndighet, som handhaver omprövning av krigsplaceringar, d. v. s. personalprövningsnämnden, även handlägger frågor rörande samordning av den frivilliga försvarsverksamheten inom länet. Förutom de nu i personalprövningsnämnden ingående ledamöterna böra i den föreslagna samarbetsnämnden ingå länstrafikledare samt representanter för truppförbandschefer, länsarbetsnämnd och frivilliga försvarsorganisationer. Det förutsättes, att den av militärbefälhavaren utsedde officer, som skall ingå såsom ledamot av personalprövningsnämnd, bör vara försvarsområdesbefälhavare. Verksamheten inom samarbetsnämnden bör ledas av en av nämnden vald ordförande, helst landshövdingen. I förekommande fall bör till ledamot av samarbetsnämnd utgå resekostnads- och traktamentsersättning enligt de i allmänna resereglementet meddelade bestämmelserna, varvid vederbörande bör hänföras till rese- och traktamentsklass II B. För bestridande av härav föranledda kostnader torde böra anlitas fjärde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Förslag till instruktion för samarbetsnämnd bifogas (bilaga 1).

I fråga om samordning av rekryteringsverksamheten hänvisar kommittén till det i kap. IV framförda förslaget om en vidgning av personalprövningsnämndens befogenheter.

Slutligen vill kommittén understryka vad som tidigare framhållits i kap. VII, nämligen att den finner en viss samorganisation med fördel kunna äga rum även i den länsvisa förbundsinstansen av de organisationer, som äro anslutna till samma riksorganisation.

Kommittén förutsätter vidare, att ett utbyte av representanter ur olika försvarsorganisationer äger rum i förbundsstyrelserna.

Sammanfattningsvis föreslår kommittén i förevarande sammanhang, att den regionala instansen för samtliga myndigheter och organisationer om möjligt bringas att territoriellt anknyta till länsindelningen; samt

att i varje län inrättas en samarbetsnämnd, vilken bör utgöras av personalprövningsnämnden förstärkt med representanter för bl. a. truppförband och frivilliga försvarsorganisationer inom länet.

C. Lokala instansen.

I den lokala instansen handläggas samma frågor som i den regionala, nämligen ärenden rörande frivillig utbildning och rekrytering härför, tvångsvis krigsplacering, frivillig krigsplacering och rekrytering härför, fördelning och prövning av personalen, registrering samt upplysning.

Statliga organ för handläggning av frågor rörande frivillig försvarsverksamhet äro hemvärnschef och civilförsvarschef. De frivilliga försvarsorganisationernas ledande organ i lägsta instansen utgöras av förenings- eller kårstyrelser.

För att inom lokala instanser åstadkomma en samordning föreslogo 1941

års hemortsförsvarssakkunniga en s. k. distriktskommitté i varje folkskyddsdistrikt (= en eller flera kommuner). Sådan kommitté skulle i princip ha samma uppgift som den försvarsområdesvisa kommittén, d. v. s. vara en förbindelselänk mellan den lokala statliga folkskyddschefen och de frivilliga försvarssammanslutningarna samt omhänderhava upplysning och i övrigt verka för organisationernas gemensamma intressen. Beslut om inrättande av dylika kommittéer ha dock icke fattats av de ansvariga myndigheterna. På sina håll förekomma emellertid lokala, på enskilt initiativ skapade samarbetskommittéer, vilka åstadkommit gott resultat i sina strävanden att förebygga tvister och irritation. Det kan även omnämnas, att de lokala föreningarna ofta ha ömsesidig representation inom respektive styrelser.

Även i den lokala instansen tillämpas ett flertal olika territoriella indel-

Nuvarande indelningsgrunder för lokala myndigheter och organisationer, som handlägga frågor rörande frivillig utbildning och krigsplacering m. m.

Ä r e n d e	Myndigheter och organisationer territoriellt knutna till		
	civildörsvarsområdet	hemvärnsområdet	orten (del av orten) med omnejd (ej utgörande cfo eller hvo)
Frivillig utbildning och rekrytering härför	Föreningsstyrelse ur RLSF Civilförsvarschef	Hemvärnschef	Huvuddelen av för- eningsstyrelser
Tvångsvis krigsplacering	Civilförsvarschef	—	—
Frivillig krigsplacering och rekrytering härför	Civilförsvarschef	Hemvärnschef	I BRB medverkande företag Styrelse inom SLK, SRK samt SKBR Polischef Överblockledare
Prövning av krigsplaceringar utom av krigsmaktens fast anställda och värnpliktiga ¹	—	—	—
Registrering av egna krigsplaceringar	Civilförsvarschef	Hemvärnschef	I BRB medverkande företag Styrelse inom SLK, SRK samt SKBR Polischef Överblockledare
Registrering av krigsplaceringar utom av krigsmaktens värnpliktiga	— ²	— ³	— ³
Samordning av utbildnings- och rekryteringsverksamhet	— ³	— ³	— ³

¹ Fördelning och prövning av fast anställda och värnpliktiga, krigsplacerade vid krigsmakten, sker i försvarets kommandoexpedition, dock i vad avser uppskov av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Prövning av övriga krigsplacerade sker i länsinstansen inom personalprövningsnämnden.

² Sker endast i den regionala instansen.

³ Gemensamt organ saknas, varför samordningen ej är effektiv.

ningsgrunder för statliga myndigheter och frivilliga försvarssammanslutningar. För militära myndigheter förekommer endast en lokal instans, hemvärnsområdet, som i regel utgöres av en eller flera kommuner. För civilförsvaret är den lokala instansen civilförvarsområdet, vilket vanligen omfattar ett landsfiskalsdistrikt. Det förtjänar påpekas, att flera hemvärnsområden och civilförvarsområden sammanföras till hemvärns- resp. civilförsvarskretsar. Föreningar (kårer) äro som regel knutna till en huvudort med omnejd. I vissa större orter förekomma ibland flera föreningar tillhörande samma organisation. Rekryteringsområdena för föreningar tillhörande olika organisationer äro tämligen olika, om de överhuvudtaget äro alls fastställda.

De viktigaste indelningsgrunder, som förekomma i den lokala instansen för de myndigheter och organisationer, som handhava frågor rörande frivillig utbildning och krigsplacering m. m., framgå av tabell å s. 107.

Kommittén vill för sin del anföra följande.

Även inom den lokala instansen är lednings- och samordningsproblemet, särskilt när det gäller rekrytering, främst en fråga om gemensam territoriell indelning. Nuvarande indelning inom lokalinstansen är ur flera synpunkter olämplig. Det är visserligen av mindre betydelse, att de driftvärn, som förekomma vid vissa statliga verk, ha från andra organisationer avvikande »rekryteringsområden», då vid dessa myndigheter anställd personal endast kan utnyttjas i de egna verkskydds- eller driftvärnsorganisationerna. När det i övrigt gäller att åstadkomma samordning mellan de olika organisationernas verksamhet, måste det emellertid framstå som olämpligt, att varje organisation har sin egen indelningsgrund. Kommittén har därför i annat sammanhang (kap. IV) övervägt att även inom den lokala instansen föreslå en gemensam territoriell indelning, vilken skulle åstadkommas genom en anknytning antingen till civilförvarsområde eller till hemvärnsområde. Kommittén har kommit till att civilförvarsområdet (del därav eller flera sådana) på grund av sin storlek är att föredraga och förordar, att den territoriella indelningen för föreningar tillhörande riksorganisationen för frivillig civilförvarsutbildning samt riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning anslutes till sådant område. För övriga föreningar däremot har kommittén främst av psykologiska skäl avstått från att nu föreslå genomförandet av ett enhetligt system i botteninstansen, enär kommittén är medveten om att förhållandena i denna instans i regel gestalta sig olika. Kommittén vill i detta avseende därför endast rekommendera, att de olika organisationerna, anslutna till riksorganisationen för frivilligt skytte och riksorganisationen för frivillig militärutbildning, efter direktiv från frivilligledningen och enligt närmare anvisningar från länssamarbetsnämnden, skola lösa denna fråga på det ur lokala synpunkter lämpligaste sättet. Vidare förutsätter kommittén, att bildandet av nya föreningar sker med beaktande av ovan anförda synpunkter och vill i detta sammanhang påpeka, att ett lämpligt tillfälle att revidera nu gällande indelning kan erbjudas vid genomförandet av den nya kommunindelningen.

Föreslagna indelningsgrunder för lokala myndigheter och organisationer, som handlägga frågor rörande frivillig utbildning och krigsplacering m. m.

Ä r e n d e	Myndigheter och organisationer territoriellt knutna till	
	civildförsvansområdet	hemvärnsområdet (= cfo eller del därav)
Frivillig utbildning och rekrytering härför	Föreningsstyrelse	Hemvärnschef
Tvångsvis krigsplacering.....	Civildförsvarschef	Hemvärnschef ¹
Frivillig krigsplacering och rekrytering härför	I BRB medverkande företag Riksförbundet Sveriges lottor, föreningen svenska röda korset, föreningen svenska blå stjärnan och frivilliga bilorganisationen. Civildförsvarschef Överblockledare	Hemvärnschef
Prövning av krigsplaceringar utom av krigsmaktens fast anställda och värnpliktiga ²	—	—
Registrering av egna krigsplaceringar	I BRB medverkande företag Riksförbundet Sveriges lottor, föreningen svenska röda korset, föreningen svenska blå stjärnan och frivilliga bilorganisationen Civildförsvarschef Överblockledare	Hemvärnschef
Registrering av krigsplaceringar utom av krigsmaktens värnpliktiga ³	—	—
Samordning av upplysning, rekrytering och utbildning	Civildförsvansområdets samarbetskommitté	—

¹ I vad avser värnpliktiga med uppskov, vilka jämlikt 24 § uppskovskungörelsen beordras fullgöra tjänstgöring vid hemvärdet.

² Prövning av fast anställda och värnpliktiga, krigsplacerade vid krigsmakten, föreslås ske endast i riksinstansen av frivilligledningen, i vad avser uppskov dock av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Prövning av övriga krigsplacerade föreslås ske i regionala instansen av personalprövningsnämnden.

³ Föreslås alltjämt ske endast i regionala instansen.

Det skulle också ur många synpunkter vara önskvärt, att en viss jämkning i hemvärnsområdena kunde komma till stånd, så att hemvärnsområdet komme att utgöras av ett helt civilförsvansområde eller del av detta, varigenom hemvärnsområdesgränsen skulle komma att sammanfalla med civilförsvansområdesgränsen och icke, som nu ofta är fallet, skära densamma. Av kommittén föreslagna indelningsgrunder för lokala myndigheter och organisationer, som handlägga frågor rörande frivillig utbildning och krigsplacering m. m., framgå av ovanstående tabell.

Det samarbetsorgan, som erfordras i lägsta lokala instansen, bör vara anknutet till civilförsvansområdet och benämnas civilförsvansområdets samarbetskommitté. Särskilt i Norrland äro civilförsvansområdena mycket stora,

varför inom dessa områden flera kommittéer kunna visa sig erforderliga. I kommitténs uppgifter bör ingå att söka dels åstadkomma en samordning av den lokala upplysnings- och insamlingsverksamheten, dels för inom en och samma ort verkande organisationer anskaffa gemensamma lokaler för expeditioner och för teoretisk utbildning m. m. Det är sålunda ett önskemål, att alla frivilliga försvarsorganisationer på en plats kunna inrymmas i en och samma byggnad. Genom utnyttjande av gemensam expedition, kassa, förråd m. m. skulle administrationskostnaderna kunna nedbringas. Att för anskaffande av sådana byggnader ställa statsmedel till förfogande finner kommittén uteslutet. Organisationerna böra i sådant avseende söka vinna kommunernas stöd.

Sammanfattningsvis föreslår kommittén i förevarande hänseende,
att lokalt inrättas en civilförsvarsområdets samarbetskommitté, dock att inom de delar av landet, där civilförsvarsområdena äro stora, flera samarbetskommittéer, anslutna till huvudorterna, kunna bildas inom civilförsvarsområdet;

att föreningar, anslutna till riksorganisationen för frivillig civilförsvarsutbildning samt till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning, territoriellt skola anknyta till civilförsvarsområdet; samt

att den lokala instansen för övriga föreningar om möjligt territoriellt bör vara anknuten till civilförsvarsområde eller del av sådant område.

KAP. IX. BEHOVET AV INSTRUKTÖRER FÖR FRIVILLIG UTBILDNING M. M.

A. Instruktorer.

En av de viktigaste förutsättningarna för att den frivilliga utbildningsverksamheten för totalförsvarets behov skall fylla sina uppgifter är, att utbildningen av den personal, som frivilligt ställer sig till förfogande för viss uppgift inom försvaret, omhändervares av ett tillräckligt antal kunniga, för frivillig utbildning intresserade och lämpliga instruktörer. För utbildningsarbetets organisation, planläggning m. m. erfordras en fast anställd instruktörskader. Därutöver är som regel personal nödvändig för meddelande av undervisning och ledande av övningar. Enär denna verksamhet till stor del är förlagd till instruktörernas fritid, måste utbildningen i huvudsak handhavas vid sidan av ordinarie uppgifter.

För den centrala ledningen och planläggningen samt för hithörande verksamhet har kommittén lämnat en redogörelse under kap. VIII. I detta avsnitt kommer endast att beröras de frågor, vilka sammanhånga med verksamheten inom de regionala och lokala instanserna.

Inom armén åvilar det närmaste ansvaret för den frivilliga militära utbildningsverksamheten för närvarande vederbörande försvarsområdesbefälhavare, vilken i detta avseende har många uppgifter sig förelagda. Några av de viktigaste äro att planlägga utbildningen samt att stödja de frivilliga organisationerna i deras upplysningsverksamhet. Planläggningen innebär bl. a. att anskaffa erforderliga instruktörer, att tillhandahålla utrustning och materiel, att utarbeta detaljplaner för utbildningen samt att fortlöpande följa och kontrollera arbetet. Samarbete skall vidare inledas och upprätthållas med truppförbandschefer, civila myndigheter och frivilliga organisationer inom området.

Inom en försvarsområdesstab handläggas för närvarande ärenden rörande hemvärdet och den frivilliga utbildningen på en hemvärnsavdelning och en avdelning för frivilligt försvarsarbete. Vid den förra avdelningen tjänstgör en hemvärnsofficer såsom chef biträdd av en hemvärnsunderofficer. Chef för avdelningen för frivilligt försvar är stabschefen, som tillika är chefsinstruktör för den frivilliga utbildningen. Han biträdes av ordinarie instruktörer, i regel en officer och en underofficer inom varje försvarsområde. Härutöver finnas deltidsanställda mobiliseringslottor och rödakorsassistenter, vilka biträda med rekryteringsarbetet och i viss utsträckning även vid planläggning av utbildningen. För skrivgöromål och andra liknande sysslor samt

för tillhandahållande av materiel och utrustning utnyttjas inom försvarsområdesstaben för sådana uppgifter avsedd personal.

De uppgifter, som åligga stabschefen i hans egenskap av chefsinstruktör, äro synnerligen omfattande. Han skall sålunda inför försvarsområdesbefälhavaren ansvara för och leda inom området förekommande frivillig försvarsutbildning, främst befäls- och ungdomsutbildning samt frivillig lottautbildning, ävensom inför befälsutbildningsförbunds och lottaförbunds styrelse företräda de militära kraven på dessas verksamhet inom försvarsområdet. Utöver dessa uppgifter skall stabschefen biträda försvarsområdesbefälhavaren med krigsförberedelsearbetet samt samordna arbetet i övrigt inom försvarsområdesstaben. Erfarenheten har visat, att stabschefen icke på ett tillfredsställande sätt kunnat lösa två så omfattande uppgifter, som det frivilliga arbetet och krigsförberedelsearbetet innebära. Den ena eller den andra uppgiften har blivit lidande härpå. För att öka tillgången på arbetskraft har därför riksdagen 1950 beslutat (prop. 1950: 110, rd. skr. 1950: 282), att till försvarsområdesstaberna (utom i Karlskrona och Vaxholm) skola överföras en majorsbeställning från ett vart av I 2—16, I 8, I 11—I 14, I 16—I 21 samt från fyra artilleriregementen. Dessa majorer skola placeras såsom stabschefer. De kaptener, vilka nu bestrida nämnda tjänster, avses fortsättningsvis såsom mobiliseringsofficerare med uppgift att under stabschefen handhava krigsförberedelsearbetet. Även inom VII. militärbefälsstaben, som tillika är försvarsområdesstab, åstadkommes motsvarande förstärkning av arbetskraften genom tillsättande av en försvarsområdesofficer.

De tidigare nämnda ordinarie instruktörerna biträda vid planläggningen och genomförandet av den frivilliga utbildningen.

Den direkta instruktörsverksamheten handhaves vid fritidsutbildning därjämte av tillfälligt engagerade instruktörer. Behovet vid lägerutbildning, i den mån vid försvarsområdesstaberna tjänstgörande personal icke är tillräcklig härför, tillgodoses genom att instruktörer ur truppförbanden tagas i anspråk.

Enligt generalorder den 15 mars 1943, nr 858, äger frivillig försvarsorganisation och hemvärnet att träffa avtal med fast anställda och värmpliktiga officerare, underofficerare och underbefäl att efter eget åtagande tjänstgöra såsom instruktörer vid av vederbörlig organisation bedriven militär utbildningsverksamhet. I anslutning härtill har i arméorder den 1 november 1946, nr 559, föreskrivits, att för den frivilliga befälsutbildningen erforderliga instruktörer (förbundsinstruktörer), utöver de såsom ordinarie instruktörer beordrade, skola anskaffas av centralförbundet för befälsutbildning i samråd med vederbörande militära myndigheter. Här avsedd instruktörstjänst får dock icke utan vederbörande truppförbandschefs medgivande utgöra hinder för personalens ordinarie tjänstgöring. Flertalet för den frivilliga militära utbildningen erforderliga instruktörer torde numera ställas till förfogande av militära myndigheter.

Antalet ordinarie instruktörer fastställas av chefen för armén, medan

antalet tillfälligt beordrade sådana och förbundsinstruktörer växlar efter den frivilliga utbildningsverksamhetens omfattning. Under vintern 1948—1949 tjänstgjorde sålunda inom Stockholms försvarsområde 43 instruktörer vid hemvärnets utbildning och 128 vid övrig av försvarsområdesbefälhavaren ledd frivillig utbildning. Inom Uppsala—Västerås försvarsområden var motsvarande antal 87 respektive 35, inom Kalmar—Växjö försvarsområden 46 respektive 48 och inom Göteborgs—Halmstads försvarsområden 61 respektive 100.

Behovet av instruktörer för marinens och flygvapnets frivilliga utbildning tillgodoses för närvarande genom att befäl efter eget åtagande beordras ur staber och förband.

För den frivilliga civilförsvarsutbildningen tages i anspråk polis-, brand-, medicinal- och sjukvårdspersonal samt särskilda inom civilförsvaret och riksluftskyddsförbundet utbildade instruktörer ävensom, till en mindre del, militär personal. Alla instruktörer anskaffas på frivillighetens väg. I regel tjänstgöra samma instruktörer vid såväl obligatorisk som frivillig civilförsvarsutbildning. I riksluftskyddsförbundets regionala instans finnas dessutom med utnyttjande av statsmedel deltidsanställda chefsinstruktörer.

Den frivilliga utbildning, som hittills bedrivits för det ekonomiska försvarets räkning — bilförarutbildning under medverkan av Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund — har till stor del letts av militära instruktörer ur armén.

Inom samtliga delar av totalförsvaret medverka även de frivilliga organisationernas egna medlemmar såsom instruktörer. Inom centralförbundet för befälsutbildning, reservbefällets organisationer, frivilliga radioorganisationen, svenska brukshundklubben, frivilliga motorcykelkåren, riksförbundet Sveriges lottakårer, Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund, svenska röda korset, riksluftskyddsförbundet och de frivilliga skytteorganisationerna finnes sålunda ett stort antal frivilligt utbildade instruktörer, vilka nedlägga ett betydande arbete i den utbildning, som bedrivs under medverkan av eller inom respektive organisationer. Även vid civilförsvarets obligatoriska utbildning äro frivilligt utbildade instruktörer verksamma. I detta sammanhang må framhållas, att obligatorisk utbildning av instruktörer för genomförande av den lagstadgade utbildningen inom civilförsvaret icke kan genomföras inom den i civilförsvarsförfattningarna angivna årliga utbildningstiden. Instruktörer måste följaktligen utbildas på frivillighetens väg till såväl den lagstadgade som den frivilliga civilförsvarsutbildningen. Frågan om instruktörsutbildningens utformning är emellertid föremål för utredning av en genom civilförsvarsstyrelsens försorg tillsatt utbildningskommitté.

Instruktörspersonalen inom totalförsvaret utgöres alltså dels av till försvarsområdesstaberna knutna ordinarie militära instruktörer, dels av tillfälligt beordrade sådana, dels av genom vederbörlig organisation engagerade, dels ock av till instruktörer frivilligt utbildade medlemmar av olika organisationer.

I det föregående har framhållits att den frivilliga utbildningen i huvudsak äger rum på fritid, d. v. s. på kvällar och under veckohelgerna. Detta har i synnerhet för den militära instruktörspersonalen under nuvarande förhållanden kommit att medföra allvarliga påfrestningar. Redan de ordinarie uppgifterna för befälet i samband med utbildningen av de värnpliktiga under deras första tjänstgöring äro med de kontinuerligt ökade kraven på instruktörerna, sammanhängande med den allt längre drivna rationaliseringen av utbildningen, av mycket stor omfattning och fordra en helhjärtad och osplittad insats. Arbetsbördan har blivit särskilt stor vid de truppslag och förband, där tillgången på underbefäl till följd av vakanser är minst. Deltagandet i den frivilliga militära utbildningen är ännu så länge störst av värnpliktigt befäl vid infanteriet. Då bristen på underbefäl är mest kännbar vid detta truppslag gälla ovan angivna förhållanden främst därstädes. Såväl truppförbandschefer som vid trupp tjänstgörande befäl ha också omvitnat, att arbetsförhållandena för dem, som jämsides med sina ordinarie arbetsuppgifter vid förbanden tagas i anspråk såsom instruktörer vid frivillig utbildning, nu äro långt ifrån tillfredsställande. Krav på en snabb ändring härutinnan ha samtidigt framförts, enär eljest risker torde föreligga för att full effekt icke skulle kunna utvinnas av utbildningen under de värnpliktigas första tjänstgöring. Ett sådant förhållande har med hänsyn till den förkortade utbildningstiden icke ansetts vara försvarbart. Å andra sidan har klart insetts den stora betydelse för det aktiva befälets fortsatta verksamhet, som vinnes genom den kontakt med äldre medborgare ur olika samhällsgrupper, vilken instruktörerna ernå under det frivilliga utbildningsarbetet.

För att avhjälpa de olägenheter, som äro förknippade med det militära instruktörsproblemet i nuvarande läge, har kommittén prövat flera utvägar och vill i det följande peka på några av dessa. Under tiden från mitten av mars till och med maj finnes med nuvarande längd av första tjänstgöringen vid armén en period — det s. k. »rekrytfria» uppehållet — då arbetsbelastningen ifråga om ordinarie värnpliktsutbildning är relativt ringa. Denna period ägnas åt det aktiva befälets fortsatta utbildning, utbildning av värnpliktigt befäl — huvudsakligen underofficersutbildning — samt omskolning och efterutbildning av äldre värnpliktiga m. m. Möjligheter torde finnas att under denna period till truppförbanden förlägga frivillig utbildning av olika slag samt att även avdela instruktörer för fritidsutbildning utanför truppförbandens förlägningsorter. Även under andra tider av året är det, åtminstone vid vissa truppförband, med nuvarande fredsorganisation möjligt att anordna frivillig utbildning. Med de utbildningsanordningar, som genom pågående rationaliseringsarbeten tillförts och som även fortsättningsvis kan komma att tillföras truppförbanden, synes en därstädes organiserad utbildning ha alla utsikter att bli effektiv. Kommittén är fullt medveten om att vissa brister äro förenade med en sådan lösning. Det är nämligen otvivelaktigt så, att anslutningen till denna utbildningsform icke endast är beroende av myndigheternas åtgärder utan i än högre grad av elevernas möjligheter att utan

hinder av sitt civila arbete kunna deltaga i utbildningen. Kommittén är därför övertygad om att möjlighet till lägerutbildning måste vara öppen praktiskt taget året runt. Då många deltagare icke kunna genomgå lägerutbildning annat än genom att anslå delar av semestern därför, synes även kraven på att utbildningen till tiden anpassas efter olika personalgruppers semesterförhållanden böra beaktas vid bedömandet av hela detta frågekomplex. Det måste även få anses rättvist och ur psykologisk synpunkt lämpligt att i de fall, då semester anslås till frivillig utbildning, denna förläggas till sådana platser, där kursdeltagare på fritid kunna beredas någon rekreation. En sådan utväg förutsätter givetvis, att utbildningsresultatet härigenom icke blir lidande samt att en ökning av kostnaderna icke uppstår.

En annan utväg att lösa instruktörsproblemet är att öka antalet ordinarie instruktörer. Då emellertid organisationsundersökningar i detta avseende pågå vid försvarsområdesstaberna genom de statliga myndigheternas försorg, anser sig kommittén icke böra taga ställning till denna fråga. Den kan dock icke underlåta att i detta sammanhang framhålla, att de merkostnader, som en kaderökning i syfte att höja antalet ordinarie instruktörer skulle medföra, äro relativt blygsamma.

Ur kostnadssynpunkt är det önskvärt, att fritidsutbildning bedrivs i största utsträckning. I den frivilliga utbildningen ingående kurser kunna också i många fall, utan att effektiviteten i utbildningen härigenom blir lidande, helt eller delvis utföras som sådan. Då utbildningen ifråga dels försiggår på kursdeltagarnas bostadsorter och dels på tider, då det civila arbetet minst hindras, är denna utbildningsform nödvändig, om den frivilliga utbildningen skall kunna få önskvärd omfattning. Såsom tidigare framhållits är det emellertid svårt att tillgodose instruktörsbehovet. Av det föregående har även framgått, att beträffande den frivilliga militära utbildningen fara torde föreligga för att de instruktörer, som söndag efter söndag samt dessutom en eller flera kvällar i veckan ägna sig åt instruktörsverksamhet, komma att minska i effektivitet i det ordinarie arbetet. Inom hemvärnets utbildning är förhållandet också detsamma.

För att minska här berörda olägenheter skulle man kunna tänka sig en lösning av problemet på följande sätt. I orter, där utbildningen avses äga rum, söker man såsom instruktörer vinna härför lämpade personer, oavsett om dessa tillhöra den organisation eller icke, inom vars verksamhetsfält utbildningen avses äga rum. De böra givetvis genom sin föregående försvarsutbildning och sin civila verksamhet besitta erforderliga kunskaper samt dessutom genom sitt ordinarie arbete eller av andra orsaker bedömas väl lämpade för instruktörsverksamhet. De böra därjämte äga sin hemorts odelade förtroende. De blivande instruktörerna samlas en gång på hösten och en gång på nyåret till en instruktörskurs om några dagars längd. Som en förberedelse till denna utbildning bör för ändamålet särskilt utarbetade brevkurser komma till användning. Under instruktörskursen genomgår en rutinerad lärare teoretiskt och praktiskt vissa i förväg bestämda

lektioner och övningar för ett visst antal övningstimmar (-dagar), som instruktörerna i sin tur sedan skola genomgå med sina elever under den planerade utbildningen. Kursplanen bör även upptaga handledning i studiecirkelarbetet. För genomförande av utbildningen böra brevkurser med fördel användas.

I samband härmed vill kommittén peka på den omständigheten, att eleverna i en och samma militära kurs vid dennas början numera i regel ha samma kunskaper, inhämtade under en värnpliktstjänstgöring och befälsutbildning av sådan omfattning att studiecirkelarbetet bör kunna underlättas. I slutet av utbildningen kontrolleras och kompletteras denna av ovan nämnda lärare. Genom här skisserat utbildningssystem torde antalet resor för den ordinarie eller fast anställde instruktören kunna väsentligt nedbringas, ävensom arbetsbelastningen för den ordinarie befälskadern. Systemet i fråga lämpar sig bäst för de lägre utbildningsstadierna, och korrespondensundervisningen därjämte för de teoretiska delarna av kurserna. Emellertid ha de personer, som ägna sig åt frivillig utbildning — och detta med all rätt — stora fordringar på undervisningens kvalitet och följlaktligen även på instruktörernas kunnighet och pedagogiska förmåga. Det är därför givet, att urvalet av här berörda instruktörer måste ske med synnerlig omsorg. De frivilliga organisationernas medverkan härvid måste tillmätas stor betydelse. Såsom sådana instruktörer synas reservbefälet och värnpliktigt befäl vara lämpligast, men även hemvärnsmän och medlemmar i de olika frivilliga organisationerna böra tagas i anspråk.

Såsom tidigare framhållits bygger såväl den obligatoriska som den frivilliga civilförvarsutbildningen på tillgång till frivilligt utbildade och frivilligt engagerade instruktörer. Visserligen finnes ordinarie brand-, polis-, medicinal- och sjukvårdspersonal att tillgå för den utbildning, som berör dessa gruppers ordinarie arbetsuppgifter, men sedan statsmakterna övertagit den obligatoriska civilförvarsutbildningen kan denna huvudsakligen kommunalanställda personal icke utnyttjas annat än efter frivilligt åtagande. Den fast anställda personalen inom civilförsvaret, som skulle kunna påräknas såsom instruktörer, är så fåtalig, att den saknar praktisk betydelse i detta sammanhang. Det kan därför ifrågasättas om det icke skulle vara till fördel för civilförvarsutbildningen, därest ett antal fast anställda instruktörer stode till förfogande. Då de statliga myndigheterna enligt kommitténs förslag skola bära ansvaret för den frivilliga utbildningen, förefaller det logiskt, att de nu i riksluftskyddsförbundets länsförbund ingående chefsinstruktörerna överflyttas till länsstyrelserna. Likaledes måste kommittén ifrågasätta, om icke civilförvarsutbildning, som nu ingår i undervisningen vid såväl statens brandskola som statens polisskola, borde ingå såsom examensämne vid dessa läroanstalter. Det skulle vidare vara ett önskemål att bereda civilförvarskunskap större utrymme på schemat vid de statliga lärarseminarierna och sjuksköterskeskolorna. Om här berörda åtgärder genomfördes skulle möjligheterna väsentligt ökas för civilförvarsmyndigheterna att kunna utvälja för utbildningen ifråga utbildade, frivilliga instruktörer, av vilka flertalet besitta god peda-

gogisk förmåga och undervisningsvana. Särskilt värdefullt skulle det vara om instruktörer kunde hämtas ur lärarkåren. Då emellertid frågan om civilförsvarsutbildningens närmare utformning som ovan framhållits för närvarande är föremål för särskilda överväganden inom civilförsvarsstyrelsen, är kommittén icke beredd att i denna del framlägga något definitivt förslag. Beträffande den frivilliga instruktörsutbildningen i övrigt för civilförsvaret torde samma synpunkter kunna gälla som vid det militära försvaret.

Sammanfattningsvis anser sig kommittén med hänsyn till nu pågående organisationsundersökningar inom det militära försvaret icke kunna taga ställning till en utökning av antalet ordinarie instruktörer vid försvarsområdesstaberna. Då vidare utredning angående utbildningen inom civilförsvaret pågår, har kommittén icke velat föreslå inrättande av särskilda fast avlönade instruktörsbefattningar inom civilförsvaret. Kommittén har i stället inriktat sina strävanden på att finna andra utvägar, som kunna leda till förbättringar. Den utgår emellertid från att frivilligledningen med största uppmärksamhet följer utvecklingen och på grundval av framdeles gjorda erfarenheter framlägger de förslag för tillgodoseende av instruktörsbehovet, som förhållandena kunna påkalla.

I förevarande sammanhang vill kommittén därutöver föreslå,

att — i syfte att främst utnyttja befälet men även övningsanordningarna vid truppförband under de tider då så med hänsyn till det ordinarie utbildningsarbetet är lämpligt och möjligt — frivillig försvarsutbildning i större utsträckning än vad nu är fallet förläggas till truppförbanden i form av lägerkurser;

att strävan inriktas på att utöka instruktörskadern för totalförsvarets behov genom särskild på ovan angivet sätt genomförd instruktörsutbildning; samt

att — jämväl i syfte att minska arbetsbördan för instruktörerna — teoretisk undervisning, reglementsstudier m. m. i största möjliga utsträckning bedrives som korrespondensundervisning.

B. Befattningshavare för handläggning av frågor rörande kvinnlig krigstjänstpersonal.

Som framgår av den till betänkandet fogade »PM rörande lottarepresentanter inom militära staber» (bilaga 2), ha lottor utnyttjats att biträda vid handläggandet av lottifrågor inom vissa staber. Ianspråktagandet av lottapersonalen har härvid ordnats efter olika linjer inom de tre försvarsgrenarna. Enligt försvarsgrenschefernas förslag till kommittén beträffande personalens löneförmåner m. m., för vilka förslag närmare redogörelse lämnas i bilaga 2, skulle olikheterna i vissa avseenden komma att ytterligare skärpas.

Olikheterna i och för sig innebära givetvis icke a priori något olägligt. Men deras verkningar synas bliva sådana, att större enhetlighet och närmare

samordning äro att föredraga. Detta gäller särskilt i botteninstansen, där detaljarbetet utföres. Då de tre försvarsgrenarnas krigsbehov av lottor med få undantag måste tillgodoses inom gemensamma områden, har kommittén icke funnit ändamålsenligt att härför regionalt och lokalt arbeta skilda, försvarsgrensvis utformade underavdelningar av lottorganisationen.

Inom marinen och flygvapnet utgöres den kvinnliga krigstjänstpersonalen praktiskt taget uteslutande av lottor. Inom arméns krigsorganisation tages däremot i ökad utsträckning i anspråk även krigsfrivillig personal ur föreningen svenska röda korset, föreningen svenska blå stjärnan och Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund. I syfte att frigöra största möjliga antal män för stridande uppgifter eller för sådana uppgifter inom totalförsvarets övriga grenar, där män krävas, synes även inom marinens och flygvapnets krigsorganisationer (land- respektive markorganisationen) böra utnyttjas krigsfrivillig personal ur föreningen svenska röda korset och den i annat sammanhang föreslagna frivilliga bilorganisationen. Frågan om ianspråktagande inom de militära staberna av lottapersonal för handläggning av mobiliseringsm. fl. ärenden bör fördensskull vidgas att omfatta personal för handläggning av dylika ärenden berörande krigsfrivilliga ur samtliga frivilliga försvarsorganisationer med kvinnliga medlemmar.

Kommittén har förordat en riksorganisation för frivillig beredskapsutbildning. Ur till denna anslutna organisationer avses rekryteras krigsfrivillig personal icke blott till det militära försvaret utan även till civilförsvaret och det ekonomiska försvaret. Ur vissa av dessa organisationer avses även i några fall krigsfrivilliga män — t. ex. ur röda korset — för tjänstgöring inom militärförsvaret. Det synes ändamålsenligt att den särskilda personal, som inom de militära staberna avses för beredning av ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal, även utnyttjas för handläggning av ärenden rörande krigsfrivilliga män av angivet slag. Då fråga är om ett mycket begränsat antal män och då det måste anses särskilt viktigt, att de militära staberna disponera personal med kännedom om och kontakt med här ifrågakommande frivilligorganisationer, böra i princip endast kvinnor ifrågakomma för dessa uppgifter.

Ifrågakommande kvinnliga personal kan tänkas utvald antingen så att en eller flera befattningshavare ur envar av de fyra stora organisationerna med kvinnliga medlemmar tagas i anspråk eller så att en befattningshavare avses för handläggning av ärenden rörande krigsfrivilliga ur samtliga dessa organisationer. I senare fallet säkerställs en enhetligare och kontinuerligare beredning av ärendena och torde den bättre ekonomiska ersättning, som följer av arbetsuppgifternas större omfattning, öka möjligheterna att erhålla de bäst kvalificerade befattningshavarna. De olägenheter, som uppkomma genom att befattningshavarna icke utgå ur samtliga här berörda organisationer, synas förhållandevis ringa och kunna med den samarbetsvilja, som kan förutsättas mellan organisationerna, och med deras i huvudsak parallella uppgifter och arbetssätt förväntas förhållandevis lätt övervinnas. Kommittén har därför i

kap. VIII föreslagit, att samma kvinnliga befattningshavare inom de militära staberna skola avses för handläggning av ärenden rörande samtliga fyra organisationer.

I detta sammanhang må framhållas, att B-personal ur de till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning anslutna organisationernas underavdelningar av kommittén föreslagits skola disponeras som en mera allmän personalreserv för totalförsvaret och ersätta den exklusivt försvarsgrensvisa B-personal, som för närvarande avses uteslutande för de tre försvarsgrenarnas räkning. Som kommittén tidigare framhållit, talar detta bestämt mot en försvarsgrensvis uppspaltning av de berörda frivilligorganisationernas underavdelningar, varför kommittén i annat sammanhang förordat, att uppdelningen av lottaorganisationen i armé-, marin- och flyglottakärer snarast skulle bringas att upphöra.

Behovet i nuläget av heltidstjänstgörande befattningshavare inom försvarsgrensstaberna för handläggning av ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal har kommittén i likhet med försvarsgrenscheferna funnit bestyrkt av vunna erfarenheter. I och med tillkomsten av frivilligledningen kan ifrågasättas, om icke dessa befattningshavare borde överföras till denna, eventuellt med bibehållande av viss deltidstjänstgöring inom vederbörlig försvarsgrensstab. I avvaktan på närmare erfarenheter av frivilligledningens verksamhet m. m. har kommittén i kap. VIII emellertid föreslagit, att sådana befattningshavare alltjämt skola finnas inom försvarsgrensstaberna.

Chefen för armén har i sin skrivelse till kommittén förnyat sitt i bilaga 2 redovisade förslag om inrättande vid arméstaben av den andra befattning för heltidstjänstgörande befattningshavare för handläggning av ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal, varom statsmakternas avgörande i avvaktan på närmare erfarenheter enligt beslut av 1949 års riksdag tills vidare skulle anstå. Arméchefen anser att behovet bestyrkts under den tid, som en dylik befattning funnits inrättad vid arméstaben. Kommittén är för sin del icke beredd att tillstyrka detta förslag, enär tillkomsten av frivilligledningen kommer att minska omfattningen av de uppgifter, som i detta sammanhang skola lösas inom arméstaben. Det har emellertid syns kommittén motiverat, att en befattningshavare anställs vid frivilligledningen för att biträda vid handläggningen av ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal inom totalförsvaret. Med hänsyn till arbetets omfattning synes nämnda befattningshavare böra uppföras i samma lönegrad som de nuvarande inom försvarsgrensstaberna anställda personalassistenterna eller lönegraden Ce 19. I samband härmed synes den i arméstaben med arvode deltidstjänstgörande representanten ur lottaöverstyrelsen böra utgå.

Mellaninstansen för handläggning av ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal är vid armén militärbefälsstab, vid marinen marindistriktsstab och vid flygvapnet flygbasområdesstab. Försvarsgrenscheferna ha icke ansett det erforderligt med särskilda kvinnliga befattningshavare för ändamålet inom militärbefälsstab och flygbasområdesstab. Kommittén biträder denna upp-

fattning. Härvid förutsättes, att vid behov för tillfälligt biträde i nämnda staber kan utnyttjas den befattningshavare, som i närmast lägre instans (försvarsområdesstab) med samma förläggningssort som de nämnda staberna handlägger ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal. Till behovet av personal för sådan handläggning inom marindistriktsstaberna återkommer kommittén i senare sammanhang.

Den lägsta militära stabsinstansen vid handläggningen av frågor rörande kvinnlig krigstjänstpersonal är inom armén försvarsområdesstaben. Efter luftbevakningens överföring till flygvapnet har verksamheten beträffande flygvapnets lottor fått en väsentligt större spridning. Den användning inom flygvapnet av kvinnlig krigstjänstpersonal ur jämväl föreningen svenska röda korset och Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund (frivilliga bilorganisationen), som inledningsvis i detta avsnitt förordats, skulle verka i samma riktning. För att till följd av luftbevakningens överföring utöka antalet kontaktorgan och med dem — lokalt sett — täcka större delen av landet har chefen för flygvapnet i sin i bilaga 2 redovisade skrivelse till kommittén föreslagit, att ett antal deltidstjänstgörande befattningshavare skulle tillkomma med placering i lämpliga försvarsområdesstab. I enlighet med vad kommittén ovan förordat, böra självfallet dessa befattningshavare avses icke endast för handläggning av ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal ur lottorganisationen för flygvapnets räkning utan även rörande dylik personal ur ovan nämnda frivilligorganisationer.

Genom den av flygvapenchefen föreslagna anordningen skulle den mest decentraliserade militärterritoriella stabsinstansen, försvarsområdesstaben, i ett betydande antal fall komma att handlägga ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal till tvenne försvarsgrenar. Detta måste såväl från flygvapenchefens utgångspunkt som med hänsyn till kravet på samordning av de militära myndigheternas verksamhet i fråga om rekrytering m. m. av kvinnlig krigstjänstpersonal inom ett och samma område vara en ändamålsenlig anordning. Nämnda krav gör det angeläget att undersöka, huruvida det icke skulle vara möjligt att gå vidare på den här av flygvapenchefen beträdda vägen. I detta avseende har kommittén kunnat konstatera följande. Genom luftbevakningens överföring till flygvapnet har denna försvarsgrens krigsbehov av A-lottor avsevärt mer än tiodubblats. Då luftbevakningen är en i högsta grad decentraliserad organisation synes flygvapenchefens förslag om inrättande av ett antal befattningar för »flyglottaassistenter» vid försvarsområdesstaberna enligt kommitténs mening böra leda till att lottabehovet till luftbevakningen i sin helhet tillgodoses genom försvarsområdesstaberna. Dessa ha genom sin övriga verksamhet intim kontakt och samverkan med frivilligorganisationerna inom området, exempelvis för att tillgodose hemvärnets och lokalförsvarsförbandens behov av kvinnlig krigstjänstpersonal. Genom att hela A-lottaverksamheten för luftbevakningens räkning (med undantag för viss utbildning av personal för luftförsvars- och luftförsvarsgruppcentraler) överfördes till försvarsområdena skulle också ett enhetligt system för denna

verksamhet komma till stånd, vilket synes fördelaktigt. Det överensstämmer även med av flygvapenchefen förordad princip att den organiserande myndigheten bör ansvara för att hans krigsförband är fullbesatt med utbildad kvinnlig personal. Försvarsområdesbefälhavarna äro nämligen organiserande myndigheter för praktiskt taget hela luftbevakningsorganisationen.

Då rekrytering, antagning, krigsplacering m. m. av kvinnlig krigstjänstpersonal ur föreningen svenska röda korset och Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund (frivilliga bilorganisationen) för arméns räkning skall ske inom försvarsområdena, synes det naturligt att ärendena rörande det mindre antal dylik personal, som föreslagits tillkomma för flygvapnets räkning, handläggas i samma ordning, d. v. s. inom försvarsområdesstaberna. Därest så sker och ärendena rörande A-lottor i luftförvarstjänst helt överföras att handläggas därstädes, synes obefogat att behålla en särställning för ärenden rörande de knappt 8 % av flygvapnets A-lottabehov, som utgöres av lottor i annan tjänst än luftförvarstjänst. Härigenom skulle fullständig samordning kunna ske beträffande redovisning, krigsplacering m. m. av kvinnlig krigstjänstpersonal till armén och flygvapnet inom samtliga försvarsområden. En enhetligare och kontinuerligare handläggning av ärenden rörande denna personal för båda försvarsgrenarna inom de gemensamma rekryteringsområdena skulle också ernås. Att den myndighet, där denna handläggning även för flygvapnets del skulle ske, är en annan än truppregistreringsmyndigheten torde sakna större betydelse. Beträffande arméns kvinnliga krigstjänstpersonal har en dylik anordning varit för handen alltsedan försvarsområdena tillkommo — denna personal truppregistreras nämligen vid förband.

Kommittén föreslår på grundval av vad ovan anförts, att handläggningen av ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal i den lägsta stabsinstansen för såväl arméns som flygvapnets del koncentreras till försvarsområdesstaben. Samma befattningshavare bör där handlägga ärenden rörande båda försvarsgrenarnas personal.

Inom marinen finnas för handläggning av ärenden rörande lottor anställda deltidstjänstgörande, genom visst antal månadsarvoden med statsmedel avlönade kårmobiliseringslottor vid marinlottakårer (motsvarande). Inom marindistriktsstaberna ha kårmobiliseringslottor ur marinlottakårer (-sektioner) på samma ort biträtt vid handläggningen av lottaärenden. I överensstämmelse med vad som avsetts beträffande stabslottorna ha ifrågavarande kårmobiliseringslottor härvid även tjänstgjort inom vederbörliga kustartilleriförsvarsstaber.

Av marinens krigsbehov av A-lottapersonal kräves för kustartilleriförsvarens räkning sammanlagt 35 % av det totala antalet. Behoven av A-lottor för andra ändamål än kustartilleriförsvarens fördela sig över ett betydande antal kustorter med kraftsamling till de orter, där örlogsstationerna äro belägna.

Kustartilleriförsvaren ingå i marina försvarsområden. Vid två av dessa

finnas även i fred infanteribefälhavarstaber, vid vilka äro anställda deltidstjänstgörande försvarsområdesmobiliseringslottor med ersättning genom visst antal månadsarvoden. Det synes önskvärt och lämpligt att tillämpa samma principer för beredning av ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal inom de marina försvarsområdena som inom övriga försvarsområden. Handläggning av ärenden rörande all kvinnlig krigstjänstpersonal till marina staber och förband inom försvarsområdet bör ske inom försvarsområdesstaben, där en kvinnlig befattningshavare för ändamålet erfordras. Tidigare har föreslagits att ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal till såväl armén som flygvapnet skola handläggas gemensamt vid försvarsområdesstab. Vid de marina försvarsområdenas staber komma sålunda dylika ärenden avseende samtliga tre försvarsgrenar att handläggas. Detta bör självfallet ske samordnat genom samma befattningshavare vid varje stab. I analogi härmed böra även ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal för marinens räkning utanför de marina försvarsområdena handläggas inom de (icke-marina) försvarsområden, varifrån personalen rekryteras och där den avses krigsanvändas, samordnat med ärendena rörande dylik personal till armén och flygvapnet. Härigenom skulle inom samtliga försvarsområden — marina såväl som icke-marina — ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal till samtliga försvarsgrenar komma att behandlas gemensamt och samordnat. En mot behoven svarande rekrytering skulle därigenom komma att underlättas. I detta sammanhang bör erinras om att kommittén i kap. VIII föreslagit, att försvarsområdesbefälhavaren skall bliva antagningsmyndighet för samtliga krigsfrivilliga kvinnor inom krigsmakten.

Kommittén föreslår på grundval av vad ovan anförts, att handläggningen av ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal i den lägsta stabsinstansen för samtliga tre försvarsgrenar koncentreras till försvarsområdesstaben. Samma befattningshavare bör där handlägga ärenden rörande de tre försvarsgrenarnas personal. Särskilda befattningar som marindistriktsstabslottor erfordras icke. Liksom kårmobiliseringslottorna inom andra lottakärer än marinlottakärer fullgöra sin tjänst utan särskild ersättning av statsmedel böra enligt kommitténs uppfattning även kårmobiliseringslottorna vid marinlottakärerna (-sektionerna) göra det.

Frågan om antalet befattningshavare för handläggning inom försvarsområdesstaberna av ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal, ävensom om ersättningen till dessa befattningshavare synes i främsta rummet vara avhängig av den rekrytering av kvinnlig krigstjänstpersonal, som skall ske ur försvarsområdet. I andra hand måste hänsyn tagas till dels områdets utsträckning, befolkningstäthet och kommunikationer, dels ock hemvärnets lottabehov.

Vidkommande de nu gällande ersättningsgrunderna för här avsedd personal må erinras, att personalen för närvarande är arvodesanställd. Arvodena ha differentierats med hänsyn till antalet A-lottor inom de olika om-

rådena. Till norm för beräkningarna har tagits begreppet tjänstgöringsmånad. För varje sådan månad har ett arvode utgått om 250 kronor, i ett för allt. Ett månadsarvode har beräknats per hundratal A-lottor, som skolat rekryteras inom vederbörligt område. För vissa »svårskötta» områden ha tillägg ifrågakommit.

Mot det nuvarande systemet kan riktas den invändningen dels att arbetets omfattning icke kan anses vara direkt proportionellt mot antalet kvinnlig krigstjänstpersonal inom området, dels ock att omfattningen av den tjänstgöring, som kräves under en »tjänstgöringsmånad», på intet sätt fixerats.

Innan kommittén emellertid närmare ingår på dessa spörsmål, synes det vara erforderligt att något beröra anställningsformerna för dessa befattningshavare. Kommittén måste härvid till en början avvisa tanken på att för ändamålet inrätta pensionsberättigande tjänster, då arbetets karaktär gör det möjligt och även lämpligt med växlande tjänstgöringstid under olika delar av året och att för arbetet sålunda med fördel kan utnyttjas personer, som på grund av sina familjeförhållanden icke kunna binda sig vid en dagligt fixerad tjänstgöringstid. Härtill kommer att det i vissa fall kan visa sig erforderligt att tidvis fördela arbetsuppgifterna och sålunda även ersättningen på flera händer. Mot bakgrunden av det anförda förordar kommittén, att tjänsterna även i fortsättningen endast bliva förenade med arvoden.

Vad sedan angår principerna för arvoderingen måste omfattningen av tjänstgöringen först bestämmas. Efter ingående överväganden har kommittén stannat för att föreslå, att denna sättes i relation till inom respektive försvarsområde redovisad kvinnlig krigstjänstpersonal i enlighet med nedanstående uppställningar:

Antal befattningar för kvinnlig krigstjänstpersonal inom försvarsområde	Antal effektiva tjänstgöringstimmar per år
1—500	700
501—650	800
651—900	900
901—1 200	1 000
1 201—1 600	1 100
1 601—2 000	1 200
2 001—2 400	1 300
2 401—2 800	1 400
2 801—3 200	1 500
3 201—3 600	1 600
osv.	osv.

I anslutning till det framförda förslaget synes det kommittén skäligt, att arvodena beräknas med utgångspunkt från lönen i 11 löneklassen, ortsgrupp 4, å löneplan 1. Om man härvid utgår ifrån att en dylik befattningshavare med kontorsarbete har en effektiv årlig tjänstgöring av 1 800 timmar, sedan

semester m. m. fråndragits, skulle med denna beräkningsgrund arvodet per tjänstgöringstimme bliva något över tre kronor. Efter lämpliga avrundningar föreslår därför kommittén följande arvoden:

Antal befattningar för kvinnlig krigstjänstpersonal inom försvarsområde	Antal effektiva tjänstgöringstimmar per år	Årsarvoden i kronor
1—500	700	2 300
501—650	800	2 600
651—900	900	2 900
901—1 200	1 000	3 200
1 201—1 600	1 100	3 500
1 601—2 000	1 200	3 800
2 001—2 400	1 300	4 100
2 401—2 800	1 400	4 400
2 801—3 200	1 500	4 700
3 201—3 600	1 600	5 000
osv.	osv.	osv.

Kommittén har valt formen att beräkna ersättningen efter det effektiva antalet tjänstgöringstimmar. Detta innebär givetvis, att gottgörelse för semester ingår i arvodet. Tjänstgöringen bör som tidigare framhållits — efter förhållandena i varje särskilt försvarsområde — kunna fördelas olika och ojämnt på året. Någon detaljredovisning av antal tjänstgöringstimmar bör givetvis icke göras utan synes kontrollen endast behöva inriktas på att fastställa, att i stort det antal arbetstimmar erhållas, för vilket arvodet är avsett.

På grundval av föreliggande uppgifter rörande behovet av kvinnlig krigstjänstpersonal och med utgångspunkt från principerna för arvoderingen har kommitténs förslag kostnadsberäknats till 100 400 kronor. Härvid har kommittén utgått ifrån att hälften av behovet av A-lottor i luftförvarstjänst skall rekryteras med frivillig krigstjänstpersonal. Vidare har hänsyn tagits till de särskilda förhållanden, som råda i försvarsområdena inom VI. militärområdet samt del av II. militärområdet (fo nr 22) på grund av områdenas stora utsträckning och den glesa bebyggelsen. Nämnda områden ha därför hänförs till närmast högre arvodesgrupp än den, de rätteligen skulle ha tillhört.

Kommittén är medveten om att krigsplanlägningsarbetet av skilda orsaker kan ha framförts olika långt inom olika delar av landet och att vissa eftersläpningar kunna förekomma, liksom att arbetsuppgifterna för här berörd arvodespersonal kunna komma att temperärt öka inom vissa områden. För att skapa möjligheter att smidigt anpassa resurserna efter behoven och att undanröja här återgivna olägenheter synes ett icke alltför ringa belopp böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att utgå som förstärkning inom områden, där så befinnes erforderligt. Detta belopp beräknar kommittén till 19 600 kronor. De totala utgifterna för här avsett ändamål belöpa sig alltså till 120 000 kronor.

Även om de av kommittén i det föregående angivna grunderna i regel

böra tillämpas vid beräkningen av arvodenas storlek, synes det böra vara Kungl. Maj:t obetaget att efter förslag av frivilligledningen kunna frångå den fördelning, som skulle bliva resultatet av en strikt tillämpning av ersättningsgrunderna.

För här redovisade utgiftsändamål utgår för närvarande ett belopp av 75 500 kronor. Det bör härvid bemärkas, att några medel icke nu utgå för det planlägningsarbete, som måste utföras för det betydande antal krigstjänstpersonal, som skall tilldelas luftbevakningen. Samma är förhållandet inom andra delar av krigsmakten. Kommittén har vid sina beräkningar kommit till en total ökning av nämnda personal av omkring en tredjedel. Mot bakgrunden av denna personalstegring skulle ett anslag av omkring 100 000 kronor redan nu vara motiverat. Härtill måste läggas ett belopp av omkring 20 000 kronor, som enligt kommitténs uppfattning är oundgängligen erforderligt för att medgiva dels en av erfarenheterna visad önskvärd effektivisering av planlägningsarbetet, dels ock en likaledes önskvärd utjämning av arvodesbeloppen.

Kommittén föreslår i förevarande hänseende,

att arbetsuppgifterna för de i försvarsgrensstaberna för närvarande anställda personalassistenterna i lönegrad Ce 19 vidgas att omfatta beredning av ärenden rörande all kvinnlig krigstjänstpersonal;

att en befattning med motsvarande arbetsuppgifter och i samma löneställning inrättas i frivilligledningen;

att handläggning av ärenden rörande all kvinnlig krigstjänstpersonal i den lägsta stabsinstansen sker för de tre försvarsgrenarna i försvarsområdestaben och att därvid samma befattningshavare bereder ärenden rörande samtliga försvarsgrenars personal; samt

att antalet sådana befattningshavare och arvodet till dessa beräknas på sätt kommittén ovan angivit.

KAP. X. FRIVILLIGT UTBILDAD PERSONALS STÄLLNING I FRED OCH KRIG M. M.

A. Principiella synpunkter.

Det nutida krigets totala karaktär ställer krav på försvarsförberedelser inom stora delar av samhällslivet. De uppgifter, som måste lösas, äro av mycket skiftande natur och i hög grad personalkrävande. För ett litet folk som vårt är det därför av särskild vikt dels att avvägningen mellan olika uppgifter sker på ett för hela totalförsvaret ändamålsenligt sätt, dels att varje individ beredes möjlighet att verka, där han eller hon kan göra bästa möjliga insats. Särskilt gäller detta den personal, som genom frivilligt åtagande förbinder sig att stå till försvarets förfogande i krig och som i fred undergår utbildning härför. Den frivilliga försvarsverksamheten är förgrenad på ett flertal organisationer, var och en med sin speciella uppgift. Även dessa uppgifter äro mycket olikartade och ställa olika krav på den deltagande personalen. För att underlätta verksamheten i såväl fred som krig är det av stor betydelse att de bestämmelser, som reglera personalens ställning, dess rättigheter och skyldigheter, äro så utformade att de främja frivillig rekrytering och utbildning och göra rättvisa åt de frivilliga insatserna.

Ur både myndigheternas och den enskildes synpunkt är det vidare önskvärt, att bestämmelserna äro enkla och entydiga och att möjligast likartade regler tillämpas inom alla delar av försvaret. Så är för närvarande icke fallet. Nu gällande bestämmelser ha tillkommit vid olika tidpunkter, ofta för att tillgodose ett tillfälligt behov, och förete därför avsevärda olikheter och motsättningar. För stora kategorier personal saknas helt bestämmelser av denna art.

Vid kommitténs undersökningar inom detta område visade det sig snart, att problemställningarna icke kunde begränsas till att omfatta endast den frivilligt rekryterade och utbildade personalen. För att vinna erforderlig klarhet och konsekvens var det nödvändigt att vidga undersökningen till att omfatta all den personal, som vid krig tages i anspråk för totalförsvarets räkning.

Det första problem, som därvid gör sig gällande, är hur totalförsvarets behov av personal skall kunna tillgodoses. Utgångspunkten måste därvid vara, att försvarets behov — sedan behörig avvägning skett med andra samhälleliga uppgifter — måste säkerställas. Det karakteristiska för försvarets uppgifter i krig är, att verksamheten måste vara grundligt förberedd redan under fredstid; det går icke att i detta avseende lita till improvisation eller

slump. Ur denna synpunkt är det önskvärt, att all den personal, som vid krig avses ingå i försvaret, redan i fred kan placeras i bestämd uppgift och meddelas härför erforderlig utbildning. Denna princip tillämpas sedan länge i det militära försvaret men har ännu ej i nödig omfattning kommit att tillämpas inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret. Nu gällande bestämmelser giva emellertid icke, främst i fråga om det ekonomiska försvaret, den säkerhet som är erforderlig för att personalen verkligen skall stå till förfogande vid krig eller att den är tillräckligt förberedd för avsedda uppgifter. Enligt kommitténs uppfattning är detta en allvarlig brist, som bör undanröjas. Vid sidan av värnpliktslag, civilförsvarslag och frivilligt åtagande av bindande art, exempelvis för krigsmaktens A-personal, synes det därför önskvärt att andra vägar öppnas, vilka möjliggöra att viss personal tvångsvis uttages för försvarets räkning i krig samt krigsplaceras redan i fred. I detta sammanhang vill kommittén erinra om att den i kap. IV föreslagit, att sådana möjligheter skapas genom lagstiftning att luftbevakningens personalbehov säkerställas genom att civilförsvarspliktiga tagas i anspråk. Kommittén fann i samband med denna fråga skäl då icke föreligga att tillgripa en sådan åtgärd inom andra områden av försvaret. Kommittén vill emellertid peka på de möjligheter som otvivelaktigt föreligga att genom en vidgning i användningen av civilförsvarspliktiga undanröja vissa av de ovan påtalade olägenheterna. Om en lagstiftning med denna begränsade räckvidd icke skulle bedömas utgöra en tillräcklig garanti för att full effekt skulle utvinnas, böra enligt kommitténs uppfattning lagstiftningsåtgärder med mera långtgående konsekvenser övervägas. Kommittén tänker därvid närmast på en krigstjänstgöringslag men anser sig icke böra föreslå en sådan lösning, enär här ifrågavarande problemkomplex till övervägande delen icke ligger inom kommitténs kompetensområde, som endast berör den frivilligt utbildade personalens ställning. Frågan synes kommittén otvivelaktigt av sådan vikt att den bör göras till föremål för särskilda överväganden.

Oberoende av krigets (beredskapens) karaktär kommer inom såväl det militära försvaret som civilförsvaret och det ekonomiska försvaret viss personal att befinna sig i ständigt tjänstgöring, medan andra endast tillfälligt behöva tagas i anspråk.

Vad först angår den under längre tid heltidstjänstgörande personalen, så är den inom de tre delarna av totalförsvaret till viss del fast anställd redan i fred och övergången till krig (beredskapstillstånd) innebär i princip ingen större förändring i dess arbetsuppgifter och ställning. Helt annorlunda ställer det sig emellertid för övrig heltidstjänstgörande personal, den personal, som vid krig (beredskapstillstånd) på grund av värnpliktslag, civilförsvarslag, eget åtagande (kontrakt i en eller annan form) eller på grund av särskild lagstiftning måste lämna sin normala sysselsättning för att stå till försvarets förfogande. För denna personal uppstår en rad problem, av vilka familjeförsörjningen torde vara det allvarligaste. Eftersom det i princip icke föreligger någon skillnad mellan de tre delarna av totalförsvaret i förevarande avseende,

är problemet likartat för alla. Det synes därför ändamålsenligt, att lösningen tager sikte på enhetliga regler, vilka böra tillämpas inom totalförsvaret.

Nu gällande bestämmelser äro icke tillfredsställande i detta avseende. Inom det militära försvaret gäller krigsavlöningsreglementet och krigsfamiljebidragsförordningen, inom civilförsvaret avlöningsreglementet för personal i det allmänna civilförsvaret, som är konstruerat på ett helt annat sätt, och för det ekonomiska försvaret saknas reglerande bestämmelser. Enligt kommitténs mening bör lösningen sökas i ett moderniserat krigsavlöningsreglemente att tillämpas inom totalförsvaret. Problemet är emellertid ytterst komplicerat, icke minst genom dess stora ekonomiska räckvidd. Ur personalens synpunkt är det dock nödvändigt med en enhetlig och fullständig lösning, som giver erforderlig trygghet för individen och av denna beroende familjemedlemmar. Denna synpunkt gör sig givetvis gällande även i fråga om den personal, som frivilligt ställer sig till förfogande.

Vad sedan angår den personal, som endast tillfälligt tages i anspråk, så äro förhållandena väsentligt enklare. Av vikt är dock, att bestämmelserna givas lika tillämpning inom alla delar av totalförsvaret. Vad beträffar de ekonomiska förmånerna för denna personalkategori, så kunna redan befintliga regler i stort tillämpas även i fortsättningen, d. v. s. hemvärnskungörelsen och avlöningsreglementet för civilförsvaret. I detta sammanhang bör övervägas att innesluta även dessa ekonomiska bestämmelser i ett moderniserat krigsavlöningsreglemente.

Det militära krigsavlöningsreglementet är uppbyggt med de militära tjänstegraderna som utgångspunkt. Motsvarighet härtill finnes icke inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret. Vidare är den militära organisationen i krig fast reglerad genom ett fullt genomfört system av detaljerade mobiliseringsplaner (-tabeller). Såväl myndigheterna som den enskilde ha därför en fast grund att stå på vid beräkning av kostnader m. m. respektive vid val av uppgift (placering), där sådant kan ifrågakomma. Systemet giver därtill redan i fred möjlighet att rekrytera, utbilda och krigsplacera just för de behov, som förutses i krig.

Särskilt dessa senast angivna synpunkter göra sig emellertid gällande även inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret. Det vore otvivelaktigt av mycket stort värde, om även inom dessa områden förberedelsearbetet i fred kunde drivas lika långt som inom det militära försvaret. Endast då kan man vara någorlunda säker på att organisationen skulle komma att fungera vid ett krigsutbrott och att »rätt man» kommer på »rätt plats». Vidare skulle rekrytering och utbildning, icke minst inom den frivilliga försvarsverksamheten, få en helt annan stadga och kunna byggas på i detalj kända brister och behov.

Fortsättningsvis vill kommittén något beröra ett spörsmål, som hittills gjort sig gällande endast inom det militära försvaret men som efterhand torde komma att framträda även inom totalförsvaret i övrigt. Det gäller placering i tjänsteklass av den personal, som vid krig tages i anspråk på annat sätt än

genom värnpliktslagen. Problemet berör i särskilt hög grad den frivilliga försvarsverksamheten. En jämförande granskning av nu gällande bestämmelser (förordnandeföreskrifter, konstitueringsföreskrifter, tjänsteförteckningar m. fl.) giver vid handen att stora ojämnheter och oklarheter förefinnas. Sålunda tillämpas i vissa avseenden olika värderingar inom de tre försvarsgrenarna. Ur personalens synpunkt är det av stor vikt, att enkla, rättvisa och likartade normer gälla på detta område, oberoende av den plats inom totalförsvaret, där tjänstgöringen äger rum. Denna fråga bör upptagas till behandling i anslutning till den ovan förordade översynen av krigsavlöningsreglementet. Här bör ytterligare påpekas två principer, som därvid böra beaktas. Den ena är, att förordnanden (konstitueringar o. s. v.) i fred icke böra meddelas till annan personal eller i annan ordning än som direkt gagnar totalförsvarets verksamhet redan i fred, såsom t. ex. i fråga om det militära försvarets värnpliktiga befälspersonal för att stimulera till deltagande i frivillig utbildning. För övrig personal bör ianspråktagande ske allenast med krigsplacering. Den andra är att varken manlig personal utanför det militära försvaret eller någon kvinnlig personal över huvud taget bör benämnas med militära tjänstetitlar utan endast genom angivande av befattning i krigsorganisationen eller enligt samma princip som tillämpas inom hemvärdet. Sålunda strider föreningen svenska röda korsets nuvarande militära gradering i fredstid av rödakorskårernas personal mot båda dessa principer.

Den frivilliga personalens ställning i såväl fred som krig är för närvarande i flera avseenden oklar, vilket torde ha framgått av det ovan sagda. Gällande bestämmelser lämna vidare i vissa avseenden rum för allvarliga invändningar. Det torde emellertid icke vara möjligt eller ens lämpligt att söka komma till rätta med dessa brister, innan de stora problem, som antytts ovan, funnit sin lösning. Att söka lösa dem enbart för den frivilliga personalen bedömer kommittén varken lämpligt eller möjligt. Kommittén har därför funnit sig böra begränsa sina undersökningar och förslag på detta område till de här framlagda synpunkterna och förutsätter, att dessa för totalförsvarets effektivitet i såväl krig som fred ytterst betydelsefulla problem så snart som möjligt göras till föremål för särskilda överbäganden. Icke minst med hänsyn till den frivilliga försvarsverksamheten är det av vikt, att klarhet snarast skapas i fråga om personalens ställning och att fastare grund än för närvarande utformas för rekrytering, utbildning och krigsplacering.

Ytterligare synpunkter på hithörande problem ha sammanförts i bifogade »PM angående frivilligt utbildad personals ställning i fred och krig» (bilaga 3).

B. Bibehållande av löneförmåner för statstjänstemän under ledighet för frivillig befälsutbildning m. m.

Bestämmelser rörande statstjänstemäns löneförmåner under ledighet för militärtjänstgöring återfinnas i 28 § statens allmänna avlöningsreglemente (Saar). Om man bortser från tjänstgöring, som fullgöres under tid, då krigsavlöningsreglementet tillämpas, varvid förmånerna regleras enligt av Kungl.

Må:it givna bestämmelser, utgår under fredsmässig värnpliktstjänstgöring, som fullgöres det år den värnpliktige fyller 23 år eller därefter, lön med B-avdrag för tjänsteman tillhörande avdragsgrupp 3. Vid frivillig beforderings- eller repetitionskurs eller med sådan kurs jämställd annan kurs eller övning, vilken erfordras för vinnande eller bibehållande av viss tjänstegrad såsom värnpliktigt befäl, utgår lön med B-avdrag högst 32 dagar av ett och samma kalenderår för tjänsteman tillhörande grupp 2 och 3.

Vid tjänstgöring såsom eller utbildning till lotta utgår lön med B-avdrag högst 14 dagar av ett och samma kalenderår för tjänsteman tillhörande grupp 2 och 3.

Enligt 16 § tillägsbestämmelserna till Saar skall tjänsteman, oavsett vilken avdragsgrupp han tillhör, äga åtnjuta lön med B-avdrag under tjänstledighet för deltagande i hemvärnsövning, hemvärnskurs eller sammanträde med hemvärnets representations- eller verkställande organ samt oavkortad lön under tjänstledighet för deltagande i driftvärnskurs eller sammanträde med driftvärnets representations- eller verkställande organ, vad beträffar hemvärnsövning eller hemvärnskurs sammanlagt högst 14 dagar av ett och samma kalenderår samt i fråga om driftvärnskurs högst samma antal dagar för kalenderår.

Vidare finnas vissa regler rörande löneförmåner vid tjänstgöring, som åligger anställningshavare i reserven, beställningshavare å reservstat, å övergångsstat samt officer i väg- och vattenbyggnadskåren.

Uteslutna från möjligheten att få bibehålla del av lönen äro dels krigsfrivilliga under repetitionsutbildning, dels ock icke värnpliktiga medlemmar av annan frivillig försvarsorganisation än lottaorganisationen under utbildning eller tjänstgöring.

Till sistnämnda kategori kunna hänföras manliga icke värnpliktiga medlemmar av frivilliga automobilkåren och frivilliga motorcykelkåren samt föreningen svenska röda korset ävensom kvinnliga medlemmar av Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund, föreningen svenska blå stjärnan och föreningen svenska röda korset.

De för värnpliktiga meddelade bestämmelserna innebära, att del av lönen endast får bibehållas under sådan tjänstgöring (kurs, övning), som är obligatorisk för vinnande (bibehållande) av förordnande såsom värnpliktigt befäl. Tidsbegränsningen 32 dagar per kalenderår medgiver, att för befordran till fanjunkare eller kaptän erfordrerlig tjänstgöring om 30 dagar kan fullgöras utan större inkomstminskning.

Medgivandet för lottor att få bibehålla ovan nämnda löneförmåner innebär ingen annan begränsning beträffande tjänstgöringens art än i fråga om tiden — 14 dagar per år. Något villkor att utbildningen eller tjänstgöringen skall vara nödvändig för vinnande eller bibehållande av kompetens för krigsbefattning är sålunda icke förknippat med medgivandet.

Kommittén vill för sin del anföra följande.

Då en krigsfrivillig för att bibehålla befälsförordnande måste underkasta sig repetitionsutbildning i samma utsträckning som värnpliktig personal, synas de för sistnämnda kategori givna bestämmelserna böra utsträckas att även gälla sådan frivillig repetitionsutbildning, som erfordras för bibehållande av viss tjänstegrad såsom krigsfrivilligt befäl. Samma bestämmelser synas böra gälla vid den kompletterande befodringsutbildning, som undantagsvis kan komma att genomgås av krigsfrivilligt befäl.

Beträffande den för lottor gällande föreskriften om rätt att bibehålla vissa löneförmåner må erinras, att denna bestämmelse icke fanns intagen i det förslag till statens allmänna avlöningsreglemente, som avgavs av 1945 års lönekommitté i dess betänkande den 11 mars 1947 (SOU 1947: 23). Bestämmelsen torde ha tillkommit efter ett av allmänna lönenämnden i dess remissyttrande över lönekommitténs betänkande framlagt förslag, att medlem i lottakår borde jämföras med hemvärnsman beträffande rätt till lön med B-avdrag under övning eller kurs. Härigenom komma statsanställda lottor att bli mera gynnade än statsanställda kvinnliga medlemmar av andra frivilliga försvarsorganisationer. Enligt de genom arméorder den 11 november 1949, nr 889, (TLD s. 453) fastställda bestämmelserna för antagning, krigsplacering m. m. vid armén av personal ur vissa frivilliga försvarsorganisationer tages vid krigsorganisering av armén eller del av armén personal tillhörande riksförbundet Sveriges lottakårer, Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund, föreningen svenska blå stjärnan och föreningen svenska röda korset i anspråk för krigstjänstgöring. Detta sker dels genom krigsplacering i befattningar, som enligt mobiliseringstabellerna äro avsedda att bestridas av personal ur någon av nämnda organisationer (A-personal), dels genom att personal ställs till militär myndighets förfogande för mera tillfällig tjänstgöring i befattningar, som icke äro upptagna i mobiliseringstabellerna (B-personal). Någon åtskillnad göres sålunda icke mellan lottor och medlemmar av övriga här berörda organisationer. Motsvarande bestämmelser gälla inom marinen och avses komma att utfärdas för flygvapnet.

Då personal ur de nämnda organisationerna tages i anspråk under likartade betingelser synas skäl tala för att den i 28 § A: I under 3 e) intagna bestämmelsen utvidgas att omfatta jämväl kvinnliga medlemmar av frivilliga bilorganisationen, föreningen svenska blå stjärnan och föreningen svenska röda korset.

De nu gällande bestämmelserna inskränka emellertid icke möjligheten att åtnjuta lön med B-avdrag till viss mera betydelsefull tjänstgöring utan gälla generellt för all slags tjänstgöring såsom lotta under 14 dagar per år. Härigenom synes denna kategori gynnad i jämförelse med t. ex. värnpliktiga. Något skäl att utsträcka rätten till B-avdrag för sistnämnda kategori till att omfatta även annan tjänstgöring än sådan som är villkor för vinnande eller bibehållande av befälsförordnande synes dock icke föreligga. I konsekvens härmed torde medgivandet för lottor och därmed jämförad personal böra

begränsas att avse antingen utbildning för vinnande (bibehållande) av kompetens för viss i mobiliseringstabell (motsvarande) ingående befattning, vilken vederbörande förklarar sig villig att bestrida under beredskapstillstånd och vid krig, eller sådan tjänstgöring, som vederbörande statliga myndighet prövat vara påkallad för genomförandet av vissa övningar. Det kan nämligen icke vara befogat att medgiva bibehållande av löneförmåner annat än i de fall, där det kan anses vara ett direkt statsintresse att vederbörande undergår utbildning eller deltagar i övning.

Föreskrifterna i statens allmänna avlöningsreglemente ha under dess giltighetstid i allt större utsträckning fått tjäna som förebild för avlöningsbestämmelser för såväl befattningshavare hos landsting och kommuner som i enskild tjänst. Det finnes därför anledning förmoda, att ändrade bestämmelser i förberörda avseende för statens tjänstemän skulle kunna komma att vinna efterföljd inom vidare kretsar. Att bringa denna fråga till en gynnsam lösning blir en viktig uppgift för frivilligledningen.

Kommittén får i förevarande avseende föreslå,

att de i 28 § Saar intagna bestämmelserna om rätt till B-avdrag för viss militärtjänstgöring göras tillämpliga på statsanställda medlemmar av samtliga frivilliga försvarsorganisationer under sådan utbildning och tjänstgöring, som i det föregående angivits; samt

att frivilligledningen ålägges verka för att motsvarande bestämmelser vinna tillämpning å befattningshavare i landstings-, kommunal- och enskild tjänst.

C. Kompensation under obligatorisk utbildning för frivilligt genomgången utbildning.

I skrivelse den 5 november 1948 till kommittén har rikshemvärnschefen — under hänvisning till ett av 1948 års rikshemvårnsting gjort uttalande rörande kompensation i värnpliktstjänstgöringen för i hemvärdnet fullgjord tjänst och under framhållande av frågans betydelse för rekryteringen till hemvärdnet — hemställt, att kommittén ville upptaga spörsmålet till behandling.

Frågan om kompensation genom avkortning av den ordinarie utbildningstiden för vissa värnpliktiga har varit föremål för behandling vid åtskilliga tillfällen. Sålunda föreskrevs genom kungörelse den 11 augusti 1863, att vissa beväringsskyldiga, som voro aktiva medlemmar av frivillig skarpskytteförening och deltagit i vissa övningar, kunde befrias från deltagande i första årets vapenövning med den allmänna beväringen.

Vid 1885 års riksdag antogs en ny härordning och därvid bortföll tidigare gällande befrielse för vissa värnpliktiga att fullgöra all tjänstgöring. Varken i 1901, 1914 eller 1925 års härordningar funnos intagna några bestämmelser om avkortning av tjänstgöringstiden för skyttar och idrottsmän, ehuru frågan härom under årens lopp varit föremål för riksdagens behandling efter därom motionsvis framställda yrkanden.

I 36 § 1 mom. 3) stycket i 1936 års värnpliktigslag däremot föreskrevs, att

värnpliktig, som, på sätt Konungen närmare förordnade, styrkte sig vara i besittning av viss befäls- eller specialutbildning, kunde, därest han så önskade, befrias från deltagande i de i lagen angivna landstörmsrepetitions- och landstörmsbefälsövningarna. Denna föreskrift upphävdes genom 1941 års värnpliktslag, vari någon bestämmelse om avkortning av den ordinarie utbildningstiden icke intagits.

Sedermera ha från åtskilliga håll framförts skilda förslag i syfte att kompensera vissa värnpliktiga för tjänstgöring i hemvärn och deltagande i frivillig utbildning. Sålunda ha förslag i sådan riktning framlagts av bl. a. 1945 års försvarskommitté beträffande vissa vid hemvärdet m. fl. krigsplacerade värnpliktiga, av en inom arméledningen tillsatt kommitté för utredning rörande de värnpliktigas utbildningstid i fråga om viss utbildning inom hemvärdet, centralförbundet för befälsutbildning m. fl. samt av svenska landsbygdens ungdomsförbund i en den 2 september 1949 dagtecknad till kommittén för frivilligt försvarsarbete ställd skrivelse.

Värnpliktig personal kan sålunda enligt nu gällande bestämmelser icke erhålla kompensation för genomgången utbildning i de frivilliga försvarsorganisationerna genom avkortning av den lagstadgade utbildningstiden (tjänstgöringstiden). Den kompensation i form av extra ledighet för under första tjänstgöringen visat intresse och väl tillgodogjord utbildning, som försöksvis tillämpats under utbildningsåren 1947—1950 vid vissa förband inom armén, är icke att hänföra till sådan kompensation, som här avses.

Beträffande personalen i försvarsgrenarnas reserver må enligt 10 § 4 mom. reservbefälskungörelsen för armén den 19 november 1943 (nr 815) deltagande i för ändamålet anordnad frivillig befälsutbildning i enlighet med de närmare föreskrifter, som i kommandoväg utfärdas, kunna tillgodoräknas som fullgjord befälskurs (13 dagar). I generalorder den 1 december 1944, nr 1601, har föreskrivits, att såsom fullgjord befälskurs jämlikt nyssberörda stadgande må efter chefs för vederbörlig reserv närmare prövning tillgodoräknas genomgången repetitionskurs, anordnad enligt för den frivilliga befälsutbildningen gällande bestämmelser, eller så stor del av befodringskurs, som motsvarar dylik repetitionskurs.

Jämväl i reservbefälskungörelsen för marinen den 19 november 1943 (nr 816) återfinnes i 10 § 4 mom. föreskrift av enahanda lydelse som förenämnda i reservbefälskungörelsen för armén intagna. Några i kommandoväg utfärdade föreskrifter i anslutning härtill ha dock icke utfärdats. I reservbefälskungörelsen för flygvapnet den 19 november 1943 (nr 817) finnes däremot icke någon bestämmelse av här avsedd innebörd.

Beträffande den reservpersonal, som är underkastad äldre bestämmelser än 1943 års reservbefälskungörelser, föreskrives i 18 § 3 mom. förordningen den 23 september 1927 (nr 364) angående befäl och civilmilitär personal i arméns reserver, sådant författningsrummet lyder enligt förordningen den 19 november 1937 (nr 893), att om och i vad mån deltagande i frivillig befälskurs må tillgodoräknas såsom fullgjord befälsövning (10 dagar) bestämmas i kom-

mandoväg. I anslutning härtill har genom generalorder den 1 december 1937, nr 2632, föreskrivits, att befrielse från befälsövning må, enligt av chefen för armén utfärdade närmare bestämmelser rörande utbildningens omfattning, fordringar m. m., av regementschef medgivnas den, som styrker sig ha under vederbörligt utbildningsår deltagit i viss frivillig kurs eller genomgått sådan av Sveriges landstormsföreningars centralförbund eller till det samma anslutet landstormsförbund anordnad landstormsofficerskurs, som kan anses motsvara dylik frivillig kurs.

Kommittén vill för sin del anlägga följande synpunkter på här berörda fråga.

En kompensation i form av förkortad värnpliktstjänstgöring för vissa värnpliktiga skulle medföra stora olägenheter. Redan svårigheterna att fastställa kompensationens storlek inom de olika »utbildningslinjerna» torde vara avsevärda. Läggas därtill de utbildningsorganisatoriska olägenheterna, bliva betänkligheterna mot införandet av ett sådant system allvarliga. De alltmer ökade kraven på en effektivisering av utbildningen kunna ej heller förenas med ett kompensationssystem av här berört slag. Redan från första utbildningsdagen måste utbildningen organiseras så, att allt tillgängligt befäl, all utbildningsmateriel m. m. kan disponeras på mest ändamålsenliga sätt. Inryckning av smärre kontingenter då och då förrycker därför utbildningen och åstadkommer ett sämre utbildningsresultat.

Kommittén vill icke bortse från att anslutning såväl till de frivilliga försvarsorganisationerna som hemvärdet skulle kunna stimuleras, om kompensation i form av senare inryckning till första tjänstgöringen kunde erhållas. Svårigheterna att inpassa denna kompensation i den militära utbildningsorganisationen synas emellertid kommittén så stora, att kommittén icke anser sig kunna framlägga något förslag till här berörd kompensation.

Kommittén vill i detta sammanhang erinra om att frågan varit föremål för ingående överväganden av 1948 års värnpliktskommitté, som i sitt betänkande med utredning i vissa värnpliktsfrågor (SOU 1949: 46) icke ansåg sig kunna förorda ett kompensationssystem vid de krigsförbandsvisa repetitionsövningarna. Kommittén delar denna uppfattning och vill därför icke framlägga något generellt förslag i denna riktning.

Skäl synas kommittén emellertid föreligga att vid hemvärdet krigsplacerade hemvärnsmän — även som ett led i propagandan för ökad anslutning till hemvärdet — befrias från sista repetitionsövningen genom att i stället fullgöra viss mot densamma svarande tjänstgöring inom hemvärdet.

I fråga om befrielse från befälskurs (befälsövning) för viss reserven tillhörande personal hänvisas till vad därom anföres under kap. XV A: III.

Frågan om kompensation för civilförsvarspliktiga för frivilligt genomgången civilförsvarsutbildning förutsätter kommittén kommer att behandlas av den inom civilförsvarsstyrelsen pågående utredningen rörande civilförsvarsutbildningens omfattning m. m.

KAP. XI. ERSÄTTNINGAR M. M. TILL INSTRUKTÖRER OCH ELEVER

1. Allmänna synpunkter.

Ersättningarna till i frivilligt försvarsarbete deltagande instruktörer och elever liksom också statens bidrag till verksamheten äro för närvarande icke bestämda efter enhetliga grunder. Som förutsattes i direktiven är en av kommitténs uppgifter att i möjligaste mån söka åstadkomma en samordning av hithörande bestämmelser och en rättvis avvägning av statens andel i kostnaderna för det frivilliga försvaret. I överensstämmelse härmed komma hithörande frågor att upptagas till behandling ur totalförsvarets synvinkel. Redan nu vill kommittén förutskicka, att de största svårigheterna härvid möta i samband med den enligt kommitténs uppfattning ofrånkomliga samordningen av civilförsvaret med totalförsvaret i övrigt, enär inom civilförsvaret nu tillämpas avsevärt förmånligare ersättningsgrunder än på andra håll. Vad de frivilliga försvarsorganisationerna angår, så intager det frivilliga skyttet en särställning, främst beroende på att skytterörelsen arbetar under delvis andra former och i viss utsträckning löser sina uppgifter på annat sätt än övriga organisationer. Detta har gjort, att statsmakterna kommit att understödja skytterörelsen enligt särskilda från de övriga försvarsorganisationerna avvikande normer. Då kommittén icke avser att i princip förorda någon omläggning av denna del av statsbidragsgivningen, utgår kommittén ifrån, att de förslag, som komma att framläggas i detta kapitel och kap. XII—XIV, icke skola tillämpas för skytterörelsens vidkommande. Formerna för statens understödjande av skytterörelsen komma i stället att avhandlas för sig i det särskilda avsnittet om skyttet (kap. XV).

Vad slutligen angår frågan om förmånerna till personal vilken för egen utbildning tjänstgör vid truppförbund (motsvarande) eller militär stab hänvisas till vad därom anföres i kap. XII.

2. Ersättningar m. m. till instruktörer.

Som i det föregående antytts har kommittén enligt sina direktiv att bland annat framlägga förslag till ett förenhetligande av *instruktörsarvodet* vid allt frivilligt försvarsarbete. En granskning av nu utgående instruktörsarvodet vid utbildning inom hemvärdet — vars utbildning måste anses vara obligatorisk — frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. fl. organisationer visar, att de inom civilförsvaret och riksluftskyddsförbundet tillämpade arvoden väsentligt överstiga dem, som utgå inom övriga frivilliga för-

svarsorganisationer. Sammanställning över här avsedda arvoden har gjorts i tabell å s. 137. Utöver de i tabellen angivna arvoden kan till sådan instruktör inom civilförsvaret, som samtidigt är kursledare, utgå ett särskilt kursledararvode av högst 25 kronor för dag. Vidare kunna under vissa förhållanden kursledare vid fritidsutbildning för värnpliktigt befäl tillerkännas planlägningsarvoden med högst 10 kronor per gång, vilka kostnader helt bestridas av centralförbundets för befälsutbildning egna medel. Likaså kunna till instruktörer inom hemvärdet av enskilda medel utgå kursledararvoden.

Det sagda må belysas med några exempel. En kapten, som är instruktör vid en under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning anordnad frivillig kaptenskurs, erhåller för 2 timmars lektioner ett arvode av 10 kronor, under det att en instruktör inom civilförsvaret för en likvärdig prestation vid befälsutbildning kan erhålla 24 kronor i arvode. En eftermiddagsövning om 4 timmar ersättes inom de frivilliga organisationerna och hemvärdet med högst 10 kronor, medan motsvarande ersättning inom civilförsvaret kan uppgå till 48 kronor. För en veckoslutskurs över lördag—söndag om c:a 10 timmar åtnjuter den inom centralförbundet för befälsutbildning verksamme kaptenen ett arvode av 25 kronor jämte eventuellt planlägningsarvode av 10 kronor. En civilförvarsinstruktör, som samtidigt är kursledare, kan för en motsvarande kurs inom civilförsvaret uppbära ett arvode av 120 kronor jämte eventuellt kursledararvode av 50 kronor.

Det förhållandet att instruktörer vid civilförvarsutbildning — obligatorisk eller frivillig — erhålla högre arvoden än de, som tjänstgöra såsom instruktörer inom annan försvarsverksamhet av frivillig natur och hemvärdet, har medfört icke önskvärd konkurrens om dugliga instruktörer. Dessa fullgöra sin instruktörstjänst efter frivilligt åtagande, oavsett om utbildningen för eleverna är obligatorisk eller frivillig.

Den klyfta, som sålunda uppstått i arvoderingen mellan civilförsvarets instruktörer, å ena sidan, och övriga här berörda grupper, å den andra, måste på ena eller andra sättet överbryggas, om icke de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärdet skola ställas inför utsikten att icke tillfredsställande kunna lösa sina utbildningsproblem på grund av brist på lämpliga instruktörer. I diskussionen kring detta spörsmål har i vissa fall hävdats, att den obligatoriska civilförvarsutbildningen vore av större vikt än den frivilliga försvarsutbildningen, varför staten under alla förhållanden måste tillse, att tillgång inom civilförsvaret på kunniga och villiga instruktörer icke saknas.

Även om man har den principiella inställningen, att den obligatoriska utbildningen inom civilförsvaret för närvarande måste givas ett försteg framför den frivilliga utbildningen inom totalförsvaret, kan det enligt kommitténs bestämda uppfattning icke betraktas som rimligt, att den stimulansfaktor, som till äventyrs är nödvändig för civilförvarsutbildningen, tillföres civilförsvaret i den formen, att instruktörsarvodena där hållas på en högre nivå än inom det frivilliga försvaret, enär verksamheten i fråga inom de olika verksamhetsgrenarna i huvudsak måste anses likvärdig såväl i vad avser arbetsprestation som krav på instruktörernas kompetens.

Sammanställning öfver instruktörsarvodena.

Organisation	Fritidsutbildning				Lägerkurs			A n m.
	Kvälls- lektion (1—2 tim) per tim	E. m.- övning (3—5 tim) per övning	Helg- dags- övning (6—8 tim) per övning	Lör- dags- söndags- övning (minst 10 tim)	Plan- lägg- nings- arvode	Dag- arvode	För- månar	
Hemvärnet ..	(regoff kapten löjtn. fänrik fanj. serg. övriga..	5:—	10:—	15:—	25:—	—	14:—	Kbr ¹⁰ / ₅ 1947 (TLA 97) för hemvärnet och Cfb samt kbr ¹ / ₁₀ 1948 (TSA 195) för sjövärnsskåren. ¹ I förekommande fall utgår traktamentsersätt- ning. ² Ej föreskrivet, tillämpas dock av SLK. ³ Resor, kost och logi i förekommande fall. ⁴ 3 timmars tjänstgöring. ⁵ Engångsarvode för 14 dagars kurs; bestämes för varje särskilt till- fälle. ⁶ Beroende på ortens stor- lek. Vid centraliserad utbildning dagarvode 25 kr. + timarvode (enl. länsstyrelsens beprövande). Läkare högre arvode.
Cfb med an- slutna orga- nisationer ..		4:—	8:—	12:—	20:—	—	12:—	
Sjövärnsskåren		3:—	6:—	9:—	15:—	—	10:—	
SLK ²		—	5:—	15:—	—	50:—	—	
FMCK	ledare ..	—	5:—	15:—	—	—	—	
	biträde	—	—	5:—	—	—	—	
Friv. skytterörelsen.		—	—	—	—	—	—	
Röda korset. {	off	4:—	—	4—8 tim. 15:—	25:—	—	300:—	{inkv. förpl. resor
	uoff läkare							
Civildförsvaret								
Instruktör vid befäls- utbildning		10—12 kr. per timme ⁶		Timarvoden enligt tabellen för fri- tidsutbildning				
Bitr. instruktör vid befälsutbildning ..		5—8 kr. per timme ⁶						
Instruktör vid övrig utbildning		8 kr. per timme						
Biträdande instruktör vid övrig utbildning		5 kr. per timme						
RLSF		Enligt för civildör- svaret gällande bestämmelser		—	—	25:—	{inkv. förpl. resor	

Kommittén har icke blivit övertygad om att — därest instruktörsarvodena inom totalförsvaret hållas på en skälig nivå — en brist på instruktörer skulle behöva uppstå för civildförsvarets vidkommande. Skulle emellertid av orsaker, som kommittén icke kunnat förutse, sådana svårigheter uppstå, lärer andra utvägar böra sökas än att tillämpa specialarvoden inom civildförsvaret. Eventuellt bör i sådant fall övervägas möjligheten att heltidsanställa resande instruktörer för den obligatoriska civildförsvarsutbildningen. Det torde närmast böra ankomma på civildförsvarsstyrelsen att, sedan nya ersättningsregler blivit fastställda, följa utvecklingen. Befinnas särskilda åtgärder för civildförsvaret vara påkallade böra dessa, såsom framgår av det tidigare anförda, under inga förhållanden få sådan utformning, att olika ersättningsnormer fastställas för obligatorisk civildförsvarsutbildning och annan motsvarande försvarsutbildning.

Vidkommande härefter frågan vilka grunder som böra tillämpas torde lik-
som hittills i undantagsfall ersättning för mistade löneförmåner böra utgå.
Den normala ersättningsformen bör vara timarvode, vilket bör sättas högre,
då det gäller den i allmänhet mera krävande utbildning, som sker i form av
lektioner eller föreläsningar. För övningar, instruktioner och demonstrationer

synes ersättningen kunna hållas lägre. Några ersättningsbestämmelser för utbildning i form av övning, instruktion eller demonstration av kortare varaktighet än två timmar synas icke böra meddelas, då enligt kommitténs uppfattning anordnande av sådana kortare övningspass i regel icke kan anses vare sig ur organisatorisk eller ekonomisk synpunkt godtagbart.

Kommittén har vid sina överväganden diskuterat frågan om en differentiering av instruktörerna med hänsyn till kompetens och en anpassning av instruktörsarvodena härefter. Tänkbart vore sålunda att uppdelat instruktörerna i två kategorier, nämligen dels yrkesmän såsom civilförsvarets fast anställda personal, militär befälspersonal, sjukvårdspersonal, polispersonal, brandpersonal m. fl. vid fullgörande av frivillig instruktörstjänst inom eget fackområde, dels sådana instruktörer, som under värnplikstjänstgöring, inom de frivilliga försvarsorganisationerna eller civilförsvaret erhållit instruktörutbildning.

Kommittén har emellertid den uppfattningen, att utbildning av här avsett slag ej bör igångsättas, så framt icke fullgoda instruktörer stå till förfogande. Med den utgångspunkten anser kommittén en differentiering av instruktörernas kompetens icke påkallad, detta även av den anledningen att en dylik differentiering skulle vara förenad med vissa olägenheter av psykologisk och administrativ art. Kommittén anser därför, att arvoden för samtliga instruktörer böra utgå efter ensartade grunder.

I fråga om instruktörsarvodenas storlek torde nu utgående arvoden inom hemvärnet, centralförbundet för befälsutbildning m. fl. organisationer vara väl låga. Å andra sidan måste kommittén anse det av ekonomiska skäl uteslutet att tillämpa de inom civilförsvaret nu utgående arvoden, vilka av civilförsvarsstyrelsen i underdånig skrivelse den 3 oktober 1949 föreslagits skola fastställas för civilförsvarets del. Vid sina överväganden har kommittén diskuterat åtskilliga olika alternativ och slutligt stannat för att söka erhålla en anknytning av arvoden till den vid kungörelsen den 8 september 1950 (nr 495) angående timarvoden till vissa lärare vid civila och militära skolor fogade timtaxan. Det må erinras, att timtaxan gjorts tillämplig å deltidstjänstgörande militära och civilmilitära lärare vid vissa militära skolor. De timarvoden enligt timtaxan, som kommittén ansett böra tillämpas för här avsedda instruktörer, äro de som hänförts till TC 20 och TC 15. Det högre arvodet enligt TC 20 bör avses för instruktörer i högre kurser (instruktörskurser och liknande) och det lägre arvodet (TC 15) för instruktörer i övriga kurser. Det torde få ankomma på vederbörande centrala myndigheter att närmare bestämma de kurser, som skola anses såsom högre och lägre kurser. För biträdande instruktör i såväl högre som lägre kurser bör arvodet utgå med ett lägre belopp, förslagsvis två tredjedelar av det för instruktör avsedda beloppet.

Då timarvoden enligt timtaxan äro dyrortsgraderade, skulle en direkt tillämpning av taxan medföra vissa administrativa olägenheter. Kommittén har därför slutligen stannat för att instruktörsarvoden böra utgå med de belopp, som enligt TC 20 och TC 15 gälla för medeldyrort eller ortsgrupp 3. Härvid

föresätter kommittén, att arvoden skola automatiskt anpassas efter växlingarna i det rörliga tillägget på samma sätt som dyrortsgraderade arvoden.

Mot bakgrunden härav vill kommittén för sin del föreslå, att instruktörsarvoden för instruktörer vid utbildning inom hemvärdet, de frivilliga försvarsorganisationerna, inberäknat riksluftskyddsförbundet, samt civilförsvaret i regel bestämmas att utgå enligt följande uppställning.

I. Vid utbildningskurs i allmänhet.

Kurs och instruktör	Grundarvode	Belopp per timme	Arvoden vid				
			lektion per timme	övning, instruktion eller demonstration om			
				minst 2 tim.	minst 4 tim.	minst 6 tim.	10—24 tim.
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Högre kurs.</i>							
Instruktör	TC 20	8:—	8:—	8:—	16:—	24:—	32:—
Biträdande instruktör....	$\frac{2}{3}$ TC 20	5:35	—	5:35	10:70	16:05	21:40
<i>Lägre kurs.</i>							
Instruktör	TC 15	6:50	6:50	6:50	13:—	19:50	26:—
Biträdande instruktör....	$\frac{2}{3}$ TC 15	4:35	—	4:35	8:70	13:05	17:40

II. Vid lägerkurs, varmed avses sammanhängande övning om minst tre dagars längd med i medeltal sex övningstimmar om dagen, utgår arvode för dygn med det i kolumn 7 ovan angivna beloppet.

Vid tillämpning av den föreslagna taxan erfordras emellertid en del särskilda föreskrifter. I det avseendet må följande anföras.

1. Med lektion avses teoretisk eller till övervägande del teoretisk undervisning å lärorum (motsvarande), omfattande i regel högst två timmar.

2. För under ett dygn eller två dagar och mellanliggande natt i följd fullgjord instruktörsverksamhet anser kommittén den maximala ersättningen böra vara det i kolumn 8 angivna beloppet, även om tjänstgöringen fullgjorts hos skilda försvarsorganisationer och/eller om under en sådan tidsperiod vid sidan av övning, instruktion eller demonstration förekommit lektioner.

3. Instruktör, som beviljats tjänstledighet från sin huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla och uppbär ersättning för mistade löneförmåner, bör allenast äga uppbära hälften av de på instruktörsverksamheten belöpande arvoden, i förekommande fall avrundade till närmast högre femtal ören. Sådan instruktör torde icke i nämnvärd utsträckning beräknas få taga sin fritid i anspråk.

4. Den, som beordras eller kommenderas såsom instruktör, bör få uppbära fullt arvode, om verksamheten fullgöres å fritid eller semester, så framt icke med vederbörande myndighet avtal träffats därom, att kompensation för utnyttjad fritid skall utgå i form av motsvarande befrielse från ordinarie tjänst, i vilket fall särskilt instruktörsarvode icke bör utgå. I övrigt bör arvode utgå endast vid tjänstgöring utom egen stationeringsort och allenast då i veder-

börande myndighets beslut om beordrandet eller kommenderingen intagits beslut om att arvode skall utgå. I så fall bör arvodet bestämmas till hälften av det i tablån angivna beloppet, i förekommande fall avrundat på sätt nyss nämnts. Samma bör gälla även i det fall instruktören — utan att därtill vara direkt beordrad eller kommenderad — har vederbörande myndighets medgivande att fullgöra tjänstgöringen å annan tid än fritid eller semester.

5. Instruktörsarvode synes vidare böra utgå allenast för sådan tid, som tages i anspråk för undervisning eller övning. Tid för förflyttningar till och från övningsplats liksom för förberedelsearbete och eftergranskning bör sålunda icke få inräknas.

6. Från erhållande av instruktörsarvode bör i princip vara utesluten all personal, i vars normala arbetsuppgifter bland annat ingår att fullgöra här avsedd instruktörsverksamhet och vars avlöning bestrides av statsmedel. Sådan personal bör, i den mån instruktörsverksamhet fullgöres å icke fastställd arbetstid, beredas motsvarande inskränkning i arbetstiden. Därest vederbörande regionala myndighet (länsstyrelse eller motsvarande) finner sådan inskränkning med hänsyn till vederbörande åvilande arbetsuppgifter undantagsvis icke kunna medgivas, må instruktörsarvode utgå för instruktörsverksamhet å fritid.

Undantagsvis kan det vid anlitan av särskilt kvalificerade föreläsare för begränsat antal föreläsningar inom ramen för viss kurs visa sig nödvändigt att tillämpa högre timarvoden än de av kommittén föreslagna. I det avseendet vill kommittén icke föreslå några generella regler. Det bör ankomma på vederbörande myndighet att i sådana fall underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning.

Beträffande de särskilda kursledararvodena anser kommittén, att sådana principiellt icke böra ifrågakomma. Normalt bör ansvaret för kursledningen vila på den kursanordnande myndigheten. Vad särskilt angår civilförsvarets obligatoriska utbildning måste detta ansvar åvila civilförvarsmyndigheten i länen och civilförvarschefen på orten. I fråga om de civilförvarskurser, som hållas av riksluftskyddsförbundet och länsförbunden, synes det icke orimligt att kräva, att de fasta statsbidrag, som dessa äro tillförsäkrade i annan ordning, få anses innefatta gottgörelse jämväl för arbetet med ledningen av kursverksamheten. I den mån den direkta kursledningen av en eller annan orsak undantagsvis måste överlämnas till någon viss, till civilförsvaret icke fast knuten person, synes det ekonomiska mellanhavandet mellan denne och länsförbundet få regleras i särskild ordning. Härför bör dock statsbidrag icke utgå.

Vad därefter angår frågan om *reskostnads- och traktamentsersättningar* till instruktörer må till en början erinras, att en stor del av dessa äro statstjänstemän, i vilken egenskap de vid tjänsteresor äro underkastade bestämmelserna i allmänna resereglementet. Enligt kommitténs uppfattning tala övervägande skäl för att under resa, föranledd av uppdrag såsom instruktör, dessa skola få åtnjuta reseersättning enligt samma rese- och traktamentsklass såsom vid annan tjänsteresa. För övriga instruktörer torde reseersättning vid central

utbildning utgå enligt rese- och traktamentsklass II B. Vid lokal utbildning förordar kommittén ersättning enligt rese- och traktamentsklass III C. Biträdande instruktör torde böra medgivas ersättning enligt rese- och traktamentsklass II C respektive III D. Ett särskilt problem uppställer sig emellertid för det fall, då inkvartering och/eller förplägnad tillhandahålles genom kronans eller kursanordnarens försorg, vilket bör bliva regel, i vart fall vid lägerutbildning, då förutsättningar härför förefinnas. Inom de frivilliga försvarsorganisationerna äger instruktör i dylikt fall endast åtnjuta fri kost och inkvartering på den kursanordnande myndighetens bekostnad, medan militära beställningshavare vid deltagande i övningar med trupp utom stationeringsorten för längre tid än 24 timmar äga för varje dygn, varav mer än 6 timmar tages i anspråk, uppbära — förutom fri förläggning och fri förplägnad — särskilt traktamente, motsvarande hälften av det tjänstgöringstraktamente för dygn, som utgår efter femtonde dygnet till tjänsteman utan eget hushåll. (Se Kungl. Maj:ts brev den 30 juni 1948, TLA s. 127.) Vid sitt övervägande av detta spörsmål har kommittén stannat för att förorda en reglering av sist angivet slag även för nu ifrågavarande instruktörer. Kommittén föreslår sålunda, att i det fall logi kostnadsfritt tillhandahålles, natttraktamente icke utgår samt att, då fri kost ordnas genom kursanordnarens försorg, instruktören icke skall uppbära sedvanligt dagtraktamente men bliva berättigad att i stället åtnjuta ett särskilt traktamente med 4 kronor, 3 kronor 50 öre respektive 3 kronor för dag, beroende på den traktamentsklass vederbörande tillhör.

I fråga om *ersättning m. m. till instruktörer* föreslår kommittén sålunda sammanfattningsvis, att, därest icke Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda förordnar, under frivillig försvarsutbildning skall utgå:

dels arvode enligt de grunder, som angivits å s. 139,

dels undantagsvis ersättning för mistade löneförmåner i de fall och i den omfattning, som stadgas i 5 § första stycket kommittékungörelsen (SFS nr 394/1946) samt i övrigt enligt central förvaltningsmyndighets beslut efter frivilligledningens hörande,

dels ock resekostnads- och traktamentsersättning enligt i det föregående angivna klasser i allmänna resereglementet med den inskränkningen, att i det fall kronan eller kursanordnaren tillhandahåller fri inkvartering, natttraktamente icke skall utgå och då fri förplägnad tillhandahålles, endast ett särskilt traktamente skall medgivas med, för instruktör tillhörande traktamentsklass A eller B 4 kronor, C 3 kronor 50 öre och D 3 kronor per dygn.

Tillika vill kommittén understryka angelägenheten av att — därest den av kommittén förordade enhetliga regleringen genomföres — bestämmelserna i fråga sammanfattas i en för totalförsvaret gemensam författning.

3. Ersättningar m. m. till elever.

Utbildningen inom det frivilliga försvaret var till en början endast inriktad på fritidsutbildning, under vilken någon gottgörelse till eleverna icke utgick. Sedermera tillkom utbildning vid lägerkurser, där till en början icke heller

någon ersättning medgavs. Ofta fingo i stället deltagarna själva vidkännas vissa kostnader. Efter initiativ av 1941 års försvarsutredning (SOU 1942: 1) och på grundval av från militära myndigheter framförda förslag beslöt emellertid 1946 års riksdag, att daglön skulle utgå till medlemmar av centralförbundet för befälsutbildning och lottakår vid frivillig tjänstgöring (utbildning) under minst 3 dagar i följd med 6 kronor från och med det kalenderår, under vilket vederbörande fyllde 20 år, och med 3 kronor för tid dessförinnan. Härmed ernåddes huvudsaklig överensstämmelse med det av 1945 års riksdag beslutade daglönssystemet för hemvärnsmän. Sedermera utfärdade Kungl. Maj:t bestämmelser i anslutning härtill. 1946 års riksdag medgav tillika, att under ovan angivet slag av tjänstgöring bl. a. inkvartering och förplägnad på kronans bekostnad finge tillhandahållas deltagarna, utan att gottgörelse härför skulle utkrävas vare sig av deltagarna eller kursanordnande organisation. Tillika åtnjutes numera ersättning enligt billigaste färd sätt för resa till och från kursorten samt, i förekommande fall, portionsersättning.

Nu gällande bestämmelser rörande daglön vid frivillig utbildning (tjänstgöring) avse medlemmar av centralförbundet för befälsutbildning, ävensom medlemmar av riksförbundet Sveriges lottakårer. Uteslutna från möjligheten att av staten erhålla daglön äro bl. a. medlemmar av svenska blå stjärnan, svenska röda korset och frivilliga motorcykelkåren. Samtliga de ovan angivna organisationerna äro emellertid berättigade till naturaförmåner.

Några av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser rörande förmånerna under frivillig civilförsvarsutbildning ha icke utfärdats. Emellertid tillämpas de för obligatorisk tjänstgöring fastställda ersättningsgrunderna.

Till skillnad från lägerkurserna, å vilka de i det föregående angivna ersättningsreglerna äro tillämpliga, försiggår fritidsutbildningen vanligen på bostadsorten eller annan närbelägen ort under vardagskvällar och veckoslut. Under de senaste åren ha deltagarna som regel fått gottgörelse för uppkommande resekostnader. I övrigt har någon ersättning för deltagande i sådan utbildning icke medgivits.

a) Lägerutbildning.

När kommittén nu övergår till att behandla frågan om eventuella jämkningar i gällande ersättningsbestämmelser och vad därmed sammanhänger, synes det lämpligt att till en början upptaga till behandling spörsmålet om förmånerna under lägerutbildning.

Inledningsvis må erinras, att frågan rörande ekonomiska förmåner under frivillig utbildning berördes av 1945 års försvarskommitté, som i sitt betänkande (SOU 1947: 72) ansåg, att denna borde göras till föremål för särskilda överväganden. Kommittén ifrågasatte dock, om icke vid frivillig tjänstgöring av sammanhängande natur om minst 12 dagar värnpliktigs förmåner borde utgå till värnpliktig personal.

Vidare har civilförsvarsstyrelsen i underdånig skrivelse den 15 januari 1949 föreslagit ändrade regler för ersättning vid deltagande i civilförsvarsutbild-

ning. Dessa bestämmelser, som äro avsedda att tillämpas endast i fredstid, innebära, att ersättning skulle utgå per timme med viss föreslagen timlön, dock högst för 10 timmar per dygn. Maximibeloppet skulle kunna uppgå till 10 kronor för dygn vid sammanhängande tjänstgöring.

Vad angår förmånerna under lägerutbildning vill kommittén till en början uttala, att då enligt numera allmänt vedertagen uppfattning den frivilliga försvarsutbildningen utgör ett nödvändigt komplement till den obligatoriska utbildningen inom olika delar av totalförsvaret samt den dessutom i kostnadshänseende ställer sig gynnsammare för statsverket än i varje fall den obligatoriska militärutbildningen, det synes kommittén rimligt, att de ekonomiska villkoren under lägerutbildningen så avvägas, att även mindre välsituerade medborgare erhålla förutsättningar att deltaga i denna. Rikt-punkten bör härvid vara, att deltagandet icke skall behöva vara förenat med ekonomiska uppostringar.

De förmåner, som mot bakgrunden härav kunna komma i fråga, äro å ena sidan daglön och familjebidrag eller ersättning för mistad avlöning samt å den andra naturaförmåner, såsom fri kost och inkvartering, samt dagtraktamente, reseersättning m. m.

Till behandling upptages här i första hand det mera begränsade spørsmålet om naturaförmåner m. m. Under kurstiden synes skäligt, att deltagarna i den mån så är möjligt utan kostnad erhålla erforderlig utrustning och beklädnad. I likhet med vad i huvudsak för närvarande tillämpas synes vidare eleverna böra medgivas fri resa till och från kursorten enligt billigaste färd sätt samt under resan portionsersättning enligt för värnpliktiga gällande bestämmelser eller traktamentsersättning enligt klass D av allmänna resereglementet. Några skäl att som civilförsvarsstyrelsen ifrågasatt i sitt förberörda förslag den 15 januari 1949 medgiva eleverna vid vissa kurser gottgörelse enligt förmånligare grunder anser kommittén icke föreligga. Under vistelse å kursorten böra eleverna äga åtnjuta fri förplägnad och fri inkvartering, vilket bör tillhandahållas antingen av kronan eller av den i utbildningen medverkande organisationen. Angivna förmåner böra jämväl tillkomma elever vid sådana kurser, som under veckoslut förläggas till truppförband. Endast i undantagsfall, då alldeles särskilda omständigheter lägga hinder i vägen för sådana anordningar, böra dessa förmåner kunna ersättas med traktamente enligt klass D.

Vad därefter angår daglörens storlek, eventuell ersättning för mistade löne-förmåner och familjebidrag under lägerutbildning vill kommittén icke för-neka, att det nu utgående daglönebeloppet å 6 kronor utgör en i och för sig blygsam ersättning under kurstiden, därest deltagaren är familjeförsörjare och får avstå hela sin arbetsinkomst. Under lottautbildning och befälsutbildning äro emellertid flertalet statstjänstemän och vissa kommunala befattningshavare med av staten reglerad avlöning medgivna rätt att behålla viss del av avlö-ningen. Då det vidare gäller kortare lägerkurser på ungefär en vecka, synes inkomstminskningen bliva av så ringa storlek att den nu utgående daglönen skulle kunna anses vara en godtagbar komensation, särskilt som möjlighet föreligger att utnyttja semester och infallande helgdagar.

Mot bakgrunden av det anförda och med den principiella utgångspunkten, att alla därför lämpade medborgare böra beredas möjlighet att utan allvarligt ekonomiskt avbräck deltaga i den frivilliga försvarsutbildningen, anser kommittén det påkallat, att i en eller annan form åtgärder vidtagas för att vid kurser av längre varaktighet skydda deltagarna mot mera avsevärda inkomstbortfall. Härvid måste kommittén till en början avvisa det av civilförsvarsstyrelsen framlagda förslaget om en höjning av daglönen främst av den anledningen, att — om man härigenom skall ernå det önskade resultatet — den i så fall måste göras förhållandevis hög och därmed bli va kostnadskrävande samtidigt som den komme att gynna även sådana, för vilka en höjning framstår som mindre påkallad, då de antingen icke äro familjeförsörjare eller av olika skäl ha en välordnad ekonomi. Med beaktande av de framförda synpunkterna synas övertvägande skäl tala för att den nuvarande daglönen i en eller annan form kompletteras med en möjlighet att i vissa situationer i stället åtnjuta familjebidrag och värnpliktslön. En sådan lösning skulle även vara att förorda ur den synpunkten, att — enligt vad som uppgivits — svenska stadsförbundet m. fl. liksom vissa enskilda arbetsgivare vid underhandlingar med centralförbundet för befälsutbildning förklarar sig villiga att övertväga medgivande av motsvarande förmåner, som nu enligt ovan tillerkännas flertalet statstjänstemän m. fl., därest tjänstemännen under här avsedd utbildning eller tjänstgöring erhålla värnpliktig tillkommande förmåner.

Ett system med familjebidrag medför emellertid vissa administrativa olägenheter. Det bör därför icke tillgripas i andra fall än då en sådan ordning framstår som särskilt påkallad. Rätten till familjebidrag synes därför endast böra medgivas vid lägerkurs om minst 12 dagars längd. Vidare anser kommittén familjebidrag jämte värnpliktslön endast böra komma i fråga för de fall, där daglönen icke giver skäligen kompensation. I första hand bör sålunda daglön utgå. Det sagda må belysas med följande exempel.

Till arbetare, anställd enligt kollektivavtal, utgår som regel icke någon del av avlöningen vid ledighet av här avsedd natur. För denna grupp är det sålunda av största betydelse att under frivillig utbildning eller tjänstgöring erhålla värnpliktig tillkommande förmåner. För familjeförsörjare med två barn och en månadshyra av 100 kronor skulle sålunda — utöver penningbidraget — utgå familjebidrag under en månad med sammanlagt omkring 300 kronor under det att daglönen enligt nuvarande bestämmelser endast skulle belöpa sig till 180 kronor. I sådant fall torde det vara påkallat att familjebidrag utgår.

Mot förslaget, att värnpliktig personal skall erhålla penningbidrag efter innehavande grad samt familjebidrag enligt familjebidragsförordningen, under det att övrig personal liksom hittills skulle erhålla endast daglön, kunna dock vissa skäl andragas. Det måste sålunda verka stötande för sådana elever i frivillig utbildning, vilka icke äro värnpliktiga eller krigsfrivilliga, att de äro utestängda från möjligheten att erhålla familjebidrag. Det kan tänkas fall inom samma kurs, där av två deltagare tillhörande olika organisationer den ene erhåller högre sammanlagd ersättning än den andre, trots att anställnings- och

familjeförhållandena äro i huvudsak likartade. Förutsättningen för att värnpliktsavlönning skall utgå är, att personalen i fred är förordnad till viss tjänstegrad eller tjänsteklass. Så är förhållandet med värnpliktigt och krigsfrivilligt befäl. Systemet kan däremot icke utan vidare tillämpas för vare sig civilförsvarets personal eller för kvinnlig, icke fredsförordnad personal. Kommittén anser det därför påkallat, att bestämmelserna om familjebidrag komma att omfatta alla kategorier, som deltaga i frivillig försvarsverksamhet. Detta innebär, att familjebidragsförordningen måste göras tillämplig för andra kategorier än värnpliktiga. Däremot är kommittén icke beredd att förorda ett differentierat grundbidrag, baserat på de värnpliktigas penningbidrag, då den nu rådande likställigheten i ekonomiskt hänseende icke lämpligen bör uppgivas. Härtill kommer att ett sådant differentierat bidrag förutsätter införande även i fred av ett tjänstegradssystem bl. a. inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret.

I stället förordar kommittén ett enhetligt grundbidrag för alla i frivillig försvarsutbildning deltagande, vilket skäligen torde kunna sättas till 2 kronor per dag.

Vid tjänstgöring inom civilförsvaret utgår för närvarande daglön med 6 kronor i lägsta ortsgrupp. Grundtanken har synbarligen varit, att likhet i ersättningsbeloppen för de frivilliga rörelsernas medlemmar samt för hemvärnets och civilförsvarets personal borde råda. Att märka är dock, att civilförsvarets daglöner för familjeförsörjare ökas med vissa belopp per familjemedlem, något som icke kommit till uttryck i fråga om daglön vid de frivilliga försvarsrörelsernas utbildningsverksamhet. Som tidigare angivits skulle, enligt det av civilförsvarsstyrelsen framlagda förslaget, dessa regler ersättas av ett system med en timpenning å 1 krona, dock högst 10 kronor för dag.

Som skäl till gynnsammare avlöningsbestämmelser för civilförsvarspliktig personal har anförts, att det här vore fråga om obligatorisk utbildning. Kommittén vill emellertid ifrågasätta, om civilförsvarets inskrivna personal med den korta utbildning, som här avses, bör givas en i förhållande till värnpliktig personal så gynnad ställning. Rimligare vore att betrakta de för värnpliktig personal gällande avlöningsbestämmelserna såsom normgivande, detta så mycket mer som avlöningsbestämmelserna för civilförsvaret i krig torde komma att utarbetas på grundval av krigsavlöningsreglementet. Den tjänstgörings-skyldighet, som staten ålägger värnpliktiga medborgare, bör icke taxeras såsom mindre betungande än den, som åvilar den civilförsvarspliktiga personalen. Så är emellertid för närvarande fallet och skulle än mera accentueras, om civilförsvarsstyrelsens ovanberörda förslag skulle vinna statsmakternas gillande. Kommittén måste därför i princip avvisa tanken på en särställning för civilförsvaret i fred.

Vissa undantagsbestämmelser synas dock erforderliga. Med hänsyn till civilförsvarsutbildningens karaktär böra elever i obligatorisk sådan erhålla daglön även vid kurser av kortare varaktighet än 3 dagar. För elever i civilförsvarets instruktörskurser av längre varaktighet torde nuvarande bestämmelser angående ersättning för förlorad arbetsförtjänst böra bibehållas.

Grundregeln bör sålunda vara, att daglön skall utgå till alla deltagare i här avsedda kurser om minst 3 dagars längd. För tjänstgöring, som omfattar minst 12 dagars längd, bör möjlighet finnas för därtill berättigad personal att efter eget val i stället för daglön utfå ett grundbidrag om 2 kronor oavsett tjänstegrad samt familjebidrag enligt härutinnan gällande bestämmelser, såframt de uppnått 20 års ålder. Deltagare med avsevärd försörjningsbörd skulle härigenom erhålla möjlighet att få högre ersättning än vad nu är fallet.

Vad angår avvägningen av daglönen må följande framhållas.

Enligt gällande bestämmelser utgår daglön för personal, som fyllt 20 år, med 6 kronor. För till lottaorganisationen anslutna yngre medlemmar utgör daglönen dock 3 kronor. Till centralförbundet för befälsutbildning anslutna medlemmar, som äro yngre än 20 år, kunna för närvarande icke erhålla någon daglön. Inom hemvärdnet utgår daglön för personal under 20 års ålder med 3 kronor endast under förutsättning, att tjänstgöringen fullgöres tillsammans med äldre hemvärnsmän.

Enligt kommitténs uppfattning bör — såsom i det föregående antytts — daglönen för personal som fyllt 20 år generellt bestämmas till samma belopp som nu gäller inom det frivilliga försvaret, eller 6 kronor. Sådan personal, som icke uppnått 20-årsåldern, bör enligt kommitténs uppfattning icke erhålla högre ersättning än den, som tillkommer värnpliktig under första tjänstgöring eller 1 krona 50 öre. För personal, som fyllt 16 men ej 20 år, bör daglönen därför utgå med enahanda belopp, 1 krona 50 öre. Personal, som ej fyllt 16 år, bör däremot icke erhålla någon särskild ersättning. Kommittén föreslår, att för hemvärdnets vidkommande en motsvarande reglering genomföres.

Kommitténs förslag i förevarande avseende framgår av nedanstående tablä.

Kurs (tjänstgöring) om högst nedan angivna längd	Deltagare i utbildning anordnad under medverkan av (inom)		
	samtliga frivilliga försvarsorganisationer utom RLSF	Civilförsvaret och RLSF	
		obligatorisk	frivillig
1— 2 dagar	—	Daglön	—
3—11 ”	Daglön	Daglön	Daglön
12—30 ”	Daglön eller grundbidrag jämte familjebidrag		

Anm.

1. Daglön utgår med 6 kronor för den som fyllt 20 år och 1 krona 50 öre för den som fyllt 16 men ej 20 år.
2. Grundbidrag utgår med 2 kronor för dag oavsett tjänstegrad.
3. Grundbidrag och familjebidrag utgår endast till elev, som uppnått 20 års ålder.

Vad angår formerna för familjebidragets utbetalande i de undantagsfall, då enligt kommitténs förslag förutsättningar föreligga härför, synes detta böra tillgå på sådant sätt, att vederbörande under utbildningstiden alltid medgives uppbara sedvanlig daglön, varjämte han har att i därför föreskriven ordning ansöka om familjebidrag. Befinnes vid familjebidragsprövningen detta bidrag, ökat med grundbidraget å 2 kronor, uppgå till högre belopp än vad som till-

kommit eleven i daglön, bör från familjebidragsnämnden utbetalas skillnadsbeloppet. Med en sådan ordning torde de mera framträdande administrativa olägenheterna med systemet kunna elimineras. Kommittén förutsätter härvid, att endast sådana elever begagna sig av denna möjlighet, för vilka försörjningsbördan är betungande och vilka sålunda med stor sannolikhet kunna påräkna ett tillskott från familjebidragsnämnden. Då merkostnaderna för familjebidraget vid avräkningsförfarandet torde bliva relativt små, synas de i sin helhet kunna bestridas av arméns anslag till familjebidrag.

b) Fritidsutbildning.

Som tidigare framhållits fullgöres fritidsutbildningen på egen bostadsort eller annan närbelägen ort under vardagskvällar och veckoslut. Detta slag av utbildning omfattar i regel en kvällslektion (-övning) om 2 à 3 timmar samt övningar under lördag och/eller söndag. Under senare tid ha även veckoslutskurser, omfattande 2 à 3 dagar (fredag—söndag, lördag—söndag), tillkommit.

För närvarande medges i förekommande fall som regel resekostnadsersättning enligt billigaste färd sätt för inställelse å kursorten och återresan. I övrigt utgår icke någon gottgörelse. I syfte att underlätta en förläggning av veckoslutskurserna till truppförband och andra kronan tillhöriga anläggningar, som med fördel böra och kunna utnyttjas vid kursverksamheten, förordar kommittén, att vid dylik utbildning av minst två dagars längd möjlighet öppnas för de statliga myndigheterna att — där så befinnes lämpligt, exempelvis vid förläggning av kurser till truppförband — utan kostnad för deltagarna tillhandahålla inkvartering och förplägnad.

Någon kontant gottgörelse för deltagande i vanlig fritidsutbildning har tidigare icke satts i fråga. Spörsmålet har dock aktualiserats genom civilförsvarsstyrelsens ovanberörda förslag rörande ersättning till civilförsvarspliktig personal under obligatorisk utbildning i fredstid.

Det av civilförsvarsstyrelsen framlagda förslaget innebär i korthet, att ersättning med 1 krona för timme (för personal under 18 år 60 öre för timme) skall utgå vid all utbildning, som omfattar minst 2 timmar. Då även den för förflyttning till och från utbildningsplatsen erforderliga tiden skall ersättas, komme — om dessa principer generellt genomfördes — i praktiken allt deltagande i fritidsutbildning att berättiga till ersättning.

Kommittén har i sitt yttrande över civilförsvarsstyrelsens förslag betonat de allvarliga konsekvenser, som förslaget måste komma att få för de frivilliga försvarsorganisationerna, därest det isolerat genomföres för civilförsvarets del. Kommittén har därvid ansett det icke vara rimligt att uppehålla en skillnad mellan å ena sidan obligatorisk tjänstgöring och å andra sidan sådan frivillig utbildning, vilken statsmakterna ansett i högsta grad önskvärt och angeläget att enskilda medborgare underkasta sig, ehuru man icke velat inkräkta så mycket på den personliga friheten, att en skyldighet härutinnan tillskapats. En avsevärd del av dem, som utbildas under medverkan av de frivilliga försvarsrörelserna, äro avsedda att ersätta värnpliktig personal inom det militära

försvarets krigsorganisationer. De fylla således en motsvarande uppgift som civilförsvarets inskrivna personal inom civilförsvarets krigsorganisation. Det kan därför icke vara rimligt eller rättvist, att den ena gruppen beredes för-
måner, som den andra, ur totalförsvarets synpunkt lika viktiga gruppen icke kan få uppbära.

Med den enhetliga ledning av utbildningen, som kommittén föreslagit, kommer med all sannolikhet vissa kurser att samla deltagare såväl från de frivilliga försvarsorganisationerna som från civilförsvaret. Så kan förutsättas att gemensamma kurser i exempelvis förplägnads- eller sjukvårdstjänst med fördel kunna anordnas. Att under sådana förhållanden en del av eleverna i kursen skulle äga uppbära ersättning för deltagandet, under det att andra icke skulle erhålla sådan, måste betraktas som orimligt. Att åtskilliga av dem, som nu utan ersättning genomgå frivillig utbildning inom det militära försvarets ram, under sådana förhållanden i stället skulle komma att ägna sig åt civilförsvarsutbildning, får tagas för givet. Betydande svårigheter för de frivilliga organisationerna och för hemvärdet komme säkerligen att bli följderna av ett isolerat införande för civilförsvarets del av ersättning för fritidsutbildning.

Därest ersättning skall utgå vid civilförsvarets fritidsutbildning, måste enligt kommitténs uppfattning sådan ersättning även införas för det frivilliga försvarsarbetets fritidsutbildning, om sådan utbildning även framdeles anses önskvärd. De ekonomiska konsekvenserna skulle emellertid bli högst betydande. Sålunda kunna merkostnaderna för det frivilliga försvarsarbetets del beräknas till över 1,5 miljon kronor.

Vid frågans bedömande bör hänsyn också tagas till hemvärdet. Även om en stor del av den kontrakterade utbildningstiden, 20 timmar per år, kan fullgöras i form av flerdagarsövningar, där daglön utgår, torde kostnaderna för timlön i övriga fall bli högst betydande. Om endast halva tiden fullgöres såsom fritidsutbildning, torde den årliga kostnadsökningen för hemvärdet kunna uppskattas till cirka 1 miljon kronor.

I det föregående avsnittet om lägerkursutbildning har kommittén förordat, att vid obligatorisk civilförsvarsutbildning daglön skall utgå redan, då endast en hel dag tages i anspråk för utbildningen. Däremot måste kommittén av ovan angivna skäl bestämt avstyrka någon kontant gottgörelse i fall, då endast del av dag tages i anspråk. Härtill kommer att enligt kommitténs uppfattning det icke kan anses påkallat att införa ersättningsbestämmelser för så obetydliga intrång i medborgarnas enskilda förhållanden.

Kommittén föreslår i fråga om *ersättning till elever* sammanfattningsvis, att för deltagande i utbildning och frivillig tjänstgöring av minst 3 dagars längd skall utgå daglön med 6 kronor för personal som fyllt 20 år samt 1 krona 50 öre för personal, som fyllt 16 men ej 20 år;

att sådan ersättning må utgå till såväl de frivilliga försvarsorganisationernas medlemmar som hemvärnsmän och civilförsvarspersonal, dock att del-

tagare i obligatorisk utbildning inom civilförsvaret skall äga rätt att erhålla daglön för varje tjänstgöringstillfälle, omfattande hel dag;

att personal, som uppnått 20 års ålder, skall äga rätt att vid fortlöpande tjänstgöring av minst 12 dagars längd i mån av behov i stället för daglön utfå grundbidrag med 2 kronor per dag samt förmåner enligt familjebidragsförordningen;

att tjänstgöringsdag skall omfatta 6 timmar för att berättiga till ersättning;

att familjebidragsförordningens tillämplighetsområde utsträcker sig att omfatta även icke värnpliktig personal, tillhörande någon av de frivilliga försvarsorganisationerna, samt civilförsvarets personal vid såväl obligatorisk som frivillig utbildning;

att resekostnadsersättning medges enligt reseklass III;

att vid resa till och från hemorten i förekommande fall portionsersättning respektive traktamentsersättning enligt traktamentsklass D utgår; samt

att under vistelse å kursorten vid sammanhängande utbildning av minst 3 — vid truppförband undantagsvis 2 — dagars längd fri inkvartering och förplägnad i regel tillhandahålles; befinnes detta undantagsvis vara ogörligt bör traktamentsersättning utgå enligt traktamentsklass D.

Även här vill kommittén understryka angelägenheten av att vid bifall till vad kommittén förordat de för totalförsvaret gemensamma bestämmelserna sammanfattas i en särskild författning.

KAP. XII. KOSTNADER FÖR FRIVILLIG FÖRSVARSV VERKSAMHET

A. Direkta utbildningskostnader.

1. Allmänna synpunkter.

De kostnader, som äro förbundna med den frivilliga försvarsverksamheten, kunna uppdelas i ersättning till instruktörer och elever samt utgifter för förnödenheter och materiel m. m. Härtill komma organisationernas kostnader för administration, upplysning m. m. I fråga om nu gällande ordning för åtnjutande av statsanslag för verksamheten hänvisas till den vid betänkandet såsom bilaga fogade »P. M. rörande nu utgående bidrag till frivillig försvarsverksamhet» (bilaga 4).

Den utbildning, som bedrivs under medverkan av de frivilliga försvarsorganisationerna, försiggår vid särskilda kurser, vilka ha formen av fritidsutbildning eller lägerutbildning. Härutöver finnes för värnpliktigt befäl möjlighet att fullgöra för bibehållande av innehavd tjänstegrad erforderlig repetitionsutbildning eller för befordran till högre tjänstegrad nödvändig beföringsutbildning i form av frivillig tjänstgöring under visst antal dagar vid truppförband (motsvarande). Jämväl kvinnlig personal kan för vinnande av viss kompetens fullgöra tjänstgöring vid truppförband. Enligt nu gällande regler skola med sådan tjänstgöring uppkommande kostnader bestridas av medel, som stå till organisationernas förfogande. Eleverna erhålla under tjänstgöringen fri inkvartering och förplägnad samt daglön. Då tjänstgöringen fullgöres under samma betingelser som obligatorisk värnpliktstjänstgöring, har kommittén funnit övervägande skäl tala för att de värnpliktiga, som välja denna form av frivillig försvarsverksamhet, därunder beredas samma förmåner som under obligatorisk värnpliktstjänstgöring. Uppkommande kostnader för avlöning till eleverna, för resor till och från tjänstgöringen samt för inkvartering och förplägnad böra enligt kommitténs uppfattning bestridas av de för de värnpliktigas utbildning uppförda anslagen och icke belasta de anslag, som avses för de frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet. Härigenom underlättas jämväl redovisningen vid förbanden.

I den mån det undantagsvis ur utbildningssynpunkt är angeläget att låta kvinnlig personal fullgöra utbildning i form av tjänstgöring vid truppförband, vill kommittén ifrågasätta, om icke även i dessa fall de ekonomiska förmånerna till personalen böra regleras i samma ordning som för de värnpliktiga, såframt tjänstgöring i vakant befattning icke kan komma i fråga. Härvid måste givetvis den modifikation vidtagas, att i stället för värnplikts-

avlönning daglön skall utgå enligt samma normer som vid deltagande i särskilt anordnade kurser.

Sammanfattningsvis bör sålunda vid utbildning i form av frivillig tjänstgöring vid truppförband (motsvarande) samtliga ekonomiska förhållanden regleras direkt av statsverket utan medverkan av de frivilliga organisationerna.

2. Kostnader för instruktörer och elever.

a) Daglöner.

Vid bestämmande av de bidrag, som staten bör lämna det frivilliga försvarsarbetet, har kommittén under sina överväganden kommit att stanna för ett på särskilt sätt uträknat ackordssystem. Detta innebär, att staten till organisationerna utbetalar ett visst belopp per utbildningstimme, oavsett om de verkliga kostnaderna uppgått till detta belopp eller icke. I fråga om daglön förutsättes sådan i princip utgå allenast vid lägerkurser av minst tre dagars längd. Med hänsyn härtill läser det icke vara lämpligt att i ackordspriset inräkna jämväl daglöner. Kommittén förordar därför, att i statsbidraget inräknas en särskild post för daglöner.

b) Instruktörsarvodet och resekostnader för instruktörer och elever.

Vid sina undersökningar har kommittén funnit, att instruktörsarvodet och utgifter för resor utgöra huvudparten av de med frivillig försvarsverksamhet förenade kostnaderna. De kunna och böra inräknas i det ackordspris, för vilket kommittén i det följande kommer att lämna en närmare redogörelse. Även enligt nu gällande föreskrifter bestridas dessa kostnader av de för utbildning avsedda medlen.

3. Övriga utbildningskostnader.

Enligt nu gällande ordning är i staten för åtskilliga av anslagen till de frivilliga försvarsorganisationerna uppförd en särskild anslagspost till förnödenheter och materiel m. m. I denna anslagspost ingå ett flertal delposter, såsom lokaler och inkvartering, förplägnad, ammunition, utrustning inklusive beklädnad, lån av motorfordon, drivmedel, järnvägstransporter. Denna anordning har tillämpats sedan budgetåret 1947/48. Dessförinnan tillhandahölls naturaförmånerna vederlagsfritt.

Syftet med särskilda anslagposter för förnödenheter och materiel har varit att vinna en närmare överblick över kostnaderna. I verkligheten bokföras dock här avsedda utgifter i första hand å försvarsgrenarnas ordinarie anslag till mathållning, beklädnad, anskaffning av tygmateriel m. m. (motsvarande) etc. Därefter sker en central omföring till de frivilliga försvarsorganisationernas anslag. Dessa senare anslag äro emellertid av reservationsanslags natur, varför uppkommande merkostnader för förnödenheter m. m. måst slutligt stanna å de anslag, varifrån kostnaderna i första hand bestridas (jfr 1948 års statsverksproposition, bil. 6, sid. 65).

Genom detta redovisningsförfarande erhålles emellertid icke en överblick över samtliga de kostnader för förnödenheter, som äro förknippade med det

frivilliga försvarsarbetet. Då dessutom anordningen med särskilda anslagsposter för ändamålet under anslagen till de frivilliga försvarsrörelserna visat sig medföra åtskilliga administrativa olägenheter, vill kommittén för sin del föreslå en avveckling av detta system och återgång till tidigare tillämpad ordning, varom närmare redogörelse lämnas nedan.

För den frivilliga utbildningsverksamheten inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret bör motsvarande anordning gälla i tillämpliga delar. I den mån ordinarie förnödenhetsanslag — exempelvis mathållningsanslaget — icke finnes, böra för de olika, nedan angivna ändamålen erforderliga medel ställas till förfogande i form av särskilda anslagsposter, ingående i statsbidraget. Beräkningar rörande medelsbehoven återfinnas i kap. XV.

a) Inkvartering och förplägnad.

Deltagande i frivillig försvarsutbildning inom totalförsvarets olika grenar syftar till att göra eleverna mera skickade för de uppgifter, som avses åvila dem under krigsförhållanden. Vid sådant förhållande har kommittén funnit det angeläget att betona, att de former, under vilka utbildningen fullgöres, böra anpassas efter de för den obligatoriska värnpliktstjänstgöringen givna reglerna.

Med hänsyn till det frivilliga försvarsarbetets likvärdiga betydelse för de olika grenarna av totalförsvaret anser kommittén därför, att staten bör tillhandahålla inkvartering och förplägnad i alla fall, där så är möjligt, vare sig det gäller utbildning för det militära försvarets, civilförsvarets eller det ekonomiska försvarets räkning. Befinnes detta icke vara möjligt, bör det i andra hand ankomma på organisationerna att sörja för inkvartering och förplägnad. Härvid bör ett särskilt statsbidrag utgå, vilket icke bör sättas avsevärt högre än de beräknade kostnaderna vid kasertering. Endast undantagsvis, då varken statliga myndigheter eller kursanordnande organisationer kunna ordna inkvartering och förplägnad in natura, bör traktamentsersättning utgå till eleverna. Detta förutsättes bliva fallet allenast vid lägerutbildning och då endast i undantagsfall.

b) Utrustning inklusive beklädnad.

Härav föranledda kostnader bestridas för närvarande i första hand från ordinarie anslag till materiel av olika slag, varefter omföring sker till de för frivillig försvarsverksamhet avsedda anslagen. I enlighet med vad ovan anförts föreslår kommittén, att här avsedda kostnader i sin helhet avföras å försvarsgrenarnas ordinarie anslag till materiel m. m. Syftet att vinna en närmare överblick över de verkliga kostnaderna för den frivilliga utbildningen synes kunna tillgodoses på det sättet att i staten för materielanslagen beräknas särskilda medel för frivillig försvarsutbildning.

c) Lokaler.

I samband med kurser av olika slag föreligger behov av lektionssalar o. dyl. I den mån kurserna förläggas till truppförband, kunna kronans

lokaler utnyttjas. På andra orter måste däremot lokaler hyras. Dessa kostnader bestridas för närvarande av de för utbildning avsedda medlen. Så bör ske även framdeles, varför dessa kostnader enligt kommitténs förmenande böra ingå i det förut berörda ackordspriset.

d) Ammunition.

För ammunition finnas nu under arméns anslag till frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. uppförd en delpost under den för centralförbundet för befälsutbildning avsedda anslagsposten till förnödenheter och materiel. Jämväl här avföras kostnaderna i första hand å försvarsgrenarnas ordinarie anslag till anskaffning av tygmateriel m. m. (motsvarande), varefter omföring sker till anslaget till frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. Av skäl, som ovan anförts under avsnittet om utrustning inklusive beklädnad, föreslår kommittén, att för ammunition erforderliga medel beräknas under försvarsgrenarnas anslag till anskaffning av tygmateriel m. m. (motsvarande).

e) Drivmedel.

I staten för arméns anslag till frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. finnas under posterna till förnödenheter och materiel m. m. uppförda delposter till drivmedel. Kostnaderna för drivmedel borde i enlighet med vad ovan anförts beträffande materiel och förnödenheter i princip bestridas från försvarsgrenarnas övningsanslag. Emellertid äro vissa svårigheter förknippade med en sådan anordning. Sålunda är det många gånger nödvändigt att anskaffa bensin vid andra än militär myndighet tillhöriga drivmedelsförråd. Detta förhållande talar för att under bidragen till de frivilliga försvarsorganisationerna beräknas särskilda medel för ändamålet. Att inräkna kostnaderna i det tidigare berörda ackordspriset läter icke vara möjligt.

f) Lån av motorfordon.

Posten för lån av motorfordon har hittills regelmässigt belastats med kostnader för reparation av de fordon, som utlånats vid frivillig försvarsverksamhet och därvid skadats. Av tidigare anförda skäl har kommittén stannat för att sådana kostnader böra belasta försvarsgrenarnas anslag för ändamålet.

g) Järnvägstransporter.

Från denna delpost bestridas allenast de resekostnader, som uppstå i samband med frivillig tjänstgöring vid förbanden. I övrigt uppkommande resekostnader gäldas av för utbildningsverksamheten avsedda medel. Kommittén har tidigare föreslagit, att samtliga med frivillig tjänstgöring vid förband förenade kostnader, däri inberäknat resekostnader, böra bestridas i enahanda ordning som vid obligatorisk värnpliktstjänstgöring. Kommittén förutsätter härvid, att militära järnvägsreglementets bestämmelser komma att göras tillämpliga för kvinnlig personal, som fullgör utbildning i form av frivillig tjänstgöring vid truppförband. Kostnaderna böra sålunda bestridas.

av försvarsgrenarnas anslag till reseersättningar m. m. Övriga resekostnader böra inräknas i ackordspriset.

h) Övnings- och målmateriel, handräckning m. m.

Här avsedda kostnader kunna vara av mångskiftande art. Hittills ha dessa bestritts från medel för utbildningen. Så torde böra ske även i fortsättningen. De böra därför inräknas i det förut berörda för utbildningen avsedda ackordspriset.

B. Indirekta utbildningskostnader.

De indirekta kostnaderna för den frivilliga försvarsverksamheten bestå i utgifter för den statliga administrationen, för organisationernas administration samt för upplysning.

1. Kostnader för den statliga administrationen.

De statliga kostnaderna hänföra sig främst till avlöningskostnader för sådana tjänstemän i riksinstansen och regionala instanserna, vilka handhava frågor rörande frivillig försvarsverksamhet. Vissa av dessa sysselsätts utslutande med frågor rörande frivillig försvarsverksamhet, t. ex. personalen vid arméstabens frivilligdetalj och ordinarie instruktörer i försvarsområdesstaber ävensom de i försvarsgrensstaber, försvarsområdesstaber, marindistriktsstaber och flygflottiljsstaber hel- eller deltidsanställda mobiliseringslottorna samt rödakorsassistenterna i försvarsområdesstaber. Huvuddelen av den personal som handlägger frågor rörande frivillig försvarsverksamhet i försvarsgrensstaber, civilförsvarsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, försvarsgrensförvaltningarna, militärbefäls-, marindistrikts-, flygbasområdes- och försvarsområdesstaberna samt länsstyrelserna handhaver denna verksamhet vid sidan av annan tjänst.

Kommittén förutsätter inga andra ändringar i kostnaderna för den statliga administrationen än de, som betingas av den i kap. VIII föreslagna tillkomsten av en chef för frivilligledningen och, därest överflyttning från försvarsgrenarna eller försvarsstaben av en för stabschef avsedd beställning för överstelöjtnant eller major icke kan ske, ävenledes en stabschef i frivilligledningen samt en personalassistent därstädes. De i kap. VIII föreslagna organisatoriska överflyttningarna av personal till frivilligledningen, vilken liksom centrala värnpliktsbyrån förutsättes uppföras på en särskild personalförteckning, medför omdisponering av vissa avlöningskostnader.

2. Kostnader för organisationernas administration samt för upplysning.

Organisationernas administration och upplysningsverksamhet bekostas till övervägande del av organisationernas egna medel. Till en mindre del bidrager dock staten till dessa kostnader, främst i riksinstansen och i något fall även i regionala instanser.

De såsom administrationskostnader betecknade statliga bidragen framgå av nedanstående tabell.

Organisation	Riksinstansen	Regionala instanser	Anmärkning
Centralförbundet för befälsutbildning.....	—	—	
Frivilliga motorcykelkåren	2,500	—	
Föreningen svenska röda korset	10,000	—	
Riksförbundet Sveriges lottakärer	21,000	—	
Föreningen svenska blå stjärnan	5,500	—	
Frivilliga automobilkåren	4,500	—	
Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund	5,000	—	
Frivilliga radioorganisationen	—	—	
Svenska brukshundklubben	400	—	
Riksluftskyddsförbundet	20,000	36,500 ¹	¹ Därav 30,000 kronor till avlöning åt chefsinstruktörer.
Frivilliga skytteväsendet.....	105,000 ²	61,000	² Därav 24,800 kronor till ansvars- och olycksfallsförsäkringar.
Svenska pistolskytteförbundet	12,000	—	
Svenska sportskytteförbundet	10,000	—	

Utöver de direkt för administration och upplysning avsedda statsbidragen utnyttjas i vissa fall mindre del (i regel högst 10 %) av anslagen för utbildning och övningar till administrationskostnader, som äga sammanhang med utbildningen.

Kommittén anser att även i fortsättningen huvuddelen av kostnaderna för organisationernas administration och upplysning bör bestridas av organisationernas egna medel. De statsmedel, som böra ställas till förfogande för utbildningsverksamhet, torde dessutom vid en klok hushållning kunna räcka till att täcka de administrations- och upplysningskostnader, som erfordras för utbildningsverksamhetens bedrivande. Av tabellen framgår, att de statliga bidrag, som för närvarande utgå för de olika organisationernas administration, äro mycket ojämnt beräknade. I avvaktan på att de av kommittén i annat sammanhang rekommenderade samorganisationerna komma till stånd, vill kommittén emellertid icke ingå på någon omprövning av dessa bidrag. Under någon övergångstid böra dessa därför utgå med oförändrat belopp, därest icke det av kommittén i annat sammanhang förordade ackordssystemet leder till sådan förbättring i organisationernas ekonomi, att en avveckling av denna speciella bidragsform redan nu kan anses påkallad. Sedan de av kommittén föreslagna samorganisationerna kommit till stånd, bör genom frivilligledningens försorg en omprövning av behoven företagas, varvid bör övervägas, om icke bidragen för administration och upplysning böra ställas till respektive riksorganisationers förfogande.

KAP. XIII. GRUNDERNA FÖR TILLDELNING AV STATS BIDRAG

1. Allmänna synpunkter.

Såsom tidigare i kap. V framhållits föreslår kommittén, att statsbidragsformen bibehålles. Kommittén har emellertid icke ansett de nuvarande formerna för bidragsgivningen vara helt tillfredsställande ur statsverkets synpunkt. Sålunda har konstaterats, att kurser, som icke kunna anses fullt ekonomiskt försvarbara, anordnats i viss utsträckning. I vissa fall har planläggningen medfört alltför höga resekostnader för instruktörer. I andra fall har antalet elever varit för ringa. Dessa förhållanden torde mången gång ha orsakats av de erkännansvärda strävandena att efter beredskapens upphörande få i gång det frivilliga försvarsarbetet. Kommittén har emellertid funnit, att det frivilliga utbildningsarbetet i stort bedrivits på ett förtjänstfullt sätt, men anser det likväl vara av vikt, att statsbidraget för verksamheten i fortsättningen beräknas efter en metod, som tvingar till en än bättre ekonomisk omtanke vid planläggningen. I stället för de nuvarande på prognoser rörande verksamhetens omfattning beräknade bidragen föreslår kommittén, att statsbidraget principiellt sättes i relation till utbildningens verkliga omfattning. Statsbidraget skulle härvid beräknas efter ett visst genomsnittspris per timme för varje deltagare i sådan utbildning, som enligt kommitténs förslag (kap. XV) skall understödjas av staten. Som allmänt villkor för statsbidragets utgående föreslår kommittén dels att organisationerna ställa sig till efterrättelse de allmänna riktlinjer, som statsmakterna kunna komma att uppställa för utbildningens ordnande, dels ock att organisationerna följa de bestämmelser för ersättning till instruktörer och elever, som komma att utfärdas.

I kap. XII har redan antytts att statsverket vid den frivilliga utbildningen skulle direkt tillhandahålla eleverna förnödenheter och materiel m. m., nämligen inkvartering och förplägnad, utrustning inklusive beklädnad, ammunition samt motorfordon, varför tillhandahållandet av dessa förnödenheter icke kommer att föranleda några utgifter för organisationerna och sålunda icke heller påverkar statsbidragen. Detsamma är givetvis fallet med utgifterna för den statliga administrationen. Av kvarstående kostnadselement böra utgifterna för instruktörer, häri inbegripet kostnaderna för instruktörernas resor till och från kurser, för elevernas resor, för lokaler i den mån sådana icke tillhandahållas av kronan, för övnings- och målmateriel samt handräckning m. m., ävensom i viss utsträckning för organisationernas administration och upplysning inarbetas i det föreslagna ackordspriset.

I statsbidraget böra dessutom ingå bidrag till daglöner samt undantagsvis bidrag till kost och logi vid lägerutbildning, till vissa organisationer särskilda bidrag till drivmedel samt övergångsvis till vissa organisationer bidrag till administration.

2. Ackordspriset.

I ackordspriset bör såsom i det föregående antytts inräknas de kostnader, vilka kunna betraktas såsom likartade, oavsett om utbildningen bedrivs såsom lägerutbildning eller såsom fritidsutbildning.

Kostnaderna för instruktörer ingå såsom en betydande del av det föreslagna ackordspriset. De faktorer, som påverka dessa kostnader, äro — förutom arvodets storlek — antalet deltagare i av varje instruktör ledd kurs samt instruktörens resekostnader. Kostnaderna bliva därför mycket varierande inom skilda delar av landet. I tätorterna, där antalet kursdeltagare är stort och instruktörer finnas på platsen, bliva kostnaderna relativt låga, medan de i glest befolkade landsdelar, där antalet deltagare i regel är ringa och instruktörernas resvägar långa, öka betydligt. Detta framgår också av de kostnadsuppgifter, organisationerna lämnat.

Kommittén har vid sina kostnadsberäkningar icke ansett sig kunna tillämpa de grunder för fastställande av ackordspriset, vilka organisationerna angivit, utan har i stället utgått från ett ackordspris, som understiger det som kan framräknas på grundval av från organisationerna erhållna uppgifter. Med den valda formen, där statsbidraget till utbildningsverksamheten utgår efter ett ackordspris, är det sannolikt, att organisationerna få ett mera framträdande intresse av att vid planläggningen av kursverksamheten nedbringa kostnaderna. Kommittén är väl medveten om att, trots ogynnsamma ekonomiska betingelser, kurser ändock i viss utsträckning måste äga rum även inom glest befolkade områden, där resekostnaderna för instruktörerna bliva höga i förhållande till ett ringa elevantal. Det torde emellertid även här vara möjligt att genom sträng rationalisering av utbildningen upprätthålla en viss kursverksamhet. Kommittén har vidare i annat sammanhang rekommenderat att utbildningen — främst den militära — i största möjliga utsträckning förläggas till truppförbanden. Genom lägre instruktörskostnader samt på grund av minskade kostnader i övrigt för en väl organiserad utbildning bör möjlighet finnas att bringa ned kostnaderna för det övervägande antalet kurser, varigenom de erhållna besparingarna kunna lämna utrymme för kurser på sådana orter, där kostnaderna nu äro relativt höga. En förutsättning härför är, att utbildningen inom landet som helhet strängt rationaliseras och bedrivs i enlighet med de riktlinjer, som angivits i andra sammanhang.

En annan faktor, som påverkar timkostnaden, är elevernas resor till och från kursorten. Genom att även inräkna dessa kostnader i ackordspriset har kommittén ansett sig skapa garantier för att organisationernas förmåga till ekonomisk planläggning av verksamheten kan komma till sin rätt.

I stor utsträckning har kronan möjlighet att tillhandahålla lokaler för

utbildningsändamål. Emellertid förefinnes behov av lokaler även på sådana orter, där truppförband icke äro förlagda eller där kronan icke disponerar för ändamålet lämpliga lokaler. Detta förhållande påverkar utbildningskostnaderna. Då även i denna fråga möjlighet föreligger för organisationerna att medverka i rationaliserande syfte, anser sig kommittén berättigad att inräkna kostnaderna för lokaler i ackordspriset.

Utbildningsmateriel och i viss utsträckning även biträdespersonal för anordnandet av tillämpningsövningar m. m. äro nödvändiga för rationell utbildning. Kostnaderna härför böra av samma skäl, som gjorts gällande beträffande t. ex. resekostnaderna, inarbetas i ackordspriset.

Kommittén har i annat sammanhang framhållit betydelsen av upplysning samt föreslagit, att upplysningsverksamheten skall ingå bland organisationernas uppgifter. Kommittén är dock icke beredd att förorda särskilda bidrag för denna verksamhet. Emellertid synes det kommittén, som om möjligheter böra finnas för organisationerna att inom ramen för det för varje organisation tänkta ackordspriset även i viss utsträckning bestrida kostnaderna för upplysningsverksamhet och administration.

1945 års försvarskommitté beräknade kostnaderna för frivillig militär utbildning till 50 öre per utbildningstimme. Underlaget för försvarskommitténs beräkningar är emellertid icke längre godtagbart. De verkliga kostnaderna äro numera avsevärt högre, bl. a. beroende på att instruktörsarvoden, traktamentsersättningar och kostnader för resor ökat. I syfte att klarlägga de verkliga kostnaderna har kommittén dels låtit verkställa genomsnittsberäkningar, avseende hela budgetår och baserade på redovisad medelsförbrukning och antal utbildningstimmar, dels ock infordrat kostnadsberäkningar och medelsredovisningar från kurser av olika slag. Slutligen har kommittén låtit uppgöra normalberäkningar rörande skilda kurser, varigenom det varit möjligt att erhålla en uppfattning om de verkliga medelsbehoven.

Vid sina övertåganden har kommittén kunnat konstatera, att kostnaden per utbildningstimme för olika kurser varierar högst avsevärt, bl. a. på grund av lokala förhållanden och uppdelning i utbildningslinjer. Det har sålunda kunnat fastslås, att den av militära myndigheter under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning bedrivna utbildningen är mest kostnadskrävande, vilket torde vara helt naturligt med hänsyn till arten av denna utbildning. Övriga organisationers utbildning ställer sig i regel något billigare, beroende på att behov av övningstransporter, målhandräckning, övningsmateriel, fältmässiga förläggningar m. m. icke förekommer i samma utsträckning som vid frivillig befälsutbildning. Beträffande den under medverkan av riksluftskyddsförbundet bedrivna instruktörsutbildningen för civilförsvaret äro förhållandena dock annorlunda. Då emellertid inom civilförsvarsstyrelsen utredning pågår rörande bl. a. instruktörsutbildningens närmare utformning och omfattning och då, enligt vad som uppgivits, anledning finnes antaga, att denna utbildning helt kommer att överföras i statlig regi, har kommittén icke ansett sig böra innesluta detta slag av utbildning i det ackordspris, som kommer att föreslås för riksluftskyddsförbundet.

Storleken av utbildningskostnaderna för frivillig befälsutbildning torde numera i genomsnitt uppgå till omkring 80 à 85 öre per utbildningstimme. Med hänsyn till den av kommittén i annat sammanhang föreslagna höjningen av instruktörsarvodena läser genomsnittskostnaden komma att stiga till något över 90 öre per timme, allt under förutsättning, att utbildningen planlägges och bedrivs enligt hittills tillämpade metoder. Emellertid bör verksamheten såsom tidigare angivits kunna rationaliseras. Kommittén har genom de tidigare omnämnda normalberäkningarna kommit till den uppfattningen, att utbildningskostnaden för centralförbundet genom sådana rationaliseringsåtgärder bör kunna beräknas till i genomsnitt 70 öre per utbildningstimme (elevtimme). I de fortsatta beräkningarna utgår kommittén därför från ett utbildningspris av 70 öre per timme, då det gäller den under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning bedrivna verksamheten. Av övriga organisationer synes endast frivilliga radioorganisationen och svenska brukshundklubben ha utbildningskostnader av motsvarande storlek.

De övriga organisationernas utbildning kan — såsom tidigare påpekats — bedrivas till något lägre pris per utbildningstimme. Av infordrade uppgifter framgår, att kostnaderna variera högst avsevärt såväl mellan de olika organisationerna som för olika grenar av verksamheten inom dessa. Att erhålla exakta uppgifter har icke visat sig möjligt, enär organisationerna icke föra en så ingående statistik, som skulle ha varit erforderlig för ändamålet i fråga. På grundval av de uppgifter, som infordrats, och inom kommittén verkställda normalberäkningar rörande kostnaderna för olika slag av kurser, har kommittén kommit till den slutsatsen, att övriga organisationer kunna delas i två grupper med olika utbildningskostnad. I den första av dessa ingå frivilliga motorcykelorganisationen och frivilliga bilorganisationen och i den andra de återstående organisationerna, vilkas utbildningskostnader synas i huvudsak likvärdiga.

För den förstnämnda gruppen har kommittén uppskattat utbildningskostnaden till omkring 75 öre per utbildningstimme och för de sistnämnda till omkring 65 öre. Av samma skäl, som ovan anförts beträffande centralförbundet för befälsutbildning, synes det kommittén antagligt, att en efter rationella grunder organiserad utbildning av tillfredsställande karaktär skall kunna ordnas till ett pris av 60 öre per utbildningstimme för den förra gruppen och 50 öre per utbildningstimme för den senare gruppen.

De egna medel, över vilka organisationerna kunna förfoga, komma för dessa att utgöra den säkerhetsmarginal, som — jämte genom rationaliseringsåtgärder uppkomna besparingar — kan utnyttjas för anordnande av särskilt kostnadskrävande kurser.

Kommittén föreslår sålunda, att statsbidraget för utbildningsändamål beräknas efter ett ackordspris av

70 öre per elevtimme för centralförbundet för befälsutbildning, frivilliga radioorganisationen och svenska brukshundklubben,

60 öre per elevtimme för frivilliga motorcykelorganisationen och frivilliga bilorganisationen samt

50 öre per elevtimme för föreningen svenska röda korset, riksförbundet Sveriges lottor, föreningen svenska blå stjärnan (med undantag för vissa djurskyddskurser) och riksluftskyddsförbundet (med undantag för instruktörskurser).

Ännu en gång vill kommittén betona, att detta ackordspris utgör ett medeltal. De verkliga kostnaderna komma i de enskilda fallen som regel att antingen över- eller understiga ackordspriset. Det statsbidrag för utbildningen, som i enlighet med här angivna principer tilldelas organisationerna, får likaledes utgå allenast efter verkliga antalet utbildnings-(elev-)timmar och icke efter prognoser rörande utbildningens omfattning. *Såsom elevtimmar får enligt kommitténs uppfattning endast tillgodoräknas utbildningstid, som fullgjorts vid sådana i vederbörliga utbildningsbestämmelser föreskrivna kurser, som äro villkor för vinnande (bibe hållande) av viss kompetens. Vidare bör endast utbildning av sådana elever få räknas, som prövas lämpliga och vilka före utbildningens början förklarar sig villiga att i förekommande fall avtalsbindas vid totalförsvaret.* I huvudsak kommer sålunda ersättning att utgå för utbildning av A-personal och motsvarande. I undantagsfall bör efter den kursanordnande myndighetens beprövande och då särskilda skäl föreligga jämväl B-personal i begränsad utsträckning kunna inräknas i elevantalet. Sådana undantagsfall böra emellertid enligt kommitténs uppfattning ur kontrollsynpunkt redovisas för varje särskild kurs vid rekvisition av statsbidrag. Vid lägerkurser bör antalet utbildningstimmar per kursdag utgöra i genomsnitt minst sex och ackordspriset för lägerkursdag bestämmas till sex gånger ackordspriset per elevtimme. Vid vissa kurser, såsom de under medverkan av föreningen svenska blå stjärnan föreslagna kurserna i allmän djurvård, torde ackordspriset kunna sättas lägre än det för organisationen i övrigt föreslagna. Närmare redogörelse för sådana undantag lämnas i kap. XV under de skilda organisationernas arbetsuppgifter.

3. Särskilda bidrag vid lägerutbildning.

a) Daglön.

Föreslagen daglön utgår med 6 kronor respektive en krona 50 öre (se kap. XI).

När det gäller att bedöma omfattningen av lägerutbildningen har kommittén i övriga kostnadsberäkningar utgått från att 25 % av all frivillig utbildning fullgöres såsom lägerutbildning. Kommittén föreslår, att samma beräkningsgrund tillämpas även vid bestämmandet av bidraget för daglöner till de olika organisationerna.

Bidraget bör utgå efter verkliga antalet lägerkursdagar.

b) Bidrag till förläggning och förplägnad, då sådan förmån icke kan tillhandahållas kostnadsfritt av kronan.

Kommittén har funnit, att förläggning och förplägnad i princip skola tillhandahållas vederlagsfritt genom kronan. Emellertid torde kurser kunna

förekomma, då föreslagen ordning icke är möjlig att genomföra. Kommittén har härvid tänkt sig att, därest inkvartering och förplägnad icke kan tillhandahållas av kronan, ersättning härför skulle kunna utgå till den organisation, som medverkar vid utbildningens genomförande i form av särskilt bidrag. En förutsättning härför är emellertid, att ett sådant förfarande endast kommer ifråga, då möjligheterna att utnyttja förnödenhetsförmånen är avslutade. Kommittén föreslår, att bidraget utgår med högst 6 kronor per deltagare och dygn, varvid 2 kronor beräknas för inkvartering och 4 kronor för förplägnad. Kommittén har i kap. XII förutsatt, att traktamentsersättning skall kunna utgå å kursort i sådana fall, där myndigheterna undantagsvis icke kunna tillhandahålla inkvartering och förplägnad in natura eller där organisationen icke kan med erhållna bidrag ordna inkvartering och förplägnad. Även i sådana fall bör av olika skäl statens särskilda bidrag till organisationerna begränsas till det ovan angivna beloppet om 6 kronor per dygn.

4. Särskilda bidrag till drivmedel för vissa organisationer.

För de organisationer — centralförbundet för befälsutbildning, frivilliga motorcykelorganisationen och frivilliga bilorganisationen — som medverka vid utbildningen av värnpliktigt befäl, tjänstgörande vid sådana förband, i vilka motorfordon ingå, eller som medverka vid utbildning av motorcykelrespektive bilförare, uppkomma kostnader för drivmedel. Kommittén har undersökt möjligheterna att inarbeta dessa kostnader i ackordspriset men funnit att så icke lämpligen låter sig göra. Av denna anledning finner kommittén det vara erforderligt, att särskilda statsbidrag till drivmedel utgå till ovan angivna organisationer. Även denna del av statsbidraget synes kommittén böra beräknas med hänsyn till utbildningens omfattning. En beräkning efter antalet utbildningstimmar torde dock icke vara lämplig. Beträffande utbildning av motorcykelförare och bilförare inom frivilliga motorcykelorganisationen respektive bilorganisationen, synes bidraget kunna fastställas med ledning av antalet kursdeltagare. Bidragets storlek framgår av redogörelsen för frivilliga motorcykelorganisationen och frivilliga bilorganisationen (kap. XV). När det gäller bidragets storlek för centralförbundet för befälsutbildning, som medverkar vid utbildningen av värnpliktigt befäl, synas beräkningarna böra göras efter andra grunder. Inom vissa utbildningslinjer av olika trupper t. ex. pansarvärnstjänst vid infanteriet och pansartrupperna, stridsvagnstjänst vid pansartrupperna, motoriserad artilleritjänst eller bil-tjänst vid underhållstrupperna gäller drivmedelsproblemet icke bilförarutbildning utan möjligheten att under övningar utnyttja de motorfordon, som erfordras för utbildningen. Det torde därför bliva erforderligt att tilldela centralförbundet ett erfarenhetsmässigt beräknat årligt bidrag. Storleken av detta framgår av kap. XIV.

5. Övergångsvis utgående bidrag för administration m. m.

I kap. XII ha nu utgående bidrag redovisats. Såsom där framhållits föreslår kommittén, att här avsedda bidrag tills vidare — med vissa undantag —

utgå i nuvarande omfattning men förutsätter, att statsmakterna, när i kap. VI och VII rekommenderade samorganisationer bildats, ompröva denna bidragsform.

6. Sammanfattning.

Kommittén föreslår i förevarande sammanhang,

att statsbidrag till organisationerna beräknas utgå för bestridande av kostnaderna för den egentliga utbildningsverksamheten efter ett för varje organisation beräknat ackordspris per utbildningstimme, uträknat på sätt i det föregående angivits; samt

att dessutom statsbidrag lämnas organisationerna för bestridande av kostnader för daglön, för inkvartering och förplägnad, i de fall dessa förmåner icke kunna tillhandahållas vederlagsfritt av staten, för drivmedel till de organisationer, vilka medverka vid utbildning i motortjänst, samt övergångsvis för administration.

KAP. XIV. STATSANSLAGEN OCH SÄTTET FÖR DERAS BERÄKNANDE

A. Förnödenheter och materiel.

Enligt för närvarande tillämpat system disponera de frivilliga försvarsorganisationerna särskilda bidragsposter för gottgörelse av försvarets olika ordinarie anslag för lämnade prestationer i fråga om förnödenheter och materiel. För frivillig försvarsverksamhet utom det militära försvarets ram erlägges för utnyttjande av försvaret tillhörig materiel m. m. ersättning enligt de grunder, som gälla för allmännyttiga ändamål i allmänhet. Systemet innebär en betydande omgång och giver icke heller någon garanti för att de ordinarie anslagen tillgodoföras full ersättning.

Kommittén anser därför, att staten principiellt skall kostnadsfritt tillhandahålla här berörda förmåner vid all frivillig försvarsverksamhet. Sålunda bör en civilförsvarskurs kunna förläggas och förplägas vid truppförband eller en kurs av militär art kunna förläggas i av arbetsmarknadsstyrelsen disponerade baracker. Givetvis bör detta icke förhindra, att — om så skulle anses påkallat — de huvudtitlar, som tillhandahålla förmåner av denna art för ändamål utanför den egna huvudtiteln, erhålla gottgörelse från annan huvudtitel för de verkliga självkostnaderna. Några andra transaktioner än sådana, som erfordras för överföring av medel mellan olika i riksstaten uppförda huvudtitlar, anser kommittén icke böra komma i fråga, då det gäller tillhandahållande av förnödenheter av olika slag.

För ändamålet böra i stället antingen införas särskilda delposter under de i riksstaten upptagna ordinarie anslagen eller ock dessa i motsvarande grad uppräknas, varigenom det skulle bliva möjligt att tillhandahålla förmånerna utan att de ändamål, för vilka de ordinarie anslagen äro avsedda, bleve lidande.

De naturaförmåner, som beräknas erforderliga vid olika slag av utbildning, äro *vid fritidsutbildning* ammunition, tygmateriel av olika slag samt motorfordon, intendenturmateriel (beklädnadsmateriel och kaserninventarier i mindre utsträckning), sjukvårdsmateriel, drivmedel samt undervisningslokaler; *vid lägerutbildning* ammunition, tygmateriel och motorfordon, intendenturmateriel (beklädnadsmateriel och kaserninventarier), sjukvårdsmateriel, förplägnad, drivmedel samt förlägnings- och undervisningslokaler.

Kommittén förordar, att medel för ovannämnda förnödenheter beräknas enligt följande grunder och med belopp som återfinnas i kostnadsberäkningarna, kap. XV.

1. Ammunition.

Behov av ammunition föreligger i stort sett endast vid av centralförbundet för befälsutbildning anordnad utbildning. Enligt de erfarenhetsmässiga beräkningar, som redovisas i den i kap. XII omnämnda »P. M. rörande nu utgående bidrag till frivillig försvarsverksamhet», uppgår behovet av medel för utbildningsammunition till 700 000 kronor, vilket belopp bör upptagas såsom delpost under den i staten för arméns anslag till anskaffning av tygmateriel m. m. uppförda anslagsposten till ammunition för övningar.

2. Utrustning inklusive beklädnad samt lån av motorfordon.

a) Tygmateriel och motorfordon.

I princip erlägges för utnyttjande av tygmateriel, motorfordon inräknade, endast ersättning för skador, som uppstått under lånetiden samt för materieförluster. Någon slitningsersättning erlägges däremot icke. Från posten lån av motorfordon skola även kostnader för inlejning av privata motorfordon bestridas. Sådana inlejningar torde dock för närvarande icke förekomma.

Kommittén anser, att materielen ifråga bör ställas till förfogande kostnadsfritt och att skador och materieförluster skola regleras på samma sätt som för försvaret i övrigt. En förutsättning härför är, att inlejningar av privata motorfordon icke i fortsättningen bliva erforderliga. Särskilda delposter böra för ändamålet beräknas under respektive försvarsgrens ordinarie anslag till anskaffning av tygmateriel m. m. (motsvarande).

Då svårighet föreligger att fixera medelsbehovet för detta ändamål genom beräkning av en viss kostnad per elev och utbildningsdag, under vilken tygmateriel utnyttjas i utbildningen, bör det för ändamålet erforderliga beloppet närmare beräknas av vederbörande centrala förvaltningsmyndighet på basis av vunna erfarenheter rörande medelsbehovet. För att emellertid giva en uppfattning om dettas ungefärliga storlek ha erforderliga bidrag i kostnadsberäkningarna uppförts med utgångspunkt från den av arméförvaltningens tygavdelning uppskattade kostnaden för underhåll av för utbildning utlämnad tygmateriel. Denna beräknas vid förbandsutbildning uppgå till 80 000 kronor per 1 000 man och månad eller omkring 2 kronor 60 öre per tjänstgöringsdag, varav omkring hälften för underhåll av motorfordon. Då icke all i utrustningen vid förband ingående tygmateriel kan behöva tagas i bruk vid frivilligt försvarsarbete och då materielens förslitning icke torde bliva lika kraftig som vid förbandsutbildning, har till grund för beräkningen lagts en dagskostnad av en krona per elev och slitningsdag för motorfordon och 85 öre per elev och dag för övrig tygmateriel.

Antalet fritidstimmar, under vilka tygmateriel använts, omräknas härvid till dagar.

Anslagen för tygmateriel synas med fördel kunna beräknas på det verkliga antalet slitningsdagar enligt den vid anslagsäskandenas uppgörande befintliga, senast avslutade statistiken över utbildningsförhållandena. Detta innebär, att försvarets ordinarie anslag erhålla ersättningarna i efterskott, vilket dock icke torde vålla någon svårighet.

b) Intendenturmateriel.

För intendenturmateriel, som användes under frivillig försvarsutbildning, erhålla intendenturmaterielanslagen ersättning genom omföring från vederbörande organisations delpost för utrustning inklusive beklädnad av 50 öre per slitningsdag för beklädnadsmateriel m. m. och 14 öre per slitningsdag för kaserninventarier inklusive förplägnadsutredning.

För beklädnad har 50 öre per dag ansetts tillfredsställande under den tid, då ordinarie beklädnadsanslaget utgått med 85 öre per tjänstgöringsdag. Då detta anslag inom en nära framtid måste beräknas efter en krona 45 öre per tjänstgöringsdag, bör den för det frivilliga försvarsarbetets del erforderliga delposten i fortsättningen beräknas efter 85 öre per tjänstgöringsdag.

Anslagen för intendenturutrustning böra beräknas på samma sätt som anslagen för tygmateriel eller efter det verkliga antalet slitningsdagar.

Civilt försvaret tillhörig materiel bör vid riksluftskyddsförbundets kurser få vederlagsfritt utnyttjas enligt samma regler, som ovan föreslagits. Härför erforderliga medel böra beräknas såsom delpost under civilförsvarets ordinarie anslag.

c) Drivmedel.

Möjligheterna att anordna övningar sammanhänga i vissa fall mycket nära med tillgången på drivmedel. Redan av denna anledning synes det befogat att för ändamålet avse en särskild anslagspost ingående i bidragen för de organisationer, som för sin verksamhet äro beroende av tillgång på drivmedel. Härtill kommer att det icke alltid är möjligt att påfylla drivmedel vid truppförband utan möjlighet bör finnas för inköp av drivmedel i allmänna handeln på samma sätt som vid truppförbandens vanliga övningar.

d) Förplägnad.

Fri förplägnad bör tillhandahållas enligt nuvarande regler. Detta bör dock ej förhindra myndighet att, då så utan olägenhet kan ske, tillhandahålla fri förplägnad vid tjänstgöring i samband med kurser och övningar om minst två dagars sammanhängande längd. Kommittén tänker härvid särskilt på till militära förband förlagda veckoslutskurser.

Anslag bör beräknas på vanligt sätt. Truppförband, som tillhandahåller förplägnad eller råvaror, bör sålunda tillgodoräkna portionsdagar, varigenom mathållningsanslaget erhåller det erforderliga medelstillskottet.

Givetvis kunna kostnaderna för tillhandahållna portioner eller utlämnade råvaror avföras på särskild undertitel under mathållningsanslaget. Detta anslag skulle även kunna tillgodogöras inflytande ersättningar för förplägnad, som tillhandahållits vid kurser anordnade för civilförsvaret eller det ekonomiska försvaret.

De i riksstaten under respektive försvarsgrenar upptagna förslagsanslagen för mathållning böra uppräknas med ett belopp, som motsvarar beräknat antal portionsdagar för frivillig försvarsverksamhet.

För den förplägnad, som av det militära försvarets myndigheter tillhandahålles vid utbildningsverksamhet för civilförsvarets eller det ekonomiska försvarets räkning, bör ersättning erläggas genom omföring till vederbörlig försvarsgrens mathållningsanslag av medel, som stå till civilförsvarsstyrelsens eller arbetsmarknadsstyrelsens förfogande.

B. Statsbidragen.

Med den omläggning av systemet för tillhandahållande av naturaförmåner, förnödenheter, materiel m. m., som kommittén i det föregående förordat, skulle bidragen för dessa ändamål icke längre beräknas under anslagen till de frivilliga försvarsorganisationerna. De bidragsposter, som därefter återstå, utgöras av egentliga utbildningskostnader, beräknade efter ackordsmetod enligt i kap. XIII angivna grunder, kostnader för daglöner eller motsvarande förmån vid lägerkurser, kost och logi i de fall, där sådant undantagsvis ej kan tillhandahållas genom statens försorg, drivmedel samt, övergångsvis, administration, upplysning m. m.

1. Bidrag till egentliga utbildningskostnader.

Kommittén anser sig böra förorda, att bidragen till egentliga utbildningskostnader för de olika försvarsorganisationerna i anslagsäskandena upptagas med belopp, som beräknas efter frivilligledningens förslag till utbildningens omfattning för det kommande utbildningsåret samt ett med hänsyn till föregående utbildningsårs tendens i fråga om anslutningen till utbildningsverksamheten bedömt högsta antal timmar. Med ledning av denna beräkning och i den mån statsfinansiella förutsättningar föreligga för en sådan utbildningsvolym upptagas reservationsanslag i riksstaten för det aktuella budgetåret. Anslagen ställas till de centrala förvaltningsmyndigheternas förfogande för utbetalning till organisationerna.

De belopp, som organisationerna slutligen skola äga rätt att disponera under budgetåret, fastställas definitivt av de centrala förvaltningsmyndigheterna, sedan omfattningen av verksamheten under närmast föregående budgetår blivit känd. Detta fastställande av bidragen bör kunna ske under första kvartalet av det nya budgetåret. Därest det verkliga timantalet under det avslutade budgetåret icke kommer att uppgå till det förhandsberäknade — varigenom de i riksstaten upptagna reservationsanslagen komme att överstiga de belopp, som vederbörande organisationer skulle ha rätt att disponera — komma vissa medel att kvarligga såsom reservationer under respektive anslag. Dessa reservationer böra under löpande budgetår enligt Kungl. Maj:ts bestämmande kunna disponeras för förskottering av medel för utbildningskostnader, om utbildningsvolymen under budgetåret skulle öka i så hög grad, att det på föregående års utbildningsförhållanden uträknade bidraget komme att bli otillräckligt. Sålunda förskotterade delar av kommande års bidrag böra avräknas i samband med fastställande av detta bidrag i början av det påföljande budgetåret. Därest en sådan disposition av reservationerna icke skulle

komma att motiveras av utbildningsförhållandena, finge hänsyn tagas till reserverade anslagsdelar i samband med uppgörande av anslagsäskandena för följande budgetår. I samband med övergången till det föreslagna systemet bör beräkningen av de för organisationerna under det första budgetåret erforderliga reservationsanslagen göras på sådant sätt, att garantier erhållas för att disponibla medel lämna utrymme för en utbildningsverksamhet av önskvärd omfattning.

Om vederbörande organisations verkliga kostnader för den redovisade utbildningen — genom att dessa kostnader blivit lägre än de på grundval av ackordspriset beräknade — skulle understiga den del av det i riksstaten för vederbörande organisation upptagna anslaget, som organisationen enligt ovan ägt disponera, bör besparingen betraktas såsom organisationens reservation. Av besparingen bör ett belopp, motsvarande högst 10 % av de för utbildningsverksamheten använda medlen, få disponeras för administration, upplysning m. m. I övrigt böra återstående besparingar redovisas å särskilt konto att användas uteslutande för den utbyggnad av utbildningsverksamheten, som kan befinnas vara påkallad.

Genom den föreslagna anordningen undvikes en eljest tidskrävande detaljgranskning från de statliga myndigheternas sida av medelsförbrukningen. I stort sett ha myndigheterna sålunda att tillse, att de redovisade utbildningstimmarna äro statsbidragsberättigande, varjämte genom stickprovgranskning bör kontrolleras, att utfärdade föreskrifter rörande instruktörsarvoden, ersättningar till kursdeltagare samt reseersättningar efterlevas. Givetvis bör härutöver det ekonomiska utfallet i stort av utbildningsverksamheten följas i syfte att erhålla en inblick i skäligheten av ackordspriset, som likaledes kan och bör överses med lämpliga tidsmellanrum under medverkan av frivilligledningen.

2. Bidrag till daglöner (motsvarande).

För närvarande utbetalas daglön till därtill berättigade huvudsakligen med utnyttjande av medel under respektive organisationers anslagspost för utbildningsverksamhet.

Som kommittén tidigare i kap. XI framhållit, kan medelsbehovet för daglöner icke inarbetas i ackordspriset, varför särskilda delposter i stället böra upptagas under samtliga organisationers statsbidrag för utbildningsverksamheten.

Delposterna böra beräknas efter 25 % av den för vederbörande organisation uppskattade omfattningen av utbildningen. Med hänsyn till utgiftens karaktär skulle kunna sättas i fråga, huruvida icke bidragen för detta ändamål borde uppföras såsom särskilda förslagsanslag. Övriga i bidragen ingående delposter böra emellertid vara av reservationsvis karaktär. Då det icke synes lämpligt att komplicera statsbidragen genom införande av flera anslag av olika karaktär, förordar kommittén att det för daglöner avsedda bidraget upptages såsom delpost under det för vederbörande organisation

avsedda reservationsanslaget. Därest utbildningens omfattning icke motiverar förbrukning av hela delposten, bör den överskjutande delen i likhet med vad ovan anförts i fråga om delposten egentliga utbildningskostnader kvarligga såsom reservation under anslaget för utnyttjande i enlighet med de för sagda delpost föreslagna grunderna.

Daglön till vid truppförband frivilligt tjänstgörande personal bör som i kap. XII föreslagits icke belasta organisationernas anslag till daglöner. Medel för ändamålet böra i stället beräknas under ordinarie anslag för avlöningar m. m. till värnpliktiga.

3. Bidrag till kost och logi.

Medel för angivna ändamål torde endast undantagsvis bliva erforderliga. Bidraget bör i avvaktan på närmare erfarenheter upptagas med mindre belopp enligt kostnadsberäkningarna (kap. XV).

Om i undantagsfall fri inkvartering och förplägnad icke kan tillhandahållas och tjänstgöringstraktamente sålunda måste utbetalas, bör större bidrag icke utgå från statsverket än som motsvarar värdet av genom kursanordnande myndighet tillhandahållen kost och logi. Detta innebär, att det bidrag om 6 kronor för dygn, som bör utgå, därest vederbörande organisation svarar för kost och logi, jämväl bör utgå i de fall tjänstgöringstraktamente måste utbetalas. Skillnaden mellan traktamentet och nämnda bidrag får täckas av ackordspriset, om så är möjligt, eller eljest av organisationernas egna medel.

4. Bidrag till drivmedel.

På sätt av kostnadsberäkningarna närmare framgår, beräknas bidrag till drivmedel dels för de organisationer, inom vilkas verksamhetsområden utbildning av bil- och motorcykelförare ingår, dels ock för den i samband med frivillig befälsutbildning bedrivna utbildningen för personal, avsedd för motoriserade förband. De för utbildningen av bil- och motorcykelförare erforderliga medelsbehoven kunna beräknas med relativt stor säkerhet, under det att drivmedelsbehovet för utbildning med motoriserade förband, vilket i stort sett kan jämföras med ammunitionsbehovet, måste uppskattas erfarenhetsmässigt.

Bidragen böra beräknas efter högst 65 liter per elev vid bilförarutbildning och 45 liter per elev vid motorcykelförarutbildning. För den under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning bedrivna utbildningen för personal ur motoriserade truppslag bör tills vidare, i avvaktan på närmare erfarenheter rörande medelsbehoven, beräknas samma belopp som för budgetåret 1950/51 eller 40 000 kronor. I den mån drivmedel framdeles erfordras för en under riksluftskyddsförbundets medverkan anordnad utbildning av motoriserade enheter, bör en drivmedelspost även upptagas för sagda organisation.

5. Övergångsvis utgående bidrag för administration m. m.

Bidrag för administration, upplysning m. m. åtnjutas för närvarande av vissa organisationer i enlighet med vad därom omförmäles i kap. XII. Då

en del av dessa organisationer icke disponera egna medel av nämnvärd betydelse och sålunda icke äga möjlighet att själva bekosta denna del av verksamheten, bör huvuddelen av dessa även i fortsättningen komma i åtnjutande av hittills utgående bidrag för berörda ändamål. Genom att vissa av organisationerna, exempelvis frivilliga motorcykelorganisationen och föreningen svenska röda korset, med den föreslagna ackordsmetoden komma att disponera avsevärt högre utbildningsbidrag än tidigare, anser kommittén sig dock böra sätta i fråga borttagande av dessa organisationers administrationsbidrag. Efter genomförandet av de av kommittén i annat sammanhang förordade samorganisationerna bör huvuddelen av administrationsbidragen för underorganisationerna överflyttas på dessa. Kommittén förutsätter sålunda, att en omprövning av administrationsbidragen framdeles kommer till stånd. Storleken av dessa bidrag kommer att närmare avhandlas i kap. XV.

KAP. XV. DE FRIVILLIGA FÖRSVARSORGANISATIONERNAS SÄRSKILDA UPPGIFTER

A. Riksorganisationen för frivillig militärbildning.

I. Centralförbundet för befälsutbildning.

1. Verksamhetens omfattning.

Enligt 1941 års värnpliktslag skulle den grundläggande befälsutbildningen under värnpliktstjänstgöringen avse att bibringa det värnpliktiga befälet en god befälsförmåga. I syfte att vidmakthålla denna förmåga under hela värnpliktstiden har i värnpliktslagen föreskrivits, att ett visst antal repetitionsövningar skola fullgöras. I 1942 års försvarsbeslut förutsattes vidare, att den obligatoriska utbildningen för det värnpliktiga befälet skulle kompletteras med frivillig utbildning. Försvarsbeslutet innebar i denna del, att den frivilliga utbildningen skulle omhändervas av Sveriges landstormsföreningars centralförbund, som för ändamålet borde ombildas till en organisation, som i första hand avsåg främjande och handhavande av frivillig fortsatt befälsutbildning vid armén. Den nya organisationens namn blev centralförbundet för befälsutbildning.

Centralförbundets uppgifter, som till en början hänförde sig endast till armén, ha sedermera vidgats. Genom luftbevakningens överförande till flygvapnet har centralförbundets medverkan utsträckt till att omfatta även utbildning av i flygvapnet ingående värnpliktigt befäl i luftbevakningstjänst. Därutöver medverkar förbundet i viss utsträckning även vid den frivilliga utbildningen av flygvapnets markpersonal. Inom marinledningen pågå undersökningar rörande möjligheterna att på frivillighetens väg vidareutbilda värnpliktigt befäl vid kustartilleriet. Därest sådan utbildning blir aktuell kommer den att ske under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning.

Efter fullgjord obligatorisk befälsutbildning erhåller den värnpliktige ett förordnande såsom befäl, i regel gällande under 4 år (en förordnandeperiod). Efter periodens utgång kan förordnandet förnyas, om den värnpliktige därunder fullgjort viss väl vitsordad tjänstgöring eller utbildning. Till förnyat förordnande berättigar sålunda fullgjord obligatorisk repetitionsövning, mot denna svarande frivillig tjänstgöring eller genomgången frivillig repetitionsutbildning, allt under förutsättning av godkända vitsord.

Möjligheter finnas även för värnpliktigt befäl att genom frivillig utbildning förvärva kompetens för högre tjänstegrad. Denna form av utbildning benämnes befodringsutbildning.

Enligt 1942 års försvarsbeslut beräknades den frivilliga befälsutbildningen vid armén nå en omfattning av c:a 10 000 deltagare per år, varav omkring 7 000 i repetitionsutbildning och ungefär 3 000 i befodringsutbildning.

Till grund för dessa beräkningar låg ett vida mindre antal värnpliktigt befäl vid armén, anslutet till centralförbundet för befälsutbildning och dess lokalorganisationer, än vad som i verkligheten blivit fallet, vilket förhållande närmare belyses i nedanstående tabell, upptagande anslutningen den 30 juni 1945 jämfört med samma tidpunkt 1949.

Tidpunkt	Antalet till Cfb anslutna värnpliktiga			
	Off	Uoff	Ubef	Summa
30/6 1945	4 797	906	2 331	8 034
30/6 1949 ¹	5 210	2 550	9 147	16 907
Ökning	413	1 644	6 816	8 873

¹ Genom att vissa organisationer kollektivt anslutit sig till centralförbundet äro här redovisade siffror i verkligheten något högre.

Såsom av tabblån framgår har anslutningen sedan den 30 juni 1945 — tidpunkten för den förstärkta försvarsberedskapens upphörande — intill den 30 juni 1949 fördubblats. Med den ökade anslutningen har också följt en stegrad utbildningsfrekvens, vilket närmare belyses nedan.

Förutom vid repetitions- och befodringsutbildning medverkar centralförbundet vid genomförandet av från nämnda utbildning fristående kurser — specialkurser — samt vid viss militär förutbildning av manlig ungdom under värnpliktsåldern.

2. Repetitionsutbildningen.

a) Utbildningens längd och omfattning.

1942 års försvarsbeslut förutsatte, att repetitionsutbildningen skulle vara den frivilliga befälsutbildningens främsta uppgift. Under tiden den 1 juli 1948—den 30 juni 1949 deltog 9 088 elever i frivillig utbildning, varav 2 826 i repetitionsutbildning och 6 262 i befodringsutbildning.

För närvarande omfattar en frivillig repetitionskurs vid armén och flygvapnet 144 timmar för officerare och underofficerare samt 120 timmar för underbefäl. Om repetitionskurser ersättas med frivillig tjänstgöring vid truppförband har denna en längd av 30 dagar för alla befälskategorier.

Centralförbundet för befälsutbildning ifrågasatte i en den 12 juni 1947 dagtecknad, till 1945 års försvarskommitté ställd skrivelse, om icke samtliga kategorier befäl borde fullgöra 150 timmar, varvid repetitionsutbildningen skulle givas friare former. I timantalet borde inräknas smärre kurser av olika slag (specialkurser), instruktörstjänst, deltagande i fält- och fälttjänstövningar och i viss utsträckning även mera kvalificerad fältsport o. dyl.

Kommittén vill beträffande utbildningens längd och omfattning anföra följande.

Även om många av de i befodringsutbildningen deltagande samtidigt härmed fullgöra repetitionsutbildning och trots att antalet deltagare betydligt ökat, har anslutningen till repetitionsutbildningen icke blivit den från början beräknade. Kommittén anser för sin del — i likhet med 1945 års försvarskommitté — att repetitionsutbildningen är den otvivelaktigt viktigaste delen av den frivilliga befälsutbildningen och återkommer senare till de åtgärder, som kunna anses befogade för att stimulera det värnpliktiga befälet till ökat deltagande i densamma.

Kommittén vill även beröra frågan, huruvida repetitionsutbildningen bör fullgöras såsom frivillig eller obligatorisk utbildning. Genom obligatoriska repetitionsövningar för det värnpliktiga befälet vinnes otvivelaktigt, att anslutningen blir större. Under förutsättning att de obligatoriska repetitionsövningarna fördelas över hela värnpliktstiden och återkomma tillräckligt ofta, erhålla alla värnpliktiga den utbildning, som kan bibringas dem. Till frivilliga repetitionsövningar måste anslutningen bli mindre. Då emellertid värnpliktslagen enligt gällande lydelse endast lämnar utrymme för tre repetitionsövningar åt armén tilldelade värnpliktiga samt den utbildning, som därigenom möjliggöres, icke kan anses tillräcklig för att befälet under hela sin tjänstetid skall kunna vidmakthålla befälsförmågan utan att viss repetitionsutbildning därutöver fullgöres, har kommittén utgått ifrån att sistnämnda slag av repetitionsutbildning bör ske i form av frivillig utbildning.

Kommittén vill särskilt framhålla, att den frivilliga utbildningen för de underbefälsutbildade värnpliktiga bör ordnas på sådant sätt, att så många som möjligt kunna förmås att deltaga i utbildningen. Denna bör därför göras mera attraktiv än vad nu är fallet. Kommittén har därvid kommit till den uppfattningen, att den frivilliga repetitionsutbildningen för underbefälsutbildade vid armén bör omfatta en brevs-kolekurs om c:a 20 timmar, ordnad genom försorg av försvarets brevskola, och en kurs om 72 timmars längd, fördelad med 54 timmars undervisning i moderna vapen o. dyl. samt 18 timmars kaderövning, den senare i form av sammandragen kurs. Brevs-kolekursen, som bör bedrivas såsom lärarcirkel, är avsedd som en repetition av tidigare inlärd kunskaper och färdigheter, varvid de av eleverna utarbetade svaren lämpligen böra rättas av kursledaren. Vapenkursen bör omfatta undervisning i handhavande av nyare vapen, minmateriel o. dyl. Denna del av kursen torde med fördel kunna anordnas såsom fritidsutbildning. Kaderkursen slutligen bör ordnas i form av en sammanhängande övning för att giva deltagarna tillfälle att öva sig i de uppgifter, som åvila dem enligt deras krigsplacering. Det torde böra ankomma på vederbörande kursanordnande myndighet att närmare utforma omfattningen av de olika delkurserna. Hela underbefälskursen, utom brevs-koleleden, bör kunna ersättas med frivillig tjänstgöring vid truppförband under 15 dagar i en följd eller i omgångar.

Längden av den frivilliga utbildningen för värnpliktiga underofficerare och officerare bör enligt kommitténs förmenande sättas till samma antal timmar som för närvarande eller 144 timmar. Liksom hittills bör repetitionsutbildningen huvudsakligen fullgöras såsom fritidsutbildning med möjlighet att ersätta denna med frivillig tjänstgöring vid truppförband under 30 dagar i en eller flera omgångar.

Den frivilliga repetitionsutbildningen kan helt fullgöras i form av fritidsutbildning, när det gäller personal ur infanteriet och kavalleriet. Med hänsyn till den tyngre och dyrbarare materielen vid övriga truppslag inom armén möta däremot avsevärda svårigheter att ordna fritidsutbildningen utanför vederbörande förbands förläggningsorter. Värnpliktigt befäl, som är bosatt utom dessa, kan därför knappast delta i fritidsutbildning i hemorten. Här återstår endast formen med lägerutbildning, en anordning som medför att deltagarna måste frigöra sig från sitt civila arbete. Emellertid torde olägenheterna härav kunna minskas, därest eleverna under erforderligt antal veckoslut sammandragas till truppförbandens förläggningsorter.

Vissa utbildningsdetaljer äro dock gemensamma för allt befäl inom armén, oavsett truppslag. Sedan några år tillbaka har därför försöksvis tillämpats den anordningen, att viss kursdel kan fullgöras av envar som fritidsutbildning på bostadsorten, under förutsättning givetvis, att frivillig befälsutbildning bedrivs därstädes. Återstående del av kursen har däremot måst fullgöras vid respektive truppslag.

För kustartilleriets del och beträffande luftbevakningen äro ovan framlagda synpunkter i stort sett giltiga.

Kommittén föreslår, att den för erhållande av förnyat förordnande såsom värnpliktigt befäl erforderliga frivilliga repetitionsutbildningen skall anses fullgjord

antingen genom väl vitsordat deltagande i repetitionskurs, utgörande för värnpliktiga officerare och underofficerare 144 timmar samt för värnpliktigt underbefäl 72 timmar, föregången av en brevscolekurs om c:a 20 timmar;

eller väl vitsordad frivillig tjänstgöring i en följd eller i omgångar vid truppförband i mot innehavd grad svarande befattning om 30 dagar för officerare och underofficerare och 15 dagar för underbefäl.

I förekommande fall bör repetitionskursen för viss personal tillhörande specialtruppslagen avslutas med en lägerkurs om 6 dagar. Väl vitsordad tjänstgöring som instruktör inom hemvärdet eller frivilliga försvarsorganisationer bör inräknas såsom del av repetitionsutbildningen.

b) Förordnandeperioder.

Enligt 1941 års värnpliktslag skulle en värnpliktig efter avslutad första tjänstgöring jämte i förekommande fall fortsatt tjänstgöring (befälsutbildning) fullgöra två repetitionsövningar och en efterutbildningsövning. Dessa övningar skulle fullgöras åldersklassvis vid vissa närmare angivna år efter inskrivningsåret. Förordnandeföreskrifterna för värnpliktigt befäl, som

utformats med hänsyn härtill, föreskrevo en längd på förordnandeperioderna av fyra år. Beträffande principerna för repetitionsövningarnas förläggande till tiden och dessas genomförande skall från och med år 1950 tillämpas ett nytt system, grundat på ett av 1948 års värnpliktskommitté i ämnet framlagt förslag. Värnpliktskommittén räknade för sin del med ett genomsnittligt tidsmellanrum mellan de olika repetitionsövningarna av sex år. Härigenom skulle den s. k. hållbarhetsgränsen för inhämtade militära kunskaper och färdigheter komma att utsträckas längre än som i och för sig vore önskvärt. Med tre repetitionsövningar skulle dessutom tiden mellan första tjänstgöringen jämte efterföljande befälsutbildning och tjänstetidens slut icke kunna helt täckas. Det skulle därför bli nödvändigt att under vissa tider placera de värnpliktiga i den s. k. personalreserven. Värnpliktskommittén tog emellertid icke ställning till frågan om förordnandeperiodernas längd.

Enligt kommitténs för frivilligt försvarsarbete uppfattning måste en gång inhämtade kunskaper och bibringade färdigheter otvivelaktigt underhållas, om de i framtiden vid behov skola kunna brukas. Detta gäller även det militära kunnandet — särskilt som krigsorganisation och vapenteknik m. m. oavbrutet äro stadda i utveckling och därför tid efter annan ändras. Redan av detta skäl torde den obligatoriska utbildningen böra kompletteras med frivillig sådan. Erfarenheten visar därjämte, att befäl i reserven, som av en eller annan anledning icke kunnat fullgöra sin under varje treårsperiod återkommande obligatoriska tjänstgöring, förlorat en hel del av sin användbarhet som truppförare. Så blir givetvis också fallet med det värnpliktiga befälet, om detta icke beredes tillfälle till utbildning utöver de obligatoriska övningarna (repetitionsövningarna). För denna personal, på vilken vår krigsorganisation i så stor utsträckning är uppbyggd, blir behovet av repetitionsutbildning därför en tvingande nödvändighet, därest dess användbarhet skall kunna bibehållas under hela tjänstetiden vid en någorlunda godtagbar nivå. Därutöver torde det vara obestriddigt att, enligt hittills vunna erfarenheter, sex år är en väl lång period för att befälet utan utbildning under tiden skall kunna tillfredsställande fullgöra sina åligganden. Kommittén har emellertid icke ansett sig böra företaga en mera ingående prövning av förordnandeperiodernas längd. Vid sina kostnads kalkyler räknar kommittén i fortsättningen emellertid med att perioderna som regel icke skola överstiga sex år. Vid en sådan periodlängd skulle, utöver de tre obligatoriska repetitionsövningarna, i genomsnitt två frivilliga sådana vara erforderliga mot tre à fyra vid tillämpning av fyraårsregeln. Dessa frivilliga övningar böra inläggas i uppehållen mellan de obligatoriska på sådant sätt, att tidsintervallet mellan två på varandra följande utbildningstillfällen — obligatoriska eller frivilliga — icke överstiger sex år. Kommittén förutsätter, att den värnpliktiga befälspersonalen i så god tid underrättas om tidpunkten för fullgörande av obligatorisk repetitionsövning, att den kan överblicka, när frivillig utbildning måste fullgöras för bibehållande av förordnande.

Kommittén föreslår alltså,

att förordnandeperiodernas längd avpassas så, att de obligatoriska repetitionsövningarna och den frivilliga repetitionsutbildningen fördelas jämnt över hela tjänstetiden;

att godkänd frivillig repetitionsutbildning uppställs som villkor för erhållande av förnyat förordnande i innehavd grad för de förordnandeperioder, under vilka obligatorisk repetitionsövning icke förekommer, d. v. s. som regel två gånger under värnpliktstiden; samt

att utbildningen i sin helhet utformas med beaktande av de synpunkter, kommittén ovan framfört.

3. Befordringsutbildningen.

a) Befordringsutbildning i allmänhet.

Då befordringsutbildningen syftar till vinnande av högre grad, har anslutningen härtill av naturliga skäl icke erbjudit egentliga svårigheter särskilt som längden av utbildningen i fråga endast obetydligt överstiger tiden för repetitionsutbildningen.

För vinnande av högre befälsgrad kunna enligt gällande föreskrifter värnpliktiga tillhörande armén deltaga i särskilda under centralförbundets medverkan anordnade befordringskurser, vilka ha till ändamål att bibringa lämpliga värnpliktiga — meniga och befäl — sådana kunskaper och färdigheter, som erfordras för att de under beredskapstillstånd och krig skola kunna tjänstgöra i befattning svarande mot närmast högre befälsgrad än den innehavda samt att därigenom möjliggöra förordnande i nämnda högre grad.

Följande befordringskurser må nu anordnas:

Kurs	Avsedd för personal, som innehar förordnande såsom värnpliktigt befäl i nedan angiven grad
Vicekorpralskurs	Menig utan befälsförordnande
Korpralskurs	Vicekorpral (vicekonstapel)
Furirkurs	Korpral (konstapel)
Sergeantkurs	Furir
Fanjunkarkurs	Sergeant
Fänrikskurs	Sergeant, som tidigare innehaft förordnande såsom fänrik och som önskar återvinna fänriksgraden
Löjtnantskurs	Fänrik
Kaptenskurs	Löjtnant

Enligt nu gällande ordning omfattar befordringskurs allmän utbildning och truppslagsutbildning. I den allmänna utbildningen, vilken bedrivs såsom fritidsutbildning, kunna alla deltaga, oavsett truppslag. Truppslagsutbildningen däremot genomföres till största delen såsom fritidsutbildning och avslutas med lägerutbildning under 6 eller 12 dagar. Utbildningen bedrivs truppslagsvis och i vissa fall utbildningslinjevis inom varje truppslag.

Vicekorpralskurs har en längd av sammanlagt 180 timmar, korpralskurs 108 timmar, furirskurs 144 timmar och övriga kurser 252 timmar. Kurserna fullgöras såsom såväl fritidsutbildning som lägerutbildning. Den, som genomgår fanjunkar- respektive kaptenskurs, skall dessutom fullgöra 30 dagars frivillig tjänstgöring vid förband i fanjunkare- respektive kaptensbefattning.

Den högre befälsgraden kan vinnas genom att vederbörande antingen genomgår frivillig befodringskurs eller fullgör väl vitsordad frivillig tjänstgöring i mot den högre graden svarande befattning under viss närmare angiven tid, varierande mellan 6 och 12 månader.

Förordnande i högre grad kan dock erhållas först sedan förordnande i närmast lägre grad innehafts i 3 år.

Vissa försvarsområdesbefälhavare ha till kommittén under hand framfört synpunkter på såväl befodringskursernas uppläggning i stort som i fråga om detaljer beträffande kursplanerna för de olika truppslagen och utbildningslinjerna inom dessa.

En sammanfattning av dessa synpunkter giver vid handen, att den nuvarande indelningen av kurserna är alltför invecklad, särskilt i fråga om underbefälskurserna, att målsättningen i vissa avseenden bör mera inriktas på huvudelementen i utbildningen, samt att kursplanerna i många fall äro utformade allt för detaljerat, varigenom — särskilt på småorterna — svårigheter uppstått att tillgodose kraven på samordnande av utbildningen. Kraven härpå framträda särskilt, när eleverna innehava olika grader eller tidigare genomgått olika kursdelar inom en och samma kurs. Även vid befodringsutbildningen ha liknande svårigheter uppstått som vid repetitionsutbildningen, när det gällt att organisera utbildning för värnpliktig befälspersonal vid de mera tekniskt betonade truppslagen — färre truppförband och större rekryteringsområden.

I det föregående har kommittén föreslagit, att repetitionsutbildningen bör omfatta för underbefäl — förutom en brevscolekurs — 72 timmar samt för underofficerare och officerare 144 timmar. Befodringsutbildningen bör av förklarliga skäl vara längre än repetitionsutbildningen. En lämplig tidslängd för befodringskurserna synes vara 144 timmar för underbefäl och meniga samt 210 för övriga kategorier. Utbildningens organisation underlättas också avsevärt, därest samtliga underbefälskurser bliva lika långa. Därmed kommer också en skarpare gräns att kunna dragas mellan repetitions- och befodringsutbildningen.

I syfte att öka deltagande i repetitionsutbildning vill kommittén föreslå, att för tillträde till befodringskurs bör uppställas det villkoret, att vederbörande först genomgått repetitionsutbildning. Såsom påbyggnad härpå böra underbefälsutbildade givas en utbildning om sammanlagt 144 timmar, varav den sista delen om 36 timmar (6 dagar) bör fullgöras såsom lägerutbildning. För underofficerare och officerare bör befodringsutbildningen, utöver repetitionsutbildningen, omfatta 210 timmar. Även för dessa kategorier bör utbildningen avslutas med en lägerkurs, förslagsvis om 72 timmar (12 dagar).

Översikt över kommitténs förslag till repetitions- och befodringsutbildningens ordnande.

Befäls-kategori	Repetitionsutbildning (RepK)					Befodringsutbildning (BK)							
	Allmän utbildning					Truppslagsutbildning							
	Frids- eller lägerutbildning												
	Delkurs nr					Delkurs nr							
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5
Ubef	Kpiet 12 t	Sprängtj 12 t	Mintj 12 t	Vapentj 12 t	Pansar- bekämp- ning 6 t	Kader- övning 18 t	—	—	Trupp- slags- ämnen 36 t	Trupp- slags- ämnen 36 t	Trupp- slags- ämnen 36 t	—	1 6 dagar
							S:a 72 t						S:a 144 t
Uoff och off ²	Kpiet 12 t	Sprängtj 12 t	Mintj 12 t	Vapentj 12 t	Pansar- bekämp- ning 6 t	Kader- övning 18 t	Trupp- slags- ämnen 36 t	Trupp- slags- ämnen 36 t	Trupp- slags- ämnen 36 t	Trupp- slags- ämnen 36 t	Trupp- slags- ämnen 36 t	Trupp- slags- ämnen 80 t ⁴	12 dagar
							S:a 144 t						S:a 210 t

Timplan.

Befäls-kategori	RepK	BK
Ubef	72	144
Uoff och off	144	210

¹ In- och utrykningsdagar oräknade.

² Efter avslutad BK fullgöra elever i fanjunkare- resp kaptenkurs 30 dagars tjänstgöring vid truppförband i fanjunkare- resp kaptenbefattning (jfr arméns förordnandeföreskrifter för vpl (go nr 1100/1947 mom 29 a, resp 33 a)).

³ Må utgå, därest vederbrände i omedelbar följd med RepK fullgör BK.

⁴ För elever i sergeants- och fanjunkarekurserna å stabslinjen samt i kaptenkursen användas 18 tim av delkursen för utbildning i förvaltningstjänst.

Anm. Före påbörjandet av RepK för ubef fordras genomgång av brevscolekurs enligt av för-svarsgranschef utfärdade bestämmelser.

Därest underofficer eller officer fullgör befodringskurs i omedelbar följd med repetitionskurs, bör senare hälften eller 72 timmar av sistnämnda kurs kunna slopas.

En översikt över kommitténs förslag till repetitions- och befodringsutbildningens ordnande vid armén lämnas i omstående tabell.

Enligt nu gällande bestämmelser skall truppförbandschef, innan en värnpliktig beredes tillfälle att deltaga i befodringsutbildning, förklara om vederbörande är lämplig eller icke att deltaga i sådan utbildning. Kommittén finner anledning understryka betydelsen av att föreskriften i fråga verkligen följes, enär endast sådana värnpliktiga, vilka av truppförbandschef befinnas äga förutsättning att väl tillgodogöra sig utbildningen, böra antagas såsom elever i befodringskurser. I samband med den examen, som avslutar befodringskurs, böra för deltagarna utfärdas vitsord angående lämplighet för förordnande i högre befälsgrad samt för fortsatt befodringsutbildning.

I fråga om befodringsutbildning för värnpliktiga tillhörande kustartilleriet saknas för närvarande tillräckliga erfarenheter. De synpunkter, som ovan framförts beträffande vissa truppslag inom armén, främst artilleriet, synas emellertid kunna äga giltighet även vid kustartilleriet. Kommittén förutsätter, att frivilligledningen ägnar denna fråga särskild uppmärksamhet.

Bestämmelserna för frivillig utbildning av flygvapnets värnpliktiga befäl i luftbevakningstjänst äro icke heller slutgiltigt utformade. Det torde dock enligt vad kommittén erfarit icke möta svårigheter att anpassa ovan för armén framlagda förslag till luftbevakningens behov.

Kommittén har vid sina kostnadsberäkningar utgått från att befodringsutbildningen vid kustartilleriet och vid luftbevakningen inom flygvapnet bestämmas till samma längd, som av kommittén föreslagits skola gälla vid armén.

Kommittén föreslår i förevarande sammanhang,

att för bibehållande av innehavd tjänstegrad erforderlig repetitionsutbildning fullgöres, innan tillträde till befodringsutbildning medgives;

att befodringsutbildningen utformas enligt de principer, kommittén ovan förordat; samt

att befodringsutbildningens längd bestämmas i enlighet med vad som i tabellen ovan angivits.

b) Möjlighet för icke officersutbildad värnpliktig att genom frivillig utbildning nå officersgrad (»långa vägen»).

Enligt gällande bestämmelser kan värnpliktig vid armén, oavsett om han under värnpliktstjänstgöringen bibringats underbefälsutbildning eller icke, genom frivillig befälsutbildning vinna befodrning till såväl underbefäl som underofficer. Däremot kan till värnpliktig officer för närvarande endast befordras den, som under värnpliktstjänstgöringen erhållit officersutbildning.

I sitt yttrande över 1941 års försvarsutrednings betänkande framhöll chefen för armén att, även om det av krigsorganisatoriska skäl icke vore erforderligt

att en värnpliktig med underbefäls eller underofficers grad bereddes möjlighet att genom fortsatt utbildning erhålla officerskompetens, man icke borde bortse från denna frågas psykologiska sida. Det kunde enligt arméchefens förmenande förutsättas, att ett icke obetydligt antal värnpliktiga vid mera mogen ålder och genom sin på det civila verksamhetsområdet förvärvade kompetens komme att utgöra goda ämnen för fortsatt utbildning till värnpliktigt befäl, jämväl med officers grad. Att en viss återhållsamhet måste iakttagas i detta hänseende stode fullt klart, men möjligheten för värnpliktig med underbefäls- eller underofficerskompetens att genom frivillig utbildning bliva officer borde dock förefinnas.

1942 års försvarsberedning fann det i likhet med chefen för armén önskvärt, att möjligheter skapades för värnpliktiga med underbefäls- eller underofficersutbildning att genomgå frivilliga utbildningskurser för att därigenom kvalificera sig för befordran till värnpliktiga officerare.

Vid anmälan av försvarsutredningens betänkande jämte däröver avgivna yttranden i propositionen 1942: 210 ställde sig emellertid departementschefen avvaktande till spörsmålet om möjligheterna för nämnda befälskategorier att genom frivillig utbildning nå officers grad. Riksdagen anslöt sig till departementschefens mening.

Sedermera har centralförbundet för befälsutbildning i sin förberörda skrivelse den 12 juni 1947 till 1945 års försvarskommitté i denna fråga anfört följande:

Först och främst torde öppnandet av »den långa vägen» få anses vara ett berättigat demokratiskt krav. Den duglige och lämplige bör ha möjlighet att avancera. Det förhållandet, att de underofficersutbildade numera förordnas till värnpliktiga sergenter, har ytterligare ökat önskvärdheten av att så blir förhållandet. För här nämnda kategori kan frivilliga vägen endast ske befordran till fanjunkare och detta tillfredsställer icke de verkligt ambitiösa. Vägen bör emellertid icke endast öppnas för denna kategori utan bör möjligheten stå öppen även för de värnpliktiga underbefälen. Mot vad här anförts kan invändas, att uttagningen till utbildning av värnpliktigt befäl får anses vara så tillförlitlig, att endast de bästa därvid komma ifråga. Även om så skulle vara fallet torde icke kunna förnekas, att den utveckling den enskilde individen undergår under 20—30-årsåldern medför att de uttagna i många fall stanna i växten, under det att andra icke uttagna kunna utvecklas till goda och intresserade befälsmän.

För centralförbundets vidkommande är det primära, att den »långa vägen» öppnas. Vilka krav som komma att ställas i utbildningshänseende härför spelar mindre roll. Utgår man emellertid från att de, som genomgå kadettskola enligt värnpliktslagen, i första hand avses för fältförbanden, synes också åtminstone intill exempelvis 30-årsåldern fullständig kadettskola böra föreskrivas även för dem, som den frivilliga vägen vilja nå officersgrad. Efter 30-årsåldern, då vederbörande i regel relativt snart torde komma att krigsplaceras vid lokalförsvarsförbanden eller i specialbefattning, synes en kombination av frivillig utbildning och en förkortad kadettskola ev. böra övervägas.

1945 års försvarskommitté upptog i sitt betänkande förevarande spörsmål till behandling och anförde därvid, efter en närmare redogörelse för det av chefen för armén ovan återgivna uttalandet, följande (s. 405):

De av chefen för armén anförda synpunkterna synas kommittén befogade. Det är främst ett berättigat demokratiskt krav, att väg på av honom angivet sätt öppnas för förvärv av kompetens såsom värnpliktig officer. Den duglige och lämplige bör även här ha möjlighet att avancera. Ur krigsorganisatorisk synpunkt är det jämväl nödvändigt för försvaret att söka tillgodogöra sig alla för officersbefattningar lämpliga i syfte att fylla föreliggande befälsbrister. Deltagande i den frivilliga befälsutbildningen är för övrigt av så stor betydelse för det krigsplacerade befälets användbarhet, att det på varje möjligt sätt bör stimuleras. Då uttagningen till officersutbildning omfattar endast ett maximerat antal värnpliktiga, synes det önskvärt att kunna härutöver i viss utsträckning taga i anspråk sådana värnpliktiga som, oaktat de ej blivit uttagna till obligatorisk officersutbildning, likväl äro lämpliga såsom officerare.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser försvarskommittén, att bestämmelser böra utfärdas, som möjliggöra för därtill särskilt lämpliga värnpliktiga att genom frivillig utbildning nå officersgrad. Fordringarna i utbildningshänseende måste dock sättas höga. Kommittén är emellertid icke beredd att taga ställning till frågan hur kraven på en sådan utbildning böra utformas utan föreslår, att denna fråga göres till föremål för särskilda överväganden.

I flera av remissyttrandena över försvarskommitténs betänkande pekades på önskvärdenheten av att »den långa vägen» öppnades. Sålunda framhöll chefen för armén, att han icke hade något att erinra mot kommitténs förslag att bereda värnpliktig sergeant möjlighet att genom frivillig befälsutbildning nå officers grad under förutsättning att utbildningsbestämmelserna utformades så, att de kvalitativa kraven bleve tillgodosedda.

Vid anmälan av proposition 1948: 206, vari försvarskommitténs betänkande upptogs till behandling, framhöll departementschefen, att frågan om utformandet av den långa vägen för förvärv av kompetens som värnpliktig officer vore i behov av ytterligare utredning. I sitt av riksdagen med skrivelse 1948: 369 godkända utlåtande (nr 160) anslöt sig statsutskottet till departementschefens sålunda uttalade uppfattning.

Följande skäl kunna enligt kommitténs för frivilligt försvarsarbete mening framläggas för beredandet av möjligheter för icke officersutbildad värnpliktig att genom frivillig utbildning vinna befordran till värnpliktig officer.

Ehuru till officersutbildning principiellt skola uttagas de dugligaste, sker icke alltid så på grund av bl. a. de hinder, som familje- och andra skäl lägga i vägen för uttagningen. Ärligen kommer härigenom ett visst antal för officersutbildning lämpade värnpliktiga att stanna i lägre befälsgrader. Dessa värnpliktiga liksom också de, som av andra skäl lyckats undandra sig uttagning till officersutbildning, ehuru de varit för sådan utbildning lämpliga, kunna sedermera till följd av ändrade förhållanden eller ändrad inställning önska genomgå utbildning till officer.

Enär allenast omkring 4 % av värnpliktskontingenten uttages för officersutbildning, är det sannolikt att bland dem, som icke komma ifråga, finnas åtskilliga för officersutbildning lämpliga. Vidare finnas bland de värnpliktiga

vissa, som vid tiden för uttagningen ej kunna göra sig gällande, enär de utvecklas senare än andra värnpliktiga. De kunna dock framdeles visa sig lämpliga för officersutbildning. Slutligen må erinras om de värnpliktiga, som i sin civila gärning intaga sådan ledarställning, att deras befälssegenskaper med fördel skulle kunna utnyttjas i militärt hänseende. Därtill måste det vara ett berättigat demokratiskt krav att möjliggöra för lämpliga värnpliktiga att avancera.

Från militärt håll har beträffande här avsedd vidareutbildning hävdats, att fordringarna i utbildningshänseende måste sättas höga. I detta hänseende torde följande böra beaktas.

Fältförbanden vid armén äro vid vissa truppslag sammansatta av värnpliktiga ur de senast utbildade åldersklasserna och vid andra åter av äldre värnpliktiga. Befälsbefattningarna upp till och med plutonchefer (motsvarande) vid fältförbanden besättas däremot — förutom av ett ringa antal fast anställt befäl — genomgående med värnpliktiga officerare, underofficerare och underbefäl tillhörande de yngre åldersklasserna. Lokalförsvarsförbanden äro i motsats till fältförbanden enligt nu gällande bestämmelser i regel sammansatta av äldre värnpliktiga. Lokalförsvarsförbandens uppgifter äro mera begränsade än fältförbandens. Befälet vid de förstnämnda har i regel nått en ålder av lägst 32 år och utgöres till huvudsaklig del av äldre värnpliktigt befäl.

Med hänsyn till den utbildning, som genomgåts efter den grundläggande utbildningen i samband med första tjänstgöringen, kan lokalförsvarsförbandens befäl indelas i två grupper.

Den första gruppen utgöres av sådana värnpliktiga, som efter första tjänstgöringens jämte därpå följande befälsutbildnings slut endast fullgjort den lagstadgade första och andra repetitionsövningen. Förordnandet för dessa värnpliktiga har sjunkit en grad med utgången av varje förordnandeperiod utom under de perioder, vilka följa på en repetitionsövning. Många innehava därför lägre grad än den, de ursprungligen erhållit. De kunna emellertid på grund av befälsbrist vara krigsplacerade i befattningar, som svara mot deras under första tjänstgöringen erhållna utbildning.

I den andra gruppen ingå sådana, som utöver de föreskrivna repetitionsövningarna även fullgjort frivillig befälsutbildning, antingen frivillig repetitionsutbildning, varigenom de kunnat bibehålla den ursprungligen erhållna graden, eller frivillig befördringskurs medförande förordnande i högre grad. Sålunda kan vicekorpralen och korpralen ha hunnit att bliva furir, furiren sergeant och fänriken löjtnant. Däremot har vid en ålder av några och 30 år någon utbildning av sergeanter till fanjunkare och av löjtnanter till kapten icke avslutats. Sådan utbildning får nämligen icke påbörjas, förrän under det år, vederbörande uppnår 33 år. Förordnande till värnpliktigt fanjunkare eller värnpliktigt kapten kan vidare icke meddelas, förrän det år vederbörande fyller 38 år.

Om därefter en jämförelse göres mellan det värnpliktiga befälet vid fält-

förbanden, vilket, såsom tidigare nämnts, är yngre och med grundlig utbildning icke allt för långt bakom sig, med lokalförsvarfsförbandens befäl, är skillnaden — främst i fråga om kunskaper men även i fråga om befälsförmåga — betydande. Emellertid ha otvivelaktigt många av det äldre befälet vid lokalförsvarfsförbanden under den tid, som förflutit efter den grundläggande obligatoriska utbildningen, förvärvat civilt ledarskap inom olika arbetsområden, vilket i många fall kan uppväga det yngre befälets ännu kvarstående befälsrutin.

De fordringar, som måste ställas på de värnpliktiga officerarna vid fältförbanden, äro så stora, att avkall på kraven i fråga om genomgången obligatorisk utbildning till värnpliktig officer icke kan medgivnas. Det värnpliktiga befäl vid fältförbanden som önskar vinna befordran till värnpliktig officer bör därför enligt kommitténs uppfattning åläggas genomgå kadettskola.

Till här nämnd utbildning bör, då det gäller befäl till fältförband, endast den ifrågakomma, som under värnpliktstjänstgöringen genomgått underofficersutbildning och som av regementschef förklarats särskilt lämplig för utbildning till värnpliktig officer. Erinras må, att Kungl. Maj:t i några fall medgivit, att värnpliktiga, som genomgått underofficersutbildning men icke uttagits för utbildning till officer, oberoende härav fått genomgå kadettskola för vinnande av officerskompetens. Kommittén räknar med att allenast ett fåtal värnpliktiga med underofficersutbildning årligen komma att anmäla sig till berörda officersutbildning. Genomgång av den utbildning, varom här är fråga, bör ske senast före åttonde året efter inskrivningsåret. Eljest kan vederbörande icke nyttiggöras inom fältförbanden, då ju, på sätt tidigare angivits, omplacering till lokalförsvarfsförband äger rum vid omkring 32 års ålder.

En stor del av det äldre värnpliktiga befälet som återfinnes vid lokalförsvarfsförbanden har i sin civila verksamhet på grund av sin högre ålder och större erfarenhet förvärvat kunskaper, som väl kunna tillgodogöras i militärt avseende.

Under officersutbildningen vid kadettskolan ägnas en avsevärd del av tiden åt att bibringa eleverna god förmåga i befälsföring och därmed sammanhängande frågor. Denna utbildning är dels formell och dels av tillämpad art. Det gäller här att lära eleverna — förutom vissa rent allmänna militära grunder — att bedöma ett taktiskt läge, att med bedömandet som grund fatta ett beslut och att omsätta detta beslut i lämpliga order och åtgärder. Denna utbildning, som kräver en avsevärd tid, giver i gengäld eleverna en viss rutin i befälsföring. Vid brist på övning minskas emellertid befälsförmågan. Därför erfordras övning med jämna, ej allt för långt ifrån varandra liggande tids mellanrum. Den under första tjänstgöringen och efterföljande befälsutbildning grundlagda befälsförmågan uppövas sålunda under de lagstadgade repetitionsövningarna samt dessutom under den frivilliga befälsutbildningen.

Vid tiden för krigsplacering vid lokalförsvarfsförband har den värnpliktige

varit i civilt förvärvsarbete under avsevärd tid, i vissa fall mer än 10 år. En del värnpliktiga ha nått en viss ledarställning i statlig eller kommunal tjänst eller inom det enskilda näringslivet. Flera ha inom sin fackorganisation, inom folkbildningsrörelserna, inom det politiska och kommunala livet eller på annat sätt erhållit sådan erfarenhet och ledarförmåga, som kadettskoleeleven icke medhunnit att förvärva vid 20—23 års ålder. Förmågan att bedöma en situation, att fatta ett beslut och att omsätta detta beslut i lämpliga åtgärder, som 20-åringen — kadettskoleeleven — måste bibringas under utbildningen, kan här omnämnd värnpliktig ha tillägnat sig i sin civila gärning. Det ledarskap, som kadettskoleeleven måste förvärva under sin utbildning, har denne värnpliktige också tillägnat sig, och han vidmakthåller och stärker denna förmåga dagligen genom sitt arbete.

Om alltså den civila ledarförmågan utnyttjas, när det gäller att bibringa en äldre värnpliktig sergeant de kunskaper och färdigheter, som erfordras för officersförordnande, skulle för dennes utbildning till officer — under förutsättning givetvis, att han på grund av visad utmärkt militär duglighet befinnes lämplig för vidareutbildning — icke behöva tagas i anspråk hela den tid, som kadettskolan eljest omfattar. För honom skulle endast erfordras så lång utbildning, som är nödvändig för att omsätta den civila befälsförmågan för militärt bruk och för att inhämta vissa militära kunskaper.

I gruppen obligatoriskt och frivilligt utbildat befäl av lägre grader finnas bevisligen också sådana, som utan att de i det civila livet intaga ledarställning av något slag, ändock besitta sådana befälssegenskaper, att de böra utnyttjas för större uppgifter i det militära. Även denna befälskategori med vad man kallar naturliga befälssegenskaper bör erhålla möjlighet att vidareutbilda sig till officer på ovan angivet sätt.

Otvivelaktigt kan den i det dagliga arbetet förvärvade och underhållna ledarförmågan vara av olika militärt värde. Det är dock icke möjligt att uppställa allmängiltiga regler, som angiva, att ett visst yrke kan medföra en viss avkortning av utbildningstidens längd under det att ett annat yrke eller verksamhet inom andra områden kan möjliggöra en annan avkortning. En sådan differentiering är icke genomförbar och icke heller nödvändig för att de dugligaste och lämpligaste skola kunna nå officers grad.

Såsom tidigare framhållits bör en viss avkortning av utbildningstiden i förhållande till den ordinarie längden av kadettskolan kunna medgivas här ovan berörda, för fortsatt utbildning till värnpliktig officer vid lokalförsvarsförband särskilt lämpliga värnpliktiga. Under det tiotal år, som i fråga om levnadsålder skiljer mellan det stora flertalet kadettskoleelever och eleverna vid här avsedd officersutbildning, ha de senare genom frivillig utbildning förkovrat sig militärt samt dessutom genom sin civila verksamhet eller på annat sätt förvärvat ett avsevärt mått av civilt ledarskap.

För tillträde till här avsedd utbildning synes böra ifrågakomma endast de, som under obligatorisk tjänstgöring erhållit underofficersutbildning och som av truppförbandschef och militärbefälhavare (motsvarande) förklarats

särskilt lämpliga för officersutbildning. Längden av denna bör, utan att de militära kraven åsidosätts, kunna bestämmas till sammanlagt 60 dagar, fördelade på högst 3 på varandra följande år. Ur militär synpunkt bör utbildningen äga rum vid en sådan ålder, att vederbörande i samband med förordnande såsom värnpliktig officer överföres till lokalförsvarsförband. Utbildningen bör följaktligen påbörjas tidigast det år, den värnpliktige fyller 29 år, och vara avslutad före det år, vederbörande uppnår 32 år. Utbildningen bör kunna uppdelas i 4 omgångar, varav den första ordnas såsom korrespondenskurs och de övriga såsom lägerkurser enligt följande tabell:

Om-gång	Tid	Fullgöres som	Utbildningsmål och omfattning
a	48 tim. (= 8 dagar)	Fritids- utbildning	Utbildningsmål: att bibringa eleven den kunskap om reglementariska bestämmelser och taktik, som erfordras, för att eleven skall kunna tillgodogöra sig den fortsatta utbildningen. Omfattning: reglements-kunskap och taktik enligt kursplanerna för kadettskolan. Omgången genomföres som korrespondenskurs vid försvarets brevskola.
b	12 dagar	Läger- utbildning	Utbildningsmål: att bibringa eleven vissa tekniska och taktiska kunskaper. Omfattning: i tillämpliga delar enligt kursplanerna för kadettskolan. Denna kurs anordnas lämpligen vid resp. truppslagsskola (skjutskola).
c	20 dagar	Läger- utbildning	Utbildningsmål: att bibringa eleven för tjänstgöring som plutonchef (motsvarande) erforderlig färdighet i trupp-föring och trupputbildning.
d	20 dagar	Läger- utbildning	Omfattning: i tillämpliga delar enligt kursplanerna för kadettskolan, men med huvudvikt vid lokalförsvarsförbandens uppträdande. Anordnas lämpligen vid truppförband.

Antal elever torde kunna beräknas till 20 per år.

Kommittén anser att här föreslagen utbildning i tillämpliga delar även skall kunna komma till stånd vid kustartilleriet och luftbevakningen.

Kommittén föreslår sålunda,

att möjligheter skapas för värnpliktiga, vilka genomgått obligatorisk officersutbildning och vilka bedömas särskilt lämpade att bestrida officersbefattningar, att frivilligt genomgå kadettskola för utbildning till värnpliktig officer, dock att de som fyllt 29 år må genomgå frivillig officersutbildning vid särskilt anordnade kurser om sammanlagt 60 dagar.

4. Specialkurser.

Enligt mom. 17 i arméorder den 1 november 1946, nr 559, ha de frivilliga specialkurserna vid armén till ändamål att bibringa värnpliktigt befäl (ökade) kunskaper och färdigheter i sådana ämnen och övningsgrenar, som under repetitions- och befodringskurser endast obetydligt eller icke alls bliva föremål för undervisning, att bereda värnpliktigt befäl möjlighet att under tider,

då de icke deltaga i repetitions- eller befodringskurs samt även jämsides därmed, vidmakthålla och utöka sina personliga färdigheter och kunskaper i militära ämnen och övningsgrenar och att därigenom vidmakthålla kontinuerlig kontakt med truppslagets (arméns och försvarets) tekniska och taktiska utveckling, *att* bereda värnpliktigt befäl möjlighet att vid av militärbefälhavare, förbandschef eller försvarsområdesbefälhavare anordnad (anbefall) befälsutbildning erhålla orientering om och utbildning för lösandet av dem vid beredskapstillstånd och krig åvilande uppgifter (t. ex. mobiliseringsförberedelser, krigsplanläggning, fältförbands uppträdande, lokalförsvarsförbands försvar av flygfält m. m.) samt *att* bereda annan personal än värnpliktigt befäl möjlighet att under frivillig utbildning inhämta kunskaper och färdigheter i sådana militära ämnen och övningsgrenar, som äro av betydelse för arméns krigsberedskap, rikets försvar i allmänhet och för denna personals deltagande i rikets försvar.

Specialkurser kunna även avse utbildning av instruktörer, utbildning i taktik, stabs-, förvaltnings-, vapen- och materieltjänst m. fl. ämnen samt tjänste- och övningsgrenar, ävensom utbildning i motortjänst, motorteknik och signal-tjänst.

Enär specialkurserna fylla ett bestämt behov böra de enligt kommitténs uppfattning även framdeles anordnas. Därest de till sin utformning komma att omfatta sådana ämnen, som ingå i vissa delkurser av repetitionsutbildningen, böra de jämväl få tillgodoräknas såsom fullgjord del av repetitionsutbildning för officerare och underofficerare. Däremot böra kurserna i fråga icke få ingå såsom del av befodringsutbildningen. Den senare är nämligen enligt kommitténs förslag uppbyggd så, att däri ingående delkurser komma i riktig pedagogisk följd och så, att utbildningen koncentreras på de delar, vilka äro viktigast för vederbörandes blivande krigsplacering. Genom att giva specialkurserna formen av en begränsad del av repetitionsutbildningen kan denna senare även på detta sätt givas den fria form, som centralförbundet i sin förut omförmälda framställning föreslagit.

De synpunkter, som här ovan framförts beträffande specialkurserna vid den frivilliga befälsutbildningen inom armén, gälla även i fråga om motsvarande utbildning inom kustartilleriet och luftbevakningen.

Kommittén föreslår i förevarande sammanhang,

att specialkurser fortfarande anordnas i den omfattning, som frivilligledningen prövar lämpligt; samt

att genomgången specialkurs tillgodoräknas såsom del av frivillig repetitionsutbildning för värnpliktiga officerare och underofficerare men däremot icke i befodringsutbildning.

5. Åtgärder i syfte att stimulera det värnpliktiga befälet till frivillig utbildning.

Enligt 1942 års försvarsbeslut förutsattes att av det värnpliktiga befälet skulle årligen omkring 3 000 deltaga i frivillig befodringsutbildning och

c:a 7 000 i frivillig repetitionsutbildning. Erfarenheterna under de gångna åren efter beredskapens upphörande 1945 utvisa, att det uppsatta målet uppnått i fråga om befodringsutbildningen, under det att deltagandet i repetitionsutbildning icke fått den angivna omfattningen.

Ur militär synpunkt måste, såsom tidigare framhållits, repetitionsutbildningen anses såsom den mest betydelsefulla delen av det värnpliktiga befålets frivilliga utbildning. I detta avseende har kommittén följt av 1945 års försvarskommitté gjorda uttalanden, nämligen att repetitionsutbildningen alljämt borde vara den frivilliga utbildningsverksamhetens huvuduppgift. För att få till stånd ökat deltagande i sådan utbildning ansåg försvarskommittén, att särskilda åtgärder borde vidtagas. Möjligheterna att i ökad utsträckning stimulera till repetitionsutbildning borde därför snarast närmare undersökas. Upplysningsverksamhet och propaganda ävensom de ekonomiska förmånerna under den frivilliga utbildningen vore härvid av betydelse.

Enligt kommitténs för frivilligt försvarsarbete förmenande kan ökad anslutning till repetitionsutbildningen tänkas nås på två olika vägar. Den ena är att giva det värnpliktiga befålet sådana ekonomiska fördelar under utbildningen, att anslutningen till densamma därigenom ökas. Den andra är att så utforma repetitionsutbildningen, att den blir på ett lämpligt sätt tillrättlagd för det värnpliktiga befålet. Härtill kommer intensifierad upplysningsverksamhet, särskilt inriktad på ökat deltagande i utbildningen ifråga.

Beträffande ekonomisk ersättning under frivillig utbildning vill kommittén till en början beröra en av värnpliktiga officerares riksförbund i underdånig skrivelse den 14 april 1947 gjord, av Kungl. Maj:t till 1945 års försvarskommitté överlämnad framställning med förslag att stimulera intresset för deltagande i befodringskurser genom premier för genomgången sådan utbildning. I denna fråga anförde 1945 års försvarskommitté i sitt i det föregående omförmälda betänkande (s. 408):

Självfallet skulle premier för genomgångna befodringskurser kunna stimulera anslutningen till dessa. Det kan emellertid enligt försvarskommitténs mening ifrågasättas, om det icke ur rent militära synpunkter vore angelägnare att stimulera största möjliga antal värnpliktiga officerare och underofficerare att genomgå repetitionsutbildning. Denna är ju den frivilliga befälsutbildningsrörelsens huvuduppgift. Anslutningen till befodringskurserna främjas i och för sig i viss mån genom att genomgång av dylik kurs möjliggör förordnande i högre grad. I nuläget torde också anslutningen till befodringsutbildningen kunna betecknas som förhållandevis god.

Kommittén för frivilligt försvarsarbete vill i detta sammanhang än en gång med skärpa understryka vad 1945 års försvarskommitté uttalade beträffande repetitionsutbildningens och befodringsutbildningens inbördes ställning. Kommittén anser därför att — om premier överhuvudtaget skola förekomma — dessa i så fall böra tilldelas dem som fullgöra repetitionsutbildning.

I sitt ovan redovisade uttalande har emellertid 1945 års försvarskommitté begränsat sig till officerare och underofficerare. Kommittén för frivilligt försvarsarbete anser för sin del, att under ovan angiven förutsättning även det värnpliktiga underbefålet borde komma i åtnjutande av premie.

För ett riktigt bedömande av frågan, huruvida premie i någon form kunde tänkas införd i syfte att stimulera till ökat deltagande i frivillig repetitionsutbildning, har kommittén närmare undersökt formerna för ett sådant premiesystem och de ekonomiska konsekvenser, systemet skulle medföra.

Ett premiesystem skulle kunna utformas så, att varje befälsutbildad värnpliktig, som genomgått frivillig repetitionsutbildning, tilldelades en premie till ett visst belopp. Tänkbart vore också, att värnpliktiga officerare och underofficerare, som genom frivillig repetitionsutbildning bibehölle ett en gång erhållet förordnande fram till sista repetitionsövningen, under den sistnämnda i stället för värnpliktigs förmåner erhöle lön i likhet med reservanställd personal. Då underbefäl numera icke kunna vinna anställning i vederbörliga reserver, synes möjlighet icke föreligga att tillämpa ett motsvarande system för värnpliktigt underbefäl.

Om allt värnpliktigt befäl vid armén deltog i den frivilliga repetitionsutbildningen, skulle årligen omkring 15 000 värnpliktiga behöva genomgå densamma. En premie om 100 kronor för genomgången frivillig repetitionskurs skulle medföra en årlig kostnadsökning för den frivilliga repetitionsutbildningen med omkring 1 500 000 kronor. Även om endast c:a 50 % av det värnpliktiga befälet skulle komma att deltaga i den frivilliga repetitionsutbildningen, skulle likväl kostnaderna för detta premiesystem komma att årligen uppgå till c:a 750 000 kronor.

En premie om 100 kronor skulle emellertid, enligt kommitténs mening, icke med nuvarande penningvärde och läge på arbetsmarknaden i och för sig medföra den avsedda ökningen i deltagarantal. Härför skulle säkerligen premier av en helt annan storleksordning behöva ifrågakomma. Kommittén, som diskuterat detta spörsmål med organisationernas lokala instanser, har kommit till den uppfattningen, att här ifrågasatt premie för att giva avsett resultat icke borde understiga 300 kronor. Omsatt på exemplet ovan skulle, därest 50 % av det värnpliktiga befälet deltog i repetitionsutbildning, kostnaderna för premier årligen uppgå till 2 250 000 kronor. Skulle premien för officerare och underofficerare, vilka enligt kommitténs förslag i det föregående avses skola genomgå längre repetitionsutbildning än underbefäl, sättas till 300 kronor och för underbefälet till 200 kronor, skulle kostnaderna ändock uppgå till c:a 1 700 000 kronor för år.

Systemet med lön i likhet med reservanställd personal under sista repetitionsövningen skulle innebära, att det värnpliktiga befälet skulle erhålla skillnaden mellan lön för reservanställd i vederbörlig grad och värnpliktigs avlöningsförmåner. I enlighet med kommitténs inställning skulle reservbefälslönen icke utgå till dem som genomgått befodringsutbildning. Om man överslagsvis beräknar, att omkring 500 värnpliktiga officerare och 900 värnpliktiga underofficerare årligen äro tjänstgöringsskyldiga vid armén, och om man vidare utgår från, att en femtedel av dessa genomgått befodringsutbildning före sista repetitionsövningen, skulle reservbefälslönen tillkomma 400 officerare och 720 underofficerare i fänriks respektive sergeants reservbefäls-

grad. Skillnaden i kontanta förmåner för reservanställd och värnpliktig personal i berörda befälsgrader utgör — med beaktande jämväl av de naturaförmåner, som tillkomma — för fänrik omkring 9 kronor och för sergeant omkring 10 kronor, allt för dag räknat. Den ökade ersättningen för genomgången repetitionsutbildning skulle sålunda under den sista repetitionsövningen uppgå till, för fänrik 270 kronor och för sergeant 300 kronor, vilket borde verka stimulerande för deltagande i den frivilliga repetitionsutbildningen. De årliga merkostnaderna vid en sådan anordning skulle belöpa sig till 324 000 kronor.

Kommittén ställer sig emellertid tveksam till ett premiesystem överhuvudtaget och kan därför, med beaktande jämväl av de avsevärda ekonomiska konsekvenser, systemet skulle medföra, icke förorda, att ett dylikt system införes såsom medel för att stimulera till ökat deltagande i frivillig repetitionsutbildning.

1945 års försvarskommitté, som ägnade spörsmålet om ekonomiska förmåner åt det värnpliktiga befälet under frivillig utbildning en ingående behandling, framhöll inledningsvis, att nämnda befäl numera rekryteras ur samtliga socialgrupper enbart efter visad militär duglighet och lämplighet. Det syntes därför uppenbart, att det stora flertalet av detta befäl icke hade ekonomisk möjlighet att utan ersättning deltaga i frivillig utbildning av sammanhängande natur. Enligt kommitténs uppfattning måste det då vara ett samhällsintresse att tillse att icke endast de ekonomiskt välsituerade kunde ifrågakomma för deltagande i utbildningen ifråga. Kommittén erinrade vidare om att riksdagen också i princip anslutit sig till denna uppfattning genom sitt år 1946 fattade beslut om daglön åt medlemmar av centralförbundet för befälsutbildning.

I fråga om ersättning under frivillig tjänstgöring och utbildning får kommittén för frivilligt försvarsarbete i detta sammanhang erinra om att centralförbundet för befälsutbildning i sin skrivelse till 1945 års försvarskommitté framhållit, att det i första hand syntes angeläget, att rimlig ersättning för förlorad arbetsförtjänst utginge vid frivillig tjänstgöring och frivillig utbildning av sammanhängande natur. Det vore enligt förbundets förmenande ett principiellt önskemål, att värnpliktigs löneförmåner utginge. Centralförbundet hade hemställt hos svenska stadsförbundet m. fl. liknande organisationer, att gällande bestämmelser om statstjänstemans rätt till viss ledighet med bibehållen lön, minskad med B-avdrag, skulle givas motsvarande tillämpning beträffande kommunalt anställda. Samtliga organisationer, till vilka hänvändelse skett, hade intagit en positiv ståndpunkt till frågan men förklarat, att förutsättning för att så skulle kunna ske vore, att familjebidrag utginge. Arbetsgivarna torde enligt förbundets uppfattning i stor utsträckning ha samma inställning. Vidare vore en daglön om 6 kronor en alltför låg ersättning för en familjeförsörjare. Visserligen varierade penningbidragen för det värnpliktiga befälet mellan 2 kronor och 6 kronor och vore således i flertalet fall lägre än daglönen, men de, som därav vore i behov,

kunde erhålla familjebidrag, därest värnpliktigs löneförmåner utginge. Som exempel kunde framhållas, att en värnpliktig fänrik med hustru och två barn under 30 dagars tjänstgöring eller utbildning erhöle i förra fallet 180 kronor och i det senare 312 kronor.

Centralförbundet erinrade vidare om att departementschefen i 1946 års statsverksproposition förordat daglön särskilt med hänsyn till de administrativa konsekvenser, som ett tillämpande av värnpliktigs löneförmåner med hänsyn till familjebidragen skulle medföra. Därest denna synpunkt skulle komma att anses avgörande, syntes det förbundet ändock, som om värnpliktigs löneförmåner under alla förhållanden borde utgå vid sammanhängande tjänstgöring eller utbildning av minst 12 dagars längd. I övrigt borde daglön ifrågakomma vid tjänstgöring och utbildning av kortare varaktighet än 12 dagar. Förbundet ansåge emellertid, att såväl de nuvarande penningbidragen som daglönen à 6 kronor vore alltför låga.

I anledning av denna centralförbundets skrivelse framhöll försvarskommittén i sitt betänkande följande (s. 407):

Försvarskommittén finner ovedersägligt att, om den frivilliga befälsutbildningen skall kunna fylla avsett ändamål, d. v. s. bli tillgänglig för värnpliktigt befäl oberoende av socialgrupp, skälig ersättning måste utgå under frivillig tjänstgöring och frivillig utbildning. Det synes kunna övervägas, om icke värnpliktigs löneförmåner bör utgå åtminstone vid frivillig tjänstgöring av sammanhängande natur om minst 12 dagar. Därvid bör dock nuvarande bestämmelser för tjänstgöring i vakant beställning även framdeles gälla för personal, som frivilligt tjänstgör såsom ersättare för personal på aktiv stat eller fullgör tjänst, som tillkommer sådan. Huruvida för sammanhängande utbildning eller för sammanhängande tjänstgöring av kortare varaktighet (3—12 dagar) principen med daglön alltjämt bör bibehållas eller om värnpliktigs löneförmåner även då bör utgå eller om dessa båda ersättnings-system härvidlag böra kombineras synes böra göras till föremål för särskilda överväganden. Dessa torde böra taga sikte icke blott på den av Cfb bedrivna verksamheten utan även på övrig frivillig utbildning.

Kommittén för frivilligt försvarsarbete har i kap. XI behandlat frågan om den ekonomiska ersättningen under sammanhängande frivillig utbildning eller tjänstgöring. Därest ersättningsfrågan kommer att ordnas på det sätt, kommittén föreslagit, synes därigenom en avsevärd stimulans till ökat deltagande i frivillig repetitionsutbildning kunna åstadkommas.

Kommittén har i det föregående föreslagit, att fullgjord repetitionsutbildning eller viss del därav skall sättas som villkor för tillträde till befodringsutbildning. Därigenom komma de, som önska genomgå den senare utbildningen, att automatiskt fullgöra även den förstnämnda. Då repetitionsutbildningen utgör en avgränsad del av befodringsutbildningen, blir det överlämnat åt den enskildes avgörande, om han därefter vill fortsätta i denna. Vare sig så sker eller ej, blir dock repetitionsutbildningen fullgjord av flertalet deltagare. Då de flesta av dem, som deltaga i den frivilliga befälsutbildningen, önska genomgå befodringsutbildning, borde den föreslagna anordningen få till följd ett avsevärt ökat deltagande i repetitionsutbildningen.

Repetitionsutbildningen har beträffande värnpliktiga officerare och underofficerare föreslagits till samma längd som nu eller 144 timmar. Kommittén räknar därvid med att bibehållandet av officers och underofficers tjänstegrad i sig själv innebär en viss dragningskraft. När det emellertid gäller de värnpliktiga, vilka förordnats till vicekorpraler (vicekonstaplar), ställer sig saken enligt kommitténs mening annorlunda. Hittills har för bibehållande av sådant förordnande erforderats 120 timmar frivillig repetitionskurs. Under verksamhetsåret 1947—48 deltog 2 038 underbefäl vid armén i befodringskurser mot endast 483 i repetitionskurser. Av denna deltagarfrekvens har kommittén nämligen dragit den slutsatsen, att strävan efter bibehållandet av den lägsta befälsgraden i och för sig icke kan förmå denna befälskategori att delta i repetitionsutbildning. För att därför överhuvudtaget få dessa värnpliktiga att ansluta sig till frivillig repetitionsutbildning har kommittén föreslagit en nedskärning av repetitionskursens längd till allenast 72 timmar, föregången av en brevs-kolekurs. Detta förhållande liksom omläggningen av kursplanerna borde, enligt kommitténs mening, kunna stimulera även det värnpliktiga underbefälet att delta i frivillig repetitionsutbildning, med eller utan fortsättning i befodringsutbildning.

Slutligen vill kommittén i detta sammanhang framhålla, att den friare form, som givits repetitionskurserna i förhållande till befodringskurserna, torde göra de förra betydligt mera attraktiva än hittills. Sålunda har föreslagits, att vissa delkurser i repetitionsutbildningen böra kunna för officerares och underofficerares del utbytas mot instruktörstjänst inom hemvärdet eller inom annan frivillig försvarsutbildning. Vidare synes utbyte kunna ske mot frivillig tjänstgöring vid eget truppslag eller mot specialkurser, allt enligt de militära myndigheternas bestämmande i varje särskilt fall. Även detta förslag synes kommittén kunna medföra ökad tillslutning till frivillig repetitionsutbildning.

Såsom i det föregående angivits framhöll 1945 års försvarskommitté, att en omläggning av förordnandeperioderna med större smidighet i tillämpningen kunde bidra till att öka deltagande i repetitionsutbildningen. Kommittén för frivilligt försvarsarbete har i denna del utgått ifrån att förordnandeperiodernas längd icke som regel skall överstiga 6 år. Antalet erforderliga frivilliga repetitionskurser skulle följaktligen komma att nedgå jämfört med nu gällande bestämmelser. Den enskildes personliga insats för att vidmakthålla sitt en gång förvärvade befälsförordnande minskas härigenom. Jämväl denna åtgärd anser kommittén vara ägnad att öka anslutningen till den frivilliga repetitionsutbildningen.

6. Ungdomsutbildning.

Den manliga ungdomsutbildning, som nu bedrivs under medverkan av centralförbundet, omfattar utbildning i luftvärnstjänst och signaltjänst för arméns behov, i kustartilleritjänst samt i luftbevakningstjänst. Härutöver bidrader förbundet vid befälsutbildning av hemvärnsmän i åldern 18—20 år.

Då all annan hemvärnsutbildning bedrivs enbart inom hemvärdnet, har kommittén på sätt framgått av kap. VII föreslagit att befälsutbildningen av yngre hemvärnsmän överflyttas till hemvärdnet.

Beträffande övrig under medverkan av centralförbundet anordnad ungdomsutbildning har kommittén ingående behandlat omfattningen av kurserna och därvid funnit, att allmän militär utbildning bör utgå. Huvudvikten bör i stället läggas på teknisk utbildning och sådan utbildning att det blir möjligt att före inträdet i värnpliktsåldern taga ynglingarna i anspråk inom civilförsvaret. I fråga om antalet kurser synes utbildningen i såväl luftvärnstjänst som signaltjänst och kustartilleritjänst böra omfatta tre kurser, nämligen en allmän och två fortsättningskurser, var och en med en längd av omkring 72 timmar. I luftbevakningstjänst synes allenast en kurs om 72 timmars längd vara erforderlig.

Militärt sett är det ett önskemål, att samtliga värnpliktiga av inryckande åldersklass, vilka erfordras för att fylla mobiliseringsbehovet i ovan angivna tjänster, före inskrivningen ha bibringats utbildning i någon av dessa för att med hänsynstagande till arten av genomgången utbildning vid inskrivningsförrättningen tilldelas viss försvarsgren, truppslag och utbildningslinje.

Detta skulle innebära, att centralförbundet årligen skulle medverka vid förutbildning av följande omfattning:

vid armén c:a 2 300 ynglingar i luftvärnstjänst och c:a 2 000 i signaltjänst;

vid marinen c:a 1 100 i kustartilleritjänst, varav 900 i artilleritjänst och 200 i signaltjänst; samt

vid flygvapnet c:a 750 i luftbevakningstjänst.

Enligt kommitténs förmenande bör emellertid utbildningen begränsas till att avse ett visst antal föregångsmän inom respektive tjänstegrener. Luftvärnsutbildningens mål bör sålunda vara att tillförsäkra luftvärnsförbanden ett årligt tillskott av omkring 450 i luftvärnstjänst förutbildade värnpliktiga, d. v. s. ett elevantal ungefärligen motsvarande den årliga uttagningen till befäl. Signalutbildning bör bibringas omkring 550 elever årligen, fördelade med 500 på armén och 50 på kustartilleriet. De bäst lämpade eleverna böra utbildas såsom radiosignalister, medan övriga, därest de eljest äro lämpliga, böra erhålla utbildning i trådsignaltjänst. Utbildningen i kustartilleritjänst bör avse att skapa vidgat underlag för befälsrekryteringen vid kustartilleriet och bör omfatta omkring 150 man. Utbildningen i luftbevakningstjänst slutligen bör med hänsyn till att i denna tjänst förutbildade kunna utnyttjas som krigsfrivilliga före inträdet i värnpliktsåldern icke begränsas annat än av kostnadsskäl. Denna utbildning torde även äga en viss betydelse för flygvapnets befälsrekrytering i luftbevakningstjänst och bör omfatta c:a 450 man.

Ynglingar, som genomgått militär förutbildning, böra erhålla ett intyg över utbildningen att uppvisas vid inskrivningen. Härigenom underlättas inskrivningsmyndigheternas möjligheter att göra tilldelning till lämpligt truppslag.

Hittills har ungdomsutbildningen bedrivits såsom fritidsutbildning eller lägerutbildning eller som en kombination av båda dessa. Kommittén, som beträffande organiserandet av utbildningen finner en smidig anpassning efter förhållandena på skilda orter inom landet nödvändig (långa avstånd och resvägar m. m.), anser den hittills använda utbildningsformen lämplig även i fortsättningen.

Kommittén föreslår beträffande centralförbundets för befälsutbildning medverka vid utbildning av manlig ungdom under värnpliktsåldern,

att någon befälsutbildning för ovan angiven kategori icke vidare anordnas, innebärande att den nuvarande befälsutbildningen av yngre hemvärnsmän överföres till hemvärdet;

att utbildning bedrivs i luftvärns-, signal-, kustartilleri- och luftbevakningstjänst;

att utbildningen koncentreras till att bibringa eleverna för vederbörlig tjänst erforderliga tekniska färdigheter; samt

att i övrigt av kommittén framförda synpunkter beaktas vid utbildningens närmare utformning.

7. Vissa spörsmål.

a) Truppförbandschefernas åligganden.

Truppförbandschefernas vid armén åligganden i fråga om den frivilliga befälsutbildningen angives i förberörda arméorder nr 559/1946 vara, *att* medverka vid anskaffandet av instruktörer för frivillig befälsutbildning, *att* i samband med avslutandet av första tjänstgöring, repetitions- och efterutbildningsövningar för värnpliktiga, som vid förbandet undergå befälsutbildning, framhålla innebörden och betydelsen av samt fördelarna med den frivilliga befälsutbildningen samt lämna anvisningar rörande sådan utbildningsfullgörande, *att* tillse, att förbandets fast anställda personal äger sådan kännedom om den frivilliga befälsutbildningen och därmed sammanhängande förhållanden, att personalen dels kan medverka till verksamhetens genomförande, dels, beträffande icke aktiv personal, kan personligen utnyttja den frivilliga befälsutbildningen för egen utbildning, ävensom *att* medverka i den upplysningsverksamhet, som avser att förmå värnpliktigt befäl att deltaga i frivillig befälsutbildning. Det är kommitténs uppfattning, att försvarsområdesbefälhavarna i princip alltjämt böra handhava den frivilliga befälsutbildningen. Med hänsyn till truppförbandens större resurser, då det gäller ordnandet av frivillig utbildning, finner kommittén det dock angeläget att betona vikten av att truppförbandscheferna mera än hittills engageras i densamma. Detta gäller särskilt utbildningen av specialtruppslagens värnpliktiga befäl. Till ovan angivna uppgifter böra därför fogas föreskrifter om att truppförbandschef, enligt militärbefälhavares bestämmande, skall anordna och leda till truppförbandet förlagd frivillig utbildning samt att han skall äga följa av annan myndighet anordnad utbildning för värnpliktigt befäl tillhörande förbandet (truppslaget). Kommittén förutsätter att i såväl dessa som övriga

sammanhang en intim samverkan skall komma till stånd mellan truppförbandschefer och försvarsområdesbefälhavare eller annan berörd myndighet.

Den frivilliga befälsutbildningen inom kustartilleriet och luftbevakningen beröres icke av hithörande frågor, då utbildningen redan nu som regel handhaves av regements- respektive flottiljchef.

I det föregående har kommittén vid behandling av den frivilliga befodringsutbildningen föreslagit, att allenast de, som äga förutsättningar att väl tillgodogöra sig utbildningen ifråga, böra komma ifråga att genomgå densamma. Enligt gällande bestämmelser för registrering vid truppregistreringsmyndigheter och försvarsområdesstaber av värnpliktig förordnad och krigsfrivillig förordnad personal samt för registrering av frivillig utbildning (arméorder den 6 mars 1947, nr 96) skall truppförbandschefs yttrande inhämtas rörande lämpligheten hos den, som önskar genomgå befodringsutbildning. Med hänsyn till de strängare krav, som kommittén anser böra ställas på dem, som avse att deltaga i befodringsutbildning, torde det böra åligga truppförbandschef att i sådana fall verkställa en noggrann undersökning rörande vederbörandes lämplighet. De åtgärder, som nu företagas i sådant hänseende, torde icke vara så ingående, som önskvärt vore.

Enligt vad kommittén i det föregående förordat bör den frivilliga repetitionsutbildningen för värnpliktigt befäl huvudsakligen bedrivas i form av fritidsutbildning. Självklart är, att sådan utbildning i garnisonsstäder mycket väl kan och bör anknytas till där förlagt truppförband och ledas av vederbörande förbandschef. Deltagare i sådan utbildning kan emellertid sökas endast bland dem, som äro bosatta å eller i närheten av garnisonsorten. Utbildningen för övriga värnpliktiga, som önska fullgöra fritidsutbildning, torde liksom hittills böra handhavas av försvarsområdesbefälhavarna och anordnas på skilda orter. Fortlöpande utbildning i form av sammandragna lägerkurser synes däremot med fördel kunna anordnas i anslutning till truppförbanden.

b) Meritberäkning m. m.

Genom kungörelse den 9 juni 1944 (nr 407) utfärdade Kungl. Maj:t provisoriska bestämmelser angående meritberäkning för befälsutbildad värnpliktig m. m. I anslutning härtill utfärdades samma dag genom cirkulär till statsmyndigheterna (nr 408) vissa bestämmelser angående handläggningen av anställningsfrågor rörande arbetare.

De sålunda utfärdade bestämmelserna innebära i huvudsak, att vid tillsättning av eller förordnande å befattning i statens tjänst, kommunala skolväsendet eller viss kommunal tjänst eller uppgörande av förslag därtill hänsyn skall tagas till befälsutbildning hos sökande eller annan, som kan ifrågakomma till befattningen eller förordnandet. Med befälsutbildning i detta sammanhang avses *dels* sådan utbildning om 360 respektive 180 dagar, som jämlikt 27 § 1 mom. B värnpliktslagen ålägges dem, vilka uttagits för fortsatt utbildning till officer eller underofficer, *dels* sådan fortsatt utbildning om 120 (i vissa fall 210) dagar, som jämlikt 27 § 1 mom. C värnpliktslagen

åläggas marinen tilldelad värnpliktig, vilken vid navigationsskola avlagt sjökaptens- eller styrmansexamen eller övermaskinist- eller maskinistexamen av andra klass, *dels ock* sådan fortsatt tjänstgöring under högst 180 dagar, som jämlikt 27 § 1 mom. D värnpliktslagen må åläggas värnpliktiga, vilka idka studier för utbildning till läkare, tandläkare, apotekare, veterinär eller ingenjör eller eljest i sådana ämnen, att deras insikter kunna vara till särskilt gagn för krigsmakten. Vidare hänföres hit utbildning till reservofficer eller till fänrik vid sjövärnsskåren. Med befälsutbildad förstås här den, som med godkända vitsord genomgått befälsutbildning.

Vidare skall, där av Kungl. Maj:t i instruktion eller på annat sätt föreskrift meddelats därom, att anställning hos verk eller befordran därstädes eller tillträde till vid verket anordnad utbildningskurs icke må vinnas av den, som överskridit viss ålder, för befälsutbildad till den sålunda bestämda åldern läggas tiden för hans befälsutbildning. Motsvarande skall gälla jämväl i de fall, då av Kungl. Maj:t eller på annat sätt föreskrivits, att såsom elev vid läroanstalt icke må antagas den, som överskridit viss ålder.

Därjämte föreskrives att, där för verk eller myndighet gäller viss tids föregående tjänstgöring såsom villkor för befordran, hänsyn skall tagas till befälsutbildning.

De i cirkuläret den 9 juni 1944 givna anvisningarna rörande handläggning av anställningsfrågor för arbetare syfta i stort sett till att myndigheterna skola tillse, att befälsutbildad arbetare icke erhåller ogynnsammare anställningsvillkor än som skulle ha tillämpats, om han icke uttagits till befälsutbildning.

De sålunda återgivna föreskrifterna avse att åstadkomma möjlighet för de befälsutbildade att erhålla kompensation för den försening beträffande befordran, som befälsutbildningen förorsakar. Befälsutbildningen är ju en påbyggnad på första tjänstgöringen och bedrives i regel så, att den, som beordrats undergå sådan utbildning, icke hinner bedriva studier för annat ändamål.

1945 års försvarskommitté berörde i sitt förenämnda betänkande här avsett spörsmål och anförde, att de genom förenämnda kungörelse den 9 juni 1944 utfärdade föreskrifterna ännu icke torde ha vunnit tillämpning i avsedd utsträckning. Skäl talade enligt försvarskommitténs mening för att ifrågasvarande föreskrifter gjordes till föremål för översyn med ledning av vunna erfarenheter och att härvid även frågan om den frivilliga befälsutbildningens eventuella tillgodoräknande i merithänseende närmare utreddes.

Vid bedömandet av frågan om även den frivilliga befälsutbildningen bör få tillgodoräknas i merithänseende synas enligt kommitténs för frivilligt försvarsarbete uppfattning måhända vissa skäl tala för, att bestämmelser utfärdas av denna innebörd. Anledning finnes att antaga att sådan i statliga verk och inrättningar anställd personal, som underkastar sig dylik utbildning, tillhör en kategori, som visar ambition och framåtanda och som staten bör uppmuntra på alla sätt. Å andra sidan kan man ej bortse från den om-

ständigheten, att den frivilliga befälsutbildningen ofta fullgöres på tid, som normalt utgör vederbörandes fritid. De, som sålunda genomgå här avsedd frivillig utbildning, kunna icke sägas förlora något i sin civila status. De kunna sålunda icke anses komma i sämre läge än med dem i befordringstur och dylikt jämställda, vilka ej underkasta sig sådan utbildning.

Då enligt kommitténs förmenande gällande regler om meritberäkning för befälsutbildade värnpliktiga just syfta till att giva kompensation åt dessa för den tid de förlorat genom befälsutbildningen, synas övervägande skäl tala för att härutöver kompensation för genomgången frivillig befälsutbildning icke bör ifrågakomma.

I detta sammanhang må erinras om de i 28 § statens allmänna avlöningsreglemente den 30 juni 1948 under A:I:3 b) intagna föreskrifterna, enligt vilka tjänsteman, som är underkastad avlöningsreglementet och tillhör avdragsgrupp 2 eller 3, äger att vid tjänstledighet för genomgång av frivillig befodrings- eller repetitionskurs eller med sådan kurs jämställd annan kurs eller övning, vilken erfordras för vinnande eller bibehållande av viss tjänstegrad såsom värnpliktigt befäl, åtnjuta lön med B-avdrag högst 32 dagar av ett och samma kalenderår. Motsvarande bestämmelse återfinnes i 18 § avlöningsreglementet för folkskolan den 30 juni 1948.

Kommittén, som saknar anledning att verkställa en översyn av gällande regler rörande meritberäkning för befälsutbildad värnpliktig, vill i anslutning till det anförda allenast göra det uttalandet, att vid tillsättande av befattning eller vid befodran vederbörande verk och myndighet bör vid val mellan eljest lika lämpliga sökande taga skälig hänsyn till sådan frivillig befälsutbildning, som någondera av sökandena utöver obligatorisk befälsutbildning underkastat sig. Kommittén förutsätter, att sådan hänsyn till frivillig befälsutbildning jämväl tages vid tillsättande av tjänst inom enskilda företag.

8. Kostnadsberäkningar.

Med hänsyn till det ur militär synpunkt önskvärda antalet deltagare i frivillig befälsutbildning och med beaktande av den omfattning av utbildningen, som kommittén ovan föreslagit, bör årligen maximalt utbildas 980 värnpliktiga officerare, 1 820 underofficerare och 12 740 underbefäl. Omkring 80 % av dessa kategorier beräknas, som även tidigare framhållits, fullgöra repetitionsutbildning och återstoden befodringsutbildning. Kostnaderna för utbildning av denna personal enligt de i kap. XIII förordade grunderna uppgå till i runt tal 1 145 000 kronor, vartill komma omkring 490 000 kronor för daglöner och 40 000 kronor för drivmedel. Kostnaderna för genomförande av långa vägen och för ungdomsutbildning beräknas till 10 000 kronor respektive 215 000 kronor. Det totala medelsbehovet för centralförbundet för befälsutbildning utgör sålunda vid maximal utbildningsvolym 1 900 000 kronor. Härtill komma kostnader för de förnödenheter, som enligt vad kommittén i kap. XII angivit skola bestridas från försvarsgrenarnas anslag till mathåll-

ning, beklädnad, anskaffning av tygmateriel m. m. (motsvarande) etc. och vilka kunna uppskattas till i runt tal 1 470 000 kronor.

II. Frivilliga motorcykelorganisationen.¹⁾

Utbildningen inom frivilliga motorcykelkåren har till syfte att bibringa unga män, som icke fullgjort sin värnpliktstjänstgöring, teknisk färdighet som motorcykelförare samt att i övrigt vidmakthålla kårmedlemmarnas kunskaper och färdigheter såsom militära motormän. Förstnämnda utbildning bedrivs under årligen anordnade kurser, medan verksamheten i övrigt omfattar särskilt anordnade tillämpningsövningar. Under dessa givas de medlemmar, som förklarat sig villiga att ställa sig till förfogande i försvarets tjänst, tillfälle till uppövande av sina färdigheter.

Såsom kommittén tidigare framhållit är det av ett betydande värde, att ynglingar före påbörjande av värnpliktstjänstgöringen bibringats vissa förkunskaper i motorcykeltjänst. Ungdomsutbildning härutinnan bör därför allttjämt komma till stånd. Hittills har denna utbildning bibringats omkring 300 ynglingar årligen. Efter avslutad kurs tilldelas de som erhållit godkända vitsord särskilt certifikat, vilket vid inskrivningsförrättningen berättigar dem till uttagning för utbildning såsom motorcykelordonnans eller i motortjänst.

Beträffande behovet av ungdomsutbildning på förevarande område har kommittén inhämtat, att det ur militär synpunkt vore värdefullt, om samtliga värnpliktiga, som årligen uttagas för utbildning i motorcykeltjänst, hade erhållit viss förutbildning. Detta skulle innebära en årlig utbildning på frivillighetens väg av omkring 500 ynglingar. Enligt kommitténs uppfattning bör emellertid förutbildningen icke i första hand avse att skapa underlag för en god befälsrekrytering inom här berört område utan främst syfta till att tillföra försvaret ett tillskott av värnpliktiga med körkort för motorcykel, vilka kunna utbildas till skickliga motorcykelordonnanser. Kommittén har därför vid den fortsatta behandlingen ansett sig böra räkna med att allenast 350 ynglingar årligen skola delta i den frivilliga motorcykelutbildningen.

De nuvarande kurserna i motorcykeltjänst ha en längd av omkring 140 timmar. Kommittén har i annat sammanhang förordat, att allmän militär utbildning icke bör förekomma under dessa. Nämnda utbildning bör i stället ha meddelats inom hemvärdet före påbörjandet av kurs. Huvudvikten bör därför läggas på teknisk utbildning. Med hänsyn till att eleverna på sätt kommittén nedan föreslår efter genomgången utbildning skola kunna tagas i anspråk inom civilförsvaret, bör viss civilförsvarsutbildning också meddelas. På grund av dessa förhållanden vill kommittén för sin del förorda, att utbildningen givas en längd av 125 timmar. För utbildningen erforderliga maskiner och annan materiel bör i likhet med vad i kap. XIV föreslagits beträffande övrig materiel utan särskild ersättning tillhandahållas såsom lån ur kronans förråd. För ändamålet bör arméns anslag till underhåll av tyg-

¹⁾ Nu Frivilliga motorcykelkåren.

materiel uppräknas i erforderlig grad. Då utbildningen dessutom har betydelse för civilförsvaret böra utlägg för naturaförmånerna gottgöras även från medel under elfte huvudtiteln.

I likhet med vad nu sker böra de ynglingar, som godkänts i förevarande utbildning, tilldelas certifikat, berättigande dem att vid värnpliktsinskrivning uttagas för utbildning i motorcykel- eller annan motortjänst.

Enligt nu tillämpad ordning uttagas till den frivilliga ungdomsutbildningen i motorcykeltjänst ynglingar, som fyllt 18 men ej 20 år. De, som icke innehava körkort, få kostnadsfritt avlägga prov inför militär besiktningsman. Då körkort för motorcykel kan erhållas redan vid 16 års ålder, föreligger intet formellt hinder att — i avsikt att vid behov kunna utnyttja dessa förmilitärt utbildade ynglingar inom civilförsvaret — till utbildningen uttaga ynglingar, som fyllt 16 men ej 20 år. Med hänsyn till tjänstgöringen inom civilförsvaret är en dylik tidig uttagning att förorda.

Kostnaderna för här avsedd ungdomsutbildning böra alltjämt bestridas av statsmedel. I detta sammanhang finner kommittén angeläget att framhålla, att de ynglingar, som erhållit certifikat, böra förbinda sig att före inträdet i värnpliktsåldern tjänstgöra inom civilförsvaret och hemvärnet. Genom en sådan anordning kan dessas behov av motorcykelordonnanser tillgodoses utan att någon ökning av antalet deltagare utöver det av kommittén föreslagna, 350 ynglingar per år, behöver vidtagas. Kostnaderna för utbildningen böra i så fall lika fördelas mellan fjärde och elfte huvudtitlarna.

I 1942 års försvarsbeslut förutsattes, att de värnpliktiga motorcykelförarna efter fullgjord obligatorisk tjänstgöring skulle genom frivilligt deltagande i repetitionsutbildning vidmakthålla och höja sin förmåga på hithörande område. Någon sådan utbildning har icke anordnats av frivilliga motorcykelkåren eller annan frivillig försvarsorganisation. Kommittén har närmare granskat behovet av sådan repetitionsutbildning och därvid funnit, att densamma icke torde vara särskilt angelägen, även om den av flera skäl kan anses vara önskvärd. Rådande stora intresse för motorsport inom landet talar nämligen för att de värnpliktiga själva i stor utsträckning komma att underhålla sin tekniska förmåga som motorcykelförare. Visserligen är tillgången på maskiner alltjämt begränsad, varjämte de höga drivmedelspriserna verka något hämmande, men å andra sidan har kommittén jämväl måst beakta, att kronans materiel bör sparas i största möjliga utsträckning.

Tillämpningsövningar ha endast bedrivits i begränsad omfattning. Anledningen härtill har varit, att kåren saknat medel för ändamålet. Utbildningen har syftat till att öva kårmedlemmarna för deltagande i fälttjänst-, luftförsvars-, stabs-, fält- och krigsövningar. Erfarenheten har visat, att kårmedlemmar, som deltagit i här berörda övningar, gjort stor nytta. Vad beträffar stabs- och fältövningar skulle sådant deltagande utanför de i tjänst varande värnpliktigas egna led icke erfordras, därest utbildade värnpliktiga motorcykelförare funnes till förfogande vid förbanden. Så är emellertid icke alltid förhållandet. Vid övningar under sommaren disponeras icke tillräckligt ut-

bildade motorcykelförare. Då därtill stabs- och fältövningar avses att regelmässigt förläggas till tiden mellan de olika utbildningsomgångarna av värnpliktiga i allmänhet, finnas inga värnpliktiga till förfogande för ändamålet. Under fälttjänstövningar erfordras de åldersklassen tillhörande värnpliktiga motorcykelförarna i förbanden, därest dessa skola kunna givas avsedd sammansättning. Övningsledningens behov av motorcykelförare kan därför icke fyllas av i tjänst varande värnpliktiga utan måste tillgodoses på annat sätt. Det synes kommittén sålunda vara ett framträdande önskemål, att särskild utbildning av äldre kårmedlemmar, avsedda att därefter ställas till förfogande för tjänstgöring i övningsledningen vid övningar av ovan berörda slag, alljämt förekommer. Nämda utbildning kan inskränkas till att omfatta 5 dagar eller 30 timmar. Deltagarantalet kan beräknas till 150 man årligen. Kommittén finner vidare, att utbildningen i fråga bör bekostas av statsmedel.

Vid tjänstgöring under ovan nämnda övningar bör liksom hittills uppkommande kostnader för frivilligt deltagande personal bestridas av till myndighetens förfogande stående medel. Ersättning bör därvid utgå efter samma normer, som gälla vid övrigt frivilligt försvarsarbete.

I anslutning till vad kommittén i kap. IV anført bör kåren ändra sitt namn till frivilliga motorcykelorganisationen. Den av organisationen bedrivna verksamheten är av sådan natur, att densamma lämpligen bör ansluta sig till riksorganisationen för frivillig militärutbildning.

Kostnaderna vid maximal utbildningsvolym beräknas årligen uppgå till omkring 42 500 kronor, varav 37 000 kronor för ungdomsutbildning, att till lika delar bestridas av medel under fjärde och elfte huvudtitlarna, samt 5 500 kronor för den vidareutbildning i form av tillämpningsövningar, som erfordras för att under värnpliktstjänstgöring utbildade motorcykelförare skola kunna utnyttjas i övningsledningen m. m. under ovan angivna övningar. Kostnaderna för sistnämnda utbildning böra helt gäldas av fjärde huvudtiteln. Härtill kommer för administration m. m. för närvarande utgående bidrag av 2 500 kronor, vilket bör uppdelas på fjärde och elfte huvudtitlarna med hälften på vardera. Kostnaderna för förnödenheter m. m. uppskattas till omkring 26 000 kronor.

Sammanfattningsvis innebär kommitténs förslag i denna del,

att frivillig ungdomsutbildning och i viss utsträckning frivillig vidareutbildning i motorcykeltjänst sker under medverkan av frivilliga motorcykelorganisationen;

att medlemmarna även framdeles beredas möjlighet att efter frivilligt åtagande deltaga i fälttjänst-, luftförsvars-, stabs-, fält-, krigs- och civilförsvarsövningar, varvid ersättning till deltagarna bör utgå enligt de grunder, som gälla för deltagande i frivillig utbildning i allmänhet;

att genom organisationens medverkan till motorcykelförare utbildade ungdomlingar före värnpliktsåldern skola förbinda sig att tjänstgöra inom civilförsvaret och hemvärnet; samt

att organisationen ansluter sig till riksorganisationen för frivillig militärutbildning.

III. Reservbefällets organisationer.

Försvarsgrenarnas reservpersonal har sammanslutit sig i följande organisationer, nämligen svenska arméns och flygvapnets reservofficersförbund, svenska flottans reservofficersförbund, kustartilleriets reservofficersförbund samt svenska reservunderofficersförbundet. För behandling av vissa för reservofficersförbunden gemensamma frågor har inrättats en centralstyrelse för de svenska reservofficersförbunden, vari varje reservofficersförbund representeras av fyra ledamöter.

Samtliga förbund äro främst fackliga sammanslutningar med uppgift att tillvarata medlemmarnas ekonomiska, sociala och andra intressen. Dessutom skola förbunden verka för medlemmarnas fortsatta militära utbildning. Den sistnämnda uppgiften syftar till att genom av förbunden anordnade skjutövningar, fälttävlingar och annan fältsport vidmakthålla och höja medlemmarnas allmänna militära kunskaper och färdigheter samt deras fysiska kondition. Vidare anordna förbunden föredrag och diskussioner i militära ämnen.

Reservpersonalen är jämlikt gällande bestämmelser skyldig att under fredstid fullgöra viss tjänstgöring. Enligt 1927 års förordning angående befäl och civilmilitär personal i arméns reserver skola förtidsavgångna och reservutnämnda officerare och underofficerare i arméns reserver intill utgången av det kalenderår, då de uppnå 42 års ålder, under varje period av tre år fullgöra en befälsövning om 10 dagar samt en repetitionsövning av för vederbörligt truppslag stadgad längd. Härutöver kan sådan personal fullgöra viss frivillig befälsutbildning enligt i generalorder den 1 december 1937, nr 2632, givna bestämmelser, vilken utbildning får tillgodoräknas såsom fullgjord befälsövning. Av de 1943 års reservbefälskungörelse för armén underkastade skola förtidsavgångna och reservutnämnda officerare och underofficerare fullgöra en repetitionsövning om 35 dagar och en befälskurs om 13 dagar för varje hel treårsperiod intill 47 års ålder samt förtidsavgången och reservanställd civilmilitär personal en sammanlagd tjänstgöring om 48 dagar i en eller två omgångar för varje hel treårsperiod före 47 års ålder. Nu nämnda personalkategorier, som kvarstå i reserven efter fyllda 47 år, liksom värnpliktsavgången och pensionsavgången personal, som icke uppehåller i fastställd personalförteckning upptagen, för pensionerad personal avsedd arvodesbefattning, äro skyldiga att fullgöra en tjänstgöringsomgång om 30 dagar under varje hel treårsperiod intill 55 års ålder.

Av marinen tillhörig reservpersonal, underkastad 1927 års förordningar angående befäl i flottans och kustartilleriets reserver, äro förtidsavgångna officerare och underofficerare i flottans reserv skyldiga att i fred intill 40 års ålder under varje full fyraårsperiod fullgöra en repetitionsövning om 60 dagar. I reserven utnämnda officerare skola fullgöra första fänrikstjänstgöring om 6, 10 eller 12 månaders längd, beroende av tidigare undergången utbildning, samt två repetitionsövningar omfattande 60—90 dagar. Vid kustartilleriet utgör tjänstgöringsskyldigheten i fred för förtidsavgångna och i

reserven utnämnda officerare och underofficerare en repetitionsövning om 40 dagar under varje treårsperiod intill 42 års ålder. Enligt 1943 års reservbefälskungörelse för marinen skall förtidsavgången och reservanställd personal i flottans och marinintendenturkårens reserver fullgöra, förutom viss första reservtjänstgöring för reservanställda, en repetitionsövning om 60 dagar för varje hel femårsperiod före 47 års ålder. Förtidsavgången och reservanställd personal i kustartilleriets reserv åligger en tjänstgöringsskyldighet av en repetitionsövning om 35 dagar och en befälskurs om 13 dagar för varje hel treårsperiod före 47 års ålder. Förtidsavgången och reservanställd personal i mariningenjörkårens och marinläkarkårens reserver skall fullgöra en repetitionsövning om 60 dagar i en eller två omgångar för varje hel femårsperiod före 47 års ålder. All marinens reservanställda personal, som kvarstår efter 47 år, är därjämte, liksom också värnpliktsavgången och pensionsavgången personal, som icke uppehåller i fastställd personalförteckning upptagen, för pensionerad personal avsedd arvodesbefattning, skyldig att fullgöra en tjänstgöringsomgång om 30 dagar under varje hel treårsperiod intill 55 års ålder.

Beträffande flygvapnet tillhörande reservpersonal föreskrives i 1934 års förordning angående personal i flygvapnets reserv, att förtidsavgångna och i reserven utnämnda officerare och underofficerare skola i fred fullgöra en repetitionsövning om 30 dagar vart annat år intill 40 års ålder. Enligt 1943 års reservbefälskungörelse för flygvapnet skall i flygtjänstbefattning placerad förtidsavgången, reservanställd och övergångsanställd personal fullgöra en repetitionsövning om 35—45 dagar för varje hel tvåårsperiod intill 47 års ålder samt samma personal i marktjänstbefattning en repetitionsövning om 45 dagar för varje hel treårsperiod intill 47 år. Samma personalkategorier, som kvarstå i reserven efter 47 år, äro därjämte skyldiga, liksom också värnpliktsavgången och pensionsavgången personal, som icke uppehåller i fastställd personalförteckning upptagen, för pensionerad personal avsedd arvodesbefattning, att fullgöra en tjänstgöringsomgång om 30 dagar under varje hel treårsperiod intill 55 års ålder.

Sammanfattningsvis må framhållas, att reservpersonal, på vilken 1927 och 1934 års reservbefälsförordningar äro tillämpliga, icke har att fullgöra någon obligatorisk tjänstgöring efter 42 (i vissa fall 40) års ålder. Sådan personal, som är underkastad 1943 års reservbefälskungörelser, åvilas däremot obligatorisk tjänstgöring upp till 55 års ålder.

Beträffande spörsmålet om reservpersonalens deltagande i frivillig utbildning vill kommittén anföra följande.

Färdighet och förmåga, som en gång förvärvats och som när som helst kan behöva tagas i bruk, behöver givetvis underhållas och förkovras. Särskilt borde detta vara fallet beträffande militärt kunnande när det gäller personal, som utövar ett civilt yrke vid sidan av det militära, såsom förhållandet är med reservbefälet. Ur denna synpunkt torde det icke råda något tvivel om värdet för denna personal och för försvaret av frivillig fortsatt utbildning.

Även ur andra synpunkter kan sådan utbildning vara behöfelig och gagnelig. Det aktiva befälet kan icke annat än till mycket ringa del avses såsom chefer för kompani och pluton (motsvarande befattningar). Sådana uppgifter äro i stället anförtrodda åt reservbefäl och värnpliktigt befäl. Att dessa befälskategorier innehava så hög militär standard som möjligt är en betydelsefull angelägenhet för försvaret. Såsom skäl mot frivillig utbildning för reservbefäl kan andragas, att detta befäl redan i fredstid måste fullgöra viss obligatorisk tjänstgöring, ehuru denna skyldighet för vissa upphör vid 40—42 års ålder. Att ett behov av frivillig utbildning föreligger i dessa fall för att vederbörande skola vara användbara i sina befattningar, åtminstone till pensionsåldern 55 år, torde vara odiskutabelt. Samma synpunkter kunna anläggas på behovet av frivillig utbildning för allt reservbefäl tillhörande flottan på grund av det långa uppehållet mellan repetitionsövningarna. Kommittén finner det dessutom angeläget framhålla vikten av att reservpersonalen beredes möjlighet att fortlöpande hålla sig orienterad om utvecklingen på såväl tekniska som taktiska områden.

Redan nu bedrives inom reservbefälsorganisationerna frivillig utbildning i form av tävlingar, konditionsbefrämjande övningar, föredrag och diskussioner. Denna utbildning torde dock vara förbehållen organisationernas egna medlemmar.

Genom att svenska arméns och flygvapnets reservofficersförbund samt svenska reservunderofficersförbundet äro kollektivt anslutna till centralförbundet för befälsutbildning kunna medlemmarna deltaga i sådan frivillig befälsutbildning, som sker under medverkan av centralförbundet. För att vidga möjligheterna för all reservpersonal att deltaga i frivillig befälsutbildning vill kommittén uttala den rekommendationen, att jämväl kustartilleriets och flottans reservofficersförbund kollektivt ansluta sig till centralförbundet för befälsutbildning.

På sätt förut framhållits förefinnes möjlighet för sådan armén tillhörig reservpersonal, som är underkastad 1927 års reservbefälsförordning, att deltaga i frivilliga kurser, anordnade av militär myndighet i enlighet med bestämmelserna i generalorder den 1 december 1937, nr 2632. Kostnaderna härför belasta arméns övningsanslag.

Jämväl för kustartilleriets reservofficerare finnes möjlighet att genomgå frivilliga kurser, vilka anordnas av kustartilleriets reservofficersförbund. Planerna för utbildningen fastställas av inspektören för kustartilleriet. För bestridande av uppkommande kostnader finnes sedan år 1936 under marinens övningsanslag beräknat ett årligt belopp av 2 600 kronor. Då kommittén i det föregående förordat, att ansvaret för all frivillig utbildning skall åvila myndigheterna, bör motsvarande anordning tillämpas jämväl i förevarande hänseende.

Sålunda angivna möjligheter för reservpersonalen att deltaga i frivillig utbildning böra enligt kommitténs uppfattning vidgas. Därutöver bör genom de militära myndigheternas försorg ökade utbildningsmöjligheter skapas.

För flottans reservbefäl torde frivillig sjöutbildning kunna ske i samarbete med sjövärnsskåren. För flygvapnets i flygtjänst placerade reservbefäl torde frivillig utbildning kunna äga rum allenast i flygvapnets egen regi. Vederbörande reservbefälsförfattningar böra för den skull kompletteras med sådana föreskrifter, att denna väg öppnas med anlitande av vederbörliga övningsanslag.

Ändamålet med reservbefälets frivilliga utbildning är att giva vederbörande en för hans krigsbefattning vidgad utbildning. På sätt i annat sammanhang berörts böra möjligheterna för reservpersonalen att tjänstgöra såsom instruktörer vid frivillig utbildning ökas, varigenom tillfälle gives för personalen i fråga att vidmakthålla sina militära färdigheter.

Någon ändring beträffande den utbildning, som bedrivs inom de olika reservbefälsorganisationerna, förutsättes icke. Härutöver vill kommittén rekommendera, att ett intimt samarbete kommer till stånd mellan reservbefälsförbundens lokalorganisationer och andra lokala frivilliga organisationer, som utöva likartad verksamhet. Beträffande de av de militära myndigheterna anordnade frivilliga kurserna för reservpersonal förutsätter kommittén, att vad ovan anförts i fråga om anordnande av dylika kurser vid kustartilleriet vinner beaktande. Det bör i övrigt helt ankomma på de militära myndigheterna att genomföra denna frivilliga utbildning.

Den frivilliga befälsutbildningen för värnpliktigt befäl är uppbyggd så, att utbildningen skall utgöra en direkt förberedelse för det värnpliktiga befälets utnyttjande i krigsorganisationen. Då krigsplaceringen, d. v. s. krigs användningen, av det värnpliktiga befälet och reservbefälet sker efter i huvudsak likartade grunder, synes reservbefälet med fördel kunna förbereda sig för sina uppgifter i krig genom att deltaga i frivillig befälsutbildning för värnpliktigt befäl. Så har också förutsatts i 1927 års reservbefälsförordning för armén och de på grund därav i kommandoväg utfärdade bestämmelserna. I dessa stadgas nämligen, att befälsövning, som obligatoriskt åligger reservpersonal att fullgöra, må på vissa villkor ersättas av deltagande i frivillig befälsutbildning. Denna möjlighet bör, såsom kommittén i det föregående framhållit, bibehållas samt göras tillämplig även på arméns enligt 1943 års reservbefälskungörelse anställda personal samt på andra försvarsgrenar, i den mån behov av frivillig befälsutbildning där kommer att uppstå.

I fråga om målsättningen för de olika reservbefälsorganisationerna ifrågasätter kommittén ingen ändring.

De kostnader för utbildningen, som uppstå i samband med av militära myndigheter helt anordnade kurser, böra rymmas inom ramen av försvarsgrenarnas övningsanslag. Kostnaderna, som uppkomma genom reservbefälets deltagande i under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning och övriga frivilliga försvarsorganisationer anordnade kurser, förutsätts kunna bestridas av till organisationernas förfogande ställda statsbidrag. Inom reservpersonalens organisationer bedriven utbildning bör liksom hittills bekostas av organisationernas egna medel.

Sammanfattningsvis föreslår kommittén i förevarande hänseende,

att frivillig utbildning för reservbefäl alltjämt kommer till stånd dels inom reservbefälens organisationer, dels under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning, dels ock vid av militär myndighet anordnade frivilliga kurser för reservbefälet;

att kustartilleriets och flottans reservofficersförbund rekommenderas att kollektivt ansluta sig till centralförbundet för befälsutbildning;

att bestämmelser utfärdas om möjlighet för de militära myndigheterna att anordna frivilliga kurser för reservpersonal med anlitande av vederbörande försvarsgrens övningsanslag; samt

att målsättningen beträffande förbundens utbildningsverksamhet bibehålles.

B. Riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning.

I. Föreningen svenska röda korset.

Såsom i kap. II angivits skall föreningen svenska röda korset enligt sina stadgar i krig understödja sjukvården vid det militära försvaret och vid civilförsvaret samt i fred förbereda denna verksamhet. Detta sker i samverkan med vederbörande myndigheter, som äga att meddela erforderliga anvisningar. Förberedelserna för understödjande av sjukvården i krig avse främst dels tillhandahållande av utbildad personal samt materiel för det militära försvarets sjukvård, dels medverkan vid upprättandet av vissa sjukvårdsanstalter för såväl det militära försvaret som civilförsvaret.

I överstyrelsen för röda korset ingår bl. a. en av Kungl. Maj:t utsedd generalkommissarie för den frivilliga sjukvården i krig. Denna äger vissa befogenheter beträffande personalens utbildning, materielanskaffning samt planläggning av sjukvården i krig m. m. I fred skall han sålunda bl. a. tillse, att de krav och synpunkter, vilka av chefen för försvarsstaben eller andra myndigheter göras gällande med avseende å svenska röda korsets verksamhet, bliva såvitt möjligt tillgodosedda. I krig ankommer det på generalkommissarien att bl. a. utöva överinseendet över den frivilliga sjukvårdspersonal, som av föreningen ställes till det militära försvarets och civilförsvarets förfogande samt övervaka organisationen av de sjukvårdsanstalter m. m., som skola upprättas av föreningen för det militära försvarets och civilförsvarets behov.

Verksamheten inom landet bedrives i distrikt, huvudsakligen motsvarande länsindelningen, och inom dessa i kretsar. Särskilda grenar av verksamheten utövas inom distrikten av rödakorskårer och av ungdomsföreningar, de sistnämnda benämnda ungdomens röda kors.

Enligt föreningens allmänna stadgar utgöres den frivilliga rödakorspersonalen av rödakorshjälpsystrar, rödakorsmän, kårsamariter och rödakors-samariter.

Rödakorshjälpsystrarna äro avsedda att i krigstid biträda vid sjukvården å krigssjukvårdsanstalterna samt att i fredstid vid inträffade farsoter eller

andra särskilda tillfällen på kallelse inträda i liknande tjänstgöring. Deras utbildning omfattar, förutom en kortare teoretisk kurs, praktisk sjukhustjänstgöring under minst 8 månader, varefter följa erforderliga repetitionskurser.

Rödakorsmännen och kårsamariterna (kvinnor) skola huvudsakligen tagas i anspråk för hjälptjänst inom sjukvården (samarittjänst) såväl i fred som i krig. De disponeras i fredstid för olycksfallsberedskapstjänst, när så påfordras, och kunna, efter därom träffade överenskommelser, även medverka vid annat socialt arbete. I krigstid kan för dem, som anställas vid då upprättade sjukvårdsanstalter m. m., tjänsten bliva av lång varaktighet. Rödakorsmännens och kårsamariternas rekrytering och utbildning äger rum genom rödakorskårerna. Kårsamariter i hemvärnets förbandsplatser antagas dock i regel av rödakorskrets. Utbildningen omfattar — förutom förberedande kurs i olycksfallsvård — dels en allmän kurs om minst 80 timmar, dels årliga repetitionskurser. De kårmedlemmar, som därtill äro villiga och lämpliga, kunna sedermera för vinnande av inom röda korset införda fredstida befälsgrader genomgå olika befälskurser.

Rödakorssamariterna utgöras av män och kvinnor, avsedda att efter vederbörlig utbildning utöva samaritjänst i såväl fred som krig. De antagas och erhålla sin utbildning genom försorg av röda korsets kretsstyrelser. Utbildningen omfattar kurs i olycksfalls- och hemsjukvård om minst 36 timmar samt därefter följande repetitionskurser.

För det militära försvarets sjukvård har röda korset åtagit sig att tillhandahålla, förutom sjukvårdsutbildad personal, i förvaltningstjänst utbildad sådan för ett antal krigssjukvårdsanstalter och truppförband. Vid den obligatoriska utbildningen av civilförsvarets sjukvårdspersonal biträda rödakorsinstruktörer i avsevärd omfattning. Sådan medverkan lämnas även vid den frivilliga utbildningen.

Före inträdet i värnpliktsåldern genomgången kurs vid rödakorskår medför i vissa fall för den värnpliktige företrädare till utbildning i sjukvårdstjänst under militärtjänstgöring, därest intyg rörande den genomgångna utbildningen företes vid inskrivningsförrättning eller inför vederbörande militära chef.

För att lösa de uppgifter, som enligt stadgarna åvila föreningen i vad avser understödjande av sjukvården i krig, skall föreningen i fred upprätta erforderliga organisationsplaner samt, i mån av resurser, utbilda och som krigstjänstskyldig vid sig binda personal ävensom anskaffa materiel för berörda sjukvårdsanstalter.

Av redogörelsen i kap. II inhämtas, att arbetarnas samaritförbund jämväl bedriver utbildning i sjukvårdstjänst. Denna verksamhet inriktas huvudsakligen på förebyggande sjukvård vid arbetsplatserna. Enligt ett våren 1950 fattat beslut skall förbundet sammanslå sin verksamhet med röda korset.

Kommittén kommer i fortsättningen i vad avser röda korset endast att beröra de frågor, som ha samband med föreningens uppgifter för totalförsvaret

Då vidare arbetarnas samaritförbund sammanslutit sig med röda korset, saknar kommittén anledning att nedan närmare ingå på samaritförbundets verksamhet.

För närvarande utbildar röda korset liksom arbetarnas samaritförbund själv sin personal och ställer sedan vid behov densamma till myndigheternas förfogande. Utbildningen inom rödakorskårerna bedrivs för närvarande enligt av chefen för armén fastställda utbildningsplaner. För övrig utbildningsverksamhet finnes ingen motsvarande bestämmelse. Myndigheterna äga dock icke formell rätt att kontrollera utbildningsverksamheten. I praktiken kunna emellertid myndigheterna utöva en viss kontroll genom sina representanter i överstyrelsen och distriktsstyrelser. I föreningens överstyrelse ingå sålunda — förutom generalkommissarien — representanter för försvarsväsendet, medicinalstyrelsen, försvarets sjukvårdsstyrelse, socialstyrelsen och civilförsvarsstyrelsen. Arbetsutskottet består av bl. a. generalkommissarien samt de i överstyrelsen ingående representanterna för försvarsväsendet, medicinalstyrelsen och försvarets sjukvårdsstyrelse. I distriktsstyrelserna ingå en representant för försvarsväsendet och en civil tjänsteläkare.

Kommittén har i kap. V framlagt sina synpunkter på uppgiftsfördelningen mellan myndigheterna och de frivilliga organisationerna och därvid föreslagit, att utbildningsverksamheten skall ledas av myndigheterna. I enlighet härmed bör röda korset medverka i det frivilliga försvarsarbetet på samma sätt, som kommittén föreslagit beträffande övriga frivilliga organisationer. Det borde även kunna ifrågasättas, om icke den av röda korset nu omhänderhavda uppgiften att upprätta vissa sjukvårdsanstalter för det militära försvarets och civilförsvarets behov borde övertagas av de statliga myndigheterna. Vid sådant förhållande synes generalkommissariens för den frivilliga sjukvården i krig ställning böra omprövas. Kommittén anser sig dock sakna anledning att närmare ingå på detta spörsmål, särskilt som krigssjukvården genom beslut av Kungl. Maj:t den 29 juni 1950 har gjorts till föremål för särskild utredning.

Föreningens uppgift såsom frivillig försvarsorganisation i vad avser utbildningsverksamheten bör omfatta medverkan vid frivillig utbildning av sjukvårdspersonal. Frivillig repetitions- och befodringsutbildning av värnpliktigt befäl i sjukvårdstjänst bör dock liksom hittills äga rum under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning.

Det bör ankomma på frivilligledningen att utfärda närmare bestämmelser rörande omfattningen av den utbildningsverksamhet, som kan anses påkallad för att tillgodose totalförsvarets behov av genom krigsfrivilligavtal eller civilförsvarsplikt bunden sjukvårdspersonal, vilken sålunda med kommitténs principiella utgångspunkter bör bliva statsbidragsberättigad. Kommittén har dock vid beräkning av kostnaderna utgått från att personal för det militära försvarets behov, hemvärnet undantaget, skall behöva genomgå en grundläggande lägre kurs om 100 timmar, en högre kurs om 100 timmar och en repetitionskurs om 20 timmar. För övrig här avsedd personal har

kommittén ansett böra ifrågakomma en lägre kurs om 36 timmar och en repetitionskurs om 12 timmar. De sålunda angivna kurslängderna överensstämma i stort med nu tillämpad ordning.

Kostnaderna för den under medverkan av röda korset bedrivna utbildningen böra i likhet med övrig utbildning för avtalsbunden personal inom de frivilliga försvarsorganisationerna bestridas av statsmedel. Undantag härifrån bör dock göras i fråga om kostnaderna för utbildning av rödakorshjälp-systrar, enär denna utbildning enligt kommitténs förmenande syftar till yrkesutbildning. Statsbidrag för denna form av utbildning böra därför icke utgå såsom bidrag till frivillig försvarsverksamhet.

Det årliga utbildningsbehovet vid maximal utbildningsvolym uppskattas av kommittén i fråga om personal med den längre utbildningen till 1 000 elever i lägre kurs, 100 elever i högre kurs och 850 elever i repetitionskurs. För övrig avtalsbunden (i civilförsvaret inskriven) rödakorspersonal, som krigsplaceras i olika krigsorganisationer, beräknas behovet till 3 250 elever i lägre kurs, varav 1 000 för civilförsvaret, samt tillhoppa 21 915 elever i repetitionskurser, varav 20 000 för personal i civilförsvarets sjukvårdstjänst.

Kostnaderna för en utbildning av denna omfattning belöpa sig med det förut berörda ackordspriset av 50 öre för utbildningstimme till 253 490 kronor, varav 115 490 kronor för det militära försvarets behov och 138 000 kronor för civilförsvarets. Kostnaderna för daglöner beräknas till 32 376 kronor för det militära försvarets del och 6 000 kronor för civilförsvarets eller tillhoppa 38 376 kronor. Härtill kommer det tidigare omnämnda bidraget till kostnader för kost och logi, vilket i avsaknad av närmare erfarenheter rörande medelsbehovet för sagda ändamål upptagits med 1 000 kronor att utgå ur medel, som stå till civilförsvarsstyrelsens förfogande. För bestridande av dessa kostnader böra sålunda anvisas $(115\,490 + 32\,376 =)$ 147 866 kronor under fjärde huvudtiteln och $(138\,000 + 6\,000 + 1\,000 =)$ 145 000 kronor under elfte huvudtiteln. Kostnaderna för förnödenheter m. m. uppskattas till omkring 44 000 kronor.

Med hänsyn till sina uppgifter för totalförsvaret bör föreningen svenska röda korset i vad rör frivillig försvarsverksamhet ansluta sig till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning. I överensstämmelse med vad kommittén anfört i kap. IV bör benämningen rödakorskår, som nu användes för föreningens lokala instanser, ändras till rödakorsförening och förenämnda benämning reserveras för sjukvårdspersonalen i civilförsvarsområdets beredskapsstyrka.

Sammanfattningsvis föreslår kommittén i förevarande hänseende,

att föreningens stadgar med avseende å uppgiftsfördelningen mellan myndigheterna och föreningen ändras i enlighet med av kommittén ovan framlagt förslag;

att föreningen svenska röda korset skall medverka vid frivillig utbildning av sjukvårdspersonal för totalförsvarets behov; samt

att föreningen ansluter sig till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning, och att de lokala instanserna benämnas rödakorsföreningar, anknutna till civilförvarsområde eller till del av sådant område.

II. Riksförbundet Sveriges lottor.¹⁾

Såsom av kap. II framgår skapades den svenska lottarörelsen år 1924. Organisationen anslöt sig till Sveriges landstormsföreningars centralförbund och medlemmarna antogo benämningen landstormskvinnor, sedermera lottor.

Rörelsens främsta uppgift var från början att genom insamlingsverksamhet i olika former ekonomiskt understödja den av landstormsrörelsen bedrivna utbildningen. Dessutom ombesörjde landstormskvinnorna förplägnaden för landstormsmännen vid övningar. Motsvarande verksamhet jämte marketentierirörelse utövade de sedermera också vid de tävlingar, som anordnades av skytte- och idrottsorganisationer. Även vid större, av de militära myndigheterna anordnade fälttjänstövningar anförtroddes landstormskvinnorna liknande uppgifter.

I samband med att förstärkt försvarsberedskap påbjöds i september 1939 fingo lottorna även andra uppgifter. De togos då i anspråk såsom ersättare för värnpliktig personal i förplägnads-, expeditions- och sjukvårdstjänst m. fl. tjänstegrenar inom det militära försvaret. Tillkomsten 1940 av hemvärnet vidgade ytterligare lottornas arbetsfält. De ökade uppgifter, som genom det andra världskriget pålades lottorna, medförde — såsom alltid i tider av kraftig politisk spänning — en starkt ökad anslutning till rörelsen, i vilken alla samhällsgrupper deltog. Från att vid krigets början 1939 ha utgjort omkring 26 000 steg antalet medlemmar under krigsåren till 110 000.

Sedan lottorna från och med 1943 bildat en fullt självständig organisation, riksförbundet Sveriges lottakärer, ha de även ägnat sig åt social och humanitär verksamhet. Efter civilförsvarets inrättande ha de åtagit sig uppgifter jämväl för detta. För närvarande äro omkring 83 000 kvinnor anslutna till rörelsen, i vilka inräknas även de s. k. unglottorna. Utbildningen av dessa avser att förbereda flickor i åldern 12—16 år för lottarbetet.

Den högsta beslutande myndigheten inom organisationen utövas på riksförbundets årsmöte av ombud för de olika förbunden och kårerna. Den omedelbara ledningen handhaves av en överstyrelse med säte i Stockholm och bestående av, förutom ordförande och tre vice ordförande, riksförbundets sekreterare och förvaltningschef, cheferna för överstyrelsens åtta sektioner samt ordförandena i landets 28 lottaförbund. Med överstyrelsen äro adjungerade ett av Kungl. Maj:t förordnat ombud samt representanter för försvarsgrenscheferna, hemvärnet, sjövärnskåren, centralförbundet för befälsutbildning och svenska röda korset. Inom överstyrelsen utses ett verkställande utskott, som består av 23 ledamöter jämte 13 suppleanter.

Lottaförbundens verksamhetsområden sammanfalla i huvudsak med rikets indelning i försvarsområden. Styrelsen för ett lottaförbund benämnes lottaråd

¹⁾ Nu Riksförbundet Sveriges lottakärer.

och utgöres av ordförandena i de till förbundet anslutna lottakårerna. I lottarådet ingå även representanter för den frivilliga befälsutbildningsrörelsen samt militära myndigheter med hemvärdet och sjövärnskaören.

Lottakåren är den minsta självständiga enheten inom riksförbundet. Under lottakår kunna dock såsom icke självständiga avläggare på annan ort lottavdelningar och lottagrupper arbeta.

Under beredskapstillstånd och krig ingår ett stort antal lottor i armén, marinen och flygvapnet såsom krigsfrivilliga. De avtalsbindas redan i fredstid såsom A-personal. För antagning såsom A-lotta erfordras att frivilligt ha genomgått mot vederbörlig krigsbefattning svarande tjänstegrensutbildning.

Lottor kunna även tagas i anspråk för tillfälliga uppgifter t. ex. för att ombesörja förplägnad vid olika förbands organisering eller vid måltidsstationer. Inom hemvärdet och frivilliga befälsutbildningsrörelsen utnyttjas lottor i förplägnads-, materiel-, sjukvårds- och expeditionstjänst. Här berörd personal benämnes B-lottor. Även inom civilförsvaret ha lottorna åtagit sig uppgifter såsom samariter vid förbandsplatser, i förplägnadstjänst vid centralkök, såsom telefonister i alarmeringscentraler, såsom rapportörer i observationstjänst samt inom social- och utrymningstjänsten.

Tjänstegrensutbildningen omfattar den speciella utbildning, som oundgängligen erfordras för upprätthållande av en viss krigsbefattning. Kurserna äro därför av varierande längd (mellan 75 och 200 timmar) beroende på den tjänstegren, för vilken utbildningen avses. Grundläggande utbildning i lägre kurs avser att göra lottan kompetent för upprätthållande av befattning som menig. Efter praktisk, välmeriterad sådan tjänst kan hon placeras i befattning såsom underbefäl. För vidareutbildning lämpliga lottor kunna efter genomgången högre kurs placeras i mot underofficers och officers tjänsteställning svarande befattningar. För bibehållande av en gång erhållen kompetens och för kvarstående i innehavd krigsbefattning erfordras repetitionsutbildning om 18—36 timmars längd i regel vart fjärde år, bedriven såsom fritids- eller lägerutbildning. För utbildningsverksamheten åtnjuter riksförbundet statsbidrag, som för budgetåret 1950/51 utgår med 370 000 kronor, varav 270 000 kronor för bestridande av utbildningskostnader m. m. och 100 000 kronor för förnödenheter och materiel.

Deltagarantalet i tjänstegrenskurserna var under den förstärkta försvarsberedskapen mycket stort. Åren närmast efter dess upphörande nedgick antalet deltagare i utbildningen och utgjorde budgetåret 1945/46 endast 559. Sedan dess har elevantalet varit ständigt stigande. I tjänstegrenskurser utbildades sålunda under budgetåret 1946/47 769 elever, 1947/48 1 744 elever och 1948/49 3 190 elever. Emellertid har utbildningen ännu icke nått en sådan omfattning, att antalet utbildade per år motsvarar det årliga utbildningsbehovet av A-lottor, som kan beräknas till i runt tal 9 000. Intresset för utbildningen och för den del av lottarörelsens uppgifter, som sammanhänger med rekryteringen av A-lottor, är dock starkt växande inom organisationen. Upplysningsarbetet bedrivs energiskt och organisationens insats av egna medel i utbildningsverksamheten är betydande.

Kommittén har, såsom i kap. IV framhållits, sökt utreda, huruvida utländska kvinnoorganisationer i försvarets tjänst, sådana de uppbyggts och verkat under och efter andra världskriget, skulle kunna tjäna som förebild för lottaorganisationen i vårt land. Härvid har framkommit att kvinnor tagits i anspråk för krigstjänst inom de flesta nationer, som deltagit i det andra världskriget. Med undantag för Finland ha kvinnorna bildat hjälpkårer, vilka varit militärt organiserade. Till en början har rekryteringen varit frivillig men under händelsernas tryck, då behovet av kvinnlig arbetskraft ökat, har någon form av kvinnlig värnplikt eller tjänsteplikt införts för att trygga rekryteringen.

I England och U. S. A. ha efter kriget åtgärder vidtagits, som möjliggöra kvinnors anställande inom försvarsväsendet i stort sett efter samma grunder, som gälla för män. Även anställnings-, avlönings-, utbildnings- och befordringsförhållanden överensstämna i stort med motsvarande bestämmelser för manlig personal. På så sätt ha fasta kadror av kvinnor skapats, vilka ersätta män i vissa befattningar. De sålunda fast anställda kvinnorna kunna vid ett krigsutbrott dels bestrida vissa för kvinnor avsedda befattningar i de krigsorganiserade förbanden och dels användas såsom instruktörer för utbildning av andra kvinnor. Systemet är dyrbart och förmår icke att täcka behovet av kvinnor i krigsförbanden vid dessas organisering, då den fasta kadern av kvinnor icke ens i stormakternas stridskrafter kunnat göras tillräckligt stor för att tillgodose krigsorganisationens behov.

Den finska, numera upplösta Lotta Svärdorganisationen — en förebild till vår lottaorganisation — byggde på en brett upplagd föreningsorganisation. Av medlemmarna genomgingo vissa frivillig utbildning och avtalsbundos frivilligt för vissa befattningar i krigsorganisationen. Det visade sig, att den finska organisationen under hela vinterkriget och praktiskt taget även under hela det andra kriget mot Sovjetunionen kunde fylla sina uppgifter — att rekrytera krigsmaktens behov av kvinnlig personal.

Vår krigsorganisation är i princip uppbyggd så, att utbildning och förberedelser i övrigt äga rum under fred. Vid ett krigsutbrott skall organisationen snabbt kunna utbyggas till full styrka med i fred utbildad och krigsplacerad personal. Detta nödvändiggör, att även de kvinnor, som ingå i krigsorganisationen, i fred måste vara utbildade för och krigsplacerade i sina befattningar. Då någon utbildningsskyldighet för kvinnor i fred för närvarande icke torde vara genomförbar i vårt land, synes enda utvägen vara att på frivillighetens väg utbilda kvinnor i tjänstegrenar, inom vilka de kunna ersätta män (icke stridande befattningar inom vissa staber och förband) och genom frivilligt avtal (A-avtal) binda dem för tjänst i krig. Av dessa och andra — icke minst ekonomiska — skäl synes de av bl. a. England och U. S. A. genomförda organisationsformerna vara mindre lämpade för våra förhållanden. Däremot äro de i regel mycket goda erfarenheter, som utomlands — icke minst i Finland — gjorts beträffande kvinnors användbarhet i vissa befattningar värda allt beaktande. Dessa utländska erfarenheter ha hos oss även omsatts inom olika delar av det militära försvaret. Det torde ankomma på frivilligledningen att

fortlöpande tillgodogöra sig och för våra förhållanden omsätta de ytterligare erfarenheter rörande kvinnors användning inom totalförsvaret, som göras utomlands.

För att emellertid på frivillighetens väg kunna tillgodose försvarets behov av utbildade kvinnor kräves, att de frivilliga försvarsorganisationerna såsom i annat sammanhang (kap. V) framhållits genom saklig upplysning och genom en brett anlagd medlemsanskaffning bringa upp sitt medlemsantal till sådan numerär, att det är möjligt att ur denna medlemsstock rekrytera erforderligt antal avtalsbundna.

Kommittén finner icke anledning föreslå någon principiell ändring av målsättningen för riksförbundet. Det må dock framhållas, att uppgiften att till riksförsvarets tjänst ställa utbildade lottor numera är ur försvarets synpunkt avgjort viktigare än den penninginsamlande verksamheten. Denna avsåg tidigare bl. a. att inom vissa organisationer, exempelvis centralförbundet för befälsutbildning, göra det möjligt att öka utbildningsverksamheten. Enär ifrågavarande organisationer numera åtnjuta icke obetydliga statsbidrag för sin utbildningsverksamhet, är behovet av lottarörelsens ekonomiska stöd till sådan utbildning icke längre lika framträdande. Kommittén får därför föreslå, att vid en blivande omarbetning av stadgarna uppgiften att medverka vid utbildningen sättes före den understödjande uppgiften för att därigenom betona lottautbildningens betydelse. Det kan även anses påkallat att i detta sammanhang framhålla, att lottarörelsen för sina egna medlemmars utbildning måste vara beredd att i större utsträckning än hittills ställa egna medel till förfogande för utbildningsändamål.

Såsom i kap. V framhållits bör den föreningsmässiga delen av en organisations verksamhet i princip vara organisationens egen angelägenhet. I detta sammanhang vill kommittén emellertid beröra sammansättningen av riksförbundets överstyrelse och verkställande utskott. Av redogörelsen ovan framgår att i dessa organ ingår ett relativt stort antal ledamöter, vilket icke kan vara lämpligt ur arbetssynpunkt. Emellertid föreligga inom riksförbundet vissa omorganisationsförslag, varigenom rationalisering och förenkling skulle kunna vinnas. Kommittén, som finner förbundets strävanden i detta syfte erkännansvärda, vill icke här framlägga något eget förslag utan förutsätter att frivilligledningen följer frågans utveckling med uppmärksamhet.

Kommittén har i annat sammanhang (kap. VII) rekommenderat, att riksförbundet Sveriges lottakårer frivilligt ansluter sig till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning och att förbundets namn ändras till riksförbundet Sveriges lottor.

För närvarande finnas armé-, marin- och flyglottakårer, vilkas medlemmar avses för tjänst vid endera armén, marinen eller flygvapnet, samt kårer, vilkas medlemmar kunna vara avtalsbundna vid samtliga försvarsgrenar. Kommittén finner den förstnämnda organisationsformen olämplig i framtiden med hänsyn till de vidgade uppgifter inom totalförsvaret, vilka kommittén i kap. IV föreslagit skola åvila lottornas B-personal. Vidare har kommittén i samma kapitel

föreslagit, att namnet lottakår ändras till lottaförening, vilkens verksamhet bör lokalt anknytas till civilförsvansområde eller del av sådant område.

Utbildning av kvinnor i sjukvårdstjänst sker för närvarande under medverkan av såväl föreningen svenska röda korset som riksförbundet Sveriges lottakårer. Kommittén anser det fullt naturligt, att kvinnor särskilt ägna sig åt sjukvårdstjänsten i sitt frivilliga försvarsarbete. Lika naturligt finner kommittén det vara att, såsom 1941 års försvarsutredning framhållit i sitt betänkande, den frivilliga sjukvårdstjänsten ur principiell synpunkt omhändervärdas av en enda organisation, lämpligen föreningen svenska röda korset. Även ur rationell utbildningssynpunkt synes det ändamålsenligt, att all sjukvårdsutbildning av kvinnor äger rum under medverkan av denna organisation. Av psykologiska skäl synes det emellertid icke lämpligt att beröva lottorna möjligheten att även i fortsättningen ägna sig åt sjukvårdstjänst. Hinder bör sålunda ej möta att lottor tills vidare genomgå den sjukvårdsutbildning, som anordnas under medverkan av röda korset och att de sålunda utbildade lottorna avtalsbindas i sjukvårdsbefattningar inom totalförsvaret.

Inom hemvärdnet förefinnes, såsom tidigare framhållits, ett behov av lottor i expeditions-, förplägnads-, sjukvårds- och materieltjänst. Av dessa lottor äro telefonvakter och skrivbiträden upptagna i mobiliseringstabellerna för hemvärnsområdesstaber. Emellertid torde det med hänsyn till tjänstgöringen vid högsta hemvärnsberedskap vara erforderligt att även ett visst antal befattningar inom hemvärdnet i förplägnadstjänst upptages i vederbörliga mobiliseringstabeller, och lottorna i fråga avtalsbindas såsom A-personal. Antalet sådana befattningar torde böra fastställas efter närmare undersökningar genom frivilligledningens och hemvärnsstabens försorg. Enligt nu gällande bestämmelser erhålla lottorna inom hemvärdnet en viss utbildning i vederbörliga tjänstegrenar. Något bidrag av statsmedel för denna utbildning har hittills icke utgått. Det synes emellertid kommittén ofrånkomligt att så sker, om utbildningen skall nå avsedd omfattning och effektivitet. Kommittén har därför, såsom av det följande framgår, beräknat medel för utbildning av A-lottor för hemvärdnets behov.

Nu gällande bestämmelser för den frivilliga militära lottautbildningen ha utfärdats inom varje försvarsgren för sig. Bestämmelserna äro dock i stort sett likalydande. Härigenom har den för rationell utbildning erforderliga samordningen i stort sett kunnat erhållas. Kommittén, som funnit att bestämmelserna i huvudsak äro lämpliga, finner icke anledning att i detalj ingå på en granskning av dessa, liksom ej heller av de särskilda utbildningsplanerna. Det torde i stället böra ankomma på frivilligledningen att vid behov överarbeta nämnda bestämmelser och planer i syfte att ernå ytterligare samordning för att åstadkomma en än mer rationell utbildning.

Då den vid krig tillgängliga arbetskraftsreserven till stor del utgöres av kvinnor och då antalet vapenföra värnpliktiga för närvarande är betydligt mindre än tidigare, har behovet av kvinnor i krigsorganisationen ökat. Detta har medfört, att även det årliga utbildningsbehovet av kvinnlig personal ökat.

Kommittén har därför funnit, att lottarörelsen alltjämt är i behov av statsmakternas ekonomiska stöd för den utbildningsverksamhet, främst av A-lottor, för det militära försvarets behov, vid vilken organisationen medverkar.

Det årliga utbildningsbehovet av A-lottor utgör 4 382 i lägre kurser, 440 i högre kurser och 4 098 i repetitionskurser. Vid sina kostnadsberäkningar har kommittén utgått från en kurslängd av i genomsnitt 100 timmar för såväl den lägre som den högre kursen samt 20 timmar för repetitionskurs vid utbildning av A-lottor, avsedda att avtalsbindas vid försvarsstaben, armén, marinen och flygvapnet. Beräkningarna äro uppgjorda med utgångspunkt från ett ackordspris av 50 öre per elevtimme.

Kostnaderna vid maximal utbildning framgå av följande tablå:

Kurs	Antal tim.	Antal elever	S:a tim.	Kostnad å 50 öre per timme	Daglön	S:a kronor
Lägre kurs.....	100	4 382	438 200	219 100	73 032 ¹	292 132
Högre »	100	440	44 000	22 000	44 000 ²	66 000
Repetitionskurs	20	4 098	81 960	40 980	—	40 980
			S:a kronor	282 080	117 032	399 112

¹ Beräknat för 25 % av timantalet och efter ett medeltal av 4 kronor per elevdag om 6 timmar.
² Beräknat för samtliga elever efter 6 kronor per elevdag.

För utbildning av lottor för hemvärnets behov, främst de av kommittén föreslagna A-lottorna, föreslås i avvaktan på resultatet av blivande undersökningar rörande behovet av A-lottor inom hemvärdet ett statsbidrag av 10 000 kronor.

Härtill kommer bidrag till kostnader för kost och logi, vilket i avsaknad av närmare erfarenheter rörande medelsbehovet uppskattas till 1 000 kronor.

Kostnaderna för förnödenheter m. m. beräknas till omkring 130 000 kronor.

Sammanfattningsvis föreslår kommittén i förevarande sammanhang,

att riksförbundets verksamhet i stort sett bedrivs efter hittills gällande grunder, dock att den under riksförbundets medverkan bedrivna sjukvårdsutbildningen i fortsättningen icke skall äga rum i förbundets egen regi;

att riksförbundet medverkar vid utbildning av lottor för totalförsvarets behov;

att den splittring, som under senare år tagit sig uttryck i bildande av särskilda armé-, marin- och flyglottakärer, snarast bringas att upphöra; samt

att riksförbundet Sveriges lottakärer under namnet riksförbundet Sveriges lottor ansluter sig till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning, och att den lokala instansen benämnes lottaförening, anknuten till civilförsvarsområde eller del av sådant område.

III. Föreningen svenska blå stjärnan.

Såsom i kap. II angivits har föreningen svenska blå stjärnan enligt sina grundstadgar till uppgift att verka för djursjukvård och djurvård i fred och i krig. För detta ändamål ankommer det på föreningen i fred att anskaffa och

utbilda samt till tjänstgöring i krig genom frivillig utfästelse vid sig binda huvudsakligen kvinnlig personal, att ombesörja och stödja inrättandet av anstalter för djursjukvård och djurvård samt anskaffa och underhålla härtill tjänlig materiel, att i den utsträckning, det finnes lämpligt och föreningens tillgångar medgiva, utöva djursjukvård och djurvård, samt att i övrigt hos svenska folket verka för ökad insikt om och intresse för djursjukvård och djurvård.

I krig och vid mobilisering äro föreningens viktigaste uppgifter att tillhandahålla de militära myndigheterna personal för djursjukvård och djurvård samt att ställa föreningen tillhörande anstalter och materiel till de militära myndigheternas fria förfogande.

Vid fullgörande av sin uppgift skall föreningen samverka med vederbörande statliga myndigheter. I fråga om krigsförberedelsearbetet skola av chefen för försvarsstaben givna anvisningar iakttagas.

Föreningen står under ledning av en centralstyrelse med säte i Stockholm. Ordföranden i styrelsen förordnas av Kungl. Maj:t. I styrelsen ingå bl. a. överfältveterinären, en representant för veterinärstyrelsen, en av chefen för armén i samråd med chefen för försvarsstaben utsedd ledamot och en representant för de svenska djurskyddsföreningarnas centralförbund.

För sin verksamhet är föreningen svenska blå stjärnan uppdelad i distrikt och kretsar. De förstnämnda ansluta till länsindelningen.

Föreningens utbildningsverksamhet genomföres på särskilda kurser enligt nedan.

Kurs i	Ändamål
Hästvård	Förberedande utbildning (förberedelse till hästsjukvårdskurs)
Hästsjukvård	Utbildning till hästsjukvårdare vid krigssjukstall
Hundsjukvård	Allmän hundvårdsutbildning och utbildning till hundsjukvårdare vid krigssjukstall och krigsmaktens hundgårdar
Allmän djurvård	Utbildning till djurvårdare
Serologisk-bakteriologiska undersökningar	Utbildning till tekniskt biträde vid blodprovanstalt
Befälsutbildning	Utbildning till gruppledarinnor (vidgad utbildning i hästsjukvård, materieltjänst, expeditionstjänst m. m.)
Ridning	Utbildning i ridning

För tillträde till kurserna, vilka uteslutande äro öppna för kvinnliga elever, erfordras att vara svensk medborgare, att ha fyllt 18 men ej 35 år, att kunna förete av läkare utfärdat friskbetyg, att i regel ha genomgått »åttaklassigt» läroverk för flickor eller äga motsvarande förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, samt att förklara sig villig att efter genomgången kurs för en tid av minst fem år tillhöra föreningens beredskapskår. Dylik förklaring erfordras dock ej för tillträde till hästvårdskurs.

Såsom inspektör för utbildningen fungerar överfältveterinären eller av honom utsedd militärveterinär med uppgift att inspektera samtliga anordnade utbildningskurser utom ridkurserna ävensom att utfärda de närmare föreskrifter angående utbildningens bedrivande, som kunna anses påkallade.

För utbildningen erforderlig materiel anskaffas genom inköp, genom gåvor in natura och genom tillverkning inom kretsarna.

De av föreningens medlemmar, som med godkända vitsord genomgått hästsjukvårdskurs, hundsjukvårdskurs, kurs i allmän djurvård eller kurs i serologisk-bakteriologiska undersökningar och som mot avlämnad tjänsteförbindelse erhållit diplom såsom »stjärnsystrar», bilda föreningen svenska blå stjärnans beredskapskår. Chefen för denna, som utses av centralstyrelsen, är ansvarig för kårens rekrytering och tjänstbarhet och skall i sådant syfte föreslå anordnande av erforderliga utbildningskurser.

Beträffande blå stjärnans uppgifter m. m. får kommittén anföra följande.

Behov av kvinnlig frivillig personal i djurvårdstjänst i krigsorganisationen har tidigare förelegat endast inom armén. Detta behov kommer alltjämt att kvarstå. Härutöver erfordras stjärnsystrar inom civilförsvaret med uppgift att omhändertaga djur vid undanförelse o. d. Vidare har från arbetsmarknadsstyrelsens sida framhållits angelägenheten av att en kader av kvinnlig reservarbetskraft skapas med uppgift att vid krigstillfälle ersätta manlig personal i ladugårdar och stall.

Föreningens hittills bedrivna verksamhet har av statsmakterna ansetts vara av sådant värde, att statsbidrag utgått härför. Kommittén har för sin del funnit, att staten alltjämt bör understödja verksamheten. Vid den ingående granskning av föreningens målsättning, som kommittén företagit, har den emellertid kommit till den uppfattningen, att föreningen framdeles bör åläggas vidgade uppgifter inom totalförsvaret. Härmed torde följa att ökade statsanslag böra ställas till föreningens förfogande.

Enligt nu gällande stadgar tillkommer det föreningen svenska blå stjärnan att anordna och leda den utbildning, som äger rum inom föreningen. I kap. V har kommittén emellertid föreslagit, att myndigheterna skola bära ansvaret för den frivilliga utbildningen och att organisationerna skola lämna sin medverkan vid dennas genomförande. I detta förslag inrymmes givetvis föreningen svenska blå stjärnan. Då vidare myndigheterna skola ansvara för krigsförberedelsearbetet kan det ifrågasättas, om den föreningen nu åvilande uppgiften att ombesörja och stödja inrättandet av anstalter för djursjukvård och djurvård icke bör övertagas av de statliga myndigheterna.

Behov av personal i djurvårdstjänst föreligger, som förut framhållits, inom såväl det militära försvaret som civilförsvaret och det ekonomiska försvaret. Med hänsyn härtill finner kommittén det lämpligt, att föreningen ansluter sig till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning.

Kommittén har vidare ingående granskat omfattningen av de kurser, som nu anordnas av föreningen svenska blå stjärnan. Hittills ha kurser i allmän djurvård endast kommit till stånd i mycket begränsad om-

fattning. Därest djurvården vid krig eller krigsfara skall kunna upprätthållas i erforderlig utsträckning, måste i fred utbildad personal stå till förfogande härför. Sådana möjligheter böra skapas, att i allmän djurvård utbildade kvinnor finnas disponibla att ersätta manlig personal vid mobilisering och i krig. Uppgiften bör lämpligen bliva att deltaga vid skötsel och undanförsel av kreatur samt att biträda vid djurvård. I fred bör föreningen biträda vid djurvård. Härför erforderlig kvinnlig personal bör därför på frivillighetens väg genomgå en grundläggande kurs i allmän djurvård för att i samband därmed avtalsbindas för viss tjänstgöring inom främst det ekonomiska försvaret. För denna uppfattning har kommittén funnit stöd i en undersökning, som enligt vad kommittén inhämtat företagits inom ett utpräglat jordbrukslän i syfte att utröna, hur blå stjärnans verksamhet borde utformas. Såväl representanter för myndigheter och olika jordbruksorganisationer som enskilda personer ha därvid framhållit som angeläget, att erforderlig utbildning bibringas personal, som under kortare tid är skickad och beredd att biträda vid vården av djurbesättningar vid större beredskapsinkallelser och vid evakueringar. Uppgiften skulle omfatta rengöring, vattning, fodring, mjölkning samt förbandsläggning m. m.

Krav på genomgången grundläggande kurs i allmän djurvård bör enligt kommitténs förmenande ställas även på de kvinnor, som för häst- och hundvård tagas i anspråk för det militära försvaret. Denna personalgrupp kan behöva anlitas även för allmän djurvård i samband med undanförsel. För det militära försvaret avsedd kvinnlig personal i djurvårdstjänst bör därför såsom förberedelse för utbildning i häst- och hundvård genomgå en grundläggande kurs i allmän djurvård. Med hänsyn till uppgifternas omfattning har kommittén funnit, att längden av kurs i allmän djurvård bör bestämmas till 72 timmar, att till huvudsaklig del fullgöras i form av praktikanttjänstgöring vid gård med större kreatursbesättning. Möjligheterna att fullgöra den teoretiska delen av kurs — helt eller delvis — i form av korrespondensundervisning böra även tillvaratagas.

På den grundläggande kursen i allmän djurvård böra uppbyggas de kurser, som erfordras för frivillig utbildning av kvinnor för det militära försvarets behov. Kommittén har funnit, att nuvarande kurser i sådant hänseende i stort sett böra bibehållas. En viss systematisering synes emellertid erforderlig.

Hästvårds- och hästsjukvårdskurserna böra i likhet med övriga kurser inom de frivilliga organisationerna indelas i en lägre och en högre kurs. Med hänsyn till att kurserna ifråga föreslagits skola uppbyggas på den grundläggande kursen i allmän djurvård, torde timantalet i lägre hästvårdskurs kunna minskas från nuvarande 60 till 36 timmar och i högre hästvårdskurs fastställas till likaledes 36 timmar. Lägre hästsjukvårdskurs bör av samma skäl nedbringas från 60 till 48 timmar, medan högre hästsjukvårdskurs, som avser att meddela mera kvalificerad utbildning än i högre hästvårdskurs, bör fastställas till 72 timmar. Den senare bör anordnas endast vartannat år. Kom-

mittén har vidare funnit det påkallat med repetitionskurser inom förevarande områden. Dessa kurser kunna givas en varaktighet av 36 timmar, att genomgå i genomsnitt vart femte år.

Hundsjukvårdskurserna böra, med hänsyn till det ringa behovet av i denna tjänstegren utbildade stjärnsystrar, anordnas endast vart annat år. Kursernas längd kan minskas till 60 timmar. Någon högre kurs torde här icke vara erforderlig. Däremot synas repetitionskurser om 36 timmar böra anordnas i sådan utsträckning, att på detta område utbildad personal genomgår sådan kurs vart femte år. Utbildningen bör ordnas såsom lägerkurser, som förläggas till arméhundskolan eller veterinärhögskolan.

För utbildning av viss specialpersonal äro kurser i serologisk-bakteriologiska undersökningar alltjämt av behovet påkallade, om ock i mera begränsad omfattning än vad nu är fallet. Kurserna böra anordnas såsom specialkurser. Deras nuvarande längd — omkring 2 månader — finner kommittén väl avvägd. Repetitionskurser ifrågasättas icke.

Vad så angår ridkurserna vill kommittén understryka deras betydelse för en blivande häst- och hästsjukvårdare. De böra därför alltjämt bibehållas samt kompletteras att omfatta även körning. Genom ridning och körning blir eleven mera förtrogen med hästmaterialet och kan på ett helt annat sätt handskas med hästar än den som saknar utbildning härutinnan. Dessa kurser göra det även möjligt för en stjärnsyster att under tjänstgöring vid sjukstallar m. fl. biträda vid motionering av hästarna. Vidare tjäna ridkurserna syftet att stimulera rekryteringen. Kommittén finner hinder icke möta att för här avsett ändamål utnyttja kronans hästar, därest tjänstens krav det medgiver. Någon anledning för staten att tillhandahålla hästar för enbart denna utbildning föreligger däremot icke. Kommittén förutsätter, att för ridkurserna uppkommande kostnader skola bestridas av blå stjärnans egna medel. Statsbidrag för denna del av verksamheten bör sålunda icke utgå.

Den systematisering av kurserna, som kommittén förordar, framgår av nedanstående tablå:

Tjänstegren	Lägre kurs, antal tim.	Högre kurs, antal tim.	Specialkurs, antal tim.	Rep. kurs, antal tim.
Allmän djurvård	72 ¹	—	—	—
Hästvård	36 ²	36 ¹	—	36 ²
Hästsjukvård	48 ²	72 ¹	—	36 ²
Hundsjukvård	60 ¹	—	—	36 ¹
Sero-bakt. undersökn.	—	—	c:a 300 ¹	—
Ridning och körning	30 ¹ 35 ²	—	—	—

¹ Lägerutbildning, ev. i perioder. ² Fritidsutbildning.

Intill dess anslutningen till kurserna i allmän djurvård nått en sådan omfattning, att häri utbildad personal kan fylla det årliga utbildningsbehovet av personal i hästvård och hästsjukvård, torde viss övergångsordning vara erforderlig. Det bör ankomma på frivilligledningen att meddela härav betingade föreskrifter.

Enligt föreningens allmänna stadgar fordras för tillträde till kurserna bl. a., att elev i regel skall ha genomgått åttaklassigt läroverk för flickor eller äga motsvarande förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Denna föreskrift lär icke tillämpas i praktiken och får även anses vara föga lämplig. Kravet i detta hänseende bör därför ändras till att allenast äga förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

En granskning av föreningens grundstadgar och allmänna stadgar har i övrigt givit vid handen, att dessa redan vid nu gällande målsättning i flera avseenden äro i behov av en översyn. I sådant hänseende vill kommittén peka på den i grundstadgarna intagna föreskriften, att mandattiden för envar av de sex ledamöter i centralstyrelsen, vilka väljas på föreningens årssammanträde, omfattar nio år. Då i vart fall avgående styrelseledamot kan omväljas, synes en förkortning av mandattiden till tre år mera lämplig, varvid en tredjedel av dessa ledamöter bör utses varje år. Därigenom tillgodoses jämväl kontinuiteten i verksamheten.

De vidgade uppgifter, som kommittén föreslagit för föreningens del, torde böra medföra viss ändring i styrelsens sammansättning. I detta avseende vill kommittén förorda att förefintlig sakkunskap på det ekonomiska försvarets område tages i anspråk. I styrelsen bör sålunda lämpligen ingå en representant för vardera lantbruksstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Det synes vidare önskvärt, att nära samarbete sker med hushållningssällskapen samt med jordbrukets arbetsgivare- och arbetstigareorganisationer.

Såsom i kap. IV framhållits bör föreningen medverka vid rekryteringen av A-personal (häri inbegripen jämväl den inom det ekonomiska försvaret för allmän djurvård av länsarbetsnämnderna avtalsbundna personalen) och själv rekrytera B-personal. I nämnda kapitel har kommittén jämväl uttalat, att de frivilliga försvarsorganisationernas lokala instanser böra benämnas föreningar och i rekryteringsavseende ansluta till civilförsvarsområde.

Det årliga utbildningsbehovet vid maximal utbildningsvolym uppskattas av kommittén i allmän djurvård till 1 667 elever, varav 187 för det militära försvaret, 43 för civilförsvaret och 1 437 för det ekonomiska försvaret, i hästvård till 122 elever i lägre kurs, 12 i högre kurs och 104 i repetitionskurs, i hästsjukvård till 52 elever i lägre kurs, 5 i högre kurs och 44 i repetitionskurs, i hundsjukvård till 9 elever i lägre kurs och 7 i repetitionskurs samt i kurs för serologisk-bakteriologiska undersökningar 4 elever.

Kostnaderna för en utbildning av denna omfattning belöpa sig med ett ackordspris av 25 öre för utbildningstimme vid kurser i allmän djurvård och 50 öre per utbildningstimme vid övrig kursverksamhet till i runt tal 38 000 kronor i egentliga utbildningskostnader, fördelade med 11 000 kronor under fjärde huvudtiteln, 26 000 kronor under femte huvudtiteln och 1 000 kronor under elfte huvudtiteln. För daglöner beräknas ett belopp av 82 000 kronor, fördelade med 11 000 kronor under fjärde huvudtiteln, 69 000 kronor under femte huvudtiteln och 2 000 kronor under elfte huvudtiteln.

Härtill kommer ett bidrag till kostnader för kost och logi, vilket i avsak-

nad av närmare erfarenheter rörande medelsbehovet uppskattats till 1 000 kronor att utgå av medel under femte huvudtiteln.

Kostnaderna för förnödenheter m. m. beräknas till omkring 47 000 kronor.

Sammanfattningsvis föreslår kommittén i förevarande hänseende,
att föreningen svenska blå stjärnan erhåller vidgade uppgifter inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret på sätt ovan närmare angivits;

att föreningen ansluter sig till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning; samt

att stadgarna omarbetas och styrelsen sammansättes i enlighet med kommitténs förslag.

IV. Frivilliga bilorganisationen.¹⁾

Såsom framhållits i kap. II äro för närvarande två frivilliga försvarsorganisationer verksamma för att tillgodose totalförsvarets behov av bilförare, nämligen frivilliga automobilkåren och Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund.

Frivilliga automobilkåren medverkar vid frivillig vidareutbildning av värnpliktigt befäl samt vid utbildning av manlig ungdom till bilförare. Utbildningen av värnpliktigt befäl anordnas i form av specialkurser. Ungdomsutbildningen avser utbildning i militär bilförartjänst, motorteknik och motorreparationstjänst samt anordnas i form av kurser om 72 timmars längd. Dessa kurser ha till syfte att bibringa eleverna dels sådan färdighet i körning av bil, att körkort kan erhållas, dels ock den kunskap om bilmotorns arbets sätt, som erfordras för att eleverna skola kunna rätt vårda sitt fordon och avhjälpa enklare driftstörningar.

Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund utgör en sammanslutning av inom riket verksamma kvinnliga bilkårer, vilka ha till uppgift bl. a. att främja medlemmarnas kunskaper i allt slags transport- och motortjänst och att ställa förare till förfogande i civil eller militär tjänst. Verksamheten, som avser vidareutbildning av dels körkortsinnehavare, dels ledare av biltransportförband, bedrivs främst genom lokalt anordnade kurser. Bilförarkursen omfattar för närvarande 50 timmar och avser att utbilda förare av tyngre fordon. Vidare bedriver organisationen utbildning av egna instruktörer, i regel i form av centrala lägerkurser under omkring 14 dagar.

Den av frivilliga automobilkåren nu bedrivna vidareutbildningen av värnpliktigt befäl i motortjänst bör, i enlighet med vad kommittén i kap. VII föreslagit, genomföras helt under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning. Kommittén har vidare funnit, att den nu bedrivna körkortsutbildningen av manlig ungdom icke kan anses oundgängligen erforderlig, och förordar därför, att statsbidrag för denna form av utbildning icke vidare bör komma ifråga. Enär härigenom de uppgifter, som hittills åvilat frivilliga

¹⁾ Nu Frivilliga automobilkåren och Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund.

automobilkåren, dels övertagits av annan organisation, dels icke längre föreliggande, har kåren i fortsättningen existensberättigande som frivillig försvarsorganisation endast om nya uppgifter fordra dess medverkan.

Såsom kommittén i kap. VII framhållit, föreligger inom civilförsvaret och den civila trafikledningen under mobilisering och krig ett stort behov av bilförare för olika uppgifter. Till största delen kan detta behov täckas genom att icke värnpliktig personal med körkort antingen inskrives i civilförsvaret eller utnyttjas av den civila trafikledningen. Atskilliga körkortsinnehavare beräknas dock icke ha sådana färdigheter, att de utan vidare utbildning kunna tjänstgöra för här avsett ändamål. Även inom det militära försvaret förefinnes med hänsyn till minskningen av åldersklassernas storlek ett behov av att i arméns krigsorganisation med nu gällande härordning i ökad utsträckning använda icke värnpliktiga såsom bilförare.

Den stora arbetskraftsreserven vid krig kommer med all sannolikhet att utgöras av kvinnor. Kommittén har därför undersökt, huruvida icke all frivilligt utbildad bilförarpersonal borde utgöras av kvinnor, men funnit att så icke är lämpligt. I många fall är det nämligen nödvändigt att taga i anspråk bilförare för sådana tyngre lastnings- och lossningsarbeten, vilka icke med fördel kunna utföras av kvinnor. Även av andra rent militära skäl torde det icke alltid vara möjligt att låta kvinnor ersätta män i ifrågavarande befattningar. Frivillig utbildning av bilförare bör därför stå öppen för såväl kvinnor som män.

Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund har hittills medverkat vid utbildning av kvinnor för nämnt ändamål och bör fortsätta med denna uppgift. För lösandet av motsvarande uppgift beträffande män saknas emellertid resurser. Enligt kommitténs mening är det lämpligt att taga frivilliga automobilkåren i anspråk härför. Då uppgifterna för frivilliga automobilkåren och Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund härigenom bliva likartade, synes verksamheten böra samordnas. I anslutning härtill vill kommittén förorda, att de båda organisationerna samgå i en gemensam organisation, förslagsvis benämnd frivilliga bilorganisationen.

Uppgiften för den nya organisationen skulle bliva att medverka vid utbildning av kvinnor och icke värnpliktiga män, vilka innehava körkort, i biltransporttjänst för totalförsvarets räkning, samt till att den sålunda utbildade personalen avtalsbinder sig för biltjänst inom totalförsvaret. Med hänsyn härtill bör den nya organisationen anslutas till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning och organisera de i kap. IV omnämnda beredskapsstyrkorna. På sätt i sistnämnda kapitel framhållits har kommittén däremot för sin del icke kunnat ansluta sig till tanken på att efter utländskt mönster i fred organisera bilkörer med fast anställda instruktörer och egen befälsorganisation.

Deltagare i utbildningen böra, såsom tidigare angivits, innehava körkort för bil. De flesta körkortsinnehavare besitta dock endast färdighet i framförande av personbil. Den grundläggande utbildningen — lämpligen bedriven

vid en lägre kurs — bör därför bibringa deltagarna förmåga såsom förare av lastbil, ambulansfordon och bil med släpkärra. Denna form av utbildning får därför närmast karaktär av omskolning.

Längden av lägre kurs i biltjänst bör sättas till 40 timmar. Kursen bör givas samma omfattning för samtliga elever, oavsett inom vilken gren av totalförsvaret de utbildade avses att tjänstgöra. Därest kursplanen strängt differentierades alltefter den avsedda verksamheten vid krig eller krigsfara, skulle måhända utbildningstiden kunna något förkortas för de förare, som utbildas för den civila trafikledningens behov. En sådan uppdelning skulle emellertid försvåra utbildningsverksamheten, enär i regel gemensam kurs måste anordnas inom samma ort, oberoende av var de färdigutbildade eleverna komma att placeras. Dessutom kunna de utbildade komma att tjänstgöra inom olika grenar av totalförsvaret. Det synes kommittén därför önskvärt, att utbildningen är likartad, då betingelser därigenom skapas för att eleverna utan omskolning kunna utnyttjas antingen för det militära försvarets, civilförsvarets eller det ekonomiska försvarets behov.

För bibehållande av erhållna färdigheter böra de frivilligt utbildade bilförarna genomgå repetitionsutbildning. Målet för denna bör vara att bibringa eleverna kunskap om och färdighet i handhavandet av nytillkommen materiel samt att befästa tidigare meddelad undervisning. Kommittén har funnit, att repetition bör äga rum vart femte år och att tiden härför kan begränsas till 10 timmar. Då ett visst antal elever kunna beräknas erhålla erforderlig övning i sitt dagliga arbete bör behovet av repetitionsutbildning prövas individuellt. Härigenom kunna besparingar göras, vilka kunna utnyttjas för ökad nyutbildningsverksamhet.

Utöver den grundläggande utbildningen och repetitionsutbildningen föreligger ett visst behov av fortsatt utbildning, för att organisationens egna medlemmar i viss utsträckning skola kunna utnyttjas såsom biträdande instruktörer.

Beträffande behovet av nämnda instruktörsutbildning inom Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund framhöll 1945 års försvarskommitté i sitt betänkande, att som instruktörer dittills hade tjänstgjort medlemmar av förbundet, i regel utbildade vid kurser, för vilkas anordnande dåvarande statens arbetsmarknadskommission ställt medel till förfogande. Då det enligt försvarskommitténs uppfattning visat sig ändamålsenligt, att förbundets egna instruktörer handhade utbildningen, borde stammen av instruktörer vidmakthållas. Härför erfordrades i regel en gång årligen en central instruktörskurs av omkring en månads längd.

För att självständigt handhava utbildningsverksamhet torde dock enligt kommitténs för frivilligt försvarsarbete förmenande krävas betydligt grundligare utbildning än den, som kan erhållas på en kurs av en månads längd. Det är emellertid icke meningen, att organisationen hädanefter självständigt skall handhava utbildningen. Denna bör nämligen ledas av myndigheterna under medverkan av organisationen, som därvid bör ställa biträdande instruktörer

till förfogande. Särskilt lämpliga elever böra därför beredas möjlighet att genomgå utbildning till sådan instruktör vid en kurs av omkring 14 dagars längd. Även befälsbehovet vid bilförband (grupper eller kolonner), sammansatta av enbart kvinnlig eller enbart manlig personal, kan fyllas med sålunda utbildad personal. Instruktörskursen bör indelas i två omgångar, varav den ena om c:a 60 timmars längd och den andra i form av vinterutbildning under 3 à 4 dagar. Det kan emellertid komma att visa sig nödvändigt att anordna hela utbildningen centralt. Utbildningen bör ordnas så, att varje år omkring 25 elever kunna beräknas avsluta fullständig kurs.

För att tillgodose behovet av hos myndigheterna avtalsbundna bilförare i totalförsvaret erfordras vid maximal utbildningsvolym en årlig utbildning av 2 820 elever i grundläggande kurser och 2 390 elever i repetitionskurser, fördelade med 370 respektive 315 på det militära försvaret, 1 000 respektive 850 på civilförsvaret och 1 450 respektive 1 225 på det ekonomiska försvaret. Härtill komma årligen 25 elever i fortsättningskurs.

Kostnaderna för en utbildning av ovan angiven omfattning belöpa sig med ett ackordspris av 60 öre per timme till 110 220 kronor, varav 67 680 kronor för grundläggande kurser och 14 340 kronor för repetitionskurser samt 28 200 kronor för daglöner vid grundläggande kurser. Härtill komma kostnaderna för instruktörskursen med 3 360 kronor, varav 2 100 kronor för daglöner. Kostnaderna fördela sig med 15 254 kronor på det militära försvaret, 40 264 kronor på civilförsvaret och 58 062 kronor på det ekonomiska försvaret. Därvid ha kostnaderna för instruktörskurserna fördelats med en tredjedel på ettvarrt av militära försvaret, civilförsvaret och det ekonomiska försvaret. Vidare bör organisationen, i enlighet med vad i kap. XIV anförts, övergångsvis tillerkännas bidrag till administrationskostnader med 4 500 kronor, att bestridas till lika delar av medel under fjärde, femte och elfte huvudtitlarna, ävensom bidrag till kostnader för kost och logi, vilket i avsaknad av närmare erfarenheter rörande medelsbehovet uppskattas till 1 000 kronor att utgå av medel under femte och elfte huvudtitlarna.

För drivmedel beräknas ett belopp av 70 000 kronor, att fördelas med 9 250 kronor under fjärde huvudtiteln, 36 200 kronor under femte huvudtiteln och 24 550 kronor under elfte huvudtiteln.

Kostnaderna för förnödenheter m. m. uppskattas till omkring 65 000 kronor.

I avvaktan på att frivilliga automobilkåren och Sveriges kvinnliga bilkärers riksförbund bilda en gemensam organisation böra föreslagna medel till administration under en övergångstid av högst två år fördelas mellan förstnämnda organisationer på förslag av frivilligledningen.

Kommittén föreslår i förevarande avseende,

att frivilliga automobilkåren och Sveriges kvinnliga bilkärers riksförbund samgå i en gemensam organisation, förslagsvis benämnd frivilliga bilorganisationen, som rekommenderas ansluta sig till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning;

att utbildning av värnpliktigt befäl i motortjänst liksom övrig frivillig

befälsutbildning hädanefter äger rum under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning; samt

att frivilliga bilorganisationen åläggas medverka vid utbildning i biltjänst av kvinnor och icke värnpliktiga män, vilka innehava körkort, att av myndigheterna avtalsbindas för totalförsvarets behov, ävensom till biträdande instruktörer vid sådan utbildning.

V. Frivilliga radioorganisationen.

Frivilliga radioorganisationen har såsom i kap. II angivits till uppgift bl. a. att giva sändareamatörer sådan utbildning att de kunna användas i militär radiosignaltjänst, att med amatörstationer upprätta ett för militär radiotrafik avsett fast amatörnät, att under fredsförhållanden efter överenskommelse ställa personal och i vissa fall även radiostationer till de militära myndigheternas förfogande vid stabs- och fälttjänstövningar, tävlingar etc., samt att verka för ett tillvaratagande av amatörverksamheten för den militära utbildningen av radiopersonal.

Organisationen står under ledning av en styrelse om fyra personer. Styrelsen har sitt säte i Stockholm. Chefen för försvarsstaben och chefen för armén utse gemensamt en representant med uppgift bl. a. att företräda de militära intressena och de militära önskemålen samt att följa verksamheten inom organisationen. Sammanslutningen är organiserad i distrikt, vilka geografiskt sammanfalla med militärområdena.

Utbildningen bedrivs främst i form av kurser, anordnade lokalt, distriktsvis eller centralt (lägerkurser). I den mån kurser icke kunna organiseras, äger utbildningen rum genom självstudier i anslutning till av chefen för armén lämnade anvisningar.

Den praktiska utbildningen försiggår i första hand på organisationens fasta radionät, amatörerna tillhöriga transportabla radiostationer samt genom utnyttjande av organisationens egen materiel. Under vissa kurser äger utbildning även rum på kronans radiomateriel. Vid all utbildning lägges huvudvikten på det rent tekniska. Undervisning i allmänt militära ämnen bedrivs endast i den utsträckning, som erfordras för signaltjänstens rätta bedrivande.

Genom sin kollektiva anslutning till centralförbundet för befälsutbildning är organisationen underkastad de bestämmelser, som gälla för den frivilliga befälsutbildningen. Befälsutbildade värnpliktiga i signaltjänst kunna också i viss utsträckning tillgodoräkna sig här berörd utbildning såsom delar av frivillig repetitions- och befodringsutbildning.

1945 års försvarskommitté beräknade under uppbyggnadstiden ett statsanslag om 7 000 kronor för frivilliga radioorganisationen. När verksamheten nått önskvärd omfattning ansågs anslaget böra ökas till 10 000 kronor. Radioorganisationen har dock ännu icke erhållit något eget statsanslag. Kostnaderna för den utbildning, som bedrivits under medverkan av organisationen, har hittills bestritts av medel, som ställts till förfogande av centralförbundet för befälsutbildning.

Kommittén vill för sin del anlägga följande synpunkter på den verksamhet, som bör äga rum under medverkan av frivilliga radioorganisationen.

För närvarande bedrivs frivillig utbildning i signaltjänst — förutom inom hemvärdet — under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning, frivilliga radioorganisationen och riksförbundet Sveriges lottakärer. Vissa skäl tala för att all frivillig signalutbildning överföres till en organisation, frivilliga radioorganisationen, vilken är den enda av ovan nämnda frivilliga försvarsorganisationer, som har uteslutande signaltjänst på sitt utbildningsprogram. Emellertid ingår i utbildningsgrenen signaltjänst såväl radio- som trådsignalutbildning, men frivilliga radioorganisationen bedriver endast radio-signal-tjänst. Några möjligheter för organisationen att utvidga verksamheten med trådsignal-tjänst torde heller icke föreligga. Organisationen har nämligen för närvarande endast omkring 450 medlemmar. Någon större medlemsökning är också utesluten, då medlemmarna endast rekryteras bland de till omkring 1 600 uppgående aktiva sändareamatörerna, vilka i allmänhet icke äro utbildade i trådsignal-tjänst. Det synes därför kommittén lämpligt, att frivillig utbildning i signaltjänst alltjämt bedrivs under medverkan av ovan nämnda organisationer. De olägenheter, som därvid skulle kunna uppstå, torde utan svårighet kunna övervinnas, enär ledningen av utbildningsverksamheten enligt kommitténs förslag skall handhavas av myndigheterna, vilka även skola utarbета planer för utbildningen. Samordning av likartad utbildning för medlemmar av de olika organisationerna kommer även att ske genom myndigheternas försorg.

Utbildningen till radioamatör är lång och krävande samt dessutom dyrbar. Sändareamatörerna bedriva sin verksamhet som en hobby. Möjligheten att via radion komma i kontakt med andra radioamatörer inom och utom landet driver dem att arbeta vidare såväl i fråga om personlig färdighet som förbättringar på innehavd radiomateriel. De utgöra därför en värdefull tillgång ur försvarssynpunkt. Inom den närmaste tiden kommer även civilförsvaret att utrustas med radiosignalmedel. Ett stort behov av kunnig radio-personal kommer då att förefinnas även därstädes.

Frivilliga radioorganisationen bör erhålla såsom uppgift att medverka vid frivillig utbildning i radiosignal-tjänst av krigsfrivilliga för det militära försvaret och av radiosignalister inskrivna i civilförsvaret. Denna medverkan bör även taga sikte på att ställa instruktörer till myndigheternas förfogande för ovan nämnda utbildning. Därutöver synes det kommittén önskvärt, att den sakkunskap beträffande radiosignalering, som radioamatörerna äga, kommer totalförsvaret tillgodo på så sätt, att medlemmarna genom organisationens medverkan teckna krigsfrivilligavtal eller inskrivas i civilförsvaret för att placeras i radiosignalistbefattningar. Det är önskvärt, att organisationens medlemmar även kunna tagas i anspråk såsom instruktörer vid annan frivillig utbildning i signaltjänst.

Utbildningen av krigsfrivilliga bör i första hand omfatta icke värnpliktiga medlemmar av föreningen Sveriges sändareamatörer och frivilliga radioorga-

nisationen. Den bör äga rum under medverkan av sistnämnda organisation och avse tillgodoseendet av såväl det militära försvarets som civilförsvarets behov. Den av radioamatörerna bedrivna verksamheten, som för den enskilde medför betydande kostnader, är enligt kommitténs uppfattning av så stor betydelse för totalförsvaret, att den bör ekonomiskt understödjas av staten. Varje radioamatör, som avtalsbinder sig som krigsfrivillig vid det militära försvaret eller inskrives i civilförsvaret och därvid utnyttjas som radiosignalist, bör därför erhålla ett bidrag — förslagsvis 20 kronor per år — för lösen av licens och tillståndsbevis. Antalet berörda medlemmar uppskattas till 40.

Medlemmarna i frivilliga radioorganisationen deltaga i stor utsträckning med egen radiomateriel i de radiotrafikövningar, som anordnas genom organisationens försorg. Enligt vad radioorganisationen uppgivit, torde kostnaderna härför i genomsnitt uppgå till omkring 100 kronor per medlem och år. För att stimulera till deltagande i dessa övningar, vilka äro av stor betydelse för försvaret, synes det kommittén önskvärt, att viss ersättning utgår till sådana medlemmar, som utnyttja denna utbildningsmöjlighet, under ett visst antal timmar. För att komma i fråga till ersättning — upptagas såsom anslagsberättigande — bör vederbörande ha fullgjort minst 30 driftstimmar och vara placerad i det militära försvaret eller inskriven i civilförsvaret såsom radiobefäl eller radiosignalist. Med ett bidrag per medlem om 30 kronor och med ett beräknat antal anslagsberättigande medlemmar av 100, uppgå kostnaderna härför till 3 000 kronor per år.

Inom civilförsvaret är avsikten att genom myndigheternas försorg bringa den radiopersonal, som erfordras för civilförsvarets radioanläggningar, en grundläggande specialutbildning samt viss obligatorisk repetitionsutbildning. Övrig repetitionsutbildning förutsättes ske på frivillighetens väg med utnyttjande av instruktörer tillhörande frivilliga radioorganisationen. Förslag till omfattning av sistnämnda utbildning och sättet för dess fullgörande torde böra avgivas framdeles av civilförsvarsstyrelsen, sedan nu pågående utredning rörande civilförsvarets utbildningsproblem slutförts. För utbildningen ifråga erforderliga medel böra ställas till förfogande av civilförsvarsstyrelsen.

Signalutbildning av hemvärnsmän och lottor bör äga rum enligt hittills gällande grunder. Där så befinnes lämpligt, bör försvarsområdesbefälhavare samordna sådan utbildning med annan inom försvarsområdet bedriven frivillig utbildning i signaltjänst.

Frivillig utbildning av signalutbildat värnpliktigt befäl bör som hittills äga rum under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning. Såsom inledningsvis angivits förefinnas möjligheter att i viss utsträckning tillgodoräkna utbildning, som anordnas under medverkan av frivilliga radioorganisationen, såsom delar av frivilliga repetitions- och befodringskurser för värnpliktigt befäl. I enlighet med vad som i denna fråga anförts under avsnittet centralförbundet för befälsutbildning, synes sådant tillgodoräknande icke böra ske annat än i fråga om repetitionsutbildningen.

Från militärt håll har framhållits svårigheten att med för handen varande korta utbildningstid kunna utbilda tillräckligt kunniga och i krig användbara radiosignalister under de värnpliktigas första tjänstgöring. Olägenheterna av första tjänstgöringens kortvarighet kunna givetvis minskas, om till radiosignalister uttagas ynglingar, vilka före inskrivningen deltagit i ungdomsutbildning i radiosignaltjänst. Denna utbildning föreslås som hittills äga rum under medverkan av centralförbundet för befälsutbildning. Inom frivilliga radioorganisationen befintlig sakkunskap bör därvid utnyttjas i största möjliga utsträckning. I de fall försvarsområdesbefälhavare (annan myndighet) av lokala skäl finner lämpligt, att frivilliga radioorganisationen biträder vid anordnandet av utbildningen, böra erforderliga medel ställas till radioorganisationens förfogande av centralförbundet. De ynglingar, som genomgått ifrågavarande utbildning, böra såsom kommittén i annat sammanhang föreslagit utnyttjas inom civilförsvaret intill inträdet i värnpliktsåldern.

Militärt sett är det emellertid icke tillräckligt med ovan nämnda frivilliga utbildning före inträdet i värnpliktsåldern. Även efter avslutad första tjänstgöring och mellan de därpå följande obligatoriska utbildningstillfällena kräves, att radiosignalisten genom övning bibehåller sin färdighet. Som radioamatör och medlem av frivilliga radioorganisationen kan detta ske. Även om medlemmarna i denna huvudsakligen bedriva sin utbildning i form av trafikövningar med egen radiomateriel, synes det nödvändigt, att viss utbildning kan äga rum vid särskilt anordnade kurser. Radiotrafik- och motsvarande kurser i avsikt att lära medlemmarna militär signaltjänst samt bl. a. handhavandet av de i det militära försvaret och i civilförsvaret använda radiostationerna synas vara av stor betydelse och böra därför komma till stånd. Kurserna böra ha en längd av omkring 72 timmar.

Med hänsyn till de uppgifter, som enligt ovan böra åläggas frivilliga radioorganisationen, föreslår kommittén, att densamma ansluter sig till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning.

Det årliga utbildningsbehovet vid maximal utbildningsvolym uppskattas av kommittén till 150 elever, varav hälften i lägerutbildning.

Kostnaderna för en utbildning av denna omfattning belöpa sig med ett ackordspris av 70 öre per utbildningstimme till 7 560 kronor i egentliga utbildningskostnader. För daglöner beräknas ett belopp av 5 400 kronor. Därtill kommer bidrag till avgifter för licenser och tillståndsbevis för 40 krigsfrivilliga medlemmar à 20 kronor per medlem eller tillhopa 800 kronor samt bidrag till driftskostnader för egen radiomateriel för 100 medlemmar eller 3 000 kronor.

Kostnaderna böra till lika delar fördelas på fjärde och elfte huvudtitlarna.

Slutligen bör utgå bidrag för kost och logi, vilket i avsaknad av närmare erfarenheter rörande medelsbehovet uppskattas till 500 kronor, att bestridas av medel under elfte huvudtiteln.

Kostnaderna för förnödenheter m. m. beräknas till omkring 4 500 kronor.

Sammanfattningsvis innebär kommitténs förslag i vad rör frivilliga radioorganisationen,

att organisationen ansluter sig till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning; samt

att organisationen medverkar vid tillgodoseendet av behovet av frivilligt utbildad personal i radiosignaltjänst för såväl det militära försvaret som civilförsvaret på sätt ovan angivits.

VI. Svenska brukshundklubben.

Av redogörelsen i kap. II framgår, att svenska brukshundklubben bildades år 1940 genom sammanslagning av ett flertal specialklubbar för brukshundraser. Även den tidigare verksamma svenska draghundklubben har uppgått i svenska brukshundklubben.

Brukshundklubbens uppgift är enligt gällande stadgar att under svenska kennelklubbens ledning inom hela landet främja aveln av sådana brukshundraser, som användas inom försvarsväsendet, att dressera hundar av ovan angivna raser bl. a. för användning inom försvaret samt att anordna utbildningskurser, bruksprov och utställningar (premieringar).

Klubbens angelägenheter handhas av en centralstyrelse med säte i Stockholm. I denna äro bl. a. militära och civila myndigheter representerade. Under centralstyrelsen sortera direkt ett antal lokalavdelningar.

Det militära försvarets behov av personal för hundtjänst tillgodoses för närvarande genom utbildning av erforderligt antal värnpliktiga. Inom civilförsvaret fyller motsvarande personalbehov med dels inom det militära försvaret utbildad personal, dels under medverkan av svenska brukshundklubben frivilligt utbildad personal. Inom polisväsendet utbildas hundförare och dresseras hundar under medverkan av det militära hundväsendet och brukshundklubben. Hundbehovet tillgodoses med av kronan ägda stamhundar, privatägda reservhundar och rekvirerade hundar. Antalet stamhundar begränsas emellertid bl. a. av ekonomiska skäl. Reservhundarnas antal är beroende av privatpersoners villighet att ställa sina hundar till förfogande. Rekvisition av hundar sker i betydande omfattning och förberedes genom uttagning i fredstid. De sålunda uttagna hundarna kunna emellertid icke inkallas för dressyr i fred.

Spanings- och bevakningstjänsten i fred och krig har genom utnyttjandet av dresserade hundar blivit mindre personalkrävande men likväl kunnat effektiviseras. Kostnaderna för fredsbevakningstjänsten ha även kunnat avsevärt nedbringas.

Flertalet uttagna hundar ha i allmänhet icke undergått sådan dressyr, som göra dem särskilt lämpade för försvarsändamål vid mobilisering och krig. Krigsorganisationens behov av specialdresserade hundar måste därför i huvudsak täckas med stam- och reservhundar, vilka i fredstid äro disponibla för dressyr. Då antalet stamhundar måste begränsas av ekonomiska skäl, är det av betydelse, att så många reservhundar som möjligt kunna rekryteras och

dresseras. Behovet av specialdresserade hundar, som icke kan täckas av stam- och reservhundar, måste fyllas med rekviderade hundar. I den mån för krigsorganisationen avsedda specialdresserade reservhundar och rekviderade hundar ökas, kan följaktligen antalet stamhundar minskas.

Ju större tillgången är på reservhundar, desto kortare sammanlagd tid behöver den enskilda reservhunden fullgöra fredstjänstgöring för att tillgodose behovet av hundar, som erfordras för personalens utbildning och fredsbevakningstjänst. Tidsbestämda och relativt kortvariga inkallelseperioder kunna då fastställas, vilket är önskvärt ur hundägarnas synpunkt.

Kommittén, som närmare undersökt möjligheterna att låta svenska brukshundklubben mera direkt än vad nu är fallet medverka till att totalförsvarets behov av hundförare och hundar säkerställas, vill i denna fråga anföra följande.

Det militära försvarets behov av hundtjänstpersonal bör såsom hittills täckas med värnpliktiga. För utbildning i hundtjänst böra medlemmar av brukshundklubben i första hand ifrågakomma. Hemvärnets och civilförsvarets behov av hundförare bör till viss del kunna täckas med personal tillhörande brukshundklubben. Kommittén har dock icke funnit skäl föreligga att i sina kostnadsberäkningar upptaga särskilda medel för utbildning av hundförare. I stället förefaller det kommittén som om brukshundklubbens huvuduppgift borde vara att såsom hittills medverka till en ökning av antalet för försvarsändamål dresserade hundar. Verksamheten bör därför koncentreras på att öka tillgången på reservhundar och att bidra till ökad dressyr av de uttagna hundarna. Detta torde enligt kommitténs uppfattning vara betydelsefullt, enär dressyrkapaciteten vid truppförbanden för närvarande icke medger, att vare sig hela hundbehovet dresseras eller att hundarnas dressyr underhålles i önskvärd utsträckning.

En av förutsättningarna för att brukshundklubben skall kunna medverka till en ökning av antalet dresserade hundar är emellertid, att rörelsens behov av instruktörer kan tillgodoses. Såsom sådana kunna utnyttjas fast anställd militär personal med hundtjänstutbildning ävensom, ehuru i mindre omfattning, i hundtjänst befälsutbildade värnpliktiga.

Hundtjänstutbildningen vid truppförbanden avses bli centraliserad miljörområdesvis. Detta kommer i sin tur att innebära, att möjligheterna att tillgodose brukshundklubbens instruktörsbehov, som är relativt stort även på mindre orter, med fast anställd personal komma att minska. Förhållandena torde, liksom nu, bli särskilt ogynnsamma i Norrland.

För utbildning av instruktörer i hundtjänst böra därför kurser alltjämt ordnas för medlemmar av brukshundklubben. Vid miljörområdesvis ordnad hundtjänstutbildning komma avsevärda svårigheter att föreligga för genomförande av instruktörskurser för klubbmedlemmar vid truppförbanden på tider, då sådana kurser lämpligen böra anordnas, d. v. s. vinterutbildning under februari månad och sommarutbildning under främst juni och juli månader. Kommittén har därför funnit, att här berörd utbildning endast bör äga rum.

i form av lägerutbildning och förläggas till arméhundskolan, vars resurser dessutom utgöra en garanti för en effektiv utbildning.

Utbildningen av instruktörerna bör ske vid en lägre instruktörskurs, uppdelad på en sommar- och en vinteromgång om vardera 12 dagar samt vid en högre instruktörskurs om 12 dagar. De lägre kurserna böra anordnas varje år samt den högre instruktörskursen minst vartannat.

Elev till den lägre kursen bör i förekommande fall ha fullgjort första tjänstgöringen av värnpliktsutbildningen och vara högst omkring 30 år gammal. För tillträde till högre kurs bör krävas, att elev efter genomgången lägre kurs skall deltaga praktiskt i arbetet inom en lokalavdelning av klubben under minst ett år och därvid dokumentera sig äga för den högre utbildningen erforderliga kunskaper och ledaregenskaper. Vid normal utbildningsgång beräknas elev, som påbörjat sin utbildning i lägre instruktörskursen i trettioårsåldern, vara disponibel som dressyrledare inom rörelsen under 6—8 år. Vid i övrigt lika kompetens m. m. synes sådan medlem av brukshundklubben, som är eller kan vara krigsplacerad i hundtjänst inom det militära försvaret eller inom civilt försvaret, böra äga företräde vid val av elever. Vederbörlig hänsyn bör dock under alla förhållanden tagas till att behovet av instruktörer inom de olika lokalavdelningarna tillgodoses. En viktig förutsättning för att en liten lokalavdelning skall kunna öka sitt medlemsantal och därmed få ett ökat antal hundar under dressyr är, att den har tillgång till kvalificerade instruktörer. Utan att frångå den grundläggande principen om att den lämpligaste skall uttagas böra sådana åtgärder vidtagas, att de olika lokalavdelningarnas behov av instruktörer kan tillgodoses.

Till vardera av de lägre instruktörskurserna böra utväljas omkring 20 elever. Man kan då erfarenhetsmässigt beräkna, att omkring 15 av dessa komma att genomgå högre instruktörskurs. Tillsammans med påräkneligt antal militära instruktörer skulle därigenom nyrekryteringen av instruktörer per år vid klubbens omkring 70 lokalavdelningar kunna tillgodoses. Med godkännande vitsord genomgången högre instruktörskurs bör medföra, att eleven auktoriseras såsom instruktör. Behörigheten som instruktör bör vid behov kunna indragas.

Vid deltagande i instruktörskurs bör elev åtnjuta samma förmåner som elev i övrig frivillig försvarsverksamhet vid lägerutbildning.

För värnpliktig befälspersonal bör genomgången instruktörskurs få tillgodoräknas som fullgjord del av frivillig repetitionsutbildning. Det bör övervägas i vad mån instruktörsverksamhet inom lokalavdelning bör få tillgodoräknas som fullgjord obligatorisk tjänstgöring inom civilt försvaret.

Dressyrverksamheten inom lokalavdelningarna bör syfta till att öka tillgången på reservhundar samt öka möjligheterna att uttaga för tjänst inom det militära försvaret och civilt försvaret lämpliga och om möjligt specialdresserade hundar. Lämpligheten bör främst prövas genom anlagsprov. Klubbmedlemmarnas hundar böra sålunda samtliga bliva anlagsprövade. Det finnes anledning förmoda, att klubbmedlemmarna verksamt komma att bidra till att

uttagningsmyndigheten får för uttagning tillförlitliga uppgifter även beträffande sådana hundar, som ägas av andra än klubbmedlemmar.

För att inom ramen av det för brukshundklubben beräknade ackordspriset kunna genomföra den erforderliga instruktörsutbildningen vid lägerkurserna, bör inom lokalavdelningarna dressyr och anlagsprovande verksamhet ske i sådan omfattning, att per år minst 75 specialdresserade och omkring 150 anlagsprovade, uttagningsbara hundar kunna ställas till militär myndighets förfogande. Kommittén har därvid förutsatt, att med specialdresserad hund avses hund, som efter genomgången enskild dressyr och dressyrkurs om minst 120 timmar, kan godkännas enligt de militära provningsordningarna. Det förutsättes vidare, att dressyren skett under ledning av vederbörligen godkänd instruktör och vid i form av fritidsutbildning anordnade dressyrkurser. Anlagsproven förutsätts likaledes ske enligt de militära provningsordningarna. Härför torde böra avses högst 10 timmar per hund.

För specialdressyr av 75 hundar beräknas sålunda lägst ($75 \times 120 =$) 9 000 timmar och för anlagsprov av 150 hundar ($150 \times 10 =$) 1 500 timmar. Med ett ackordspris av 70 öre per dressyrtimme räknar kommittén med ett årligt statsbidrag för utbildning om ($10\,500 \times 0,70 =$) 7 350 kronor. Detta belopp avses sålunda täcka jämväl de med instruktörsutbildningen förenade särskilda kostnaderna utom sådana för förnödenheter och daglöner, vilka senare beräknas för i medeltal 48 elever per år, därav 20 i vardera av den lägre kursens sommar- och vinteromgång samt i genomsnitt 8 i högre kurs. De årliga kostnaderna för daglöner uppgå till ($48 \times 12 \times 6 =$) 3 456 kronor.

För avelsbefrämjande åtgärder synes även statsbidrag vara erforderligt. Detta bör enligt kommitténs uppfattning utgå med 2 500 kronor per år.

Såsom av det föregående framgått kommer brukshundklubben att åläggas en betydande medverkan vid rekryteringen av hundar för försvarsändamål. Detta innebär bl. a., att brukshundklubbens registrerande och uppgiftslämnande verksamhet kommer att ökas. Kommittén föreslår därför, att klubben erhåller ett årligt statsbidrag för registrering m. m. om 3 500 kronor.

Det totala årliga medelsbehovet för brukshundklubben beräknas sålunda till ($7\,350 + 3\,456 + 2\,500 + 3\,500 =$) i runt tal 16 800 kronor. Härtill komma kostnader för förnödenheter m. m., vilka uppskattas till omkring 3 100 kronor.

Enär vissa av de uttagna hundarna äro avsedda för civilförsvaret, synes del av kostnaderna, förslagsvis omkring 25 %, böra bestridas av medel under elfte huvudtiteln och återstoden eller omkring 75 % av medel under fjärde huvudtiteln.

Med hänsyn till att brukshundklubben bör åläggas uppgiften att medverka till täckande av hundbehovet inom såväl det militära försvaret som civilförsvaret, föreslår kommittén, att klubben ansluter sig till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning.

Sammanfattningsvis innebär kommitténs förslag i vad rör svenska brukshundklubben,

att klubben ansluter sig till riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning; och

att klubben årligen till militär myndighets förfogande för totalförsvarets räkning ställer minst 75 specialdresserade och omkring 150 anlagsprövade, uttagningsbara hundar.

C. Riksorganisationen för frivillig civilförsvarsutbildning.

Riksluftskyddsförbundet.

Frågan om hur ett luftskydd i vårt land borde organiseras togs upp första gången 1936 av en inom försvarsdepartementet tillsatt kommitté (civila luftskyddsutredningen), som i sitt betänkande (SOU 1936:57) bland annat föreslog, att den statliga myndigheten på detta område borde kompletteras med en frivillig riksorganisation för att omhändertaga upplysnings- och viss utbildningsverksamhet. Kommittén framhöll, att en för hela landet gemensam frivillig sammanslutning, grundad på en bred folklig bas, skulle ha större möjligheter än myndigheterna att väcka och vidmakthålla intresset för luftskyddet. Även i 1937 års luftskyddslag förutsattes en frivillig verksamhet vid sidan av den statliga. Riksluftskyddsförbundet, bildat 1937, tillkom sålunda på statsmakternas rekommendation.

Förbundet utgör en sammanslutning av länsförbund, ett i varje län och ett i Stockholm. Inom de flesta städer och större orter finnas luftskyddsföreningar, vilka sortera under länsförbunden. Antalet föreningar uppgår till c:a 400 med sammanlagt omkring 191 000 medlemmar.

Redan i början av andra världskriget gjordes försök att anpassa den nya försvarsorganisationen, luftskyddet, till den allt snabbare utvecklingen på luftkrigföringens område. Ett omfattande utredningsarbete utfördes av 1941 års hemortsförsvarssakkunniga, vilka i sitt förut berörda betänkande underströko vikten av att det frivilliga intresset för luftskyddet tillvaratoges.

Även 1943 års civilförsvarsutredning framhöll betydelsen av att frivilliga krafter togos i anspråk inom organisationen, vilkens obligatoriska del fortsättningsvis borde benämnas civilförsvar. 1944 års civilförsvarsförfattningar byggde i allt väsentligt på denna utredning. Genom dessa författningar utbyttes också namnet luftskydd mot civilförsvar i avseende på de statliga åtgärderna, medan däremot benämningen luftskydd bibehållits i namnet på den organisation, som handhaver den frivilliga verksamheten inom civilförsvaret.

Efter det andra världskrigets slut tillsattes 1945 års civilförsvarsutredning med uppgift att verkställa översyn av gällande författningar rörande civilförsvaret och framlägga därav föranledda förslag. I direktiven för denna utredning angavs bl. a., att möjligheterna att inom civilförsvaret tillgodogöra sig det frivilliga försvarsintresset borde särskilt uppmärksammas och att i samband därmed riksluftskyddsförbundets framtida ställning och uppgifter borde övervägas. Utredningen ägnade också dessa frågor ett ingående studium och konstaterade i sitt betänkande med förslag rörande civilförsvarets organisation m. m. (SOU 1947:10), att riksluftskyddsförbundet som organ

för omhändertagande av de frivilliga insatserna även i fortsättningen måste bibehållas.

Beträffande riksluftskyddsförbundets ställning och uppgifter framhöll utredningen följande (s. 223 ff):

Möjligheterna att inom civilförsvaret tillgodogöra sig det frivilliga försvarsintresset borde enligt direktiven särskilt uppmärksammas vid fullgörandet av det utredningen lämnade uppdraget. I samband därmed borde riksluftskyddsförbundets ställning och uppgifter övervägas. — I ett föregående kapitel har utredningen redogjort för sina överväganden rörande omfattningen av den utbildning, som i fredstid bör meddelas olika kategorier civilförsvarspliktiga samt framlagt vissa förslag i ämnet. Av den lämnade redogörelsen framgår, bl. a., dels att enbart på frivillighet grundad utbildning icke kan anses tillfyllest, dels att de inskränkningar på utbildningens område, som utredningen föreslagit, förutsatts skola kompenseras genom viss utbildning på frivillighetens väg. Vidare framgår att såsom villkor för de föreslagna inskränkningarna i fråga om grundläggande civilförvarsutbildning ansetts böra gälla att erforderligt antal kvalificerade instruktörer stå till förfogande för en massutbildning i samband med en skärpt krissituation. Ifrågavarande instruktörer ha föreslagits skola i första hand hämtas från den befälspersonal inom hemskyddet — blockchefer och hemskyddsledare — som anses böra utbildas redan i fred. Särskilda instruktörer måste emellertid därutöver — därest en utvidgad obligatorisk utbildning av vissa kategorier civilförsvarspliktiga skall kunna undvikas — uttagas och utbildas på frivillighetens väg. Utredningens förslag bygger sålunda på en frivillig utbildningsverksamhet av icke oväsentlig omfattning och av en delvis mycket hög kvalitet. Härav följer att ett organ för omhändertagandet av de frivilliga insatserna måste finnas. Riksluftskyddsförbundet med dess underavdelningar — länsförbund och luftskyddsföreningar — utgör ett lämpligt organ härför.

Utredningen finner icke anledning föreligga att vidtaga ändring i fråga om den ställning, som riksluftskyddsförbundet för närvarande intager i förhållande till Kungl. Maj:t. Förbundets behov av bidrag från statsmedel till sin verksamhet måste även i fortsättningen tillgodoses, varvid på sätt som hittills skett anvisningar för användningen böra lämnas. Genom av Kungl. Maj:t utsedd representant i förbundets styrelse och revisor synes erforderlig kontroll över verksamheten och användningen av anslagna statsmedel kunna ske. Vad angår förbundets förhållande till civilförsvarsstyrelsen vill utredningen ej föreslå annan ändring än vad förslaget om representant för det frivilliga försvarsintresset kan komma att medföra för förbundets räkning. Förbundets planer för kursverksamheten böra liksom hittills underställas styrelsen för godkännande ävensom erforderliga anvisningar för verksamheten lämnas av styrelsen.

Riksförbundets och dess underavdelningars organisation bör vara en förbundets egen angelägenhet för att av förbundet kunna anpassas med hänsyn till växlande förhållanden. Utredningen vill emellertid framhålla betydelsen av att luftskyddsföreningarna bibehållas icke minst med hänsyn till det värdefulla biträde, som de kunna lämna civilförvarscheferna vid organisation och administration av snabbutbildning av civilförvarspersonal. I sammanhang härmed bör framhållas önskvärdheten av att de lokala civilförvarsmyndigheterna vid rekryteringen till befälsposter inom hemskyddet samråda med motsvarande frivilliga organisationer.

Vid behandlingen av de utbildningsuppgifter, som borde åvila riksluftskyddsförbundet, hade utredningen kommit till, att förbundet skulle med-

verka vid utbildning av instruktörer samt vid komplettering genom frivilliga kurser av den obligatoriska utbildningen.

Enligt av Kungl. Maj:t den 2 mars 1945 fastställda stadgar har riksluftskyddsförbundet till uppgift att genom upplysning och propaganda främja civilförsvaret och det frivilliga arbetet därför, främst beträffande hemskyddet samt efter anvisningar och kontroll av civilförsvarsstyrelsen biträda med utbildningen för hemskydd. Förbundet skall därvid i erforderlig utsträckning samverka med övriga myndigheter och organisationer för det civila och militära försvaret.

Förbundets arbete har under verksamhetsåren 1948 och 1949 bedrivits i huvudsak i enlighet med de av 1945 års civilförvarsutredning angivna riktlinjerna. Dessutom har riksluftskyddsförbundet även biträtt vid den obligatoriska utbildningen enligt civilförvarsstyrelsens direktiv.

Under 1949 ha vid centralt anordnade instruktörskurser utbildats 196 elever och vid lokala kurser 502 elever. Därutöver ha 254 folkskollärare och gymnastiklärare erhållit instruktörsutbildning vid centrala kurser. I de frivilliga kurserna för hemskyddspersonal (huvudsakligen kurser i brandskydd och sjukvård) ha under 1949 deltagit sammanlagt 21 469 elever. Vidare ha luftskyddsföreningarna under samma år i betydande omfattning medverkat vid genomförandet av obligatorisk utbildning. Sålunda ha med biträde av föreningarna 27 943 personer bibringats allmän utbildning, 14 517 18-åriga kvinnor genomgått sjukvårdsutbildning samt inalles 28 531 blockchefer, blockgruppchefer, hemskyddsledare, verkskyddsledare m. fl. erhållit särskild utbildning.

Instruktörskurserna ha i allmänhet haft en längd av 12 dagar, medan däremot huvuddelen av övriga kurser omfattat endast 5—6 timmar.

För tjänstgöring inom block- och hemskyddsorganisationerna har genom förbundet från dess start år 1937 intill den 31 december 1949 utbildats c:a 970 000 personer, varav omkring 160 000 befäl. Verksamheten har genomförts med hjälp av c:a 7 000 inom riksluftskyddsförbundet utbildade instruktörer.

Härutöver har förbundet bedrivit en omfattande upplysningsverksamhet genom föredrag, publikationer, utställningar och filmer.

Förbundet har i statsbidrag under vartdera av budgetåren 1948/49 och 1949/50 erhållit 270 000 kronor, varav 43 500 kronor för instruktörsutbildning av folkskollärare. Förbundet har under de senaste åren bidragit med ungefär 100 000 kronor per år till verksamheten, därav hälften finansierats med inkomster från luftskyddslotteriet. Härtill komma av länsförbunden och föreningarna på frivillighetens väg anskaffade belopp av icke oväsentlig storlek.

Liksom övriga frivilliga försvarsorganisationer skall enligt kommitténs förslag riksluftskyddsförbundet alltjämt medverka i utbildningen samt bedriva upplysning och ekonomiskt understödjande verksamhet.

Vad först upplysningsverksamheten beträffar borde enligt 1945 års civil-

försvarsutrednings betänkande den av riksluftskyddsförbundet bedrivna verksamheten syfta till att hos allmänheten skapa den förståelse för behovet av ett i fred upprätthållet civildéforsvar, vilken vore en av de viktigaste förut-sättningarna för att civildéforsvarsorganisationen i krig skulle nå full effek-tivitet. Enligt utredningen fordrades härför en omfattande saklig upplys-ning, som främst borde taga sikte på att sprida kännedom om förestående förändringar av civildéforsvarets gestaltning samt de motiv, som låge bakom beslutet härom. Vidare borde denna verksamhet omfatta orientering till allmänheten om utvecklingen i sådana avseenden, som inverka på allmän-hetens och civildéforsvarspersonalens uppträdande under krig. Sådan upplys-ning borde även bidra till att underhålla intresset för civildéforsvaret. Slut-ligen borde det åvila förbundet att enligt anvisningar av civildéforsvarssty-relsen förbereda utgivandet av vägledningar för allmänheten i samband med ett krigshot eller krigsutbrott.

Kommittén är icke till alla delar övertygad om att den av civildéforsvars-utredningen angivna målsättningen för förbundet i förevarande avseende är lämplig. Det kan sålunda med ett visst fog ifrågasättas, om icke den statliga myndigheten bör övertaga vissa av dessa uppgifter, vilka ligga utanför ramen för motsvarande frivilligorganisationers målsättning. Det lär närmast an-komma på civildéforsvarsstyrelsen att taga ställning härtill. Kommittén vill så-lunda på denna punkt endast understryka önskvärdheten av att denna del av verksamheten så nära som möjligt anpassas efter de allmänna riktlinjer, som kommittén avsett skola tillämpas för övriga riksorganisationer.

I avvaktan härpå saknar kommittén anledning att till närmare omprövning upptaga frågan om medelstilldelning till förbundet för upplysnings- och propa-gandaverksamhet.

Även i fråga om bidragen till administration intager förbundet en särställ-ning. Dessa bidrag ha hittills till icke obetydlig del betingats av den av för-bundet bedrivna utbildningen, vilkens framtida bestånd — som närmare kom-mer att påvisas i det följande — för närvarande är föremål för utredning inom civildéforsvarsstyrelsen. I avbidan på resultatet av denna utredning an-ser kommittén sig icke heller nu böra till omprövning upptaga spörsmålet om administrationsbidragen.

Den i civildéforsvaret inskrivna personalen skall i fredstid genomgå en obligatorisk första utbildning och repetitionsutbildning, den sistnämnda i regel vart tredje år. Av flera skäl, bl. a. bristen på lämpliga instruktörer, har här omnämnd utbildning icke kunnat genomföras i avsedd utsträckning. Civildéforsvaret har ej heller ännu funnit de slutliga formerna för den obligato-riska utbildningsverksamheten, vilken liksom inom andra delar av total-forsvaret måste vara den grund, varpå den frivilliga utbildningen skall bygga. Inom civildéforsvarsstyrelsen har därför tillsatts en särskild kommitté med uppgift att utreda civildéforsvarets utbildningsproblem. Denna kommitté har ännu ej slutfört sitt uppdrag.

Civildéforsvarets behov av frivillig utbildning omfattar i första hand utbild-

ning av instruktörer, inskriven personal och icke inskriven hemskydds-personal. Till en början lämnas här nedan en kortfattad redogörelse för den medverkan i frivillig civilförsvarsutbildning, som i andra sammanhang föreslagits skola ske av andra frivilliga försvarsorganisationer.

Frivillig utbildning i sjukvård, djurvård, djursjukvård, biltjänst och förplägnadstjänst har sålunda förordats skola äga rum i anslutning till den utbildning, som bedrivs under medverkan av svenska röda korset, respektive svenska blå stjärnan, frivilliga bilorganisationen och riksförbundet Sveriges lottor. För att fylla behovet av motorcykelförare har vidare föreslagits, att de ynglingar, vilka önska erhålla den militära förutbildning i motorcykel-tjänst, som bedrivs under medverkan av frivilliga motorcykelorganisationen, skola åläggas att före inträdet i värnpliktsåldern stå till civilförsvarets förfogande. Frivillig utbildning i hundtjänst har förutsatts skola ske under medverkan av svenska brukshundklubben. Kommittén utgår slutligen ifrån, att den civilförsvarspersonal, som är beväpnad, kommer att deltaga i de skjutningar, som äga rum inom de frivilliga skytteorganisationerna. Vid kostnadsberäkningarna för ovan angivna frivilliga organisationer har också hänsyn tagits till här berörda utbildning.

I fråga om övrig frivillig utbildning vill kommittén beträffande instruktörsutbildningen anlägga följande synpunkter.

Endast om en talrik och kvalitativt högtstående instruktörskader finnes att tillgå, kan civilförsvarsutbildningen nå erforderlig omfattning och kvalitet. Inom civilförsvaret finnes för närvarande ingen fast befälskader, vilken — såsom fallet är inom det militära försvaret — kan tillhandahålla huvuddelen av för frivillig utbildning erforderliga instruktörer. Det blir därför nödvändigt att, för såväl den obligatoriska som den frivilliga civilförsvarsutbildningen, utnyttja för ändamålet särskilt utbildade instruktörer. Sådan utbildning kan författningsenligt icke äga rum såsom obligatorisk utbildning.

Behov av utbildade instruktörer uppgives föreligga inom följande tjänstegrenar (motsvarande), nämligen ledningen, ordnings- och bevakningstjänsten, observations- och förbindelsetjänsten, brandtjänsten, gasskyddstjänsten, sjukvårdstjänsten, utrymnings- och socialtjänsten, blocktjänsten ävensom för utbildningen av hemskyddsledare. Med hänsyn till de begränsade möjligheterna att tillgodose behovet av kompetenta lärare för instruktörsutbildningen, torde denna huvudsakligen bära organiseras såsom centralt anordnad lägerutbildning. Förslag till instruktörsutbildningens organisation och omfattning torde bära framläggas av civilförsvarsstyrelsen, sedan nu pågående utredning inom densamma slutförts. Därest det vid denna utredning skulle visa sig lämpligt att instruktörsutbildningen bör äga rum under medverkan av riksluftskyddsförbundet bör utbildningen genomföras efter enahanda grunder som vid övrig frivillig utbildning, d. v. s. med tillämpning av ackordspriset.

Enligt kommitténs uppfattning synas vissa skäl tala för att den inskrivna personalens utbildning — i första hand civilförsvarsbefälets — kompletteras

med frivillig utbildning på motsvarande sätt som sker med det värnpliktiga militära befälet. I detta sammanhang kan omnämnas att omkring en tredjedel av civilförsvarsbefälet årligen genomgår obligatorisk utbildning. Enligt vad kommittén inhämtat förefinnes ett stort behov att mellan de obligatoriska utbildningstillfällena — vilka med nödvändighet måste vara av kort varaktighet — inlägga frivillig sådan för nämnda befäl. Härmed förenade kostnader kunna för närvarande icke preciseras och ha därför icke upptagits i kommitténs beräkningar. Målsättningen för denna utbildning liksom även utbildningens omfattning bör bestämmas av civilförsvarsstyrelsen. Kommittén förutsätter givetvis att ackordssystemet även skall tillämpas beträffande denna utbildning.

1945 års civilförvarsutredning fann, att utbildning av hemskyddspersonal vore nödvändig. För närvarande föreligger emellertid ingen obligatorisk utbildningsplikt för denna personal med undantag för hemskyddsledarna. Däremot har genom riksluftskyddsförbundets medverkan frivillig utbildning av annan hemskyddspersonal än hemskyddsledare ägt rum i viss utsträckning. Utbildningen ifråga har bedrivits vid särskilda kurser om 5—6 timmars längd. För utbildningens genomförande har ett statsbidrag om 100 000 kronor utgått. Därest sådan utbildning även i fortsättningen skall ske på frivillighetens väg, finner kommittén det lämpligt, att riksluftskyddsförbundet medverkar vid dess genomförande.

I avvaktan på resultatet av förenämnda inom civilförsvarsstyrelsen verk samma kommittés arbete anser sig kommittén för frivilligt försvarsarbete icke böra beräkna medel för annan frivillig civilförvarsutbildning än av hemskyddspersonal. Med ett ackordspris av 50 öre per elevtimme och en beräknad maximiomfattning av 35 000 elever skulle ett statsbidrag om 105 000 kronor vara erforderligt.

För närvarande bedriver riksluftskyddsförbundet självt utbildningsverksamhet efter direktiv av civilförsvarsstyrelsen. I kap. V har kommittén emellertid föreslagit, att myndigheterna skola ansvara för och leda utbildningen under medverkan av de frivilliga försvarsorganisationerna. Det finnes ingen anledning för kommittén att, då det gäller den frivilliga civilförvarsutbildningen, föreslå andra normer rörande ansvaret för denna frivilliga utbildning. Även i övrigt finner kommittén det lämpligt, att uppgiftsfördelningen mellan civilförsvarsmyndigheterna och riksluftskyddsförbundet följer de riktlinjer, som kommittén angivit såsom lämpliga för övriga frivilliga försvarsorganisationer.

Riksluftskyddsförbundet bör ingå i riksorganisationen för frivillig civilförvarsutbildning. Till frågan huruvida andra organisationer i framtiden skola ansluta till denna riksorganisation, närmast de inom vissa län förefintliga verkskyddsförbunden, bör ställning tagas, sedan ovannämnda inom civilförsvarsstyrelsen arbetande kommitté framlagt sitt utredningsresultat. Det förefaller emellertid kommittén för frivilligt försvarsarbete som om all frivillig utbildning i civilförvarstjänst — med undantag av sådan, som före-

slagits gemensam med andra delar av totalförsvaret — bör bedrivas under medverkan av riksluftskyddsförbundet i den mån den icke kommer att anordnas av civilförsvarsstyrelsen (instruktörsutbildningen²).

Namnet riksluftskyddsförbundet är emellertid inkonsekvent, eftersom ordet luftskydd numera endast förekommer inom militärförsvarets vokabulär. Om riksluftskyddsförbundet blir den enda organisationen inom riksorganisationen för frivillig civilförvarsutbildning, bör naturligen förbundet ändra sitt namn till riksorganisationen för frivillig civilförvarsutbildning.

Kommittén föreslår i förevarande hänseende,

att den frivilliga utbildningen inom civilförsvaret bedrives efter samma principer som inom totalförsvaret i övrigt;

att riksluftskyddsförbundet ingår i eller ombildas till riksorganisationen för frivillig civilförvarsutbildning; samt

att den sålunda bildade organisationen medverkar vid den frivilliga utbildningen av befäl och annan civilförvarspersonal, allt i enlighet med de förslag, som kunna bliva resultaten av nu inom civilförvarsstyrelsen pågående utredning rörande civilförvarsutbildningens närmare utformning.

D. Riksorganisationen för frivilligt skytte.

Frivillig skjutning bedrives i vårt land inom tre organisationer, nämligen det frivilliga skytteväsendet (den av skytteförbundens överstyrelse ledda verksamheten), svenska pistolskytteförbundet och svenska sportskytteförbundet. De två förstnämnda omhänderhava därvid i princip skjutning med för krigsmakten eller annan statlig eller kommunal myndighet fastställda vapen (tjänstevapen) såsom ett led i riksförsvarets stärkande. Den sistnämnda organisationen svarar för landets utlandsrepresentation i vad avser skytte.

Det frivilliga skytteväsendet kan spåras till början av 1800-talet, vid vars mitt frivillig skjutning med gevär fick ett starkt uppsving genom skarpskytterörelsen. En samordnande organisation erhöles först 1889. Verksamheten omfattar nu skjutning med armégevär, kulsprutegevär och kulsprutepistol. Skjutprogrammet har till 1950 årligen fastställts av Kungl. Maj:t. Från och med detta år har den ordningen införts, att Kungl. Maj:t fastställer ett grundläggande skjutprogram, gällande tills vidare, varefter årliga tillämpningsföreskrifter utfärdas av skytteförbundens överstyrelse.

Svenska pistolskytteförbundet instiftades först 1936. Frivillig skjutning med tjänstepistol hade dessförinnan i olika former bedrivits från början av 1900-talet. Verksamheten omfattar numera i princip skjutning med för krigsmaktens personal och andra statliga eller kommunala personalgrupper fastställda vapenmodeller. Skjutprogrammet fastställles av förbundet.

Svenska sportskytteförbundet har tillkommit 1943 genom sammanslagning av då befintliga sportskytteorganisationer, av vilka den äldsta, svenska avdelningen av internationella skytteunionen, bildats redan 1911. Verksam-

heten omfattar främst de skyttegrenar, som stå på det internationella skytteprogrammet. Beträffande skjutningarnas utförande gäller, att de tävlingar, som äro upptagna på den internationella skytteunionens program, måste utföras i enlighet med av unionen fastställt reglemente. I övrigt bedrivs verksamheten inom förbundet efter ett av förbundsstyrelsen fastställt skjutprogram, som hittills icke underställts Kungl. Maj:ts prövning.

I. Det frivilliga skytteväsendet.

Det frivilliga skytteväsendet ledes centralt av skytteförbundens överstyrelse. Regionalt fungera länsförbund, 27 till antalet. Lokalt ombesörjes verksamheten av skytteföreningar eller skyttegillen. Som ett mellanled mellan förbunden och föreningarna finnas kretsar.

Det frivilliga skytteväsendet har genom sina insatser för att upprätthålla de värnpliktigas skjutskicklighet och hos den manliga ungdomen väcka intresse för och grundlägga förmåga i skjutning redan före värnpliktsåldern sedan gammalt utgjort och utgör alltså en värdefull tillgång för det svenska försvaret. Hemvärnets relativt snabba utveckling till en funktionsduglig organisation underlättades genom att ett stort antal hemvärnsmän kunde hämtas ur skyttarnas led. Såsom stöd för det frivilliga skytteväsendet har alltsedan år 1893 statsbidrag utgått, varjämte verksamheten från nämnda år kontrolleras genom av Kungl. Maj:t förordnade ombud i överstyrelsen och skytteförbunden.

Från början bedrevs inom skytteväsendet endast gevärsskytte. Genom 1942 års försvarsbeslut uppdrogos nya riktlinjer för den av skytteförbundens överstyrelse ledda verksamheten i det att på skjutprogrammet infördes — förutom vanligt gevärsskytte — jämväl skjutning med automatvapen. Av flera skäl, främst tillgången på vapen, har denna form av skytte icke fått på långt när samma omfattning som gevärsskyttet, vilket bäst belyses av antalet under 1949 lossade protokollförda skott. Enligt den officiella statistiken äro dessa siffror omkring 37 miljoner med gevär och omkring 1 miljon med automatvapen. Skjutning med automatvapen har hittills begränsats till kulsprutegevär och kulsprutepistol.

Omfattningen av frivilliga skytteväsendets verksamhet under åren 1929—1949 belyses av omstående tabell.

Av tabellen framgår, att verksamheten fick en avsevärd expansion under de första åren av andra världskriget. Sedan 1946 synes en stabilisering ha inträtt, varför anledning finnes att antaga, att antalet anslagsberättigande skyttar under de närmaste åren kommer att hålla sig vid drygt 200 000.

En av det frivilliga skytteväsendets huvuduppgifter är att befrämja skjutskickligheten bland det svenska folket. För ett bedömande av frågan om denna verksamhet är av sådan betydelse, att den bör ekonomiskt understödjas av staten, torde följande synpunkter böra beaktas.

I såväl utlandet som i vårt land sker inom stora delar av det militära försvaret en ombeväpning från gevär till automatvapen. Även om geväret härvid

Å r	Antal skytteföreningar	Antal medlemmar		Antal lossade skott	Statsbidrag kronor
		aktiva	anslagsberättigande		
1929	1 587	96 525	75 202	12 374 781	470 000
1930	1 540	96 910	76 135	13 186 552	470 000
1931	1 514	97 036	76 797	13 175 110	470 000
1932	1 488	88 432	67 861	12 051 518	280 875
1933	1 443	62 073	49 688	10 243 092	82 900
1934	1 415	58 396	45 272	10 177 214	95 625
1935	1 352	68 490	49 642	9 715 997	147 6.5
1936	1 337	76 544	58 878	10 840 708	227 325
1937	1 338	85 586	64 454	12 757 906	325 000
1938	1 367	95 880	75 005	14 175 175	400 000
1939	1 432	121 320	95 501	16 981 660	870 000
1940	2 194	321 914	233 085	31 019 401	1 950 000
1941	2 295	278 356	218 842	33 002 303	3 225 000
1942	2 349	270 371	217 936	34 050 831	3 420 000
1943	2 370	277 805	229 100	39 071 808	1 440 000
1944	2 412	279 241	232 682	39 957 732	1 465 000
1945	2 445	266 929	226 553	40 711 173	1 405 000
1946	2 430	242 153	205 685	37 674 552	1 405 000
1947	2 432	236 349	200 196	36 608 124	1 395 000
1948	2 440	240 170	203 849	37 858 082	1 395 000
1949	2 449	240 254	206 728	38 028 035	1 395 000

Anm. Bidragen för 1940 och 1941 innefatta även extra bidrag för skjutbanors ordnande med 500 000 resp. 700 000 kronor. I summorna för 1941 och 1942 ha inräknats de anslag om 800 000 resp. 1 600 000 kronor, som ställdes till arméförvaltningens tygavdelnings disposition för att möjliggöra lägre försäljningspris för gevär till skytteväsendet.

hos oss helt skulle utgå ur vissa försvarsformationers utrustning, torde det alltjämt under en lång följd av år komma att ingå i beväpningen vid ett stort antal förband, huvudsakligen av lokalförsvarskaraktär. Vidare synes geväret under en relativt lång tidsperiod bliva rikligt representerat inom hemvärdet och andra former av folkförsvar. Därför torde det vara synnerligen värdefullt, att skjututbildning med gevär fortfarande sker inom det frivilliga skytteväsendet. Det torde vara obestridligt, att en yngling, som i det frivilliga skytteväsendet bibringats någon utbildning med gevär, har avsevärd nytta därav vid skjututbildningen under värnplikstjänstgöringen, även om utbildningen då sker med ett automatvapen. Fortsatt utbildning med gevär inom det frivilliga skyttet har även stor betydelse för försvaret genom att den enskilde soldaten vidmakthåller och förkovrar en god allmän skjutskicklighet, som han kan draga fördel av i fält, även om vapnet då icke längre är geväret utan ett automatvapen. Erfarenheterna visa nämligen, att en god gevärsskytt efter en relativt kort utbildning oftast blir en god skytt även med andra vapen.

Den omständigheten, att en stor mängd automatvapen numera ingå i totalförsvarets krigsorganisationer, synes emellertid starkt motivera, att skjutning med dessa vapen upptages inom det frivilliga skytteväsendet jämsides med geväret. I första hand bör härvid ifrågakomma de vapen, som ersatt geväret, nämligen automatgevär och kulsprutepestol. Inom skyttets ansvariga ledning har också fullt insetts betydelsen av automatvapenskjutningen. Sådana åtgärder för dess utbredning, som bedömts vara genomförbara, ha även vid-

tagits. Här må främst nämnas införande av skjutning med kulsprutegevär och kulsprutepistol på skjutprogrammet, äskande av särskilda anslag till skytteförbunden för anordnande av övningar och tävlingar med sådana vapen samt — i stimulerande syfte — instiftande av ett särskilt automatvapenskyttemärke.

Från myndigheternas sida ha även i olika sammanhang uttalanden gjorts om betydelsen av frivillig skjututbildning med automatvapen och framförts önskemål om att skjutning med dessa gives större utrymme inom det frivilliga skytteväsendet. I det av Kungl. Maj:t med giltighet från och med 1950 fastställda skjutprogrammet för det frivilliga skytteväsendet har också skytteförbunden ålagts att en gång årligen anordna förbundstävling med minst ett slag av automatvapen. För genomförande av dessa tävlingar har inom statsanslaget upptagits en särskild post.

Flera faktorer ha emellertid inverkat starkt hämmande på utvecklingen. Kulsprutegeväret, som för övrigt i viss utsträckning synes vara på avskrivning inom försvarsorganisationen, har icke kommit och torde ej heller komma till större användning som allmänt tävlingsvapen inom det frivilliga skytteväsendet. Som skäl härför må framhållas, att dess precisionsegenskaper — i och för sig tillräckliga — icke äro så goda, som erfordras av ett tävlingsvapen, och att dess tyngd och allmänna konstruktion medgiver skjutning endast i liggande skjutställning. Vapnet är vidare dyrbart och redan av denna anledning så gott som omöjligt att anskaffa för den enskilde. Av övriga automatvapen — automatgeväret och kulsprutepistolen — har hittills endast kulsprutepistolen införts på skjutprogrammet. Automatgevärets mindre goda egenskaper som tävlingsvapen ha främst varit orsaken till att frivillig skjutning ännu icke kunnat påbörjas därmed. Tillgången på kulsprutepistoler har icke medgivit, att dessa kunnat disponeras av det frivilliga skytteväsendet i önskvärd omfattning. Vissa av säkerhetsskäl betingade restriktioner för utlåning av kulsprutepistoler ha även väsentligt bidragit till att skjutning inom det frivilliga skytteväsendet med detta vapen försvärats. De ökade ammunitionskostnader, som följa vid skjutning med automatvapen genom större ammunitionsåtgång, ha icke kompensrats med höjda statsbidrag. Dessa omständigheter i förening ha medverkat till att automatvapenskyttet icke fått den utbredning inom det frivilliga skytteväsendet, som av många skäl varit önskvärd. Det huvudsakliga intresset har varit och synes därför inom den närmaste framtiden alltjämt komma att vara knutet till geväret.

Vid sina överväganden har kommittén kommit till den bestämda slutsatsen, att den verksamhet, som nu bedrivs inom det frivilliga skytteväsendet, är — oavsett tidigare berörd ombeväpning av vissa försvarsformationer — av sådan betydelse för riksförsvaret, att statsmedel alltjämt böra utgå till dess understödande. Kommittén vill dock med skärpa framhålla, att alla åtgärder böra vidtagas för att främja automatvapenskyttets utveckling, och finner det angeläget att frivilligledningen ägnar denna fråga särskild uppmärksamhet.

Hittills har statsbidraget för det frivilliga skytteväsendets befrämjande

utgått från fjärde huvudtiteln. Skytterörelsen torde emellertid kunna betraktas icke blott såsom en försvarsrörelse utan jämväl som en idrottsrörelse, varför vissa skäl kunna tala för att statsbidraget till viss del bör utgå från fonden för idrottens främjande. Karaktären av idrottsrörelse tager sitt förnämsta uttryck i skyttetävlingarna. Emellertid utgöra tävlingarna en ytterst betydelsefull faktor vid rekryteringen och för att bibehålla intresset för skjutning överhuvudtaget. Om det rent försvarsfrämjande syftet under perioden mellan de båda världskrigen till synes trätt något i bakgrunden i förhållande till det idrottsliga, så har detta icke varit fallet med andra värdefulla element hos rörelsen. Sälunda tränas i skytteväsendet — även vid skjutning med gevär — de i fält särskilt betydelsefulla egenskaperna viljekraft, koncentrationsförmåga, iakttagelseförmåga och snabbhet. Skyttet giver sina utövare även förmånen av ett stärkande och härdande friluftsliv. Samvaron under skyttets olika former alstrar mellan medborgare av olika samhällsgrupper ett gott kamratskap och bidrager härigenom att hos skyttets utövare skapa en god samhällsanda. Härigenom erhålles ett högst värdefullt tillskott i inre kraft och samling hos vårt folk. Genom sin bredd — alla åldrar och alla samhällsgrupper äro representerade i det frivilliga skyttet — utgör skytterörelsen en mäktig och betydelsefull faktor i vårt samhällsliv. Det frivilliga skytteväsendet betecknas också ofta numera som den mest demokratiska av alla våra folkrörelser. Skytterörelsens främsta uppgift är att giva skyttarna utbildning och övning i vapnets bruk, en uppgift som helt torde böra betraktas såsom försvarsfrämjande. Denna uppgift är av så dominerande karaktär, att de bidrag, som staten lämnar för verksamheten, alltjämt böra anvisas under försvarshuvudtiteln.

För budgetåret 1950/51 är för det frivilliga skytteväsendet anvisat ett reservationsanslag av 1 395 000 kronor. Enligt av Kungl. Maj:t genom brev den 28 april 1950 fastställd stat för anslaget för nämnda budgetår avses 213 000 kronor för skytteförbundens överstyrelse, 226 000 kronor för skytteförbunden, 781 000 kronor för skytteföreningarna och 175 000 kronor för skjutbanors underhåll. För bedömande av storleken av de bidrag, som i fortsättningen böra lämnas, har kommittén ingående granskat de olika ändamål, som därvid böra ifrågakomma.

Vad då först angår de för skytteförbundens överstyrelse erforderliga bidragen må följande framhållas.

För budgetåret 1950/51 utgående bidrag till överstyrelsen äro fördelade med 105 000 kronor för administration och 108 000 kronor för övrig verksamhet. I de för administration avsedda medlen ingå löner till expeditionspersonalen med 36 000 kronor. I sina anslagsäskanden för budgetåren 1947/48—1950/51 har skytteförbundens överstyrelse i detta avseende hemställt om en ökning med 8 000 kronor för att möjliggöra anställande av en biträdande sekreterare. Framställningen har emellertid hittills icke föranlett någon statsmakternas åtgärd. Såsom skäl för denna utökning har från överstyrelsens sida framhållits, att arbetsuppgifterna för sekreteraren numera nått sådant

omfång, att en personalförstärkning vore påkallad. Den biträdande sekreteraren bör enligt överstyrelsens mening avses för konsulterande verksamhet inom skytteförbunden och skytteföreningarna. Därigenom skulle ernås bättre kontakt mellan de lokala föreningarna, å ena sidan, samt förbunden och överstyrelsen, å den andra. Jämväl 1945 års försvarskommitté fann i sitt betänkande den föreslagne biträdande sekreteraren motiverad med hänsyn till organisationens omfattning. Även om kommittén för frivilligt försvarsarbete i och för sig ansett vissa skäl föreligga för nämnda personalförstärkning, är kommittén, med den återhållsamhet, som genomgående iakttagits i fråga om ökning av anslag till administration, icke beredd förorda att statsmedel nu anvisas för anställande av en biträdande sekreterare.

I anslaget till verksamhetens bedrivande finnes för täckande av kostnaderna för skyttemärken, riksmedaljer och diplom upptaget ett belopp av 26 000 kronor. Sedan gammalt utdelas nämligen skyttemärken i brons, silver och guld samt övriga här ovan nämnda utmärkelser kostnadsfritt till skyttarna. Övriga utmärkelsetecken måste däremot lösas av dessa. Inom de båda andra skytteorganisationerna samt inom alla idrottssammanslutningar finnes icke någon liknande förmån. Försäljning av utmärkelsetecken giver där icke obetydliga överskott till båtnad för verksamheten i övrigt. Kommittén anser för sin del anledning icke föreligga, att det frivilliga skytteväsendet i detta avseende skall intaga en särställning och vill därför föreslå, att statsmedel framdeles icke beräknas för berörda ändamål.

Beträffande överstyrelsens verksamhet i övrigt ifrågasätter kommittén icke någon ändring i nu utgående bidrag.

I fråga om de för skytteförbunden avsedda medlen (för budgetåret 1950/51 226 000 kronor) torde vissa jämkningar böra vidtagas. På sätt kommittén tidigare framhållit, bör automatvapenskyttet alltmera intensifieras. Visserligen har sedan 1946 vissa medel avsetts för central instruktörskurs vid infanteriskjutskolan, men det antal instruktörer, som därvid erhållit utbildning, har årligen endast utgjort en per skytteförbund. Till förfogande stående tid har ej heller gjort det möjligt att bibringa eleverna de önskvärda kunskaper i fråga om automatvapen. De sålunda utbildade instruktörerna äro avsedda att tjänstgöra såsom chefsinstruktörer inom vederbörligt skytteförbund och ha närmast till uppgift att inom detta medverka vid eller själva leda utbildningen av instruktörer inom föreningarna. Bristande medelstillgång har varit anledningen till att dylik utbildning kunnat anordnas endast inom ett fåtal förbund, varvid med hänsyn till chefsinstruktörens utbildning huvudvikten lagts på det vanliga gevärsskyttet. Utbildning av instruktörer i automatvapenskjutning har sålunda i allmänhet ännu ej kommit till stånd. Det synes emellertid kommittén i hög grad angeläget att så blir fallet. Betydelsen av utbildade instruktörer har den senaste tiden framträtt med ökad skärpa på grund av de olyckor, som inträffat med kulsprutepistol.

Vid vissa armétruppförband ha på initiativ av och genom vederbörande

förbandschefers försorg särskilda instruktörskurser anordnats på personalens fritid och utan kostnad för statsverket. Lärare ha varit skytteintresserade officerare, underofficerare och underbefäl, samtliga med stor erfarenhet i fråga om såväl den militära skjututbildningen som det frivilliga skytteväsendets arbetsformer. Elever ha i regel varit sådana värnpliktiga, vilka fått sin skyttefostran inom det frivilliga skytteväsendet. Deltagande i utbildningen har givetvis varit frivilligt. De värnpliktiga ha visat stort intresse och resultatet har varit gott. Det hårt anspända arbetsläget för befålet, den förkortade utbildningstiden och minskade ammunitionsanslag för den militära utbildningen ha emellertid lagt och torde även framdeles komma att lägga hinder i vägen för ett bedrivande av denna verksamhet i någon större omfattning. Det stora flertalet värnpliktiga har i regel icke förvärvat den erfarenhet i fråga om skjutning, som torde vara en nödvändig förutsättning för att göra dem lämpliga som instruktörer i en sådan svår utbildningsgren som skjutning. Deras pedagogiska förmåga torde dessutom i flertalet fall ej vara särskilt högt utvecklad. Självfallet utgöra de dock en synnerligen värdefull tillgång inom föreningarna, där de under ledning av erfarna instruktörer så småningom kunna uppnå god förmåga i att omhänderväsa yngre kamraters utbildning. Att vid utbildning av instruktörer i automatvapenskjutning helt förlita sig på den ordinarie militära utbildningen och den frivilliga utbildning, som därunder eventuellt kan bedrivas, torde dock enligt kommitténs mening icke vara möjligt.

I detta sammanhang vill kommittén peka på de möjligheter, som föreligga att såsom instruktörer utnyttja för ändamålet särskilt utbildade hemvärnsmän. Vid hemvärnets stridsskola utbildas nämligen årligen ett icke ringa antal hemvärnsmän i handhavande av automatvapen. En vidgad samverkan mellan det frivilliga skyttet och hemvärnets torde därför på allt sätt böra uppmuntras i de regionala och lokala skytte- och hemvärnsinstanserna. Förefintliga möjligheter att taga i anspråk medlemmar inom den frivilliga befälsutbildningsrörelsen synas därutöver böra utnyttjas i större utsträckning än vad nu är fallet. Kommittén har också i annat sammanhang (kap. XV A: I) förordnat, att instruktörstjänstgöring för det värnpliktiga befålet inom bl. a. de frivilliga skytteorganisationerna skall i viss utsträckning få tillgodoräknas som del av repetitionsutbildning. Kommittén förutsätter, att frivilligledningen ägnar detta spörsmål särskild uppmärksamhet.

Även om instruktörer, skickade att biträda vid utbildning av automatvapenskyttar, på ovan berörda sätt kunna disponeras inom det frivilliga skytteväsendet, framstår det likväl som ett starkt framträdande önskemål, att ekonomiska förutsättningar skapas för anordnande av instruktörskurser inom skytteförbunden. Kostnaderna för en kurs om 4 dagars längd med omkring 20 elever per förbund ha av skytteförbundens överstyrelse beräknats till i medeltal 1 000 kronor, under förutsättning att kursen kan förläggas till ett truppförband. De sammanlagda årliga kostnaderna skulle under de givna förutsättningarna för samtliga skytteförbund komma att uppgå till 27 000

kronor. Härigenom skulle en förening i genomsnitt erhålla en utbildad instruktör vart 5 år. En instruktör torde i allmänhet icke kunna disponeras längre än 4 à 5 år. På grund härav kommer det att förefinnas ett fortlöpande behov av nyutbildade instruktörer. Jämväl 1945 års försvarskommitté fann sådana instruktörskurser önskvärda och föreslog, att 27 000 kronor årligen skulle utgå för ändamålet i fråga. Här avsedda kurser böra avse främst att utbilda instruktörer i automatvapenskytte.

En annan för det frivilliga skytteväsendet betydelsefull och för varje år allt mer brännande fråga, som synes böra beröras i detta sammanhang, är spörsmålet om avlöning till instruktörerna inom skytteföreningarna.

I grundstadgarna för det frivilliga skytteväsendet är föreskrivet, att varje skytteförening skall ha en av Kungl. Maj:ts ombud i skytteförbundets styrelse godkänd instruktör. Större föreningar, särskilt sådana med god rekrytering, ha helt naturligt behov av flera instruktörer. Den huvudsakliga uppgiften för instruktörerna har hittills varit att meddela rekryter och övriga yngre skyttar grunderna för skjutning. Med den intensifiering av automatvapenskytte, som kommittén förordat, torde ökade krav komma att ställas på instruktörerna. Med hänsyn till bl. a. det stora antalet skytteföreningar och deras stora utspridning är det icke möjligt att tillgodose behovet av instruktörer enbart med militär personal. Vid flertalet föreningar utgöras i själva verket instruktörerna av erfarna civila skyttar ur de högre skjutklasserna. Så är i regel fallet vid skytteföreningarna på landsbygden. Föreningar i eller i närheten av en militär förläggningssort taga ofta militär personal i anspråk för detta ändamål. Civila instruktörer från skyttarnas egna led och stundom även militära sådana ha tidigare i allmänhet icke uppburit någon ersättning för sitt skyttearbete. Där ersättning utgått har denna varit av mycket blygsam omfattning. Instruktörerna ha så gott som undantagslöst fullgjort sina åligganden av ideellt intresse för skytterörelsen och dess försvarsfrämjande uppgift.

De militära instruktörerna göra emellertid mer och mer anspråk på arvoden, som äro jämbördiga med vad som erhålles för instruktörsverksamhet inom centralförbundet för befälsutbildning och vissa andra frivilliga försvarsorganisationer samt inom hemvärnet. För utbildningen inom dessa ställas instruktörer ur krigsmakten till förfogande, varvid statsmedel utgår till arvoden. Svårigheterna att erhålla oavlönade civila instruktörer ha ökat de senare åren.

Det frivilliga skytteväsendet disponerar i motsats till ovan berörda organisationer icke några statsmedel till arvoden åt instruktörer. Det statsanslag, som ställes till skytteföreningarnas förfogande för antalet anslagsberättigande skyttar inom föreningen, förslår ej heller till sådana utgifter. De föreningar, som anlita avlönade instruktörer, måste följaktligen på annat sätt (genom gåvor, medlemsavgifter m. m.) anskaffa medel till täckande av kostnaden härför. I detta sammanhang bör påpekas, att ledamöter i styrelser, funktionärer och andra förtroendemän icke uppbära något arvode för sitt arbete.

Samma är förhållandet med de tusentals skyttar, som frivilligt och utan ersättning allt efter behov och lägenhet ställa sig till förfogande för att biträda vid skytteverksamhetens genomförande.

Skytteförbundens överstyrelse har med utgångspunkt från att antalet civila skytteföreningar vore omkring 2 300 och antalet skjutdagar per förening och år i genomsnitt uppginge till 25 beräknat ett sammanlagt årligt antal tjänstgöringsdagar för instruktörerna till omkring 57 500. Överstyrelsen har vidare uppskattat instruktörernas genomsnittliga tjänstgöringstid per dag till omkring 4 timmar. Till grund för beräkning av det belopp, som enligt överstyrelsens uppfattning bör utgå för denna tid, har tagits det dagarvode, som för övningar inom centralförbundet för befälsutbildning utgått till ett underbefäl, nämligen 10 kronor för 8 timmars tjänstgöring. Ett dagarvode om 5 kronor har därvid ansetts lämpligt avvägt. De sammanlagda kostnaderna för instruktörsarvodena har med ledning härav beräknats till 287 500 kronor. Överstyrelsen har emellertid med hänsyn till statens utgifter i övrigt icke ansett sig böra äska ett så stort belopp utan begränsat behovet till 200 000 kronor. 1945 års försvarskommitté ansåg sig för sin del böra räkna med sistnämnda belopp. Fördelningen av beloppet borde enligt överstyrelsens mening ske av denna med ledning av föreningarnas uppgifter om fullgjorda instruktörsdagar.

Kommittén har ägnat spörsmålet i fråga en ingående behandling och därvid funnit skäl otvivelaktigt föreligga för att här berörda instruktörer givas någon kompensation för utfört arbete. Kommittén kommer emellertid i det följande att föreslå en höjning av anslaget för anslagsberättigande civila skyttar. Då kommittén av ekonomiska skäl icke anser sig kunna föreslå att båda dessa ändamål nu tillgodoses, och då kommittén funnit det mera angeläget att en höjning kommer till stånd av sistnämnda anslag, anser sig kommittén icke kunna förorda, att särskilda medel beräknas för ersättning till instruktörer.

Till skytteförbunden utgår för närvarande ett belopp av 50 000 kronor för omkostnader vid och ammunition för skjutning med automatvapen. En väsentlig del av detta belopp läser ha tagits i anspråk för att möjliggöra tilldelning av fri ammunition vid vissa skjutningar. I det följande avser kommittén föreslå, att särskilt bidrag utgår till anslagsberättigande automatvapenskytt, vilket kan medföra, att sådan skytt tilldelas fri automatvapenammunition i viss utsträckning genom föreningarnas försorg. Med hänsyn härtill bör ovannämnda bidrag om 50 000 kronor kunna reduceras och bestämmas till 27 000 kronor, att fördelas med 1 000 kronor till varje skytteförbund för bestridande av omkostnader vid anordnande av skjutningar, främst i propagandasyfte, med automatvapen.

I fråga om övriga till skytteförbunden nu utgående bidrag förutsätter kommittén icke någon ändring.

Vad angår bidraget till skytteföreningarna (för budgetåret 1950/51 781 000 kronor) är huvuddelen beräknad efter antalet anslagsberättigande skyttar. Bidraget utgår med ett kontant belopp av 4 kronor för varje skytt i civila skytteföreningar och 3 kronor per skytt i militära skytteföreningar. Skytt till-

hörande civil skytteförening benämnes i det följande civil skytt och skytt i militär förening för militär skytt. För att kunna upptagas såsom anslagsberättigande skytt skall — enligt från och med 1950 gällande bestämmelser — manlig skytt dels ha fyllt 15 år, dels ock under det sistförflutna kalenderåret ha skjutit minst 50 protokollförda skott enligt föreskrift i det frivilliga skytteväsendets skjutprogram för nämnda år. Kvinnor kunna även upptagas såsom anslagsberättigande, om de därutöver uppfylla vissa särskilda villkor.

Bidraget ställes till vederbörande föreningsstyrelsens förfogande för att efter dennas beprövande utgå till skjutning med skarp ammunition, pris vid tävlingsskjutningar och andra omkostnader för skytteverksamhetens utövande. Bidraget utgår alltså ej till de enskilda skyttarna. I viss utsträckning få dock skyttarna — ej endast de som skjutit sig anslagsberättigande — direkt del av anslaget i form av s. k. fri ammunition (i regel 50 skott). Det är särskilt de yngre skyttarna, som komma i åtnjutande av denna förmån. I övrigt tages bidraget i anspråk för avlöning av markörer, instruktörer och skjutledare, anskaffning av målmateriel m. m.

Priset på en patron, som före andra världskriget i regel var 9 öre, har nu stigit till 13 öre. 50 fria skott åsamka alltså föreningen en utgift på 6 kronor 50 öre eller 2 kronor 50 öre mera än statsbidraget. De flesta föreningarna se sig på grund härav nödsakade att begränsa utdelningen av fri ammunition till vissa medlemmar, i synnerhet som ej alla skjutit sig anslagsberättigande under det föregående året. Många föreningar utdela därför fri ammunition endast till de yngre skyttarna, vilka i regel ha större behov av ekonomisk hjälp.

Tidigare, då antalet medlemmar i föreningarna ej uppgick till nuvarande höga siffror, ombesörjdes markeringen vid föreningarnas övningar och tävlingar i stor utsträckning av skyttarna själva. Så torde fortfarande vara fallet vid många små föreningar, särskilt på landsbygden. Vid de medelstora och stora föreningarna däremot, där trängseln på skjutbanan är avsevärd, måste för att nedbringa väntetiden för skyttarna markeringen numera i stor utsträckning utföras av avlönade markörer. Före andra världskriget nöjde sig ofta en avlönad markör med en dagsersättning av 5 kronor. Numera torde ersättningen uppgå till cirka 15 kronor för dag. Markörfrågan synes främst av kostnadsskäl mer och mer utveckla sig till att bliva ett svårlöst problem för många föreningar.

Vid sådana större tävlingar, som anordnas av skyttekretsar, skytteförbund och överstyrelsen, har det blivit nödvändigt att förutom civila markörer anlita värnpliktiga som markörer. Jämväl till dessa måste under vissa förhållanden utgå ersättning.

I detta sammanhang får kommittén erinra om att Kungl. Maj:t, efter därom av chefen för armén gjord framställning, genom beslut den 25 februari 1949 bemyndigat arméchefen att, i den mån så efter prövning i varje särskilt fall funnes oundgängligen erforderligt för att genomföra viss av frivillig försvarsorganisation anordnad tävling av militär betydelse, för ifrågavarande ändamål ställa militär personal ur armén till vederbörandes förfogande, varvid tillika

personalens medverkan skulle bedömas vara ur utbildningssynpunkt värdefull och icke menligt inkräkta på den ordinarie utbildningen. Samma bemyndigande har genom nådigt beslut den 3 mars 1950 givits chefen för flygvapnet. Här avsedda bemyndiganden gälla allenast vid riksomfattande tävlingar men torde likväl kunna bidra till att i någon mån nedbringa omkostnaderna för det frivilliga skytteväsendet som helhet betraktat.

Jämväl kostnaderna för resor till och från tävlingar ha ökat de senaste åren.

Med hänsyn till de inträffade prisstegringarna och de ökade omkostnaderna för skyttarna har skytteförbundens överstyrelse i sina av försvarets civilförvaltning i denna del tillstyrkta medelsäskanden från och med budgetåret 1947/48 hemställt, att bidraget per anslagsberättigande skytt borde höjas med 1 krona. Jämväl 1945 års försvarskommitté föreslog i sitt förut berörda betänkande, att understödet till skytteföreningarna per anslagsberättigande skytt skulle beräknas efter 5 kronor i de civila och 4 kronor i de militära föreningarna. Såsom skäl härför åberopade försvarskommittén de ökade kostnaderna för såväl föreningarna som de enskilda skyttarna. Något förslag i sådan riktning har emellertid icke framförts av Kungl. Maj:t till riksdagen.

Vidare må erinras, att statsutskottet vid 1949 års riksdag vid behandlingen av anslaget till frivilliga skytteväsendets befrämjande efter därom motionsvis gjort yrkande föreslog en högre medelsanvisning för ändamålet än vad som i statsverkspropositionen till samma riksdag föreslagits. Den ökade medelsanvisningen betingades av att statsutskottet ansåg ett något större belopp än vad departementschefen föreslagit ofrånkomligt, därest icke skytterörelsen skulle nödgas inskränka sin betydelsefulla verksamhet. Den föreslagna höjningen uppgick till 284 000 kronor, motsvarande ett förhöjt bidrag till skytteföreningarna med 1 krona per beräknad anslagsberättigande skytt. Förslaget avsågs emellertid vid gemensam votering i riksdagen.

Även kommittén för frivilligt försvarsarbete har blivit övertygad om nödvändigheten att vidtaga sådana åtgärder, att bättre ekonomiska betingelser skapas för skytteföreningarna. Kommittén vill därför förordna, att bidraget per anslagsberättigande skytt ökas med det av försvarskommittén föreslagna beloppet. Denna höjning synes kommittén dock böra begränsas att avse allenast de civila skytteföreningarna. De militära föreningarna kunna i viss utsträckning repliera på de militära förbanden, varför behovet av ökade bidrag där icke gör sig med samma styrka gällande som inom de civila föreningarna.

Enligt för budgetåret 1950/51 fastställd stat fördelar sig understödet för nämnda budgetår med utgångspunkt i ett bidrag av 4 kronor per anslagsberättigande skytt i civil förening och 3 kronor för varje sådan skytt i militär förening med $(156\,000 \times 4 + 52\,000 \times 3 =)$ 780 000 kronor, vartill komma 1 000 kronor såsom understöd åt nybildade eller återupplivade skytteföreningar. Antalet anslagsberättigande skyttar i militär förening uppgick under 1949 i verkligheten till drygt 51 000. En ytterligare ökning är sannolikt att förvänta, enär dels antalet till första tjänstgöring inkallade värnpliktiga stiger från och med 1950, dels intresset för frivillig skjutning synes vara stort hos

de värnpliktiga, vilka ha att fullgöra de i större omfattning återupptagna repetitions- och efterutbildningsövningarna (motsvarande övningar). Kommittén räknar i fortsättningen med 160 000 civila och 55 000 militära skyttar.

Under de senaste åren ha extra anslag om 2 kronor utgått till nyinskriven rekryt. Dessa medel ha ställts till förfogande av skytteförbundens överstyrelse med användning av medel från riksskyttelotteriet. Bidragen ha väsentligt medverkat till att antalet yngre skyttar ökat. Då föreningarnas utgifter för sådana skyttar äro avsevärt högre än för de äldre, beroende på att de förstnämnda måste beredas vissa förmåner — lägre medlemsavgifter, större antal fria skott, kostnadsfri markering m. m. — har 1950 års skytteriksdag för sin del beslutat föreslå en höjning av statsanslaget till anslagsberättigande skyttar i åldern 15—19 år med 50 %. En däremot svarande minskning av anslaget storlek till de äldre skyttarna har icke ansetts möjlig att genomföra. Med 30 000 yngre skyttar skulle anslagsökningen följaktligen bliva 75 000 kronor ($30\,000 \times 2.50$). I skrivelse den 20 december 1949 till kommittén för frivilligt försvarsarbete har överstyrelsens verkställande utskott hemställt, att kommittén måtte upptaga här berörda fråga till bedömning i samband med dess utredning om det frivilliga skytteväsendet. Kommittén finner förslaget beaktansvärt men är icke beredd att förorda en så avsevärd anslagsökning för detta ändamål. Då kommittén ej heller anser sig böra föreslå, att ökningen i fråga kompenseras genom att anslaget till anslagsberättigande civila äldre skyttar nedgår under 5 kronor, vill kommittén föreslå, att anslaget till samtliga anslagsberättigande civila gevärsskyttar sättes till 5 kronor. Kommittén vill i detta sammanhang framhålla som önskvärt, att skytteförbundens överstyrelse även framdeles på allt sätt stödjer ungdomsskyttet.

Såsom kommittén förut angivit, böra särskilda åtgärder vidtagas för att vidga automatvapenskyttet — tills vidare främst skjutning med kulsprutepestol — inom det frivilliga skytteväsendet. En åtgärd i sådant syfte vore att införa begreppet anslagsberättigande automatvapenskytt. Kommittén har ingående diskuterat villkoren härför och kommit till den uppfattningen, att ett betydligt större skottantal är erforderligt med automatvapen än med gevär för att såväl bibringa grundläggande skjutskicklighet som att vidmakthålla vunen färdighet med dessa vapen, därest karaktären av snabbeldsvapen skall kunna göra sig gällande. För att en skytt skall kunna upptagas såsom anslagsberättigande med automatvapen synes i fråga om skottantal den fordran böra uppställas, att vederbörande under sistförflutna kalenderåret skall ha lossat minst 100 protokollförda skott. Bidraget bör sättas så högt, att det dels möjliggör utdelande av ett relativt stort antal fria skott, dels ock stimulerar föreningarna och de enskilda skyttarna att bedriva automatvapenskjutning i vidgad omfattning. Kommittén har kommit till att ett belopp av 10 kronor kan vara skäligt. Här anförda synpunkter gälla främst de civila skyttarna. Skäl kunna förvisso anföras för att samma normer skola tillämpas beträffande skyttar inom de militära föreningarna. Då emellertid kommittén hyser den uppfattningen, att sistnämnda föreningar kunna nedbringa kostnaderna genom

förmånen att i viss utsträckning repliera på förbanden, anser den sig icke av kostnadsskäl kunna föreslå ett så högt bidrag för dessa skyttar. Enär flertalet militära skyttar — i varje fall de som tillhöra det fast anställda befälet — i tjänsten erhålla såväl grundläggande utbildning med automatvapen som fortsatt sådan, synes skottantalet för anslagsberättigande militär skytt kunna vara betydligt mindre än beträffande de civila skyttarna. Kommittén har därför ansett sig böra räkna med 50 skott som villkor för att en skytt tillhörande militär förening skall kunna upptagas såsom anslagsberättigande. Under sådana förhållanden synes skäl icke föreligga för att bidraget i fråga skall vara större vid automatvapen än vid gevär. Kommittén räknar följaktligen med ett bidrag av 3 kronor per anslagsberättigande skytt i militär förening även i fråga om automatvapen.

Strävan bör enligt kommitténs uppfattning vara att söka få största möjliga antal automatvapenskyttar, främst civila sådana. Då emellertid tillgången på vapen samt vissa inskränkningar vid utlåning av kulsprutepistoler av säkerhetsskäl påfordrats från de ansvariga myndigheternas sida, torde antalet anslagsberättigande automatvapenskyttar inom de närmaste åren icke kunna uppbringas till det antal som i och för sig skulle vara önskvärt. Även angelägenheten att begränsa statsverkets kostnader medverkar till att kommittén icke anser sig böra för de närmaste åren räkna med ett större antal anslagsberättigande civila automatvapenskyttar än 20 000. Kommittén vill emellertid med skärpa betona, att den finner det synnerligen angeläget att strävandena inom det frivilliga skytteväsendet inriktas på att i största möjliga utsträckning vidga automatvapenskyttet. I detta sammanhang kan nämnas, att enligt uppgift från skytteförbundens överstyrelse uppgick under 1949 antalet i automatvapenskjutningar deltagande civila skyttar till omkring 10 600.

Kommittén utgår vid sina kostnadsberäkningar rörande understöd till skytteföreningarna för de närmaste åren från nedan angivna antal anslagsberättigande skyttar, nämligen 20 000 civila automatvapenskyttar, 140 000 övriga civila skyttar och 55 000 militära skyttar. Understödet till skytteföreningarna skulle sålunda vid den av kommittén med hänsyn till nuvarande förhållanden förutsatta maximalomfattningen uppgå till $(20\,000 \times 10 + 140\,000 \times 5 + 55\,000 \times 3) = 1\,065\,000$ kronor, vartill komma 1 000 kronor såsom bidrag till nybildade eller återupplivade skytteföreningar. Kommittén förutsätter givetvis, att skytt skall kunna upptagas såsom anslagsberättigande med endast ett vapen, antingen med gevär eller med automatvapen.

För närvarande disponeras den i riksstaten för detta ändamål upptagna anslagsposten i sin helhet, oavsett om anslutningen blir den vid anslagsäskandenas uppgörande förutsatta eller icke. Kommittén anser emellertid, att bidraget såvitt möjligt bör stå i direkt proportion till det verkliga antalet skyttar. På grund härav bör bidraget i anslagsäskandena upptagas med ett belopp, som med beaktande av anslutningen under det senast förflutna år, för vilket avslutad statistik föreligger, beräknas erforderligt. Hänsyn bör vid denna beräkning jämväl tagas till tendensen i fråga om ökning eller minskning

i anslutningen. Med ledning av denna beräkning och i den mån statsmakterna finna statsfinansiella förutsättningar föreligga för ett bidrag, motsvarande den tänkta anslutningen, upptages delposten i fråga i riksstaten, ställd till försvarets civilförvaltnings förfogande.

Det belopp, som organisationen slutligen skall äga rätt att disponera under budgetåret, fastställs definitivt av civilförvaltningen, sedan anslutningen under det föregående budgetåret blivit känd. Om den verkliga anslutningen under det avslutade budgetåret icke skulle komma att uppgå till den förhandsberäknade — varigenom det i riksstaten upptagna bidraget komme att överstiga det belopp, som organisationen skulle ha rätt att disponera — kommer den överskjutande delen att kvarligga såsom reservation under anslaget. Denna reservation bör under löpande budgetår, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, kunna disponeras för förskottering av medel, därest anslutningen oväntat skulle öka i så hög grad, att det på föregående års anslutning uträknade bidraget skulle bli otillräckligt. Sålunda förskotterade delar av kommande års bidrag finge sedermera avräknas i samband med fastställande av bidraget i början av det påföljande budgetåret. Därest en sådan disposition av reservationerna icke skulle komma att motiveras av ökad anslutning, finge hänsyn tagas till reserverade anslagsdelar i samband med uppgörande av anslagsäskandena för följande budgetår.

Det här föreslagna sättet för beräkning av understödet till skytteföreningarna innebär, att bidraget i fråga kommer att i huvudsak beräknas på samma sätt som bidragen till frivilligt försvarsarbete i övrigt, varom närmare omförmäles i kap. XIII.

Vad slutligen angår bidraget för skjutbanors underhåll (för budgetåret 1950/51 175 000 kronor) vill kommittén framhålla nödvändigheten av att de till det frivilliga skytteväsendet hörande skjutbanorna väl vårdas och underhållas. Under senare år anvisade statsbidrag för ändamålet i fråga torde icke vara tillfyllest ens med nuvarande omfattning av skjutningarna. I detta sammanhang må erinras om att statsutskottet vid 1950 års riksdag vid behandlingen av anslaget till frivilliga skytteväsendets befrämjande efter därom motionsvis gjort yrkande föreslog en medelsanvisning, som med 100 000 kronor översteg vad som i statsverkspropositionen till samma riksdag föreslagits. Højningen i fråga vann emellertid icke riksdagens bifall. Med den inställning, som kommittén har till frågan om ett ökat deltagande i skjutning med automatvapen, vill kommittén förorda en højning av skjutbaneanslaget. Skjutning med nämnda vapen ställer nämligen skärpta krav i fråga om såväl allmänhetens som markörernas säkerhet. På många skjutbanor erfordras därför avsevärda förstärkningar av blinding och kulfång ävensom vidtagande av andra säkerhetsåtgärder. Enligt vad kommittén kunnat finna, torde ett årligt belopp av 250 000 kronor vara ett absolut minimum för underhåll av landets cirka 2 100 skjutbanor. I beloppet torde även kunna inrymmas medel för viss nyanläggning av banor. Kommittén förutsätter, att här avsett belopp skall, liksom hittills, innefatta jämväl kostnader för underhåll av pistolskytte- och sportskyttebanor.

Det sammanlagda årliga medelsbehovet för det frivilliga skytteväsendet skulle sålunda uppgå till 1 733 000 kronor enligt nedanstående fördelning:

A. Skytteförbundens överstyrelse:			
1. Administrationskostnader	105 000		
2. Kostnader för verksamheten	82 000	187 000	
B. Skytteförbunden			230 000
C. Skytteföreningarna			1 066 000
D. Skjutbanors underhåll			250 000
			<u>Summa kronor 1 733 000</u>

Ett bifall härtill skulle föranleda en uppräknig av anslaget med 338 000 kronor. Därest av statsfinansiella skäl utrymme icke skulle föreligga för en sådan anslagshöjning, vill kommittén med skärpa understryka, att jämkningar nedåt av anslaget icke böra ske till förfång för automatvapenskyttet och skjutbanors underhåll. För totalförsvaret måste det i så fall innebära mindre risker att låta en besparing gå ut över övriga anslagsposter.

II. Svenska pistolskytteförbundet.

Svenska pistolskytteförbundet bildades vid konstituerande sammanträde den 14 mars 1936 och kom att från början omfatta över 5 000 medlemmar. Innan pistolskytteförbundet bildades hade sedan flera år undersökts möjligheterna att samordna den av pistolskytteföreningarna bedrivna verksamheten. Därvid hade jämväl undersökts möjligheterna att ansluta rörelsen till det frivilliga skytteväsendet. Betingelser förelägo emellertid icke för upptagande av pistolskytte på skjutprogrammet, varför en dylik samordning icke visat sig möjlig att genomföra.

Svenska pistolskytteförbundets uppgift är enligt 1 § i förbundets stadgar att till gagn för fosterlandets försvar verka för höjande av skjutskickligheten på pistol av för krigsmakten fastställda modeller, att främja skytte med för andra statliga ävensom kommunala personalgrupper fastställda tjänstevapen, samt att, efter förbundsmötets bestämmande, jämväl verka för ökad skjutskicklighet med enhandsvapen av andra modeller än de nu nämnda.

Pistolskytteförbundets angelägenheter handhas av en förbundsstyrelse, vari ingå bl. a. ett av Kungl. Maj:t förordnat ombud och en representant för skytteförbundens överstyrelse. Inom styrelsen finnes ett verkställande utskott. Under förbundsstyrelsen sortera pistolskyttekretsar, omfattande de pistolskytteföreningar, som verka inom respektive kretsars område. Dessa senare ha i stort sett samma omfattning som det frivilliga skytteväsendets skytteförbund. Den lokala instansen utgöres av pistolskytteföreningar.

Medlemskap i till förbundet ansluten förening må enligt 5 § i stadgarna vinnas och innehavas endast av svensk man eller kvinna, som är känd för pålitlighet och laglydnad.

Omfattningen av verksamheten inom pistolskytteförbundet belyses av efterföljande tabell.

Å r	A n t a l				Statsbidrag kronor
	föreningar	medlemmar ¹	aktiva skyttar	lossade skott (avrundat)	
1936	188	—	5 514	—	—
1937	213	—	5 956	600 000	—
1938	236	—	7 061	800 000	—
1939	255	—	2	850 000	—
1940	290	—	2	850 000	—
1941	364	—	2	2 450 000	—
1942	406	57 429	15 089	2 939 000	5 000
1943	454	57 639	16 078	3 467 000	25 000
1944	470	44 008	17 039	3 400 000	25 000
1945	511	57 703	22 416	4 520 000	25 000
1946	540	62 165	24 335	4 765 000	25 000
1947	570	52 967	24 700	5 141 000	35 000
1948	630	57 000	26 900	6 130 000	35 000
1949	674	58 500	28 096	6 113 000	35 000

¹ Här redovisas även sådana, som automatiskt äro medlemmar i pistolskytteförbundet genom att vederbörandes förening är ansluten till förbundet ehuru de ej idka pistolskytte.

² Tillförlitliga siffror saknas.

Pistolskytteförbundets huvudsakliga uppgift är att verka för höjande av skjutskickligheten med pistol för de personalgrupper, vilka för sin tjänst i fred och krig äro utrustade med pistol. Förbundets grunduppgift är alltså att främja tjänstepistolsskyttet. Därutöver vill förbundet medverka till att annan personal än den ovan nämnda beredes möjlighet att uppnå god skjutskicklighet med pistol, dock att, på sätt förut angivits, endast den kan vinna medlemskap i till förbundet ansluten förening, som är känd för pålitlighet och laglydnad. Förbundet har alltså icke tagit som sin uppgift att bibringa så många medborgare som möjligt skjutskicklighet med pistol.

Ehuru inom försvaret en ombeväpning ägt rum och alltjämt pågår i det att pistolen i många fall ersatts med kulsprutepestol, torde pistolen ändock under åtskilliga år komma till stor användning inom försvarsmakten. I det totala krigets dagar måste även annan personal än den som ingår i totalförsvarets krigsorganisationer vara beväpnad. Det synes därför i hög grad nödvändigt, att personer, som ha sin sysselsättning bakom området för de egentliga markoperationerna, vid anläggningar och institutioner av skilda slag, vilka kunna vara av betydelse för samhällets funktion under krig eller andra utomordentliga förhållanden, erhålla en beväpning, som möjliggör för dem att försvara såväl skydds föremålet som sig själva. Denna beväpning torde för personal anställd inom såväl polis-, tull- och järnvägsmyndigheter som vid olika bevakningsinstitutioner i mycket stor utsträckning komma att utgöras av pistol. På grund av ovan nämnda förhållanden torde den utbildning med pistol, som bedrivs på frivillighetens väg, även framdeles kunna tillmätas stor betydelse. Det intresse för försvaret och frivilligt försvarsarbete i allmänhet, som ofta är en naturlig följd av ett regelbundet deltagande i frivillig utbildning med pistol, bör i detta sammanhang ej heller förgätas.

Skäl synes därför icke föreligga att ändra uppgifterna för svenska pistol-skytteförbundet. Kommittén finner det emellertid angeläget att understryka vikten av att förbundet även framdeles medverkar vid höjande av skjutskick-ligheten främst hos den personal som är utrustad med tjänstepistol. Utbild-ning med tjänstepistol bör därför tillmätas avgörande betydelse och på allt sätt uppmuntras av förbundet.

På sätt tidigare i detta avsnitt anförts framfördes i samband med till-komsten av pistolskytteförbundet förslag om att inordna pistolskyttet i det frivilliga skytteväsendet men att möjligheter härtill då icke förelåg. Kom-mittén har ingående diskuterat frågan rörande en sammanslagning av samt-liga skytteorganisationer. I och för sig tala vägande skäl för en sådan sam-ordning. Av bl. a. historiska skäl ha emellertid tre särskilda topporganisa-tioner på förevarande område tillskapats, vilka nu icke synas vara beredda att ingå i en gemensam organisation. Ehuru kommittén har den principiella uppfattningen, att en sammanslagning av flera skäl skulle vara eftersträvans-värd, anser sig kommittén icke nu vilja föreslå en dylik åtgärd. Kommittén har stannat vid att rekommendera viss samordning inom riksorganisationen för frivilligt skytte. Kommittén utgår ifrån att den representant från skyttet som skall ingå i frivilligledningen är skickad att jämväl företräda pistol-skytteförbundets intressen.

Pistolskytteförbundet har alltsedan budgetåret 1942/43 erhållit statsbi-drag för sin verksamhet. Detta bidrag uppgick, på sätt framgår av tabellen å s. 251, för nämnda budgetår till 5 000 kronor. För budgetåret 1950/51 utgör bidraget 35 000 kronor, fördelat med 12 000 kronor till administrations-kostnader, 3 000 kronor för anordnande av större tävlingar, 2 000 kronor så-som bidrag till pistolskyttekretsar, 1 000 kronor för instruktörskurs vid infan-teriskjutskolan och 17 000 kronor såsom bidrag till ammunitions-kostnader.

I detta sammanhang må påpekas, att 1945 års försvarskommitté i sitt be-tänkande föreslog, att det årliga statsbidraget till förbundet borde utgå med ett från 35 000 till 100 000 kronor förhöjt belopp. Försvarskommittén tänkte sig därvid, att största delen av bidraget borde, såsom inom det frivilliga skytte-väsendet, utgå till föreningarna i form av understöd efter antal anslagsberätti-gande skyttar. Antalet sådana beräknades till 20 000, varav hälften i civila och återstoden i militära pistolskytteföreningar. Bidraget per anslagsberättigande skytt borde, ansåg försvarskommittén, fastställas för civil skytt till 4 kronor och för militär skytt till 3 kronor.

Kommittén för frivilligt försvarsarbete har även för sin del blivit över-tygad om att statsbidrag alltjämt bör utgå till svenska pistolskytteförbundet. I detta avseende vill kommittén anföra följande.

Medelsbehovet för pistolskytteförbundets verksamhet uppdelas i sex utgifts-grupper, nämligen administrationskostnader, anordnande av större tävlingar, instruktörskurs vid infanteriskjutskolan, bidrag till pistolskyttekretsar, under-stöd till föreningarna, beräknat efter antalet anslagsberättigande skyttar, samt skjutbanors underhåll.

Vad då först beträffar administrationskostnader, för vilket ändamål nu utgår ett statsbidrag av 12 000 kronor, må framhållas, att verksamhetens utveckling medfört ökad arbetsbörda för förbundsexpeditionen med ty åtföljande högre utgifter. Enligt förbundets stat för år 1949 beräknades dessa kostnader inalles till 31 500 kronor. Statsbidraget torde med hänsyn härtill böra uppräknas till 15 000 kronor eller samma belopp som av 1945 års försvarskommitté avsågs för ändamålet.

Posten till anordnande av större tävlingar (nu 3 000 kronor) torde böra bibehållas vid oförändrat belopp, ehuru en höjning av beloppet i och för sig synes välmotiverad.

Jämväl posten till instruktörskurs vid infanteriskjutskolan (nu 1 000 kronor) torde böra bibehållas vid oförändrat belopp. Bidraget förslår visserligen icke att täcka alla med kursen förenade kostnader, men av sparsamhetsskäl anser kommittén sig icke för närvarande kunna föreslå högre bidrag.

Posten bidrag till pistolskyttekretsar (nu 2 000 kronor) avser att täcka en del av kretsarnas administrationskostnader och kostnader för anordnande av kretstävlingar. Då kretsarna i princip utgöra en motsvarighet till det frivilliga skytteväsendets länsförbund, ansåg 1945 års försvarskommitté, att desamma borde erhålla ett bidrag av 500 kronor per krets, vilket belopp syntes tillfyllest för att vara ett såväl psykologiskt som ekonomiskt stöd. För sammanlagt 20 kretsar borde, enligt försvarskommitténs förslag, utgå ett belopp av tillhoppa 10 000 kronor.

Antalet kretsar har de senaste åren ökat och utgjorde vid 1949 års utgång 22. Förberedelser för bildande av ytterligare kretsar pågå. Ett ökat statsbidrag till kretsarna skulle otvivelaktigt öka effektiviteten i hela organisationen. Då kretsorganisationen torde vara fullt utbyggd före utgången av år 1950, synes beräkningen av bidraget böra grundas på ett antal av 25 kretsar. Storleken av det årliga bidraget per krets torde böra sättas till 400 kronor. Inalles utgör således medelsbehovet för 25 kretsar 10 000 kronor.

Vad så angår posten understöd till föreningarna motsvaras denna post av nu utgående bidrag av 17 000 kronor till ammunitionskostnader.

Detta bidrag utgör det väsentligaste stöd, som lämnas de enskilda föreningarna och deras skyttar. I syfte att uppnå likhet med den inom gevärsskyttet tillämpade terminologien har numera även inom pistolskytteförbundet införts begreppet anslagsberättigande skyttar. Det belopp, som under de senaste åren för detta ändamål ställts till det frivilliga skytteväsendets förfogande, har beräknats efter 4 kronor för anslagsberättigande civil skytt och 3 kronor för motsvarande militär gevärsskytt. För pistolskyttets vidkommande har från statsmakternas sida beräkningen förenklats genom att utan hänsyn till antalet ifrågakommande skyttar för ändamålet fastställts ett totalbelopp, som för budgetåren 1943/44—1946/47 uppgick till 10 000 kronor, för budgetåret 1947/48 till 20 000 kronor samt för budgetåren 1948/49—1950/51 till 17 000 kronor. Av de under budgetåret 1948/49 till förfogande stående medlen har till föreningarna kunnat utbetalas 97 öre per anslagsberättigande civil skytt och för de

militära pistolskyttarna 48,5 öre per skytt. Dessa belopp äro sålunda väsentligt lägre än de belopp, som för enahanda ändamål utgått inom det frivilliga gevärsskyttet.

Vid bidragets fördelning har inom pistolskytteförbundet den beräkningsgrunden följts, att till anslagsberättigande skytt för ett visst år har hänförts den, vilken under närmast föregående kalenderår skjutit minst 60 protokollförda skott, varvid skott lossade med 6 mm pistol dock ej medräknats.

Då pistolammunitionen under de senare åren blivit avsevärt dyrare, synes det påkallat att statsbidraget för ammunition höjes. Kommittén anser, att bidraget för ammunitionskostnader bör få formen av understöd till föreningarna, beräknat efter antalet anslagsberättigande skyttar. Några skäl att därvid använda olika beräkningsgrunder för gevärsskyttar och pistolskyttar synas i och för sig icke föreligga. Kretsen av pistolskyttar är emellertid begränsad till i huvudsak dem, som i sin tjänst ha användning av pistol. Enligt vad kommittén har sig bekant lämnas inom vissa statliga myndigheter bidrag till utbildning av de med tjänstevapen utrustade skyttarna, vilka i regel äro medlemmar av inom myndigheterna befintliga, till svenska pistolskytteförbundet anslutna pistolskytteföreningar.

Med hänsyn härtill samt av sparsamhetsskäl föreslår kommittén, att statens bidrag till anslagsberättigande pistolskytt bör sättas till 2 kronor för varje skytt inom civil pistolskytteförening och 1 krona per skytt inom militär förening. Det synes kommittén önskvärt, att arbetsgivarna — statliga, kommunala och enskilda — överlag lämna bidrag för här avsett ändamål med sådant belopp, att detta tillsammans med av staten lämnat ammunitionsbidrag uppgår till enahanda belopp, som inom det frivilliga skytteväsendet utgår för anslagsberättigande skytt. Med utgångspunkt i ett antal av tillhoppa 20 000 anslagsberättigande pistolskyttar, varav hälften beräknas tillhöra civila föreningar och återstoden militära föreningar, bör understödet till föreningarna sålunda bestämmas till $(10\ 000 \times 2 + 10\ 000 \times 1 =)$ 30 000 kronor.

Beträffande anslaget beräknande och disponerande synas de för det frivilliga gevärsskyttet angivna grunderna böra tillämpas.

Såsom villkor för att kunna upptagas såsom anslagsberättigande pistolskytt bör alltjämt krävas, att vederbörande skall under föregående kalenderår ha skjutit minst 60 protokollförda skott. Därvid böra emellertid skott, som lossats med 6 mm pistol, icke få medräknas.

Vad slutligen beträffar posten till skjutbanors underhåll har kommittén vid behandling av bidrag till det frivilliga skytteväsendet förutskickat, att för underhåll av gevärsskyttebanor avsedda medel jämväl borde utnyttjas för underhåll av pistolskyttebanor. Ur säkerhetssynpunkt är det synnerligen angeläget, att pistolskyttebanorna hållas i fullgott skick. Det årliga medelsbehovet för underhåll av sådana banor uppskattas av kommittén till 10 000 kronor, vilket belopp bör reserveras för ändamålet ur det för samtliga skytteorganisationer avsedda bidraget till underhåll av skjutbanor. Kommittén förutsätter, att ett intimt samarbete mellan skytteorganisationerna alltjämt upprätthålles i syfte att gemensamt utnyttja befintliga skjutbanor.

Det sammanlagda medelsbehovet för pistolskytteförbundets verksamhet beräknas av kommittén sålunda till (15 000 + 3 000 + 1 000 + 10 000 + 30 000 =) 59 000 kronor att alltså utgå ur fjärde huvudtiteln.

III. Svenska sportskytteförbundet.

Svenska sportskytteförbundets uppgift är bl. a. att genom deltagande i och anordnande av idrottsligt lagda skjutningar (sportskyttetävlingar) skapa respekt för svensk skjutskicklighet och försvarskraft samt att företräda svenskt skytte i förhållande till utlandet.

Med sportskytte avses sådana former av skjutning med gevär och pistol, som i fråga om antingen precision, eldhastighet eller målens rörlighet äro anlagda på att ställa mera idrottsliga krav på skyttarna än de skjutformer, som föreskrivas i det av Kungl. Maj:t fastställda skjutprogrammet för det frivilliga skytteväsendet och i svenska pistolskytteförbundets program.

Inom landet vill förbundet genom skjutning, som ställer särskilt stora fordringar på precision, uthållighet, vapen och ammunition främja skjutskickligheten och verka för förbättrad utrustning. Förbundet vill vidare bjuda det frivilliga skytteväsendets skickligaste precisionsskyttar ett mera krävande tävlingsprogram än vad detta kan bjuda. Syftet är alltså att höja standarden av det svenska skyttet i dess helhet.

Utåt vill förbundet hävda det svenska skyttets höga standard och göra det respekterat. Det frivilliga skytteväsendets omfattning kan mätas i siffror, men skjutskickligheten inom detta kan utåt icke påvisas på ett bättre och mer övertygande sätt än genom framgångsrikt deltagande i internationella tävlingar. Svenska skytteframgångar ha därvid sin betydelse icke endast genom att det svenska namnet blir känt och hedrat samt att svensk skjutförmåga blir uppskattad utan också därigenom att respekt skapas för det svenska frivilliga skyttet och därmed för svenskt försvar.

Ledningen av förbundet utövas av en styrelse, i vilken ingår, förutom en av Kungl. Maj:t förordnad ledamot, för behandling av med övriga skytteorganisationer gemensamma frågor dessutom en utav vardera skytteförbundens överstyrelses verkställande utskott och svenska pistolskytteförbundets styrelse utsedd ledamot. På motsvarande sätt representeras förbundsstyrelsen i ovan angivna organisationers styrelser (utskott). Det löpande arbetet inom förbundsstyrelsen handhaves dels av ett arbetsutskott, dels ock av tre sektionstyrelser (gevärs-, pistol- och jaktskyttesektionerna).

För att inom län eller annat större område främja verksamheten och underlätta kontakten mellan förbundsstyrelsen och klubbarna samt mellan klubbarna inbördes ha särskilda sportskyttedistrikt bildats under ledning av distriktsstyrelser.

De lokala organisationerna, klubbarna, ha på sitt program upptagit någon gren av sportskytte. Enskild skytt kan jämväl erhålla direkt anslutning till förbundet under förutsättning dels att klubb icke finnes på platsen, dels att skytten antingen tillhör frivilliga skytteväsendet eller uppfyller för inträde i detta föreskrivna villkor.

Verksamheten omfattar skjutning med

- a) armégevär och »fritt» gevär samt kortdistansgevär (gevärsskytte);
- b) »fri» pistol och automatpistol (pistolskytte); samt
- c) kulgevär mot löpande hjort och hagelgevär mot lerduva (jaktsskytte).

Samtliga dessa skjutningar ingå i det internationella tävlingsprogrammet. Därutöver anordnas vissa andra skjutningar med pistol och med hagelgevär.

Omfattningen av sportskyttet belyses av efterföljande tabell.

Organisation	Å r	Antal klubbar	Antal medlemmar	Antal lossade skott (avrundade värden)	Statsbidrag kronor
Svenska skytteunionen	1939	9	190	1	—
	1940	44	510	1	—
	1942	112	1 262	1	—
Svenska sportskytteförbundet	1943	128	1 512	376 000	10 000
	1944	149	2 173	682 000	10 000
	1945	154	2 828	950 900	10 000
	1946	173	2 119	1 161 500	10 000
	1947	187	2 901	1 530 000	10 000
	1948	189	3 340	1 751 000	10 000
	1949	233	3 531	1 608 000	10 000

¹ Tillförlitliga siffror saknas.

I likhet med vad kommittén framhållit beträffande pistolskytteförbundet torde möjligheter icke föreligga att sammanslå sportskytteförbundet med de båda andra skytteorganisationerna, vilka ha det »nationella» skyttet på sitt program, enär sportskytteförbundet mera syftar till att hävda svensk skjutskicklighet i internationell konkurrens. Kommittén har även i detta fall velat inskränka sig till att förorda en viss samordning inom riksorganisationen för frivilligt skytte. Skyttets representant i frivilligledningen bör givetvis äga sådana kvalifikationer, att även sportskytteförbundets intressen kunna bliva väl företrädda.

Den av sportskytteförbundet hittills bedrivna verksamheten i samband med internationella tävlingar har resulterat i stora svenska framgångar. Vid världsmästerskapen 1947 i Stockholm blev Sverige sålunda bästa nation bland 21 deltagande länder. Vid de år 1949 i Buenos Aires avhållna världsmästerskapen hävdade Sverige väl sin ställning såsom en av världens främsta skyttenationer. Genom dessa framgångar har förbundet i sin tur medverkat till att skytteväsendet kommit att omfattas med ett ökat intresse inom landet.

Ehuru sportskytteförbundets verksamhet bedrivs i rent idrottsliga former, innebär detta icke någon motsättning till dess försvarsbetydelse. I Sverige, liksom i andra länder, har den erfarenheten gjorts, att den frivilliga skjututbildningen ur ren försvarssynpunkt giver det bästa resultatet, om den utformas efter sportsliga synpunkter. Så har länge varit fallet inom det frivilliga skytteväsendet, där olika slag av tävlingar och mästerskap under mellankrigsperioderna varit det måhända främsta medlet att hålla intresset vid liv. Mellan det frivilliga skytteväsendet och sportskytteförbundet finnes i dessa avseenden

ingen artskillnad. Det är mera skillnad till graden såtillvida, att sportskyttet innefattar tävlingsformer, vilka i fråga om främst precision och uthållighet ställa större krav på skytten än tävlingsformerna inom övriga frivilliga skytteorganisationer.

Liksom det reguljära försvaret har två uppgifter att fylla, dels att värna landet vid krig, dels att i förväg avskräcka en eventuell angripare, kan även något liknande sägas om det frivilliga skyttet i dess olika former. Dess uppgift bör nämligen icke endast vara att stärka försvaret i krig utan också att i fred ingiva respekt för svensk skjutskicklighet. Detta sistnämnda förhållande tager sig tydligast uttryck vid de tävlingar, i vilka svenska skyttar deltaga tillsammans med utländska. Här har alltså sportskytteförbundet en mycket viktig uppgift att fylla, då bedömandet av de olika ländernas skjutskicklighet i stor utsträckning sker genom att jämföra vad deras skyttar förmått prestera vid inbördes kraftmätningar.

Från ledande militärt håll har i ett flertal sammanhang värdet av det svenska sportskyttet ur militär synpunkt understrukits. Därvid har framhållits betydelsen för skytterörelsen i dess helhet av det föredöme och den sporre, som elitskyttarna utgöra, och att deras erfarenhet kunnat militärt utnyttjas samt vidare att inom sportskyttets ram möjligheter erhållits att öka den personliga skjutfärdigheten hos den fast anställda personalen.

Den av sportskytteförbundet bedrivna verksamheten är ur militär synpunkt av sådant värde, att förbundet alltjämt bör erhålla bidrag av statsmedel. I fråga om storleken av detta bidrag må framhållas, att 1945 års försvarskommitté i sitt betänkande föreslog, att förbundet med hänsyn bland annat till de ökade uppgifter, som förbundet ålagts genom att Sverige numera kommit att intaga en central ställning inom den internationella skyttevärlden, borde erhålla ett från nu utgående 10 000 kronor till 20 000 kronor ökat bidrag av statsmedel. Från förbundets sida har begärts bidrag med 70 000 kronor, varav 40 000 kronor såsom bidrag till skjutbanors anordnande.

Även kommittén för frivilligt försvarsarbete har funnit skäl föreligga för en icke oväsentlig höjning av nu utgående bidrag. Då emellertid förbundets verksamhet till stor del inriktas på internationella tävlingar, bör viss del av bidraget utgå ur fonden för idrottens främjande.

Nu utgående bidrag från fjärde huvudtiteln för administrationskostnader m. m. torde böra bibehållas vid oförändrat belopp, 10 000 kronor.

För tävlingsverksamhet, bidrag till klubbar och distriktsstyrelser samt för förberedelse av internationella tävlingar och anskaffande av teknisk utrustning föreslår kommittén, att 15 000 kronor utgår ur fonden för idrottens främjande.

I fråga om underhåll av skjutbanor förutsätter kommittén, att härför erforderliga medel, av kommittén beräknade till 10 000 kronor för år, bestridas av de för det frivilliga skytteväsendet avsedda medlen för samma ändamål. Även i detta fall bör nu rådande samarbete mellan de olika skytteorganisationerna upprätthållas.

Det sammanlagda årliga medelsbehovet för svenska sportskytteförbundets verksamhet beräknas av kommittén sålunda till (10 000 + 15 000 =) 25 000 kronor, att utgå med 10 000 kronor ur fjärde huvudtiteln och 15 000 kronor ur fonden för idrottens främjande.

IV. Sammanfattning.

Sammanfattningsvis vill kommittén föreslå, att till i riksorganisationen för frivilligt skytte ingående organisationer skall utgå ett årligt sammanlagt anslag av 1 817 000 kronor enligt följande fördelning:

Frivilliga skytteväsendet	1 733 000 kronor	
Svenska pistolskytteförbundet	59 000	»
Svenska sportskytteförbundet	25 000	»

Av det sammanlagda beloppet böra 1 802 000 kronor upptagas under fjärde huvudtiteln och 15 000 kronor utgå ur fonden för idrottens främjande.

E. Konsekvenser i ekonomiskt avseende av kommitténs förslag vid uttagande av maximal utbildningsvolym.

De kostnadsberäkningar, som i detta kapitel framlagts i samband med behandlingen av varje särskild organisation, äro uppgjorda på basis av det antal deltagare i de olika grenarna av frivilligt försvarsarbete, som ur totalförsvarets synpunkt för närvarande maximalt erfordras för att vid fullt genomförd organisation kontinuerligt ersätta de avgångar, vilka beräknas komma att inträffa. Däremot har hänsyn icke tagits till den ytterligare ökning av utbildningsvolymen, som skulle bliva erforderlig för att fylla i nuvarande organisation redan föreliggande brister på frivillig personal av olika kategorier. Beräkningarna angiva sålunda de högsta kostnader för varje organisation, som böra förekomma under normala förhållanden med hänsyn till behoven av frivillig personal i nuvarande krigsorganisationer (mot-svarande). För fyllande av i utgångsläget föreliggande brister erfordras däremot extra anslag.

För att mera översiktligt redovisa den av kommittén beräknade maximala omfattningen av den frivilliga utbildningen och de därmed förenade kostnaderna för statsverket ha de i olika sammanhang tidigare i betänkandet anförda uppgifterna i dessa hänseenden sammanförts i nedan intagna sammanställning (tablå 1). Då avvägningen av anslagen till riksluftskyddsförbundet blir avhängig av nu pågående utredning inom civilförsvarsstyrelsen, saknar kommittén underlag för en fullständig anslagsberäkning i fråga om nämnda förbund (se kap. XV C). Beträffande riksorganisationen för frivilligt skytte hänvisas till kap. XVD.

För att belysa verkningarna av det av kommittén förordade systemet för statsbidragens beräkning har kommittén ansett det påkallat att i följande

Tablå 1.

Organisation	Årlig utbildningsvolym		Bidrag för						Summa bidrag
	fritidstimmor	lägerkursdagar	administration	utbildningskostnader	daglöner	kost och logi	drivmedel	förnödenheter	
Centralförbundet för befälsutbildning	1 353 310	93 725	—	1 350 962	509 678	—	40 000	1 471 860	3 372 500
Frivilliga motorcykelorganisationen	36 175	2 012	2 500	28 948	3 859	—	9 375	26 375	71 057
Föreningen svenska röda korset	449 416	9 594	—	253 490	38 376	1 000	—	44 146	337 012
Riksförbundet Sveriges lottor	410 608	25 592	—	292 080	117 032	1 000	—	128 486	538 598
Föreningen svenska blå stjärnan	12 216	20 468	5 500	37 506	81 872	1 000	—	46 912	172 790
Frivilliga bilorganisationen	108 500	5 050	4 500	83 280	30 300	1 000	70 000	64 650	253 730
Frivilliga radioorganisationen....	5 400	900	—	11 360	5 400	500	—	4 468	21 728
Svenska brukshundklubben ..	7 044	576	—	13 350	3 456	—	—	3 094	19 900
Riksluftskyddsförbundet	210 000	—	—	105 000	—	—	—	—	105 000
Summa kronor									4 892 315
Av detta belopp beräknas 4 227 625 kronor under fjärde huvudtiteln, 266 668 kronor under femte och 398 022 kronor under elfte huvudtitlarna.									

sammanställning (tablå 2) redovisa de bidrag, som i verkligheten utgått under utbildningsåret 1949/50 till några av de organisationer, för vilka en på tillförlitlig statistik grundad beräkning kan uppgöras, och de bidrag, som skulle ha kommit i fråga, därest det nya systemet varit genomfört.

Tablå 2.

Organisation	Tilldelade statsbidrag för			Enligt förslaget skulle ha utgått för			Ökning + Minskning —
	utbildningskostnader m. m.	förnödenheter m. m.	summa bidrag	utbildningskostnader m. m.	förnödenheter m. m.	summa bidrag	
Centralförbundet för befälsutbildning	825 000	426 000	1 251 000	601 821	782 334	1 384 155	+ 133 155
Frivilliga motorcykelorganisationen	18 000	67 000	85 000	43 075	25 501	68 576	— 16 424
Föreningen svenska röda korset	20 000	28 000	48 000	250 000	41 500	291 500	+ 243 500
Riksförbundet Sveriges lottor	249 000	100 000	349 000	191 857	74 845	266 702	— 82 298

I nedan intagna sammanställning (tablå 3) göres slutligen en jämförelse mellan de statsbidrag, vilka beviljats för budgetåret 1950/51, och dem, som skulle komma att utgå vid maximal omfattning av utbildningen och med av kommittén föreslaget bidragssystem. Att märka är emellertid att den för budgetåret 1950/51 förutsatta omfattningen av utbildningen högst avsevärt understiger den av kommittén beräknade maximala utbildningsvolymen.

Tablå 3.

Organisation	För 1950/51 beviljade statsbidrag till			Vid maximal utbildningsvolym bör utgå till			Ökning + Minskning —
	utbildningskostnader m. m.	förnödenheter m. m.	summa bidrag	utbildningskostnader m. m.	förnödenheter m. m.	summa bidrag	
Centralförbundet för befälsutbildning	825 000	426 000	1 251 000	1 900 640	1 471 860	3 372 500	+ 2 121 500
Frivilliga motorcykelorganisationen	18 000	67 000	85 000	44 682	26 375	71 057	— 13 943
Föreningen svenska rödakorsen	20 000	28 000	48 000	292 866	44 146	337 012	+ 289 012
Riksförbundet Sveriges lotter	249 000	100 000	349 000	410 112	128 486	538 598	+ 189 598
Föreningen svenska blåstjärnan	8 000	3 000	11 000	125 878	46 912	172 790	+ 161 790
Frivilliga bilorganisationen	33 500	27 500	61 000	189 080	64 650	253 730	+ 192 730
Frivilliga radioorganisationen	1	—	1	17 260	4 468	21 728	+ 21 728
Svenska brukshundklubben	3 000	—	3 000	16 806	3 094	19 900	+ 16 900
Riksluftskyddsförbundet ²	100 000	—	100 000	105 000	—	105 000	+ 5 000
Summa bidrag	1 256 500	651 500	1 908 000	3 102 324	1 789 991	4 892 315	+ 2 984 315
varav under							
IV. huvudtiteln	1 156 500	651 500	1 808 000	2 555 897	1 671 728	4 227 625	+ 2 419 625
V. ”	—	—	—	194 104	72 564	266 668	+ 266 668
XI. ”	100 000	—	100 000	352 323	45 699	398 022	+ 298 022

¹ Frivilliga radioorganisationen har erhållit 6 000 kronor av det för Centralförbundet för befälsutbildning anvisade bidraget.

² »Bidrag till annan av riksluftskyddsförbundet anordnad frivillig utbildningsverksamhet.»

Kommitténs förslag innebär i stort icke oväsentliga höjningar av bidragen. För budgetåret 1949/50 beviljade bidrag uppgingo sålunda för i tablå 2 angivna organisationer till 1 733 000 kronor, varav för egentliga utbildningskostnader 1 112 000 kronor, under det att bidrag beräknade enligt det av kommittén föreslagna systemet skulle ha utgjort sammanlagt 2 010 933 kronor, varav för egentliga utbildningskostnader 1 086 753 kronor. Vid maximal utbildningsvolym skulle bidragen under fjärde huvudtiteln för riksorganisationen för frivillig militärutbildning och riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning sammanlagt komma att uppgå till i runt tal 4 230 000 kronor, vilket med omkring 2 420 000 kronor överstiger de för budgetåret 1950/51

anvisade anslagen. Därtill komma bidrag under femte och elfte huvudtitlarna med tillhoppa omkring 665 000 kronor. Som bidrag till riksorganisationen för frivilligt skytte har kommittén föreslagit 1 817 000 kronor, varav 1 802 000 kronor under fjärde huvudtiteln. För budgetåret 1950/51 har till det frivilliga skytteväsendets befrämjande anvisats sammanlagt 1 440 000 kronor eller 377 000 kronor mindre än kommittén föreslagit.

I och för sig anser kommittén det vara av största betydelse, om den frivilliga utbildningen kan bringas upp till den maximala volym, som erfordras för att kontinuerligt fylla behoven av frivilligt utbildad personal inom alla områden. Kostnadsberäkningarna innebära icke något definitivt ståndpunkts-tagande från kommitténs sida till storleken av de bidrag, som för varje särskilt budgetår böra ställas till förfogande för riksorganisationerna för frivillig militärutbildning, beredskapsutbildning och civilförsvarsutbildning. Kommittén vill emellertid än en gång understryka, att med den valda formen för statsbidragsgivningen en förhållandevis riklig anslagstilldelning icke innebär några riskmoment för statsverket, enär organisationerna icke komma att utfå större belopp än som svara mot den i verkligheten genomförda utbildningen. Kan således av skilda orsaker den utbildningsvolym, å vilken statsbidragen beräknats, icke uppnås, komma överstigande belopp aldrig organisationerna till godo utan kvarligga å anslagen. Emellertid måste givetvis utgifterna för den frivilliga försvarsverksamheten vägas mot andra utgifter å riksstaten och då främst de under försvarshuvudtiteln. Skulle vid denna avvägning, vilken kommittén självfallet saknar förutsättningar att fullgöra, det icke befinnas möjligt att i riksstaten bereda utrymme för de kostnadsökningar, som ett genomförande av en maximal utbildning medför för statsverket, lärer med ledning av de av kommittén framlagda beräkningarna en anpassning av utbildningsvolymen efter medelstillgången lätt kunna ske. Kommittén vill därför inskränka sig till att föreslå, att medel årligen anvisas i relation till den högsta utbildningsvolym, för vars uppnående möjligheter till rekrytering förefinnas och som kan medgivas av statsfinansiella skäl.

Detaljer i beräkningarna av de anslag, som erfordras för de olika organisationerna, framgå av särskilda tablåer i bilaga 5. Dessa tablåer utvisa även vissa jämförelser mellan å ena sidan de bidrag, som utgått för vissa budgetår, och å den andra de bidrag, som i verkligheten beviljats. Av tablåerna ifråga framgå även de bidrag, som 1945 års försvarskommitté på sin tid ansåg erforderliga.

I övrigt hänvisas beträffande statsbidragens konstruktion och föreslagna regler för deras åtnjutande till kap. XII—XIV.

KAP. XVI. VISSA FRÅGOR

A. Järnvägstransporter till nedsatta priser.

Sådana medlemmar av frivilliga försvarsorganisationer, som enligt eget åtagande ingå i organiserade staber och förband för fyllande av visst personalbehov i samband med övningar av olika slag, äga resa med järnväg enligt bestämmelserna i det militära järnvägsreglementet. Kostnaderna bestridas i dylika fall av vederbörande försvarsgrens ordinarie anslag till övningar.

För värnpliktiga medlemmar av de frivilliga försvarsorganisationerna får under frivillig utbildning och tjänstgöring militärbiljett användas vid ifrågakommande transporter. Kostnaderna likvideras härvid av vederbörande organisation. Militärbiljett enligt militärtaxan innebär i huvudsak, att biljettkostnaderna utgå med 60 % av det för enkel resa enligt allmänna taxan fastställda priset och med två gånger detta belopp för resa tur och retur. Tilläggsavgifter för snälltåg samt avgifter för sitt- och sovplatser utgå med fullt pris enligt allmänna taxan. Denna förmån får icke utnyttjas för övrig, icke värnpliktig personal under motsvarande förhållanden. I vissa fall tillämpas i stället en nedsatt taxa, den s. k. skyttetaxan. Denna, vilken fastställdes 1936, medför i princip samma förmåner som vid tillämpning av militärtaxan och får användas för personal tillhörande försvars- och andra idéella organisationer enligt särskilda beslut för varje organisation. Vissa, företrädesvis under senare år tillkomna frivilliga försvarsorganisationer ha icke erhållit rätt att utnyttja den nedsättning av biljettpriset, som skyttetaxan medger. Dessa organisationer äro frivilliga motorcykelkåren, frivilliga radioorganisationen, svenska brukshundklubben och Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund. Det synes vara ett rättvisekrav, att skyttetaxan bringas i tillämpning för alla frivilliga försvarsorganisationer i de fall, där deras medlemmar icke kunna få färdas med utnyttjande av militärbiljett.

I samband med bildandet av de i kap. VI omnämnda samorganisationerna torde de nuvarande, för varje särskild organisation i detalj gällande bestämmelserna kunna ersättas av gemensamma föreskrifter. Dessa böra fastslå, att skyttetaxan får tillämpas beträffande de frivilliga försvarsorganisationerna för styrelsemedlemmar och tjänstemän i riks- och regionalinstanserna vid resor i respektive organisations tjänst samt för lokalinstansens (föreningarnas) representanter vid styrelsesammanträden i riks- och regionalinstanserna, ävensom för medlemmar i frivillig försvarsorganisation vid resor till och från kurser, frivillig tjänstgöring vid truppförband eller stab (motsvarande), frivilligt deltagande i övningar av alla slag, såväl försvarets obligatoriska som för

de olika frivilligrörelserna särskilt anordnade, allt i de fall, då militärbiljett icke får utnyttjas, samt dessutom för medlemmar i svenska brukshundklubben vid resor till och från brukshundprov och utställningar.

Kommittén får sålunda föreslå,

att skyttetaxan — på sätt ovan närmare angivits — göres tillämplig för medlemmar av samtliga frivilliga försvarsorganisationer i de fall, då militärbiljett icke får utnyttjas.

B. Tillhandahållande av vapen m. m.

Utlåning av vapen m. m. från kronans förråd regleras genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 juni 1940 (TLA s. 119). Enligt dessa bestämmelser får arméförvaltningens tygavdelning låta utlämna vapen såsom lån till vissa frivilliga försvarsorganisationer m. fl. Vapnen få som regel utlånas för högst 3 år till skytteorganisationerna och för högst 1 år till övriga här berörda sammanslutningar. Besiktning av utlånade vapen skall ske årligen. Reparationer betalas av vederbörande låntagare liksom även transportkostnader vid ut- och inlämning samt vid besiktningar.

Genom särskilda föreskrifter har emellertid utlåningen av automatvapen ytterligare begränsats. Orsakerna härtill äro flera. Sålunda har av beredskaps-hänsyn blott ett visst antal vapen per regemente samtidigt fått vara utlånade under kortare tidsperioder. Även säkerhetshänsyn ha inverkat på möjligheterna att mera fritt ställa sådana vapen till förfogande. Skjututbildningen med automatvapen inom det frivilliga skytteväsendet har bl. a. genom dessa restriktiva utlåningsbestämmelser icke kunnat genomföras i önskad omfattning.

Förhållandet uppmärksammades av 1945 års försvarskommitté, som i sitt betänkande härom anförde följande (s. 425):

Automatvapen (kulsprutegevär och kulsprutepistoler) få enligt särskilda bestämmelser utlånas till skytteorganisationerna. Dessa bestämmelser äro emellertid, på grund av vapnens dyrbarhet och behovet att kontrollera värden av desamma, förhållandevis stränga. Sålunda få vapen i allmänhet icke utlånas under längre tid än 14 dagar och med vederbörande militärbefälhavares medgivande under högst ett år. Det senare förhållandet är avsett att tillämpas inom de nordligaste skytteförbunden, där avstånd och transportförhållanden nödvändiggöra detsamma. Självfallet äro angivna bestämmelser icke ägnade att så som önskvärt vore underlätta anordnandet av och deltagandet i automatvapenskjutning. En översyn av utlåningsbestämmelserna synes därför böra ske i syfte att möjliggöra lån av automatvapen på smidigare villkor än de nuvarande. Härvid torde böra övervägas, huruvida icke samma lånetid, som för närvarande gäller för 6,5 mm gevär, eller 3 år med årlig besiktning vore tänkbar.

Några ändrade bestämmelser ha emellertid ännu icke utfärdats i detta syfte.

Från skytteorganisationernas sida ha nu gällande föreskrifter ofta jämförts med de för hemvärdet tillämpade. Hemvärdets kulsprutepistoler få sålunda utlämnas utan tidsbegränsning till den personal, som enligt för hemvärnsförbanden gällande utrustningsföreskrifter skall vara försedd med så-

dant vapen. Även om denna jämförelse bygger på felaktiga premisser — hemvärnet utgöres av krigsorganiserade förband — synes det kommittén motiverat, att sådana utlåningsbestämmelser fastställas, vilka möjliggöra genomförandet av det omfattande program för skjututbildning med automatvapen, som kommittén i annat sammanhang (kap. XV) förordat. I samband härmed vill kommittén peka på de möjligheter, som synas föreligga för hemvärnet att ställa automatvapen till det frivilliga skytteväsendets förfogande.

1945 års försvarskommitté föreslog en undersökning, huruvida icke från anslag, som avsåges för militärt ändamål, kunde bestridas kostnaderna för erforderliga ompipningar och reparationer — även i vad avsåge gevär — inklusive frakter vid in- och utlämning. Av kommitténs i kap. XIV redovisade uppfattning i frågan rörande tillhandahållande genom statens försorg av utrustning följer självfallet, att de omnämnda kostnaderna böra bestridas direkt av staten. Medel härför böra sålunda inberäknas i för ändamålet avsedda ordinarie anslag.

Kommittén vill i förevarande hänseende föreslå,

att automatvapen ställas till det frivilliga skytteväsendets förfogande i sådan utsträckning och på sådana villkor, att skjutning med dessa kan genomföras i önskvärd omfattning;

att därvid bestämmelserna för utlåning icke göras mera restriktiva än som av säkerhetsskäl är nödvändigt;

att kostnaderna för ompipningar, reparationer och frakter få bestridas av ordinarie anslag för materielens underhåll; samt

att samverkan mellan hemvärnet och skyttet intensifieras och regleras även på detta område.

C. Tjänste- och föreningsdräkter

Många av de frivilliga försvarssammanslutningarna ha redan i ett tidigt skede antagit och fått uniform med särskild beteckning eller föreningsdräkt fastställd. Sålunda hade den frivilliga landstormsrörelsen på sin tid särskilda knappar och särskild gradbeteckning i blå färg till uniform m/23 och landstormskvinnorna (lottorna) sin särskilda föreningsdräkt.

I samband med att landstormsbefälet i enlighet med 1942 års försvarsbeslut överfördes till antingen reservbefäl, värnpliktigt eller krigsfrivilligt befäl, utplånades skillnaden mellan landstormsuniformen och arméns vanliga uniform. Samtidigt infördes för arméns del även en kvinnlig tjänstedräkt m/42 kv, vilken i stort sett utgöres av uniform m/39 med erforderliga modifieringar.

Nu gällande bestämmelser för arméns del äro intagna i uniformsbestämmelser för armén. Enligt dessa särskiljas medlemmar av de frivilliga organisationerna (dock ej centralförbundet för befälsutbildning) genom frivilligtecken med olika emblem eller (för kvinnlig personal) särskilda tjänstetecken m/46 kv.

I fält bäres av kvinnlig krigstjänstpersonal tillhörande armén tjänstedräkt m/42 kv.

För marinen och flygvapnet ha särskilda kvinnliga tjänstedräkter fastställt 1947. Dessa utgöras i stort sett av en för kvinnor anpassad upplaga av respektive försvarsgrens uniform. Föreningsdräkt må i fred och under beredskaps-tillstånd, i förekommande fall efter tillstånd av vederbörande chef, bäras av personal tillhörande riksförbundet Sveriges lottakörer, föreningen svenska blå stjärnan, föreningen svenska röda korset och Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund samt svensk sjuksköterskeförening.

Den omständigheten, att för fältbruk inom armén samma tjänstedräkt numera är fastställd för samtliga verksamhetsgrenar, synes tyda på, att någon olikhet i fråga om föreningsdräkter icke påkallas av praktiska skäl. Att de olika dräkterna — liksom uniformspersedlar — kunna vara mer eller mindre klädsamma är däremot obestridligt. I konkurrensen om de kvinnliga frivilliga torde också denna omständighet ha spelat en viss roll. På grund av det höga pris, som vissa föreningsdräkter betinga, kan man omvänt säga, att rekryteringen till ett par av organisationerna kan komma att inskränkas till medlemmar, som äro ekonomiskt välsituerade, därest innehav av föreningsdräkt med tillbehör skall vara villkor för medlemskap.

Möjligheterna att tillhandahålla kvinnlig tjänstedräkt äro för närvarande följande.

Tjänstedräkt av kommiss utom kappa finnes för arméns del i erforderliga mängder. Kappa tillhandahålles icke av staten utan får anskaffas på egen bekostnad. Den ersättes vid utrustning genom kronans försorg med kappa m/39. Försäljning till enskilda kan äga rum.

Tjänstedräkt av diagonal finnes endast i ett mindre antal. Lottornas behov av dräkten i fråga vid utbildningskurser kan något så när tillgodoses. Försäljning kan dock icke medgivas.

Enligt vad kommittén inhämtat synes personalen önska erhålla tjänstedräkt av diagonal och medgivande att inlösa dräkten till lägre pris efter genomgången utbildning.

Marinens behov av tjänstedräkt av kläde, dock ej kappa, för utbildningsverksamheten torde vara fyllt. Dräkten får inlösas till lägre pris, sedan den begagnats under utbildning.

Även inom marinen föreligger önskemål att dräkt av diagonal skall stå till förfogande.

Vid flygvapnet är tillgången på tjänstedräkt av diagonal — dock ej kappa — begränsad, men dräkten utlämnas dock under utbildning. Tjänstedräkt av kommiss förekommer icke. Inlösning är icke medgiven.

Kommittén vill i här berörda frågor anlägga följande synpunkter.

I princip synes kvinnlig tjänstedräkt över huvud taget böra vara fastställd endast för A-personal. Dä B-personal i allmänhet enligt vad kommittén i kap. IV föreslagit skall bilda civilförsvarsområdes beredskapsstyrka för användning inom totalförsvaret, synas för krigsmakten fastställda tjänstedräk-

ter sålunda icke böra anbefallas såsom tjänstedräkt för sådan personal. För civiltjänstförsvarets och det ekonomiska försvarets del har någon uniformering ännu icke genomförts för här motsvarande personalkategori, varför — i varje fall tills vidare — personalens samhörighet med totalförsvaret bör utmärkas endast genom ett enkelt tjänstetecken (armbindel eller dylikt). Detta förhållande synes dock icke böra utgöra hinder för B-personal att på egen bekostnad anskaffa och bära för motsvarande A-personal fastställd tjänstedräkt.

Vad A-personalen beträffar synas de omständigheter, under vilka denna personal kommer att arbeta i fält inom respektive verksamhetsområden, vara likartade vid alla tre försvarsgrenarna. Personalen kommer icke att uppträda i stridande förband, varför uniformeringen icke nödvändigtvis behöver överensstämma med den övriga personalens inom respektive försvarsgren. Förplägnadslottor, stjärnsystrar, kvinnliga bilförare måste för övrigt utföra huvuddelen eller i varje fall en stor del av arbetet i skyddsbeklädnad (overall). Vidare kan med all sannolikhet personal ur de olika frivilligorganisationerna komma att tagas i anspråk för gemensam tjänstgöring. Sålunda kunna förplägnadslottor komma att utnyttjas för att tillgodose tillfälliga större behov inom totalförsvaret. Härvid synes det snarast vara en nackdel med den olikartade uniformeringen. Kommittén anser sig därför böra föreslå införande av en gemensam tjänstedräkt för all kvinnlig A-personal, som förutom att den bör vara klädsam även måste fylla rimliga fältmässiga krav. Åtskiljande av försvarsgrenarnas personal — i den mån så erfordras — bör utan svårighet kunna ske genom särskilda tjänstetecken.

Då någon mera betydande anskaffning av marinens och flygvapnets dräkter ännu icke kommit till stånd, synes tidpunkten nu vara lämplig för övergång till en gemensam dräkt. Genom en sådan åtgärd vinnas, förutom minskade kostnader för statsverket, även att endast sakliga hänsyn komma att påverka valet av försvarsgren.

Den omständigheten, att armén har relativt god tillgång på tjänstedräkt m/42 kv av kommiss, bör i och för sig icke utgöra något hinder för övergång till en gemensam dräkt i ny utformning, enär nu befintligt lager av tjänstedräkt m/42 kv kan nedslitas under fredsutbildning eller eventuellt utnyttjas jämsides med en ny dräkt.

Föreningsdräkterna infördes innan någon tjänstedräkt för kvinnor fanns fastställd. Anledningen härtill var, att behov förelåg av en dräkt, som var lämplig för arbetet inom organisationen samtidigt som den kunde utgöra en föreningslänk mellan medlemmarna. Vid en granskning av föreningsdräkterna har kommittén funnit, att lottornas föreningsdräkt har varit och fortfarande synes vara lämplig, i varje fall för förplägnadslottor och lottor i expeditionstjänst. Med dåvarande svenska röda stjärnans inriktning synes också den för organisationen fastställda dräkten med ridbyxor och stövlar på sin tid ha varit praktisk. Däremot kan nödvändigheten av sagda utrustning för medlemmarna av kvinnliga bilkårerna dragas i tvivelsmål, särskilt som armén redan innan denna dräkt fastställdes frångått sådan utrustning för manliga bilförare.

Som kommittén ovan anført har otvivelaktigt förekomsten av föreningsdräkter av så exklusiv karaktär som de för föreningen svenska blå stjärnan och Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund antagna kunnat inverka menligt på rekryteringen till organisationerna i fråga. I kap. XV har kommittén föreslagit avsevärt vidgade uppgifter för de båda nämnda organisationerna, vilket torde medföra rekrytering på bredast möjliga basis. Då den kostnadskrävande utformningen av berörda föreningsdräkter icke kan anses motiverad av sakliga skäl, anser kommittén detta hinder för en rekrytering av önskvärd bredd snarast böra avlägsnas.

Om en gemensam tjänstedräkt blir fastställd för all kvinnlig A-personal, synes det kommittén som om behovet av särskilda föreningsdräkter starkt kan ifrågasättas, varför möjligheten att efter lämplig övergångstid ersätta föreningsdräkt med tjänstedräkt bör omprövas av organisationerna i samråd med frivilligledningen. Skulle resultatet av en sådan omprövning bliva, att särskilda föreningsdräkter även i fortsättningen äro motiverade och önskvärda, böra de — såsom fallet redan är med lottadräkten — givas en sådan utformning, att anskaffningskostnaderna bliva överkomliga för alla.

För att påskynda en övergång i föreslagen riktning bör bärandet av föreningsdräkt under tjänstgöring (utbildning) i fred och under beredskapstillstånd efter lämplig övergångstid icke längre medgivas. Detta kräver dock att för utlåning under utbildning erforderliga persedlar kunna ställas till förfogande av försvarsgrensförvaltningarna, varjämte för samtliga försvarsgrenar gemensamma bestämmelser rörande försäljning till enskilda av tjänstedräkt eller materialier till sådan från kronans förråd böra fastställas.

Kommittén vill i förevarande sammanhang under hänvisning till det ovan anförda föreslå,

att en gemensam tjänstedräkt för kvinnlig krigstjänstpersonal (A-personal) inom militärförsvaret fastställas;

att gemensamma bestämmelser för försäljning från kronans förråd av tjänstedräkt eller materialier för sådan fastställas; samt

att organisationerna rekommenderas att i samråd med frivilligledningen ompröva frågan om nödvändigheten och önskvärldheten av särskild föreningsdräkt för varje organisation.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs, but the characters are too light and blurry to transcribe accurately.

Additional faint, illegible text at the bottom of the page, continuing the bleed-through from the reverse side. The text is mostly illegible due to fading and blurring.

Förslag

till

Kungl. Maj:ts kungörelse om de frivilliga försvarsorganisationernas
uppgifter m. m. (frivilligkungörelse);*given Stockholms slott den*

Kungl. Maj:t har, i anledning av riksdagens beslut¹, funnit gott förordna som följer.

Gemensamma bestämmelser.

1 §.

De frivilliga försvarsorganisationerna tjäna det totala försvarets intressen. I organisatoriskt hänseende sammanföras de i följande huvudgrupper, nämligen

riksorganisationen för frivillig militärutbildning,
riksorganisationen för frivillig civilförsvarsutbildning,
riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning och
riksorganisationen för frivilligt skytte.

2 §.

1. Med frivillig försvarsorganisation enligt denna kungörelse avses:
 - inom riksorganisationen för frivillig militärutbildning
 - centralförbundet för befälsutbildning och
 - frivilliga motorcykelorganisationen,
 - inom riksorganisationen för frivillig civilförsvarsutbildning
 - riksluftskyddsförbundet,
 - inom riksorganisationen för frivillig beredskapsutbildning
 - frivilliga bilorganisationen,
 - frivilliga radioorganisationen,
 - föreningen svenska blå stjärnan,
 - föreningen svenska röda korset,
 - riksförbundet Sveriges lottor och
 - svenska brukshundklubben, samt
 - inom riksorganisationen för frivilligt skytte
 - frivilliga skytteväsendet,
 - svenska pistolskytteförbundet och
 - svenska sportskytteförbundet.
2. I övrigt må till vederbörlig riksorganisation jämväl kunna anslutas personalsammanslutning, i vilkens verksamhet ingår frivillig försvarsutbildning.

¹ Riksdagens skrivelse nr .

3 §.

1. Frivillig försvarsverksamhet enligt denna kungörelse omfattar utbildning, upplysning, rekrytering och ekonomiskt understödjande verksamhet.

2. Kungl. Maj:t utfärdar grundläggande bestämmelser för verksamheten inom de frivilliga försvarsorganisationerna samt fastställer grundstadgar för dessa.

Myndigheternas åligganden.

4 §.

För handläggning och samordning av ärenden rörande den frivilliga försvarsverksamheten är inrättad en *frivilligledning*, genom vilken försvarsgrenscheferna, civilförsvarsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen utöva högsta ledningen av och bära ansvaret för frivillig försvarsutbildning.

5 §.

Den regionala ledningen av frivillig försvarsverksamhet utövas inom av vederbörande myndighet berört verksamhetsområde

av militärbefälhavare och under denne av försvarsområdesbefälhavare,

av marindistriktschef och under denne av chef för örlogsstation och kustartilleriförband,

av flygbasområdeschef och under denne av flottiljchef, samt

av länsstyrelse.

För den regionala ledningen av frivillig utbildning i luftbevakningstjänst gälla särskilda föreskrifter.

6 §.

Frivillig utbildning ordnas av militär myndighet (försvarsområdesbefälhavare, truppförbandschef (motsvarande)) eller civil myndighet (länsstyrelse, civilförsvarschef), under medverkan av de frivilliga försvarsorganisationerna.

Efter samråd med anordnande myndighet äga övriga av utbildningen berörda myndigheter följa densamma.

7 §.

Myndighet åligger

att stödja och underlätta genomförandet av den frivilliga försvarsverksamheten,

att samarbeta med de frivilliga försvarsorganisationerna samt

att enligt gällande eller framdeles utfärdade föreskrifter tillhandahålla för verksamheten erforderlig materiel, ammunition, livsmedel, drivmedel, hästar, hundar, (motor-)fordon, förläggings-, övnings- och undervisningslokaler, samt att ställa erforderlig övningstrupp till förfogande, allt i den mån olägenheter härigenom icke uppkomma för den ordinarie verksamheten.

De frivilliga försvarsorganisationernas åligganden.

8 §.

I 1 § nämnda riksorganisationers uppgift är att samordna anslutna organisationers verksamhet samt att disponera för verksamheten anslagna statsmedel.

9 §.

För att tillgodose totalförsvarets behov av utbildad personal skola de frivilliga försvarsorganisationerna medverka vid den statligt ledda utbildningsverksamheten.

I fråga om utbildningsverksamheten ställer sig frivillig försvarsorganisation till efterrättelse vad vederbörlig myndighet föreskriver. Representant för frivillig organisation må efter anmälan till vederbörande myndighet följa utbildningen.

Under nära samarbete de olika frivilliga försvarsorganisationerna emellan skall den av dessa bedrivna upplysnings- och rekryteringsverksamheten främst inriktas på att utöka allmänhetens förståelse för rikets försvar och att skapa förutsättningar för ett planmässigt utnyttjande av befolkningsresurserna i totalförsvarets tjänst.

Den ekonomiskt understödjande verksamheten skall inriktas på att bestrida sådana med verksamheten förenade kostnader, vilka icke kunna gäldas av statsmedel.

Samordning av verksamheten.

10 §.

1. I den i 4 § omförmälda frivilligledningen samverka de centrala myndigheterna med representanter för riksorganisationerna.

2. För samordningen av den frivilliga försvarsverksamheten skall inom varje län finnas en regional *samarbetsnämnd*.

3. I fråga om frivilligledningens och samarbetsnämnds uppgifter och sammansättning stadgas särskilt.

4. För den lokala samordningen av den frivilliga försvarsverksamheten böra särskilda organ inrättas. Inom varje civilförsvarsområde, där flera än en frivillig försvarsorganisation äro i verksamhet, böra representanter för dessa organisationer, civilförsvarschef, hemvärnschef samt övriga berörda myndigheter och organisationer på frivillighetens väg bilda en *samarbetskommitté* i syfte att vidmakthålla och öka intresset för frivillig försvarsverksamhet samt att av denna nå största möjliga effektivitet.

Då så anses påkallat må, efter anvisningar från samarbetsnämnden, inom ett civilförsvarsområde bildas flera samarbetskommittéer.

11 §.

För samordning av den frivilliga försvarsverksamheten i övrigt böra i de frivilliga försvarsorganisationernas central- och förbundsstyrelser (motsva-

rande) ingå representanter för berörda myndigheter samt för andra frivilliga organisationer.

Övriga bestämmelser.

12 §.

1. För handhavande av till förfogande ställda statsmedel följer frivillig försvarsorganisation av vederbörande myndighet utfärdade förvaltningsbestämmelser.

I fråga om i frivilligt försvarsarbete deltagande personals förmåner under utbildning och tjänstgöring samt statens bidrag till de skilda frivilliga försvarsorganisationerna och villkoren härför gäller vad därom särskilt stadgas.

2. Gåvor, som tillfalla de frivilliga försvarsorganisationerna och deras lokalavdelningar och som kunna komma att medföra särskild förpliktelse för staten, må emottagas först efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall.

13 §.

Frivilligledningen äger meddela närmare föreskrifter rörande tillämpning av denna kungörelse.

Denna kungörelse träder i kraft den

Utkast

till vissa bestämmelser, avsedda att ingå i instruktion för frivilligledningen.

1 §.

Frivilligledningen har att centralt handlägga frågor rörande den frivilliga försvarsverksamheten. Genom denna myndighet utöva försvarsgrenscheferna, civilförsvarsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen ledningen av det frivilliga försvarsarbetet.

2 §.

I enlighet med vad i 1 § sägs åligger det frivilligledningen särskilt

a) att utarbета och för Kungl. Maj:ts framlägga förslag till grundläggande bestämmelser för den frivilliga försvarsverksamheten;

b) att på grundval av Kungl. Maj:ts bestämmelser, totalförsvarets utbildningsbehov och tillgängliga statsmedel angiva riktlinjer för den årliga utbildningens omfattning och inriktning samt utarbета föreskrifter för utbildningen till regionala statliga myndigheter och anvisningar för utbildningen till riksorganisationerna;

c) att föreslå Kungl. Maj:t maximistyrkor för den i de olika krigsorganisationerna ingående frivilligt rekryterade och utbildade personalen;

d) att utarbete sådana anvisningar för rekryteringen, att behovet av frivilligt rekryterad och utbildad personal inom totalförsvarets olika krigsorganisationer blir tillgodosett;

e) att lämna organisationerna underlag för beräkning av utbildningsbehovet, granska organisationernas anslagsäskanden och vidarebefordra dessa till vederbörande centrala förvaltningsmyndigheter;

f) att verka för åstadkommandet av såvitt möjligt likalydande föreskrifter i reglementen, instruktioner och anvisningar för utbildningen för det militära försvarets, civilförsvarets och det ekonomiska försvarets behov;

g) att ansvara för samordningen av den frivilliga försvarsverksamheten; samt

h) att i övrigt verka för en ändamålsenlig utveckling av det frivilliga försvarsarbetet samt särskilt tillse, att för verksamheten anvisade statsmedel på bästa sätt utnyttjas.

3 §.

I frivilligledningen ingå, förutom chefen för frivilligledningen, såsom ledamöter en representant för envar av chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet, rikshemvärnschefen, civilförsvarsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen samt i 1 § frivilligkungörelsen angivna riksorganisationer och centralkommittén folk och försvar.

Ledamöterna utses av Kungl. Maj:t för en tid av högst fyra år efter förslag av vederbörande myndigheter och organisationer.

4 §.

1. Frivilligledningens ärenden handläggas av chefen för frivilligledningen, som till sitt förfogande har en frivilligstab. Staben äger att av berörda militära och civila myndigheter och statsunderstödda frivilliga försvarsorganisationer erhålla de upplysningar och det biträde, som erfordras för dess verksamhet. Vid handläggning av ärende, som berör frivillig försvarsorganisation, må chefen för frivilligledningen kalla ledamot ur vederbörlig riksorganisation och representant för berörd frivillig försvarsorganisation.

2. Följande ärenden skola handläggas av chefen för frivilligledningen i närvaro av såvitt möjligt samtliga ledamöter av frivilligledningen:

framställning om anslag för frivillig försvarsverksamhet liksom andra ärenden av större vikt, i vilka framställning eller utlåtande skall avgivas till Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartement;

frågor om utfärdande av ny författning eller nya grundstadgar gällande de frivilliga försvarsorganisationerna ävensom viktigare ändring i eller upphävande av författning eller grundstadgar;

ärenden angående allmänna bestämmelser rörande i frivilligt försvarsarbete deltagande personals skyldigheter och rättigheter;

frågor rörande anvisningar för rekrytering, maximisiffror för de olika krigsorganisationerna och i övrigt ärenden av principiell natur; samt
frågor rörande besvär, som hos Kungl. Maj:t anförts över personalprövningsnämnds beslut.

5 §.

I sin verksamhet har frivilligledningen att taga hänsyn till de anvisningar för utbildningens bedrivande, som kunna lämnas av försvarsgrenscheferna, civilförsvarsstyrelsen eller arbetsmarknadsstyrelsen. I den mån motstridiga anvisningar lämnas eller frivilligledningen eljest finner bestämda hinder möta att följa meddelade anvisningar, skall frågan underställas Kungl. Maj:t.

6 §.

1. Chefen för frivilligledningen är ansvarig för verksamheten. Han är ock ensam beslutande i alla frågor, som avgöras inom frivilligledningen.

2. Det åligger ledamot av frivilligledningen, som deltagar i ärendes avgörande och vilkens åsikt icke överensstämmer med beslutet, att anmäla sin skiljaktiga mening.

Förekommer i ärende, i vilket skrivelse eller utlåtande skall avlätas till Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartement, skiljaktig mening, skall protokollsutdrag däröver bifogas skrivelsen i ärendet eller ock den skiljaktiga meningen angivas i skrivelsen.

7 §.

Vid frivilligstaben äro anställda befattningshavare i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd personalförteckning samt dessutom annan personal i mån av behov och tillgång på medel.

Förslag

till

Instruktion för samarbetsnämnd.

1 §.

Samarbetsnämnd åligger att i enlighet med denna instruktion och de övriga föreskrifter, som må meddelas, såsom rådgivande och samordnande organ biträda länsstyrelse och försvarsområdesbefälhavare i fråga om den frivilliga försvarsverksamheten inom länet. Åt upplysningsverksamhet ägnar samarbetsnämnd särskild uppmärksamhet.

2 §.

I enlighet med vad i 1 § sägs åligger det samarbetsnämnd särskilt att verka för en ändamålsenlig utveckling och en effektiv samordning av den frivilliga försvarsverksamheten inom länet;

att utfärda sådana anvisningar för rekryteringen, att behovet å respektive orter av frivilligt rekryterad och utbildad personal inom totalförsvarets olika krigsorganisationer blir tillgodosett;

att söka lösa meningsskiljaktigheter i fråga om personalrekryteringen; samt

att föreslå de frivilliga försvarsorganisationerna åtgärder i syfte att i fröligaste mån förhindra konkurrens inbördes och med andra organisationer i samband med bl. a. insamlingsverksamhet.

3 §.

Såsom ledamöter i samarbetsnämnd böra ingå
landshövdingen,

försvarsområdesbefälhavare,

civilförsvarsdirektören,

länsarbetsnämndens ordförande,

vägdirektören,

en representant för varje inom länet förlagt truppförband (motsvarande),
utsedd av förbandschef (motsvarande),

en representant för hemvärdet från varje försvarsområde inom länet, ut-
sedd av försvarsområdets förtroendenämnd samt

en representant för varje inom länet arbetande förbund (motsvarande) av
frivillig försvarsorganisation, utsedd av vederbörligt förbund (motsvarande).

Samarbetsnämnd utser inom sig ordförande och vice ordförande.

4 §.

Samarbetsnämnd sammanträder en gång varje halvår och i övrigt, då så
erfordras.

I fall, då län omfattar flera än ett försvarsområde, kan sammanträde hållas
för varje försvarsområde för sig.

5 §.

Vid behandling av ärenden, som beröra andra organisationers, företags
m. fl. verksamhetsområden, söker samarbetsnämnd samverkan med dessa.

6 §.

Till ledamot av samarbetsnämnd utgår i förekommande fall resekostnads-
och traktamentsersättning enligt de i allmänna resereglementet meddelade
bestämmelserna, varvid vederbörande hänföres till rese- och traktamentsklass
II B.

P. M. rörande lottarepresentanter inom militära staber.

För att förmedla samarbetet mellan de militära myndigheterna och lottaorganisationen samt för att biträda nämnda myndigheter vid handläggningen av främst sådana lottaärenden, som gällde lottors ianspråktagande för militärt ändamål vid och efter mobilisering, utnyttjades under tiden för den förstärkta försvarsberedskapen åren 1939—1945 lottor, som voro krigsplacerade vid de militära staberna. I flera fall visade det sig även nödvändigt att utbygga krigsorganisationen med befattningar för lottor med angivna uppgifter eller att på annat sätt mera fortlöpande taga i anspråk lottor för ifrågavarande ändamål. Dessa lottor, som kommo att benämnas mobiliseringslottor, bereddes ersättning enligt de för krigsavlönning under beredskapstiden gällande bestämmelserna.

På grund av den betydande omfattning, i vilken lottor kommit att tagas i anspråk för krigsorganisationen, förefanns även efter den förstärkta beredskapens upphörande behov av att i militära staber kunna under fredsförhållanden disponera lottor för att förmedla samarbetet mellan dessa staber och lottaorganisationens olika enheter samt för att biträda med handläggningen av mobiliseringsärenden rörande lottor och av andra lottafrågor. Efter därav av Kungl. Maj:t lämnade medgivanden har alltsedan den 1 juli 1945 medel anvisats för anställande av deltidstjänstgörande mobiliseringslottor vid försvarsgrensstaberna, försvarsområdesstaberna, marinlottakärer och flygflottiljstaber samt från och med 1949 provisoriskt även vid marindistriktsstaberna. Ersättningen till ifrågavarande lottor utgår i form av månatliga arvoden av, i ett för allt, 250 kronor, varjämte reseersättning må utgå enligt rese- och traktamentsklass II C.

Sedermera har genom beslut av 1948 och 1949 års riksdagar vid envar av armé-, marin- och flygstaberna i stället för mobiliseringslottor tillkommit en befattning för heltidstjänstgörande personalassistent (för lottafrågor) i lönegraden Ce 19.

I underdånig skrivelse den 16 oktober 1948 avgav försvarets civilförvaltning i anledning av givet uppdrag förslag angående avlöning m. m. till mobiliseringslottor vid marinen och framhöll därvid att ianspråktagandet av lottapersonal för mobiliseringsuppgifter ordnats efter olika linjer inom de tre försvarsgrenarna. Framför allt gällde detta med avseende å de för den egentliga rekryteringsverksamheten avsedda mobiliseringslottorna. Vid armén åvilade dessa uppgifter mobiliseringslottorna inom försvarsområdesstaberna, under det att motsvarande uppgifter vid marinen fullgjordes av mobiliseringslottorna inom de olika marinlottakärerna och vid flygvapnet anförtroddes mobiliseringslottorna vid flygflottiljerna. Någon motsvarighet till avsedd stabslottaorganisation vid marindistrikten funnes icke vid de andra försvarsgrenarna. Varje försvarsgrenschef skulle enligt gällande föreskrifter svara för att försvarsgrenens mobiliseringsbehov av lottor bleve täckt samt att lottorna erhöles erforderlig utbildning. Även om försvarsgrenarna i organisatoriskt avseende företedde vissa skiljaktigheter sinsemellan, ville det emellertid synas som om större enhetlighet med avseende å handläggningen av lottaärenden inom försvarsgrenarna än som nu vore förhållandet skulle vara tänkbar. Frågan härom borde enligt civilförvaltningens mening lämpligen kunna upptagas till prövning i samband med antingen spørsmålet om förenkling av den militärterritoriella indelningen eller pågående utredning om det frivilliga försvarsarbetet.

I fråga om förmåner åt mobiliseringslottorna vid marindistriktsstaberna förordade civilförvaltningen, att ifrågavarande lottor tills vidare — i avvaktan på närmare kändedom rörande den omfattning, i vilken de komme att tagas i

anspråk inom respektive staber — bereddes arvodesanställning med arvodet beräknat med utgångspunkt från lämplig lönegrad inom kontorsserien, förslagsvis 11 lönegraden.

I anledning härav och enär frågan om den lämpligaste organisatoriska formen för handläggning av lottaärenden inom de skilda försvarsgrenarna syntes böra prövas i ett sammanhang, varvid borde eftersträvas att ernå enahanda grunder för ersättningen till mobiliseringslottor inom armén, marinen och flygvapnet, uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 4 mars 1949 åt kommittén för frivilligt försvarsarbete att vid fullgörandet av sitt uppdrag jämväl utreda frågan om behovet av kvinnlig personal för handläggning av lottaärenden inom de militära staberna jämte därmed sammanhängande spörsmål, ävensom att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, som härav måtte föranledas.

För budgetåret 1950/51 har för anställande av mobiliseringslottor under försvarsgrenarnas anslag till avlöningar till aktiv personal m. fl. anvisats 75 500 kronor.

Under hänvisning till det kommittén lämnade uppdraget att utreda frågan om behovet av kvinnlig personal för handläggning av lottaärenden inom de militära staberna har kommittén från försvarsgrenscheferna infordrat dessas synpunkter i ärendet.

Chefen för marinen har därvid framhållit i huvudsak följande.

Erfarenheterna hade bestyrkt ändamålsenligheten av att inom marinledningen ha direkt tillgång till en kvalificerad kraft, som genom ingående kännedom om lottarörelsen och dess verksamhet kunde anförtros sakliga utredningar och uppgifter rörande marinlottornas militära verksamhet i krig och fred samt handlägga eller biträda vid handläggning av rekryterings-, utbildnings- och krigsplaceringsfrågor rörande lottor vid marinen.

Arbetet för marindistriktsstabslottorna vore av självständig karaktär med krav på initiativrikedom och organisationsförmåga. Under den tid, som förflutit sedan ifrågavarande stabslottabefattningar våren 1949 inrättades, hade erfarenheten visat, dels att stabslottornas uppgifter voro så omfattande att de väl motiverade tjänstens bibehållande, dels att vederbörande myndigheter genom denna organisation erhållit ett fastare grepp om marinlottaverksamheten. Genom att lottaärendena numera handlades av personal, som var fullt förtrogen med lottorganisationen och dess verksamhet, ökades möjligheterna att tillgodose marinens behov av lottor samt att på bästa sätt utnyttja dessa inom marinorganisationen. Det syntes angeläget att de fyra marindistriktsstabslottorna inom Norrlandskustens, Ostkustens, Sydkustens och Västkustens marindistrikt snarast bereddes en fastare anställningsform. Lämpligt vore tjänstemannaanställning som extra ordinarie i lönegrad Ce 11 med deltidstjänstgöring. För att biträda vid handläggning av lottaärenden vid marindistrikts- och kustartilleriförsvarsstaberna inom Gotlands och Öresunds marindistrikt beräknades respektive kårmobiliseringslottor därstädes kunna disponeras. Vid beräkningen av antalet månadsarvoden för dessa hade hänsyn härtill tagits.

Då kårmobiliseringslottornas arbetsuppgifter direkt anknöte till det militära lottarbetet, syntes det fullt befogat att dessa lottor ersattes från militärt anslag och icke av frivilligorganisationen. Vid mobilisering avsågos kårmobiliseringslottorna tagas i anspråk jämväl för annan tjänst, t. ex. som chefslottor i stridsledningscentraler eller som biträdande stabslottor inom marindistrikt med huvudsaklig uppgift att handlägga lottaärenden vid kustartilleriförsvarsstaberna. Härtill vore de väl lämpade genom sin personalkännedom och sin under fredstid förvärvade rutin vid handläggning av lottaärenden. Ur mobiliseringssynpunkt vore det därför angeläget att marinen ägde tillgång till i marina lottafrågor väl insatta kårmobiliseringslottor. I fredstid vore dessa lottor mer eller mindre hänvisade till att självständigt handlägga lottafrågor, då personlig kontakt med ansvariga marina myndigheter på grund av lokala förhållanden icke alltid vore möjlig.

Månadsarvodet till kårmobiliseringslottor borde, med hänsyn till de tidsödande och ansvarsfyllda arbetsuppgifterna, höjas till 300 kronor. Nuvarande princip för beräkning av antalet månadsarvoden — ett månadsarvode per 100 A-lottor — borde revideras. Hänsyn borde tagas till de varierande lokala rekryteringsvärdigheterna och kraven på självständig verksamhet. Under denna förutsättning och med hänsyn tagen till behovet av kårmobiliseringslottor jämväl i staber inom Gotlands och Öresunds marindistrikt beräknade chefen för marinen antalet för marinen behövliga månadsarvoden till 25.

Chefen för flygvapnet har påpekat, att flygvapnets behov av lottor efter luftbevakningens överförande till flygvapnet ökat minst tiodubbelt, varjämte nya tjänstegrenar tillkommit samt rekrytering och utbildning fått en lokalt sett betydligt större spridning över landet. I avvaktan på kommitténs arbete hade chefen för flygvapnet likväl icke föreslagit någon ändring i fråga om antalet kvinnliga befattningshavare, som skulle vara erforderliga för handläggning av lottaärenden.

Gällande bestämmelser innebure enligt flygvapenchefens mening en oklar arbetsfördelning mellan lottaorganisationen och flygvapnets myndigheter. Enligt de av Kungl. Maj:t fastställda grundstadgarna för riksförbundet Sveriges lottakåror vore lottaorganisationen formellt ansvarig för att flygvapnet tillgodosåges med utbildade lottor. I verkligheten vore det främst den organiserande myndigheten, som ansvarade för att hans krigsförband vore fullbesatt med utbildad kvinnlig personal. Flyglottaverksamheten leddes därför så långt som möjligt av militära myndigheter i samarbete med lottaorganisationen. I syfte att ernå en klar ansvarsfördelning hade en funktionsplan för flyglottaverksamheten uppgjorts, innebärande att handläggningen av flyglottaärenden koncentrerades till tre instanser, nämligen flygledningen, flygbasområdesstaberna och de lokala staberna, d. v. s. flottiljstaber och försvarsområdesstaber.

En granskning av de olika militära lottaärendenas handläggning visade bl. a., att med hänsyn till det stora antalet lottor, som erfordrades för flygvapnets krigsorganisation, vore rekryteringsuppgiften — även om huvudansvaret åvilade lottaorganisationen — mycket betungande för de militära myndigheterna, vilka så långt det vore möjligt måste biträda lottaorganisationen vid detta arbete. Det årliga rekryteringsbehovet vore avsevärt, varjämte en forcerad rekrytering under åtskilliga år vore erforderlig för att tillgodose det ökade behovet av lottor inom luftbevakningen. De befattningshavare, som vid respektive staber handlade rekryteringsärenden, måste ha möjlighet att ofta och länge vistas ute på resor för att besöka de lokala lottaorganisationerna och därigenom biträda lottorganisationens frivilligt arbetande funktionärer.

Inom flygledningen erfordrades alltfört en heltidsanställd personalassistent för lottafrågor i lönegrad Ce 19. Erfarenheterna under den tid, som denna befattning funnits inrättad, bestyrkte detta.

Arbetsuppgifterna inom flygbasområdesstab syntes icke vara av den omfattning att en särskild kvinnlig befattningshavare erfordrades, framförallt icke sedan flygbasområdesstaben i samband med luftbevakningens överförande till flygvapnet förstärktes med en officer.

Inom de lokala staberna — flottiljstaben och försvarsområdesstaben — funnes för närvarande endast flottiljmobiliseringslottor. Vid tillkomsten av befattningar för sådana lottor hade behovet ansetts motiverat av verksamhetens anknötning till flygvapnet och därvid hade icke bland de avgörande faktorerna inrymmts den utökning av antalet flyglottor, som föranleddes av luftbevakningens överförande till flygvapnet. Befattningarna hade ansetts erforderliga även med det relativt ringa antal lottor, som dessförinnan ingick i flygvapnets organisation. Den militära flyglottaverksamheten hade då varit anknuten endast till flottiljerna, som voro organiserande myndigheter för de förband, i vilka lottor ingingo. I och

med luftbevakningens överföring hade den militära flyglottaverksamheten — utöver det ökade behovet av lottor — fått väsentligt större lokal spridning, eftersom luftbevakningsorganisationen omspände hela landet. Den nuvarande organisationen med flottiljmobileringslottor, vilka kunde sägas vara de för flygvapnets del yttersta militära kontaktorganen med lottaorganisationen, medgåve icke tillräckligt stor lokal spridning. En förbättring kunde uppnås genom en utökning av antalet kontaktorgan och genom att — lokalt sett — placera dessa så att större delen av landet täcktes. De befattningshavare, som icke kunde anknytas till flottiljerna, borde anslutas till annan militär institution, vid vilken militär lottaverksamhet bedreves. Då någon sådan icke funnes inom flygvapnet, låge det närmast till hands att här avsedda befattningshavare, som borde tillhöra flygvapnet, anslötos till en försvarsområdesstab. Utöver nuvarande flottiljmobileringslottor föresloge därför chefen för flygvapnet att ett antal deltidstjänstgörande befattningshavare borde tillkomma med placering vid lämpliga försvarsområdesstaber.

Såväl flottiljmobileringslottorna som de föreslagna nya befattningshavarna borde avlönas genom arvode, vilket dock med hänsyn till arten av arbetsuppgifterna och önskemålet om att erhålla kvalificerade befattningshavare borde höjas.

Chefen för armén slutligen har anfört i huvudsak följande. Bland de frivilliga försvarsorganisationer, som samverka med armén, kunde tre olika grupper särskiljas. En grupp hade till uppgift att vidmakthålla och vidareutveckla färdigheter och kunskaper, som förvärvats under obligatorisk militärtjänstgöring. Hit hörde huvuddelen av de till centralförbundet för befälsutbildning anslutna organisationerna utom bl. a. Sveriges kvinnliga bilkärers riksförbund. En andra grupp utgjordes av allmänna hemvärdet och driftvärdet. En tredje grupp bestod av organisationer, som bl. a. hade till uppgift att anskaffa, utbilda och avtalsbinda dels krigsfrivilliga män och kvinnor för heltidstjänstgöring i arméns krigsorganisation (A-personal), dels civila män och kvinnor avsedda att lösa vissa tillfälliga arbetsuppgifter vid armén i samband med organisering m. m. (B-personal). Till denna grupp hörde lottaorganisationen, Sveriges kvinnliga bilkärers riksförbund, röda korset och blå stjärnan. För att inom armén kunna nyttiggöra dessa organisationers verksamhet på lämpligaste sätt hade det visat sig lämpligt att ordna viss samverkan mellan armémyndigheterna och frivilligorganisationerna. I vissa militära staber (främst arméstaben och försvarsområdesstaberna) borde ingå tjänstemän, som hade till huvudsaklig uppgift att leda den del av frivilligverksamheten, som berörde armén, dels borde de olika frivilligorganisationerna genom egna representanter (kontaktmän) kunna framföra sina synpunkter till berörda armémyndigheter.

För närvarande inginge i varje försvarsområdesstab särskild heltidsanställd militär personal för den verksamhet, som berörde centralförbundet för befälsutbildning och hemvärdet. Den tredje huvudgruppen av frivilliga organisationer företräddes däremot av deltidanställda mobiliseringslottor i försvarsområdesstaberna samt rödakorsassistenter, för vilka senare särskild ersättning icke utginge av statsmedel.

Behovet av kvinnlig personal för handläggning inom arméns staber av ärenden rörande den tredje gruppen av frivilliga försvarsorganisationer grundade sig främst på behovet av personal ur dessa organisationer för arméns krigsorganisation, främst A-personal. Med hänsyn till den minskade tillgång på värnpliktiga, som föranletts av den låga nativiteten under 1920- och 1930-talen, vore strävan att så långt möjligt överföra vapenutbildade män från icke stridande befattningar i expeditionstjänst, signaltjänst m. m. till stridande befattningar. Det vore därför önskvärt att öka antalet kvinnlig krigstjänstpersonal inom arméns krigsorganisation. Erfarenheterna bl. a. från Amerikas Förenta Stater och England under

andra världskriget visade, att kvinnor med fördel kunde användas i ett betydande antal befattningar inom arméstridskrafterna. Nämnda nationer med sina stora befolkningsresurser hade funnit, att ett rationellt utnyttjande av personaltillgångarna krävde, att kvinnor infogades i krigsmakten. Även om vår tillgång på värnpliktig personal i framtiden skulle ökas, torde det därför vara lämpligt att i större utsträckning än hittills taga kvinnor i anspråk för arméns krigsorganisation. Män, som härigenom kunde ersättas, torde bl. a. även erfordras för tyngre arbete inom den civila produktionen och senare såsom ersättningspersonal för krigsmakten. En inom arméstaben utförd utredning hade visat, att det, även med hänsyn till de icke militära personalbehoven, torde vara möjligt att avsevärt utöka antalet militära krigsbefattningar för kvinnor. De frivilliga försvarsorganisationerna syntes numera ha vunnit sådan stadga, att man hade anledning förvänta, att de i framtiden skulle förmå lösa de rekryteringsuppgifter, som skulle bli en följd av en dylik utökning.

En förutsättning härför vore enligt arméchefen emellertid, att organisationernas verksamhet på ett lämpligt sätt leddes och stöddes av armémyndigheterna. Därför borde en effektivare organisation för ledning och samverkan än den nuvarande skapas. Denna borde infogas i arméstaben, militärbefälsstaberna och försvarsområdesstaberna. Arméstaben borde säkerställa en enhetlig ledning av ifrågakvarande frivilligverksamhet inom armén och svara för samverkan med frivilligorganisationernas riksstyrelse. Militärbefälsstaberna borde utöva samordnande och kontrollerande verksamhet rörande frivilligarbetet inom militärområdena. Den direkta ledningen från militärt håll av frivilligverksamheten borde utövas genom försvarsområdesstaberna. Försvarsområdesstab och organisationernas förbundsinstanser borde därvid vara de organ, genom vilka huvuddelen av all samverkan mellan armén och frivilligorganisationerna effektuerades. Detta överensstämde även med gällande instruktioner m. m.

I fråga om behovet av här avsedd personal för handläggning av ärenden rörande kvinnlig krigstjänstpersonal inom arméstaben hade erfarenheterna visat, att två heltidstjänstgörande personalassistenter erfordrades. Båda borde vara extra ordinarie tjänstemän i lönegrad Ce 19.

De arbetsuppgifter vid militärbefälsstab, som vore föranledda av enbart den kvinnliga krigstjänstpersonalens användning för militära ändamål, vore icke av den omfattning att de motiverade anställande av en särskild tjänsteman. Uppgifterna ifråga syntes kunna åläggas den militära befattningshavare, som hade att samordna allt frivilligt försvarsarbete inom militärområdet. Erforderligt biträde borde härvid lämnas av tjänsteman, som inom försvarsområdesstab, förlagd till samma ort som militärbefälsstab, hade att handlägga frågor rörande kvinnlig krigstjänstpersonal.

Inom försvarsområdesstaberna, där för närvarande försvarsområdesmobiliseringslottor tjänstgjorde under varierande antal månader, hade konstaterats, att försvarsområdesmobiliseringslottorna i regel icke hunne deltaga i arbetet »ute på fältet» i tillräcklig utsträckning. Tjänstgöringstiden erfordrades i många fall huvudsakligen för att fullgöra det stabsarbete, som sammanhängde med lottornas mobilisering. För biträde med handläggning av frågor rörande personal ur röda korset vore man helt hänvisad till den hjälp, som organisationen utan ersättning kunde lämna. Frågor rörande övrig kvinnlig krigstjänstpersonal — främst medlemmar av bilkårerna och blå stjärnan — måste handläggas av försvarsområdesstabschefen, mobiliseringsofficeren eller personal avsedd för frivillig befälsutbildning. Detta vore synnerligen olägligt, då denna personals arbetsuppgifter i övrigt vore av mycket omfattande art. Erforderlig tid hunne därför icke ägnas åt de uppgifter, som sammanhängde med anskaffning, utbildning och mobilisering av här avsedd personal. Önskvärd enhetlighet i handläggningen av frågor rörande kvinnlig krigstjänstpersonal kunde ej heller åvägä-

bringas. Erfarenheterna syntes visa, att all verksamhet inom försvarsområdesstab, som berörde frivillig försvarsverksamhet utom hemvärnet och sådan frivillig befälsutbildning som bedrivs i centralförbundets för befälsutbildning regi, borde skötas av *en* befattningshavare. Därigenom kunde erforderlig överblick erhållas och önskvärd enhetlighet åstadkommas. Goda möjligheter att rationalisera arbetet syntes härigenom skapas.

Den tid, varunder dessa befattningshavare i försvarsområdesstaberna skulle behöva tagas i anspråk för tjänstgöring, bleve beroende av det antal kvinnliga krigsfrivilliga, som kunde utnyttjas i arméns krigsorganisation. Slutligt förslag till tjänstgöringstid kunde icke framläggas förrän efter ytterligare undersökningar. Med utgångspunkt från det antal tjänstgöringsmånader, som nu disponerades för försvarsområdesmobiliseringslottor, hade man dock anledning förmoda, att tjänstgöringstiden i de flesta staberna icke borde vara lägre än den för halvtidstjänstgörande personal. För att säkerställa att befattningarna skulle kunna beklädas med tillräckligt kvalificerad personal, syntes det nödvändigt att skapa bättre avlönings- och anställningsförhållanden än dem, som nu gällde för försvarsområdesmobiliseringslottor. För vederbörande borde inrättas extra ordinarie tjänster i 12 lönegraden. Slutlig ställning till frågan om löneställning kunde dock tagas först i samband med frågan om tjänstgöringstidens längd.

De befattningshavare, som inom arméstaben, militärbefälsstaber och försvarsområdesstaber skulle ombesörja det arbete, som berörde lottaorganisationen, de kvinnliga bilkårerna, röda korset och blå stjärnan, borde ha stor erfarenhet i fråga om frivilligt försvarsarbete, förvärvat under tidigare verksamhet inom någon av berörda organisationer. De borde äga förmåga att självständigt utföra relativt kvalificerat stabsarbete, att samverka med frivilligorganisationerna och, vad gäller tjänstemännen i försvarsområdesstaberna, personligen främst deltaga i rekryterings-, utbildnings- och upplysningsverksamheten »ute på fältet». Deras ställning inom staberna borde motsvara en vanlig tjänstemans. De borde sålunda icke samtidigt representera någon speciell frivillig försvarsorganisation. Detta representantskap syntes böra helt skiljas från de föreslagna tjänstemännen. Vid sidan av och helt oberoende av dessa borde envar av här berörda frivilligorganisationer äga att utse en representant för samverkan med arméstaben och en eller flera — en från varje i försvarsområde ingående förbund (motsvarande) — representanter för samverkan med varje försvarsområdesstab. Representanterna avsågos icke vara underkastade någon militär tjänstgöringskyldighet. De skulle ej heller avlönas av statsmedel.

P. M. angående frivilligt utbildad personals ställning i fred och krig.

I kap. X har kommittén framlagt några synpunkter på hithörande problem och därvid konstaterat, att de frågeställningar, som aktualiseras, gälla icke endast frivilligt utbildad personal utan, i sina väsentliga delar, all den personal som tages i anspråk för uppgifter inom totalförsvaret. Kommittén har med anledning därav föreslagit, att dessa frågor skola göras till föremål för särskild utredning. Då frågorna äro av stor vikt och mycket nära beröra den frivilliga försvarsverksamheten, har kommittén framhållit betydelsen av att denna utredning igångsättes så snart som möjligt.

I det följande framläggas ytterligare synpunkter på dessa frågor i syfte att dels klargöra kommitténs ställningstagande, dels i viss mån underlätta en blivande utredning.

1. Grunder för personalens ianspråktagande.

Grundläggande för personalens ställning är det sätt, varigenom den tages i anspråk för totalförsvarets räkning. Det militära försvarets personalbehov tillgodoses i princip genom värnpliktslagen och civilförsvarets genom civilförsvarslagen. Behov härutöver måste för närvarande täckas genom *frivilligt åtagande*.

Formerna för frivilligt åtagande växla i hög grad, beroende på vilken del av totalförsvaret och vilken speciell uppgift, som åtagandet avser. Fast bunden och med givna uppgifter i såväl fred som krig är dels all den personal, som redan i fred upprätthåller sådana befattningar inom totalförsvaret som i princip bibehållas även i krig, dels krigsmaktens reservpersonal, hemvärdet och sjövärnsskåren. Krigsfrivillig manlig och kvinnlig personal, som i fred förordnas till krigsfrivilligt befäl, krigsfrivillig civilmilitär tjänsteman samt kvinnlig försvarstjänsteman (ao nr 313/1949, TLD 185) äro likaledes fast bundna till krigsmakten, så länge förordnandet gäller. Kvinnlig krigstjänstpersonal, som enligt ao nr 889/1949, TLD 453, antages och krigsplaceras vid armén (motsvarande vid de övriga försvarsgrenarna), förordnas icke i fred utan bindes antingen genom A-avtal (A-personal) eller B-avtal (B-personal). Motsvarande förfarande med krigsfrivilligavtal kan tillämpas även för andra personalkategorier och inom andra delar av totalförsvaret (jämför de nuvarande begreppen C-personal och T-personal). Gemensamt för samtliga dessa avtal är emellertid, att de äro tidsbundna och att omsättningen bland personalen bl. a. på grund av den ömsesidiga uppsägningsrätten är betydande, till men för effektiviteten.

Det ligger i sakens natur, att ett system som bygger på frivilligt åtagande icke giver betryggande säkerhet. Sålunda finnas för närvarande inga former för att fylla ett tillfälligt uppkommande behov av personal, som icke kan tillgodoses genom antingen värnpliktslagen eller civilförsvarslagen. En möjlighet härtill — om än begränsad — erbjöd lagen om skyldighet i vissa fall för civilförsvarspliktig att tjänstgöra utom civilförsvaret (SFS nr 537/1944), som emellertid upphörde att gälla med den 30 juni 1949. Även om denna sistnämnda lag återupplivas, måste man förutse behov, som icke kunna täckas vare sig genom frivilligt åtagande eller genom hittills nämnda tvångsmedel. För detta fall, som måste beräknas bliva både vanligt och av stor omfattning, torde lösningen vara att finna i någon form av *krigstjänstgöringslag*. En sådan lagstiftning torde böra göras gemensam för de tre delarna av totalförsvaret och givas relativt vida gränser.

Även om en sådan lag tillkommer, böra hittillsvarande möjligheter till frivilligt åtagande bevaras och helst utvidgas. Härigenom ökas möjligheten att få rätt man på rätt plats, varjämte den frivilliga försvarsverksamheten stimuleras. Det

är emellertid i så fall önskvärt, att samtliga nu gällande, delvis oenhetliga bestämmelser härför samlas och kompletteras i en för totalförsvaret gemensam förordning — *krigsfrivilligförordning*.

Om dessa åtgärder genomfördes, skulle å ena sidan totalförsvarets behov av personal kunna med någon grad av säkerhet fyllas, medan å andra sidan de enhetliga bestämmelserna för frivilligt åtagande skulle underlätta rekrytering och utbildning denna väg och förebygga konkurrens i fred mellan olika organisationer och intressen.

2. Grunder för avlöning m. fl. förmåner i krig.

Nu gällande grunder för ersättning m. m. till personal under tjänstgöring i krig (under beredskapstillstånd) kännetecknas av bristande fullständighet och enhetlighet. Ur såväl statsverkets som personalens synpunkter är det därför av stort intresse att en översyn kommer till stånd.

Inom det militära försvaret tillämpas dels krigsavlöningsreglementet, dels hemvärnskungörelsen. För viss personal (B R B, motorreparationstjänsten) saknas reglerande bestämmelser. För kvinnlig krigstjänstpersonal ur SLK och SBS gälla alltjämt de särbestämmelser, som på sin tid meddelades genom kbr 12/5 1944, T L A 100, i syfte att stimulera till ökad rekrytering.

Inom civilförsvaret tillämpas avlöningsreglementet för personal i det allmänna civilförsvaret.

För det ekonomiska försvaret saknas reglerande bestämmelser.

Ur personalens synpunkt torde de i dessa avseenden främsta önskemålen kunna sägas vara:

att bestämmelserna göras enkla, rättvisa och såvitt möjligt lika vid ianspråktagande för totalförsvarets räkning, oberoende av var, hur och genom vilken lagstiftning tjänstgöringen äger rum,

att familjemedlemmar och övriga, som kunna vara beroende av bidrag, tillförsäkras betryggande försörjning under den tid tjänstgöringen inom försvaret äger rum,

att vid sjukdom och olycksfall enhetliga och godtagbara normer för ersättning tillämpas, samt

att vid dödsfall efterlevande, som därav äro i behov, tillförsäkras pension eller annat betryggande stöd.

Krigsavlöningsreglementet och den med detta sammanhörande krigsfamiljebidragsförordningen utgå i princip från den förutsättningen, att personalen under tiden för tjänstgöringen inom försvaret icke åtnjuter avlöning eller andra förmåner från annat håll (civil anställning o. s. v.). Hemvärnskungörelsen och avlöningsreglementet för civilförsvaret däremot äro konstruerade enligt ett helt annat system, nämligen med daglön och i förekommande fall ersättning för mistad inkomst och bostadsbidrag. De båda sistnämnda kungörelserna utgå sålunda, i motsats till krigsavlöningsreglementet, från att den berörda personalen erhåller sin huvudsakliga inkomst från annan förvärvskälla.

Vid krig eller beredskapstillstånd kommer den tid, varunder personalen tages i anspråk för försvarets räkning, att variera i hög grad beroende på händelseutvecklingen och uppgiftens (krigsplaceringens) art. Detta förhållande är emellertid svårt att i förväg överblicka och bör, i varje fall ur personalens synpunkt, icke i och för sig giva anledning till väsentligt olika ersättningsnormer. Under alla omständigheter kan personalen, oberoende av tjänstgöringens längd, göra anspråk på ersättning enligt ovan angivna grunder.

Lämpligast torde därför vara att utarbete ett krigsavlöningsreglemente, i princip uppbyggt som det nuvarande men med giltighet för hela totalförsvaret och kompletterat med enhetliga bestämmelser för ersättningar m. m. vid sjukdom, olycksfall och dödsfall. Detta reglemente bör fullständigas genom en ny krigsfamiljebidragsförordning, likaledes avpassad för hela totalförsvaret.

För de personalkategorier, som regelmässigt endast tagas i anspråk för tillfällig tjänstgöring (timmar — några dagar), torde inom ramen för det sålunda moderniserade krigsavlöningsreglementet böra bibehållas de något enklare avlöningsregler, som nu återfinnas i hemvärnskungörelsen och avlöningsreglementet för personal i det allmänna civilförsvaret (SFS nr 546/1944).

För de speciella personalkategorier, som inrymmas i BRB och motorreparationstjänsten samt vissa delar av det ekonomiska försvaret (t. ex. arbetsblockorganisationen), kunna dock särskilda bestämmelser för avlöning m. m. visa sig erfordrliga.

3. Grunder för tjänsteklassplacering.

Krigsavlöningsreglementet är utformat med utgångspunkt från de militära tjänstegraderna. All personal, som avses avlönas enligt detta reglemente, tilldelas därför viss tjänstegrad eller tjänsteklass. Behov härav föreligger icke för den personal, som avlönas enligt andra grunder (t. ex. hemvärnskungörelsen). Inom hemvärdet tillämpas därför icke systemet med militära tjänstegrader, utan personalen benämnes efter innehavd befattning, såsom hemvärnsgrupppchef, plutonchef o. s. v. Motsvarande är förhållandet inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret.

Föregående avsnitt (2) utmynnade i den synpunkten, att ett moderniserat krigsavlöningsreglemente borde utarbetas för tillämpning inom hela totalförsvaret. Detta innebär emellertid icke, att det hittillsvarande systemet inom det militära försvaret med uppdelning av personalen i skilda tjänsteklasser med nödvändighet behöver komma till användning över hela linjen. Tvärtom torde det vara lämpligt att begränsa detta system till det område, där det torde vara ofrånkomligt, nämligen huvuddelen av det militära försvaret. Men även inom det militära försvaret böra de militära tjänstegraderna i princip förbehållas manlig personal med heltidstjänstgöring under längre tid — d. v. s. i ständig tjänstgöring. All kvinnlig personal liksom personal med tillfällig tjänstgöring, såsom B-personal, hemvärns-personal m. fl., böra benämnas efter befattning och icke efter tjänstegrad. Oberoende härav måste emellertid även denna sistnämnda personal, ur militär befälsföringsynpunkt och i vissa fall (kvinnor i ständig tjänstgöring) även avlöningssynpunkt, tilldelas »tjänsteställning i likhet med» (motsvarande tjänstegrad), d. v. s. förordnas eller konstitueras i tjänsteklass.

Inom civilförsvaret gälla i detta avseende av civilförsvarsstyrelsen utfärdade »Allmänna anvisningar till ledning för upprättande av organisationsplan för civilförvarsområde», där på s. 15 anges den i 9 grupper graderade inbördes tjänsteställningen mellan lednings- och befälspersonal. Oberoende härav bör emellertid denna personal, liksom motsvarande personal inom det ekonomiska försvaret, benämnas efter befattning och icke efter tjänstegrad eller tjänsteställning. Om det ovan nämnda krigsavlöningsreglementet vinner tillämpning även inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret, bör för denna personal indelningen i krigslöneklasser anpassas till befattning och icke till tjänstegrad (tjänsteklass).

Av framställningen hittills framgår, att det gäller att finna enkla och rättvisa regler för tilldelande av tjänsteställning (tjänsteklass). Kraven på personalen böra vara i möjligaste mån likvärdiga för erhållande av viss tjänsteklass (och därmed i flertalet fall även avlöning m. m.), oberoende av inom vilken gren av totalförsvaret vederbörande tjänstgör. Härigenom underlättas överflyttning av personalen mellan olika uppgifter, varjämte störande konkurrens, t. ex. i den framtida rekryteringsverksamheten undviks.

Vad det militära försvaret beträffar återfinnas grunderna för tjänsteklassplacering i

tjänstereglemente för krigsmakten,
mobiliseringstabeller,

förordnandeföreskrifter,
konstitueringsföreskrifter,
tjänsteförteckningar,
hemvärnskungörelsen m. fl.

Samtliga dessa författningar fastställas i princip av Kungl. Maj:t (Konungen i kommandoväg).

Mobiliseringstabellerna angiva i regel i detalj tjänsteställning (tjänsteklass) för alla de befattningshavare, som upptagits på tabellen i fråga. Eftersom användningen av det övervägande flertalet befattningshavare i det militära försvaret regleras genom mobiliseringstabeller, är det tydligt att dessa befattningshavare också måste tilldelas tjänsteställning (tjänsteklass). Detta sker för värnpliktig och krigsfrivillig personal på grundval av förordnande- och (eller) konstitueringsföreskrifter. Ur personalens synpunkt framstår det givetvis såsom ett önskemål, att dessa föreskrifter äro rättvist avvägda och att samma principer tillämpas inom alla tre försvarsgrenarna (armén, marinen, flygvapnet). Föreskrifterna ha hittills utfärdats försvarsgrensvis, och detta har medfört vissa ojämnheter, oklara benämningar m. m. Sålunda upptar tjänsteförteckningen för kvinnlig personal vid flygvapnet »sjukvårdsbiträde» och »expeditionsbiträde» i furirs tjänsteklass, medan samma befattningar i motsvarande tjänsteförteckning för armén redovisas i menigs tjänsteklass. Ur personalens synpunkt torde det framstå såsom önskvärt, att helt likartade bestämmelser gälla inom hela det militära försvaret i fråga om kompetensvillkor för förordnande och konstituering, benämningar på för två eller flera försvarsgrenar gemensamma (likartade) befattningar samt inplacering i tjänsteklass. Detta önskemål kan enklast tillgodoses genom att bestämmelserna i fråga göras gemensamma för hela det militära försvaret. I den mån här ifrågasvarande personal tages i anspråk i motsvarande befattningar inom civilförsvaret och det ekonomiska försvaret (t. ex. bilförare, lottor i förplägnads-, expeditiöns- och signaltjänst m. fl.), böra bestämmelserna givas sådan utformning, att de kunna tillämpas även inom dessa delar av totalförsvaret. I övrigt synes det inom det militära försvaret nu tillämpade systemet med detaljerade mobiliseringstabeller, förordnandeföreskrifter (för fredsförordnanden) och konstitueringsföreskrifter (för krigskonstitueringar) i sina huvuddrag riktigt och lämpligt, även sett ur personalens synvinkel.

Ur såväl personalens som totalförsvarets synpunkt är det ett önskemål, att åtminstone lednings- och befälspersonal krigsplaceras redan under fredstid. Huvuddelen av denna personal innehar redan fullmakt eller anställningskontrakt för befattningen i fråga eller också har den genom särskild utbildning (värnplikt, civilförsvarsplikt eller frivillig utbildning) gjorts skickad därför. Denna personal bör, i den mån den ej redan innehar fullmakt, i samband med krigsplacering meddelas förordnande i tjänstegrad (tjänsteklass) som motsvarar befattningen. Sådant fredsförordnande bör däremot icke ifrågakomma för den rent civila personal, som på grund av sin utbildning utanför totalförsvaret eller sin lämplighet i övrigt tages i anspråk för vissa, ofta mycket betydelsefulla befattningar inom försvaret. Denna personal bör endast krigsplaceras i fred och först vid krig (beredskaps-tillstånd) konstitueras till mot befattningen svarande tjänsteklass.

Vidare bör kvinnlig krigstjänstpersonal, även om den underkastat sig särskild försvarsutbildning, icke förordnas i fred. Allt som kunde tolkas som försök att i fredstid »militarisera den svenska kvinnan» torde böra undvikas. Även denna personal bör därför endast krigsplaceras i fred men konstitueras vid krig eller beredskaps-tillstånd.

P. M. rörande nu utgående bidrag till frivillig försvarsverksamhet.

Gemensamt för de frivilliga försvarssammanslutningarna är, att de till en början ha arbetat helt utan statsbidrag. I och med att betydelsen av deras arbete i försvarets tjänst har blivit offentligt erkänd, ha de efter hand anförtrofts vidgade uppgifter och i samband därmed erhållit bidrag av staten för möjliggörande av verksamheten i fråga. Vissa av de sålunda utgående bidragen äro av gammalt ursprung (för frivilliga skyttet sedan 1863 och för svenska röda korset sedan 1907). Andra åter ha tillkommit under det senaste decenniet.

I fortsättningen redogöres först för de bidrag, som utgå till de organisationer, vilka tjäna rent militära syften. Bidragen för civilförsvarsverksamhet behandlas i ett sammanhang under punkt 4.

1. Allmänna synpunkter.

En särställning bland de frivilliga försvarsorganisationerna intager centralförbundet för befälsutbildning, som disponerat ett mindre statsanslag för organisation, administration m. m. under åren 1913—1947. Det för utbildningsverksamhet utgående statsanslaget ställdes däremot till en början till de militära myndigheternas förfogande såsom delpost under arméns övningsanslag. Från mitten av 1920-talet disponerades anslaget i fråga enligt av Kungl. Maj:t givna bestämmelser av centralförbundets dåvarande motsvarighet, Sveriges landstörmsföreningars centralförbund. Från 1932 har frivilliga automobilkåren åtnjutit statsanslag på samma sätt.

Utgående statsanslag ha ursprungligen varit avsedda såsom bidrag till alla med rörelsen förenade ändamål. Sålunda har t. ex. staten tidigare betingat sig viss ersättning för utlånad materiel i form av låneavgifter och slitningsersättning i likhet med vad som för närvarande gäller för utlåning till vissa allmännyttiga ändamål utanför det militära försvaret. Dessa låneavgifter kunde bestridas antingen av organisationernas egna medel eller av till förfogande för utbildningsverksamheten ställda statsmedel. Under tiden för den förstärkta försvarsberedskapen 1939—1945 kunde staten emellertid i relativt stor utsträckning ställa materiel och förnödenheter till förfogande utan ersättning, varigenom organisationerna helt kunde utnyttja såväl utgående statsbidrag som egna medel för utbildningsverksamheten. För närvarande utgå statsanslag till de frivilliga försvarsorganisationerna i form av bidrag dels för täckande av utbildnings- och vissa administrationskostnader, dels ock för ersättande av förnödenheter, naturaförmåner och materiel av olika slag.

I den förstnämnda gruppen ingå delposter för administration (arvoden, rese- och traktamentskostnader, expenser och hyresbidrag), utbildning, vissa försäkrings- m. fl. kostnader samt in- och utryckningsresor till och från kurser m. m.

Under den senare gruppen, vilken endast disponeras för den till det militära försvaret direkt anknutna frivilliga försvarsverksamheten, finnas delposter för lokaler och inkvartering, förplägnad, ammunition, drivmedel, utrustning inklusive beklädnad, lån av motorfordon samt vissa järnvägstransporter.

Den förstnämnda delpostgruppen ställes till organisationernas förfogande att disponeras för olika ändamål. Från den senare gruppen bestridas kostnader för sådana förnödenheter, materiel m. m., som av de militära myndigheterna ställas till förfogande under utbildningen eller tillhandahållas av myndigheter utanför försvaret eller av enskilda.

De för närvarande i den första gruppen utgående bidragen beräknas årligen erfarenhetsmässigt med utgångspunkt från de av 1945 års försvarskommitté gjorda

uppskattningarna rörande omfattningen av utbildningsverksamheten och kostnaden per utbildningstimme. De bidrag, som avses för den andra delpostgruppen, förnödenheter m. m., ha tillkommit under senare år och utgå med belopp, som av de centrala förvaltningsmyndigheterna bedömts erforderliga för avsedda ändamål.

De olika anslagen äro sålunda icke satta i direkt relation till den verkliga utbildningsvolymen. Anslagen ha under de senaste åren successivt ökats avsevärt. Denna ökning motsvaras emellertid icke av en till storleksordningen jämförlig ökning av utbildningsvolymen. Anslagsökningen är i stället till stor del beroende på de avsevärda kostnadsstegringar, vilka inträtt sedan 1945 års försvarskommittés beräkningar utfördes. Dessutom har systemet med daglön till deltagare i lägerkursutbildning tillkommit utan att särskilda anslagsposter anvisats för ändamålet. Trots de avsevärda ökningarna av bidragen ha dessa på grund av ovannämnda förhållanden kommit att bliva otillräckliga, varigenom anmälda kursdeltagare i viss omfattning måst avvisas.

Anslagen ställas årligen enligt föreskrifter i vederbörligt regleringsbrev till försvarets civilförvaltnings förfogande i och för utbetalning i mån av behov till organisationerna.

Centralförbundet för befälsutbildning disponerar en i försvarets kassasystem ingående kassaförvaltning. Förbundet anvisar medlen genom denna till föreningar (motsvarande) och i de statliga räkenskaperna komma därför medlen icke att redovisas i detalj. Samtidigt anvisar centralförbundet även de egna medel, som kunna anslås. Underavdelningarna redovisa sina utgifter för utbildningen i särskild intern räkenskap inom centralförbundet. Granskning av dessa räkenskaper sker sålunda både genom organisationens egen revision och genom civilförvaltningens försorg.

Övriga frivilliga organisationer, vilka icke disponera särskilda kassaförvaltningar, redovisa i detalj sina räkenskaper i vad avser statsmedel direkt till civilförvaltningen. I övrigt handhaves medelsförvaltningen i huvudsak på samma sätt som inom centralförbundet för befälsutbildning.

De för materiel och förnödenheter m. m. anslagna medlen förvaltas av de centrala myndigheterna och beröras icke av organisationernas förvaltning i annan mån, än att organisationerna i vissa fall skola avgiva uppgifter att ligga till grund för omföringar till försvarets ordinarie anslag.

2. Bidrag till administrations- och utbildningskostnader.

a) Bidragen till administration, upplysning m. m. utgå i huvudsak endast till de organisationer, vilka icke disponera egna medel av nämnvärd omfattning. Uppgift rörande storleken av dessa bidrag återfinnes i kap. XII. Bidragen ifråga disponeras av organisationerna utan särskilda reglerande bestämmelser.

b) Bidrag till egentliga utbildningskostnader utgå till samtliga statsbidragsberättigade organisationer. Från denna delpost bestridas kostnader för arvoden, traktamenten och resor åt instruktörer och i förekommande fall elever, diverse övningskostnader (såsom för övningsmateriel, viss handräckning och transporter) samt kostnader för fältmässiga förläggningar och markskador under övningar. Härutöver gäldas från denna delpost daglöner under lägerutbildning samt i förekommande fall vissa förläggningskostnader i samband med lägerkurser. Understundom måste även utgifter, som närmast ha karaktären av materiel- eller naturaförmånskostnader, bestridas med utnyttjande av de för utbildningsverksamheten avsedda bidragen. Så är fallet, då förplägnad tillhandahålles vid utbildning av kortare sammanhängande längd än 3 dagar. Den för förplägnad avsedda förnödenhetsposten får nämligen utnyttjas först vid sådan utbildning av minst 3 dagars längd.

Bidragen till egentliga utbildningskostnader ha hittills uppskattats erfarenhetsmässigt med utgångspunkt från de av 1945 års försvarskommitté gjorda beräkningarna rörande utbildningskostnaden — 50 öre per elevtimme — och utbildningens omfattning. På grund av de avsevärda kostnadsökningarna för olika ändamål ha bidragen under senare år ökat i betydligt högre grad än vad som direkt motsvarar ökningen av utbildningsvolymen. I anslagsäskandena till riksdagen upptagas sålunda bidragen till belopp, som kunna anses erforderliga med hänsyn till den bedömda utbildningsvolymen under kommande budgetår. Bidragen regleras alltså icke på sådant sätt, att de ställas i direkt relation till växlingarna i utbildningsverksamhetens omfattning.

För budgetåret 1949/50 anvisades för denna del av verksamheten inom centralförbundet för befälsutbildning ett bidrag av 785 000 kronor, vilket med 90 000 kronor understiger försvarskommitténs beräkning vid fullt utbyggd organisation. I den av 1945 års försvarskommitté beräknade summan av 875 000 kronor ingingo emellertid expeditions- och organisationskostnader med 100 000 kronor, för vilket ändamål för närvarande något bidrag icke utgår. Vidare beräknade försvarskommittén behovet av medel för ekonomisk gottgörelse (daglön och löneförmåner åt värnpliktiga) till 450 000 kronor. Förmåner av sistnämnda art bestridas för närvarande av det för utbildning avsedda bidraget. Om hänsyn toges till dessa förhållanden, understiger nuvarande anslag till centralförbundet försvarskommitténs beräkning av för maximal utbildningsvolym erforderligt anslag med icke mindre än 620 000 kronor.

För övriga organisationer äro förhållandena i stort sett likartade.

3. Bidrag till förnödenheter, naturaförmåner, materiel m. m.

Som tidigare framhållits betingade sig staten ursprungligen ersättning för materiel och andra naturaprestationer efter samma grunder, som numera gälla vid utlåning av försvaret tillhörande materiel för allmännyttiga ändamål utanför det militära försvaret. Ersättningarna erlades av de frivilliga försvarsorganisationerna genom anlåtande av egna medel eller de av staten för utbildningsverksamheten till förfogande ställda bidragen. Under beredskapsåren kunde staten i stor utsträckning utan kostnad ställa förnödenheter och materiel till förfogande, varför det efter beredskapens upphörande ansågs lämpligt att även i fortsättningen — framförallt med hänsyn till statens stora andel i utbildningsmedlen och till den omständigheten, att statliga myndigheter i allt väsentligt numera organisera och ansvara för utbildningen — kunna ställa materiel och förmåner av olika slag m. m. vederlagsfritt till förfogande.

I skrivelse den 2 maj 1945 gjorde arméförvaltningens intendenturavdelning efter samråd med försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, marin- och flygförvaltningarna samt arméstaben framställning om tillhandahållande utan ersättning av undervisnings- och övningslokaler ävensom i vissa fall fri inkvartering, fri förplägnad och fria järnvägstransporter åt medlemmar av för armén arbetande, statsunderstödda frivilliga försvarsorganisationer. I 1946 års statsverksproposition (bilagan fjärde huvudtiteln s. 151 ff) lämnades följande redogörelse för framställningen ifråga.

Enhetliga bestämmelser i här berörda avseende saknades för närvarande. En sammanfattning av nu gällande bestämmelser gäve vid handen, att medlemmar av centralförbundet för befälsutbildning, svenska röda korset och lottakår vid av organisationen anordnade kurser och övningar tillhandahölles dels lokaler och inkvartering mot erläggande av ersättning för värme och belysning m. m. samt för slitning av den materiel, som ställdes till förfogande i samband med inkvartering, och dels manskapsportion samt proviant- och furageartiklar mot ersättning. Vidare ägde medlem av lottakår utbekomma fri portion vid genomgången utbildningskurs i förplägnadstjänst. Slutligen

erhölle medlemmar av nyssnämnda organisationer samt svenska blå stjärnan vid — enligt i kommandoväg för varje gång lämnat medgivande — deltagande i eller följande av inom armén anordnade fältövningar, fälttjänstövningar eller luftförsvarsövningar utan ersättning järnvägstransporter från utrustningsorten till övningsområdet och åter, förläggning samt underhåll. För frivilliga automobilkåren och frivilliga motorcykelkåren funnes däremot inga bestämmelser utfärdade för tillhandahållande av inkvartering och förplägnad m. m.

Vid s. k. lägerutbildning, d. v. s. utbildning under sammanhängande längre eller kortare utbildningsperioder, torde deltagarnas inkvartering och förplägnad delvis bekostas av organisationerna. Dessas ekonomiska resurser försloge emellertid ej långt, varför kursdeltagarna måste vidkännas icke oväsentliga ekonomiska uppoffringar för sin utbildning, särskilt då denna förlades till platser utanför deltagarnas bostadsorter. I all synnerhet bleve den frivilliga tjänstgöringen vid truppförband för befordran ekonomiskt betydande, enär därunder, oaktat någon avlöning icke utginge, vederbörande hade att själv bekosta såväl inkvartering som förplägnad. Då såsom framhållits deltagande i det frivilliga försvarsarbetet vore förenat med ekonomiska uppoffringar, hade mindre bemedlade personer, även om de hyste ett levande försvarsintresse och gärna ville deltaga i kurser och övningar, icke råd därtill. Om utbildningen kunde bedrivas utan att den enskilde behöfve vidkännas större kostnader därför, syntes anslutningen kunna bliva större och rekryteringen till de befattningar, som fylldes från de frivilliga försvarsorganisationerna, läggas på en bredare basis med därav följande större möjlighet till urval, tillgång å reserver m. m. Därest staten i viss utsträckning iklädde sig kostnaderna för inkvartering, förplägnad och resor samt utan ersättning tillhandahölle undervisnings- och övningslokaler skulle vidare organisationernas ofta knappa penningmedel kunna i större utsträckning användas för propaganda, traktamentsersättningar till mindre bemedlade m. m.

Beträffande kostnadsfritt tillhandahållande av lokaler samt beredande av fri inkvartering syntes detta lämpligen böra ske vid all utbildning, därest kronans hus utan olägenhet kunde komma till användning härför. Fri inkvartering borde vidare under alla förhållanden beredas värnpliktiga, som fullgjorde frivillig tjänstgöring vid truppförband enligt vederbörliga förordnandeföreskrifter, under övningar utom förläggningssorten, under motsvarande förhållanden åt lottor, som enligt av arméchefen utfärdade föreskrifter genomginge praktisk tjänstgöring för vinnande eller bibehållande av kompetens i vissa tjänstegrenar, ävensom åt dem, som — enligt i kommandoväg för varje gång lämnat medgivande — deltog i eller följde inom försvarsväsendet anordnade fält-, fälttjänst- eller luftförsvarsövningar.

Såsom villkor för tillhandahållande av fri förplägnad syntes böra gälla, att utbildningen avsåge frivillig tjänstgöring vid truppförband av värnpliktig personal enligt vederbörliga föreskrifter eller av lottor, som enligt av arméchefen utfärdade föreskrifter genomginge praktisk tjänstgöring för vinnande eller bibehållande av kompetens i vissa tjänstegrenar, eller att utbildningen bedreves vid s. k. lägerkurser under en sammanhängande tidsperiod av minst fem dagar (in- och uttryckningsdagar inräknade) eller slutligen, att förplägnaden tillhandahölles vid — enligt i kommandoväg för varje särskild gång lämnat medgivande — deltagande i eller följande av inom försvarsväsendet anordnade fält-, fälttjänst- eller luftförsvarsövningar. Såsom ytterligare villkor för tillhandahållande av fri förplägnad borde vidare gälla, att densamma skulle utgöras av tillagad portion, när sådan kunde tillhandahållas i eller från militär matinrättning eller från i övningen eventuellt deltagande militärt förband, och i övrigt av proviantartiklar enligt sådan stat, efter vilken militärt förband utspisades vid övningar av motsvarande slag,

samt furageartiklar enligt den rationsstat, som tillämpades under motsvarande övningar, ävensom att förplägnaden kunde tillhandahållas utan olägenhet. Vid andra utbildningskurser och övningar än de förut nämnda borde förplägnad enligt enahanda grunder tillhandahållas mot ersättning.

Beträffande fria järnvägstransporter syntes sådana böra beredas från vederbörliga utrustningsorter till övningsområdet och åter åt värnpliktiga, som fullgjorde frivillig tjänstgöring vid truppförband enligt vederbörliga förordnandeföreskrifter, vid deltagande i övningar utom förläggningssorten, under motsvarande förhållanden åt lottor, som enligt av arméchefen utfärdade föreskrifter genomginge praktisk tjänstgöring för vinnande eller bibehållande av kompetens i vissa tjänstegrenar, samt åt dem, som — enligt i kommandoväg för varje gång lämnat medgivande — deltog i eller följde inom försvarsväsendet anordnade fält-, fälttjänst- eller luftförsvarsövningar.

Departementschefen anslöt sig till de anförda synpunkterna, även om han ansåg det tillrådligt att iakttaga en viss försiktighet i avvaktan på resultatet av 1945 års försvarskommittés arbete. Departementschefen ansåg vidare, att fri förplägnad borde medgivas vid kurser om minst tre dagars längd i stället för föreslagna fem dagar.

I utlåtande den 8 mars 1946 föreslog försvarets civilförvaltning, att samtliga av staten bestridda kostnader för icke statliga organisationers verksamhet från och med budgetåret 1947/48 i princip borde redovisas under de för bidrag till samma organisationer anvisade anslagen. Detta förslag ansåg sig departementschefen böra biträda. Vid beräkningen av medelsbehoven inräknades därför de uppskattade kostnaderna för de naturaförmåner, som staten tillhandahöll de olika organisationerna. Samtliga berörda anslag gavs härvid karaktären av reservationsanlag. Beträffande beräkningen anfördes i 1947 års statsverksproposition följande (bilagan fjärde huvudtiteln s. 143):

I enlighet med vad jag i det föregående anført böra från och med nästa budgetår under detta anslag beräknas jämväl kostnaderna för de särskilda naturaförmåner, som för närvarande vederlagsfritt tillhandahållas centralförbundet respektive frivilliga automobilkåren och frivilliga motorcykelkåren. Givet är, att beräkningen av dessa kostnader för nästa budgetår måste bli i hög grad approximativ. På grundval av uppgifter, inhämtade från vederbörande organisationer ävensom arméförvaltningen, synas ifrågakvarande kostnader kunna uppskattas för centralförbundet till 426 000 kronor, därav 10 000 kronor för lokaler och inkvartering, 30 000 kronor för förplägnad, 300 000 kronor för ammunition, 50 000 kronor för utrustning inklusive beklädnad, 30 000 kronor för lån av motorfordon och 6 000 kronor för järnvägstransporter, för frivilliga automobilkåren till 26 000 kronor, därav 700 kronor för lokaler och inkvartering, 4 800 kronor för förplägnad, 2 500 kronor för utrustning inklusive beklädnad, 17 500 kronor för lån av motorfordon och 500 kronor för järnvägstransporter samt för frivilliga motorcykelkåren till 67 000 kronor, därav 1 500 kronor för lokaler och inkvartering, 10 000 kronor för förplägnad, 1 500 kronor för utrustning inklusive beklädnad och 54 000 kronor för lån av motorfordon.

Förslaget vann riksdagens bifall.

Genom beslut den 31 januari 1947 (TLA s. 23) meddelade Kungl. Maj:t bestämmelser i fråga om tillhandahållande genom kronans försorg av vissa naturaförmåner åt de frivilliga försvarsorganisationerna (centralförbundet för befälsutbildning med anslutna organisationer, riksförbundet Sveriges lottakärer, föreningen svenska röda korset, föreningen svenska blå stjärnan och frivilliga motorcykelkåren).

I anslutning härtill och till sådana av vederbörande centrala förvaltningsmyndigheter utfärdade föreskrifter rörande utlåning av materiel m. m. till de frivilliga organisationerna har försvarets civilförvaltning sedermera efter samråd

med berörda centrala förvaltningsmyndigheter meddelat särskilda tillämpningsbestämmelser (TLA s. 17/1948).

Grundprincipen är, att materiel och förnödenheter kostnadsfritt ställas till förfogande såväl vid deltagande i för de frivilliga försvarsorganisationernas medlemmar anordnade kurser som vid fullgörande av frivillig tjänstgöring m. m. Genom omföring från de för de olika organisationerna anvisade anslagsposterna till förnödenheter av olika slag lämnas de anslag, varifrån kostnaderna i första hand bestridas, ersättning härför — i vart fall intill en viss gräns.

Allmänt gäller beträffande anslagsposterna till förnödenheter och materiel m. m., att om de skulle visa sig otillräckliga för gäldande av de ersättningar, som enligt de angivna föreskrifterna skola erläggas för av försvarets förvaltningsmyndigheter tillhandahållna prestationer, skola vederbörande centrala förvaltningsmyndigheter efter samråd sinsemellan fördela de tillgängliga medlen. Detta innebär — såsom departementschefen i bilaga 6 till 1948 års statsverksproposition (s. 65) anfört — att uppkommande merkostnader, utöver organisationernas bidrag till förnödenheter, få slutligt stanna å de anslag, varifrån kostnaderna i första hand bestridas.

a) Inkvartering.

Enligt nu gällande föreskrifter erhålla de frivilliga organisationernas medlemmar fri inkvartering under såväl utbildningskurser som vid frivillig tjänstgöring vid förband (motsvarande). Inkvartering i kronans etablissement liksom även lokaler för undervisning och övningar i sådana tillhandahålles vederlagsfritt. För i samband med inkvartering utnyttjad kasern- och förplägnadsutredning utgår viss ersättning i enlighet med vad därom anföres nedan under rubriken »utrustning inklusive beklädnad». I samband med frivillig tjänstgöring vid truppförband (t. ex. värnpliktig personals 30-dagarstjänstgöring i vissa fall, lottors praktiska tjänstgöring för vinnande av kompetens i viss tjänstegren m. m.) kan understundom inkvartering ordnas i förhyrda lokaler. I så fall avföras kostnaderna på vederbörlig försvarsgrens ordinarie anslag, vilket senare erhåller gottgörelse från organisationens delpost till lokaler och inkvartering.

b) Förplägnad.

Under motsvarande förhållanden, som ovan angivits rörande fri inkvartering, åtnjutes även fri förplägnad vid utbildning (tjänstgöring) om minst 3 dagars varaktighet. Förplägnaden kan utgöras antingen av tillagad portion från militär matinrättning eller förband, kvarterförplägnad ordnad i mäss eller vid civilt näringsställe eller slutligen av kontant ersättning för portion, varvid vederbörande själv anskaffar förplägnaden. Kostnaderna för förplägnaden förskotteras av resp. försvarsgrens ordinarie anslag, vilket gottgöres genom omföring från vederbörande organisations delpost till förplägnad.

c) Lokaler och inkvartering.

Av arméförvaltningens intendenturavdelnings i det föregående berörda framställning den 2 maj 1945 i vad avser fria undervisningslokaler m. m. och fri inkvartering samt de i anslutning härtill utfärdade tillämpningsföreskrifterna (TLA s. 17/1948) framgår, att de enda utgifter, som böra belasta posten ifråga, äro kostnaderna för inkvartering genom kvarterförläggning för sådan personal, som fullgör frivillig tjänstgöring, föreskriven i vederbörliga förordnandeföreskrifter (motsvarande) för erhållande av förordnande i högre grad eller för bibehållande av innehaft förordnande eller kompetens. Sådan tjänstgöring kan fullgöras antingen vid truppförband (stab för viss personal), under truppförbands övningar utom förlägningsorten eller genom frivilligt deltagande i fält- och fälttjänstövningar. I dessa fall förskotteras inkvarteringskostnaderna av vissa försvarets

ordinarie anslag, vilka erhålla ersättning genom av civilförvaltningen verkställd omföring.

Belastningen på delposterna a) — c) ovan har hittills varit ganska ojämn. De belopp, som tillgodoförts försvarets ordinarie anslag, äro dock relativt små. I tillämpningsföreskrifterna har detta förhållande också förutsetts, varför medgivande där lämnats för avförande av sådana kostnader, som uppkommit under truppförbands övningar utom förlägningsorten, på förbandets ordinarie övningsanslag. Då antalet på sådant sätt tjänstgörande personal icke kan beräknas bliva mera betydande, komma kostnaderna ifråga att uppgå till allenast obetydliga belopp.

Från delposten ha även vissa utgifter för förhyrning av lokaler ersatts, huvudsakligen inom centralförbundets för befälsutbildning verksamhetsområde. Det har härvid i regel rört sig om viss ersättning till fortifikationsförvaltningen för utnyttjande av barackläger, vilka eljest stått oanvända.

d) Utrustning inklusive beklädnad.

För ändamålet disponerar huvuddelen av organisationerna en särskild delpost, vilken utnyttjas på följande sätt.

Skador, som uppkommit under lånetiden, och materieförluster ersättas till fulla värdet. Undantag härifrån utgör beklädnadsmateriel samt kasern- och förplägnadsutredning. För nyttjande av beklädnad erlägges sålunda ersättning med 50 öre per man och tjänstgöringsdag och för kasern- och förplägnadsutredning med 14 öre per man och tjänstgöringsdag. Förbrukningsartiklar ävensom frakter och emballage ersättas av låntagare. Ersättning för normal förslitning erlägges i allmänhet icke.

Av delposten till Utrustning inklusive beklädnad skall sålunda utgå, förutom ersättningar till enskilda eller utom försvaret stående myndigheter, ersättning till arméförvaltningens intendenturavdelning med 50 öre för varje tjänstgöringsdag, varunder kronans beklädnad burits, ersättning till arméförvaltningens intendenturavdelning med 14 öre för varje tjänstgöringsdag, varunder kasern- och förplägnadsutredning begagnats, ersättning för reparation av skador på övrig materiel (tyg-, intendentur- och sjukvårdsmateriel), vari ingår exempelvis smittrening av ansiktskydd till gasmask med 75 öre, samt ersättning för förbrukningsartiklar, frakt- och emballagekostnader.

Den ovan omnämnda ersättningen till arméförvaltningens intendenturavdelning grundas på antalet tjänstgöringsdagar under föregående budgetår.

De organisationer, vilka icke disponera särskild anslagspost för utrustning m. m., få av andra medel erlägga särskild ersättning, som beräknas efter antal slitningsdagar för varje persedelslag i varje särskilt fall.

e) Ammunition.

Före 1939 gäldades kostnaderna för ammunition av Sveriges landstormsföreningars centralförbund, landstormsförbund och landstormsföreningar antingen genom anlåtande av statsbidrag eller genom egna (insamlade) medel.

I 1939 års statsverksproposition, bilagan fjärde huvudtiteln, framhölls vid behandlingen av lantförsvarets anslag till Vapen och ammunition m. m., att det medelsbehov under sagda anslag, som uppskattats av 1936 års riksdag, icke inrymde kostnader för ammunition till den frivilliga landstormsutbildningen. Arméförvaltningen, som ansåg det nödvändigt, att särskilda medel för ammunition för frivillig utbildning beräknades i det årliga anslaget till ammunition, föreslog därför en uppräknig av detta.

I propositionen nr 1942: 210 anfördes i fråga om det frivilliga försvarsarbetets organisation och ledning, att erforderlig uniforms- och vapenutrustning, annan materiel och ammunition borde tillhandahållas den frivilliga organisationen efter samma grunder som hittills tillämpats beträffande den frivilliga landstormsrörel-

sen. I propositionen angavs däremot icke direkt, huru kostnaderna borde bestridas.

Från och med budgetåret 1942/43 har chefen för armén ombesörjt fördelning av ammunition till truppförbanden, varvid även centralförbundet för befälsutbildning erhållit viss tilldelning (från och med budgetåret 1944/45). Senare ha särskilda medel för ammunition (för budgetåret 1950/51 300 000 kronor) ställts till centralförbundets förfogande för likvidering av de förbrukade ammunitionsmängderna.

Centralförbundets nuvarande behov av medel för ammunition har beräknats för eldhandvapenammunition till 500 000 kronor och för luftvärns- och artilleriammunition till 200 000 kronor eller tillhoppa 700 000 kronor. Därutöver ha c:a 30 000 kronor beräknats erforderliga, om centralförbundet även skall tillhandahålla ammunition åt reservofficers- och reservunderofficersförbanden i syfte att möjliggöra utbildning i skjutning för dessas medlemmar i samband med fälttävlingar och andra skjutövningar.

Hittills ha anvisade medel för ammunition nödortfigt täckt behoven därigenom, att centralförbundet härutöver erhållit engångsanslag om sammanlagt 850 000 kronor. Härav beräknades vid ingången av budgetåret 1949/50 endast omkring 50 000 kronor återstå, varför en höjning av anslaget till ammunition i enlighet med ovanstående riktlinjer torde vara erforderlig. 1945 års försvarskommitté beräknade medelsbehovet till 625 000 kronor.

Centralförbundet för befälsutbildning är den enda organisation, som förfogar över särskilda statsmedel för ammunition. Organisationen äger inom ramen av anvisat anslag hos arméförvaltningens tygavdelning beställa erforderlig ammunition till av tygavdelningen fastställda priser, varefter likvideringen sker genom att civilförvaltningen efter omföring ställer medel av centralförbundets anslag till arméförvaltningens tygavdelnings förfogande. Om föreskrifterna strängt skulle följas, borde delar av bidraget först överföras till centralförbundets postgirokonto, varefter belopp enligt tygavdelningens räkningar åter skulle gireras till civilförvaltningens postgiro för redovisning på tygavdelningen.

f) Lån av motorfordon.

Gällande bestämmelser rörande utlåning av motorfordon för frivilliga försvarsorganisationer äro utfärdade av arméförvaltningens tygavdelning den 6 juli 1948 (TLA s. 107/1948). Enligt dessa bestämmelser skola organisationerna erlägga ersättning för reparation av under lånetiden uppkomna skador utöver normal förslitning samt för använda förbrukningsartiklar.

Ursprungligen hade avsikten varit, att förslitning också skulle ersättas. Emellertid skulle de under delposten till Lån av motorfordon anvisade medlen i så fall ha blivit otillräckliga, varför det ansetts lämpligast att ersättning skall erläggas endast för under lånetiden uppkomna skador på fordonen.

Beträffande frivilliga motorcykelkåren har arméförvaltningens tygavdelning föreskrivit, att behov av motorcyklar i första hand skall fyllas genom lån av civila motorcyklar, vilket dock med hänsyn till kostnaderna icke visat sig genomförbart. Motorcyklar få för övrigt på grund av bristen på reservdelar tills vidare icke utlånas av lägre myndigheter utan medgivande av tygavdelningen.

På denna delpost ha även avförts kostnader för ansvarsförsäkring för de elever, som utbildats i motortjänst. Det har nämligen ansetts nödvändigt med sådan försäkring, så länge staten icke ikläder sig det direkta ekonomiska ansvaret för ersättningar, som ådömas militära bilförare. Denna kostnad synes emellertid snarare böra hänföras till egentlig utbildningskostnad än till lån av motorfordon.

g) Järnvägstransporter.

Av motiveringen för införandet av denna delpost samt av tillämpningsbestämmelserna (TLA s. 17/1948) framgår, att från delposten i fråga skola bestridas

kostnader för in- och utryckningsresor samt resor under övningar för sådan personal, som fullgör i förordnandeföreskrifter eller eljest för bibehållande av förordnande eller kompetens för viss befattning eller för erhållande av högre förordnande (kompetens) föreskriven praktisk tjänstgöring vid truppförband. Likaså bestridas resekostnader för sådan personal, som enligt i kommandoväg för varje gång lämnat medgivande för egen utbildning i övrigt följer eller deltagar i fält-, fälttjänst- eller luftförsvarsövningar. För personal, som frivilligt deltagar i sådana övningar för fyllande av visst personalbehov, bestridas dock resekostnaderna av vederbörande försvarsgrens ordinarie anslag.

Resekostnader i samband med lägerkurser och fritidsutbildning bestridas däremot enligt föreskrifterna av andra till organisationens förfogande stående medel. Man har sålunda i detta avseende skilt på den utbildning, som erhålles genom frivillig tjänstgöring vid truppförband, och på övrig frivillig utbildning vid särskilt anordnade kurser.

h) Drivmedel.

Möjligheterna att anordna övningar äro — åtminstone vid vissa truppslag — i hög grad beroende av tillgången på drivmedel. För de organisationer, som tilldelats bidrag för detta ändamål, har en särskild delpost uppförts. Medelsbehovet har härvid överslagsvis beräknats på grundval av drivmedelsåtgången under tidigare utbildningsår.

Drivmedlen beställas vid truppförband eller inköpas i allmänna handeln. I förra fallet likvideras förbrukade drivmedelsmängder direkt till utlämnande förband enligt av intendenturavdelningen fastställda priser.

i) Sammanfattning.

Av redogörelsen framgår, att bestämmelserna icke äro gemensamma för samtliga organisationer. Alla dessa disponera icke heller samtliga de delposter av förnödenhetsanslagen, som äro nödvändiga för ett konsekvent genomförande av systemet. Sålunda har exempelvis icke riksförbundet Sveriges lottakärer tilldelats någon delpost för utrustning, varför lån av sådan måste bekostas antingen av utbildningsmedel eller av organisationens egna medel, såvida icke försvarets ordinarie anslag utan särskild gottgörelse få vidkännas den slutliga kostnaden.

Som ovan framhållits har försvarets civilförvaltning som motivering till införande från och med budgetåret 1947/48 av särskilda anslagsposter för förnödenheter m. m. anfört, att man på detta sätt skulle kunna få en fullständig överblick över statens verkliga kostnader för frivillig utbildning. De för förnödenheterna avsedda beloppen ha beräknats mycket approximativt och närmare erfarenheter saknas ännu beträffande storleken av de belopp, som erfordras under de olika posterna.

På grund av den korta tid, systemet sålunda praktiserats, är det givetvis svårt att ännu avgiva något absolut rättvisande omdöme om detsamma. Det synes emellertid innebära ett omfattande bokföringsarbete utan motsvarande praktiskt värde. Såsom exempel må nämnas, att ett konsekvent genomförande av systemet kräver för föreskrivna bokföringstransaktioner enbart för förplägnad c:a 30 undertitlar (en för vardera centralförbundet för befälsutbildning, frivilliga automobilkåren, frivilliga motorcykelkåren, riksförbundet Sveriges lottakärer, föreningen svenska blå stjärnan, föreningen svenska röda korset och sjövärnskåren under ett vart av de tre försvarsgrenarnas mathållningsanslag; en undertitel, benämnd Förplägnad, till försvarets civilförvaltnings titlar under rubriken Bidrag och understöd för en var av de nämnda organisationerna).

För närvarande är systemet icke helt genomfört. Särskilda undertitlar för förplägnad saknas sålunda för frivilliga automobilkåren, frivilliga motorcykelkåren, föreningen svenska röda korset och föreningen svenska blå stjärnan.

Den praktiska fördelen med systemet skulle, som ovan sagts, utgöras av möj-

ligheten att få kontroll över samtliga kostnader för det frivilliga försvarsarbetet. Av redogörelsen framgår emellertid, att vissa luckor ändå komma att uppstå. Sålunda komma kostnaderna för slitage på motorfordon, vapen och övrig tygmateriel, vilka uppgå till avsevärda summor, icke att framgå av redovisningen. Enbart för centralförbundets lägerkurser torde dessa kostnader kunna uppskattas till c:a 50 000 kronor per år.

Även andra kostnader finnas, som icke direkt framgå av det anbefallda redovisningssystemet. Ersättning för kasernslitage vid förläggning — vilken kan uppskattas till 25 öre per man och dag — eller för bränsle, lyse och vatten vid utnyttjande av kronans undervisnings- och förläggningslokaler tillgodoföres sålunda icke försvarets ordinarie anslag. Icke heller kunna kostnaderna uppskattas för den arbetsinsats i övrigt, som utföres av militära befattningshavare (expeditionsoch förrådspersonal, instruktörer och övrig för frivilligt försvarsarbete mer eller mindre ianspråktagen personal) och som nu helt belastar avlöningsanslagen.

Det är givetvis ett önskemål, att statens kostnader för det frivilliga försvarsarbetet kunna överblickas. I och med att staten i vissa fall utan vare sig formell eller verklig ersättning tillhandahåller dels materiel för utbildningen, dels vissa naturaförmåner, är det dock, som ovan framhållits, icke möjligt att i detalj påvisa alla kostnader. Det betydelsefulla i sammanhanget torde för övrigt icke vara enbart att ur räkenskaper avläsa kostnaderna. Fastmer synes det vara av betydelse att känna utbildningsresultatet. Härför fordras studium icke blott av civilförvaltningens räkenskaper utan även av organisationernas statistik, varav utbildningsresultatet kan utläsas. Med kännedom om beräkningsgrunderna för naturaförmåner, materiel m. m. föreligger icke någon svårighet att uppskatta det belopp för sådana förmåner, som staten fått vidkännas utöver de för egentliga utbildningskostnader anslagna och förbrukade medlen.

4. Bidrag för civilförsvarsverksamhet.

De statliga bidragen för riksluftskyddsförbundets verksamhet utgöras dels av bidrag till administrationen i riks- och regionalinstanserna, dels av för olika slag av kurser avsedda särskilda bidragsposter eller för vissa bestämda ändamål, exempelvis för rese- och traktamentskostnader för instruktörer, anslagna belopp. Med hänsyn till civilförsvarets fredsorganisation kunna givetvis icke förnödenhetsposter, liknande dem för de militärt verksamma organisationerna avsedda, förekomma. Kostnaderna för naturaförmåner till i utbildning deltagande — i den mån de icke bekostas av deltagarna själva med anlitan av traktamenten — och för materiel m. m. få därför bestridas av de för utbildningsverksamheten anslagna statsmedlen eller organisationens egna medel.

För vinnande av enhetlighet i fråga om såväl utbildningsdeltagares ekonomiska standard som normerna för bidragsgivningen är det — oavsett att naturaförmåner i regel icke och materiel endast undantagsvis direkt kunna tillhandahållas genom civilförsvarets försorg — ett önskemål att bidragen fördelas för olika ändamål efter samma regler, som gälla för statsbidrag till de inom det militära försvaret verksamma organisationerna.

Bilaga 5.

Jämförelse mellan anvisade statsbidrag, verkliga utgifter och de bidrag, som enligt kommittén enligt kommitténs förslag, dels enligt

Utbildningsvolym	1947/48
Antal timmar fritidsutbildning	300 000
» » » för ungdom	—
Antal timmar ej anslagsberättigande..	99 000
» dagar lägerutbildning	24 000
» » » för ungdom	—

Del post	1948/49				Verkliga utgifter kronor
	För budgetåret 1948/49 anvisat bidrag	Enligt kommitténs förslag skulle ha utgått ³			
		antal tim. (dagar)	å pris	kronor	
Administration m. m.	—	—	—	—	—
Egentliga utbildningskostnader	672 000	300 000	0·70	210 000	547 000
Daglöner	—	24 000	4·20	100 800	—
»Långa vägen»	—	24 000	6·00	144 000	138 000
Bidrag till drivmedel	—	—	—	40 000	62 000
Kronor	672 000	—	—	494 800	747 000
Avgår vissa daglöner ⁴	25 000	—	—	—	25 000
Summa utbildningsmedel	647 000	—	—	494 800	722 000
<i>Under ordinarie anslag⁵.</i>					
Järnvägstransporter	6 000	—	—	—	—
Ammunition	300 000	—	—	425 000	ca 425 000
Tygmateriel	25 000	20 000	0·85	37 400	—
Motorfordon	30 000	24 000	1·00	44 000	37 875
Lokaler och inkvartering	10 000	44 000	—	—	—
Intendenturmateriel	25 000	44 000	0·85	37 400	—
Förplägnad	30 000	44 000	0·14	6 160	27 556
		24 000	1·80	52 200	69 546
		5 000	—	—	—
Summa för förnödenheter	426 000	—	—	602 160	559 977
Summa utbildningsmedel och förnödenheter	1 073 000	—	—	1 096 960	1 281 977

¹ Varav armén 158 900; marinen (KA) 82 445; flygvapnet 24 845.

² Varav armén 8 560; marinen (KA) 1 805; flygvapnet 1 350.

³ Baserat på föregående års utbildning. Se härom närmare kap. XIV.

Centralförbundet för befälsutbildning.

Förslaget skulle ha utgått budgetåren 1948/49 och 1949/50 samt vid fullt utbyggt organisation dels 1945 års försvarskommittés förslag.

1948/49	Maximiomfattning	
	Kommittén	1945 års försvarskommitté
438 315	1 142 620	1 140 000
—	¹ 210 690	50 000
100 000	—	—
25 000	82 020	60 000
—	² 11 705	—

1949/50				Fullt utbyggt organisation						Ant.
För budgetåret 1949/50 anvisat bidrag	Enligt kommitténs förslag ³			Kommittén			1945 års försvarskommitté			
	antal tim. (dagar)	å pris	kronor	antal tim. (dagar)	å pris	Summa kronor	antal tim. (dagar)	å pris	Summa kronor	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	100 000	
785 000	438 315	0·70	306 821	⁴ 1 353 310	0·70	947 317	1 190 000	0·50	595 000	
—	25 000	4·20	105 000	93 725	4·20	393 645	60 000	3·00	180 000	
—	25 000	6·00	150 000	—	—	509 678	—	—	450 000	
—	—	—	—	—	—	10 000	—	—	—	
40 000	—	—	40 000	—	—	40 000	—	—	—	
825 000	—	—	601 821	—	—	1 900 640	—	—	1 325 000	
25 000	—	—	—	—	—	—	—	—	90 000	
800 000	—	—	601 821	—	—	1 900 640	—	—	1 285 000	
6 000	—	—	—	—	—	—	—	—	8 000	
300 000	—	—	550 000	—	—	700 000	—	—	625 000	
25 000	36 526	0·85	52 297	206 500	0·85	175 525	—	—	70 000	
—	25 000									
30 000	61 526	1·00	61 526	206 500	1·00	206 500	—	—	147 000	
10 000	—	—	—	—	—	—	—	—	14 000	
25 000	61 526	0·85	52 297	206 500	0·85	204 435	—	—	70 000	
—	61 526	0·14	8 614	206 500	0·14					
30 000	25 000	1·80	57 600	103 000	1·80	185 400	—	—	100 000	
—	7 000									
428 000	—	—	782 334	—	—	1 471 880	—	—	1 034 000	
1 226 000	—	—	1 384 155	—	—	3 872 500	—	—	2 269 000	

⁴ För vid trupperförband frivilligt tjänstgörande personal.

⁵ För närvarande särskilda delposter.

⁶ Därav ungdomsutbildning 280 920 tim.

Jämförelse mellan anvisade statsbidrag, verkliga utgifter och de bidrag, som enligt kommitténs
enligt kommitténs förslag, dels enligt

Utbildningsvolym	1947/48
Antal timmar fritidsutbildning	33 750
» » ej anslagsberättigande..	—
» dagar lägerutbildning	1 875

Delpost	1948/49				Verkliga utgifter kronor
	För budgetåret 1948/49 anvisat bidrag	Enligt kommitténs förslag skulle ha utgått ¹			
		antal tim. (dagar)	å pris	kronor	
Administration m. m.	2 500	—	—	2 500	2 372
Egentliga utbildningskostnader	7 500	33 750 1 875	0·60 3 60	20 250 6 750	10 400
Daglöner	—	1 875	1·50	2 812	—
Bidrag till kost och logi	—	—	—	—	—
Bidrag till drivmedel	8 000	300 × 45	0·70	9 450	² 13 000
Summa utbildningsmedel	18 000	—	—	41 762	25 772
<i>Under ordinarie anslag⁴.</i>					
Järnvägstransporter	—	—	—	—	—
Ammunition	—	—	—	—	—
Tygmateriel	800	7 500	0·85	6 375	800
Motorfordon	54 000	5 625 1 875	1·00 1·00	7 500	16 104
Lokaler och inkvartering	1 500	—	—	—	—
Intendenturmateriel	700	7 500 7 500	0·85 0·14	6 375 1 050	700
Förplägnad	10 000	1 875	1·80	3 375	120
Summa för förnödenheter	67 000	—	—	24 675	17 724
Summa utbildningsmedel och förnödenheter	85 000	—	—	66 437	43 496

¹ Baserat på föregående års utbildningsvolym. Se härom närmare kap. XIV.

² Enligt FCF medgivande ha 5 000 kr. omförts från delposten till förplägnad.

Frivilliga motorcykelorganisationen (-kåren).

förslag skulle ha utgått budgetåren 1948/49 och 1949/50 samt vid fullt utbyggd organisation dels 1945 års försvarskommittés förslag.

1948/49	Maximiofattning	
	Kommittén	1945 års försvarskommitté
34 860	36 175	} Omkring 40 000
— 1 940	— 2 012	

1949/50			Fullt utbyggd organisation						Ant.		
För bud- getåret 1949/50 anvisat bidrag	Enligt kommitténs förslag ¹		Kommittén			1945 års försvarskommitté					
	antal tim. (dagar)	å pris kronor	antal tim. (dagar)	å pris kronor	Summa kronor	antal tim. (dagar)	å pris kronor	Summa kronor			
2 500	—	—	2 500	—	—	2 500	—	—	2 500		
7 500	34 860 1 940	0·60 3·60	20 916 6 984	36 175 2 012	0·60 3·60	21 705 7 243	ca 40 000	—	9 500		
—	1 940	1·50	2 910	1 825 187	1·50 6·00	2 737 1 122	—	—	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
8 000	310×45	0·70	9 765	350×45 150×20	0·50 0·50	7 875 1 500	—	—	9 000	} varav under huvudtitel nr IV XI	
18 000	—	—	43 075	—	—	³ 44 682	—	—	21 000		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
800	7 750	0·85	6 587	8 012	0·85	6 810	—	—	800	3 810	3 000
54 000	5 810	1·00	7 750	6 000	1·00	8 012	—	—	54 000	4 512	3 500
	1 940	1·00									
1 500	—	—	—	—	—	—	—	—	1 500	—	—
700	7 750	0·85	6 587	8 012	0·85	6 810	—	—	700	3 810	3 000
	7 750	0·14	1 085	8 012	0·14	1 121	—	—			
10 000	1 940	1·80	3 492	2 012	1·80	3 622	—	—	10 000	2 022	1 600
67 000	—	—	25 501	—	—	26 375	—	—	67 000	14 775	11 800
85 000	—	—	68 576	—	—	71 057	—	—	88 000	39 866	31 191

³ Se anteckningskolumnen.

⁴ För närvarande särskilda delposter.

Jämförelse mellan anvisade statsbidrag, verkliga utgifter och de bidrag, som enligt kommittén enligt kommitténs förslag, dels enligt

Utbildningsvolym	1947/48
Antal timmar fritidsutbildning	335 000
» » » ej anslagsberättigande..	—
» dagar lägerutbildning	8 333

Delpost	1948/49				Verkliga utgifter kronor
	För budgetåret 1948/49 anvisat bidrag	Enligt kommitténs förslag skulle ha utgått ⁴			
		antal tim. (dagar)	å pris	kronor	
Administration m. m.	10 000	—	—	(10 000)	10 000
Egentliga utbildningskostnader	10 000	335 000	0.50	167 500	1 70 000
Daglöner	—	8 333	3.00	24 999	
Bidrag till kost och logi	—	8 333	4.00	33 332	
Bidrag till drivmedel	—	—	—	1 000	
Avgår vissa daglöner ¹	—	—	—	—	
Summa utbildningsmedel	20 000	—	—	226 831	1 80 000
<i>Under ordinarie anslag².</i>					
Järnvägstransporter	1 000	—	—	—	—
Ammunition	—	—	—	—	—
Tygmateriel	1 500	14 000	0.40	8 933	—
Motorfordon	—	8 333			
Inkvartering, resor	5 000	—	—	—	14.70
Intendenturmateriel	1 500	22 333	0.40	8 933	—
Förplägnad	19 000	22 333	0.14	3 127	—
		8 333	1.80	14 999	4 253.59
Summa för förnödenheter	28 000	—	—	35 992	4 268.29
Summa utbildningsmedel och förnödenheter	48 000	—	—	262 823	1 84 268.29

¹ Dessa utgifter avse endast i överstyrelsens regi anordnade kurser. Distrikt, kretsar och föreningar, vilka anordna den lokalt betonade utbildningen, ha bekostat denna med i huvudsak egna medel. Daglöner ha utbetalts endast i mycket ringa utsträckning.

² Se anteckningskolumnen.

Föreningen svenska röda korset.

Förslaget skulle ha utgått budgetåren 1948/49 och 1949/50 samt vid fullt utbyggd organisation dels 1945 års försvarskommittés förslag.

1948/49	Maximiofattning	
	Kommittén	1945 års försvarskommitté
358 000	449 416	Ej angivet.
10 000	9 594	» »
		» »

1949/50				Fullt utbyggd organisation						Ant.	
För budgetåret 1949/50 anvisat bidrag	Enligt kommitténs förslag ⁴			Kommittén			1945 års försvarskommitté				
	antal tim. (dagar)	å pris	kronor	antal tim. (dagar)	å pris	Summa kronor	ant.tim. (dagar)	å pris	Summa kronor		
10 000	—	—	(10 000)	—	—	—	—	—	10 000		
	358 000	0·50	179 000	449 416	0·50	224 708	—	—	10 000		
10 000	10 000	3·00	30 000	9 594	3·00	28 782	—	—	10 000		
	10 000	4·00	40 000	9 594	4·00	38 376	—	—	—		
—	—	—	1 000	—	—	1 000	—	—	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
20 000	—	—	250 000	—	—	² 292 866	—	—	20 000	147 866	145 000
1 000	—	—	—	—	—	—	—	—	1 000	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 500	15 000	0·40	10 000	19 000	0·40	² 11 437	—	—	1 500	9 637	1 800
	10 000	—	—	9 594	—	—	—	—	—	—	—
5 000	—	—	—	—	—	—	—	—	5 000	—	—
1 500	25 000	0·40	10 000	28 594	0·40	² 11 437	—	—	1 500	9 637	1 800
	25 000	0·14	3 500	28 594	0·14	² 4 003	—	—	1 500	3 383	6·0
19 000	10 000	1·80	18 000	9 594	1·80	² 17 269	—	—	19 000	14 509	2 760
28 000	—	—	41 600	—	—	² 44 148	—	—	28 000	37 166	6 980
48 000	—	—	⁴ 291 500	—	—	² 337 012	—	—	48 000	185 032	151 980

² Då SRK till största delen utnyttjar egen materiel såväl av intendentur- som tyg- och sjukvårdekaraktär, har beräkningen grundats på andra utgångsvärden än för Cfb (materiel beräknas använd vid fritidsutbildning under halva tiden gentemot Cfb; å-priset 40 öre).

⁴ Baserat på föregående års utbildning. Se härom närmare kap. XIV.

Jämförelse mellan anvisade statsbidrag, verkliga utgifter och de bidrag, som enligt kommittén enligt kommitténs förslag, dels enligt

Utbildningsvolym	1947/48
Antal timmar fritidsutbildning	25 004
» » » ej anslagsberättigande..	—
» dagar lägerutbildning	15 024

D e l p o s t	1948/49				Verkliga utgifter kronor
	Anvisade medel	Enligt kommitténs förslag ¹			
		antal tim. (dagar)	å pris	summa kronor	
Administration, upplysning m. m.	—	—	—	—	—
Egentliga utbildningskostnader	38 000	25 004	0.50	12 502	11 291
Daglöner («avlöningar»)	50 000	15 024	3.00	45 072	92 357
Lokalhyra	3 000	9 014	6.00	54 084	39 094
Undervisningsmateriel	4 000	6 010	1.50	9 015	
Kost och logi	—	—	—	1 000	—
In- och utrykningsresor (kurser)	8 000	—	—	—	—
Utbildning av hemvärnslotter	—	—	—	—	—
Summa utbildningsmedel	103 000	—	—	121 673	² 142 742
<i>Under ordinarie anslag.</i>					
Förläggning	10 000	—	—	—	⁴ 32 273
Förplägnad	45 000	15 024	1.80	27 043	8 871.76
Järnvägstransporter	2 000	—	—	—	—
Utrustning inkl. beklädnad	—	17 108	0.85	14 542	—
» » »	—	17 108	0.14	2 395	—
Motorfordon och drivmedel	—	—	—	10 000	—
Lokaler och inventarier	—	—	—	—	—
Summa förnödenheter	57 000	—	—	53 980	41 144.76
Summa utbildningsmedel och förnödenheter	160 000	—	—	175 653	188 886.76

¹ Baserat på föregående års utbildning. Se härom kap. XIV.

² Härtill komma daglöner för vid trupperband frivilligt tjänstgörande med 1 800 kr.; observeras bör att daglön icke utbetalats med fulla belopp på grund av medelsbrist.

³ Härtill komma daglöner för vid trupperband frivilligt tjänstgörande med c:a 35 000 kr. (fulla daglönebelopp beräknade för 280 tjänstgörande, varav 60 över 20 år).

Riksförbundet Sveriges lottor (lottakårer).

Förslag skulle ha utgått budgetåren 1948/49 och 1949/50 samt vid fullt utbyggd organisation dels 1945 års försvarskommittés förslag.

1948/49	Maximiomfattning	
	Kommittén	1945 års försvarskommitté
81 898	410 608	Ej angivet.
—	—	” ”
20 821	25 592	” ”

1949/50				Fullt utbyggd organisation					
Anvisade medel	Enligt kommitténs förslag			Kommittén			1945 års försvarskommitté		
	antal tim. (dagar)	å pris	summa kronor	antal tim. (dagar)	å pris	summa kronor	antal tim. (dagar)	å pris	summa kronor
21 000	—	—	—	—	—	—	—	—	25 000
170 000	81 898	0·50	40 949	410 608	0·50	205 304	—	—	152 000
	20 821	3·00	62 463	25 592	3·00	76 776	—	—	
79 000	12 492	6·00	74 952	—	—	117 032	—	—	79 000
	8 329	1·50	12 493						
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1 000	—	—	1 000	—	—	—
—	—	—	—	—	—	10 000	—	—	—
270 000	—	—	⁵ 191 857	—	—	410 112	—	—	256 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30 000	20 821	1·80	37 477	35 592	1·80	64 065	—	—	28 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50 000	27 645	0·85	23 498	59 809	0·85	50 838	—	—	57 000
—	27 645	0·14	3 870	25 592	0·14	3 583	—	—	—
10 000	—	—	10 000	—	—	10 000	—	—	10 000
10 000	—	—	—	—	—	—	—	—	19 000
100 000	—	—	74 845	—	—	128 486	—	—	114 000
370 000	—	—	266 702	—	—	538 598	—	—	⁵ 370 000

⁴ På FV titel utgift 32 278 kr.; endast 1 226·70 omfört till SLK titel.

⁵ »Årligt anslag om åtminstone 370 000.»

Jämförelse mellan anvisade statsbidrag och de bidrag, som skulle ha utgått vid fullt kommittés

Utbildningsvolym
Antal timmar fritidsutbildning
» dagar lägerutbildning

D e l p o s t	Budgetåret	
	1948/49 anvisade medel kronor	1949/50 anvisade medel kronor
Administration, upplysning m. m.	5 500	5 500
Egentliga utbildningskostnader	2 500	2 500
Daglöner	—	—
Lokalhyra	—	—
Undervisningsmateriel	—	—
Kost och logi	—	—
In- och utryckningsresor (kurser)	—	—
Drivmedel	—	—
Summa utbildningsmedel	8 000	8 000
<i>Under ordinarie anslag.</i>		
Förläggning	630	630
Förplägnad	1 570	1 570
Järnvägstransporter	800	800
Utrustning inklusive beklädnad	—	—
» » »	—	—
Motorfordon och drivmedel	—	—
Lokaler och inventarier	—	—
Summa förnödenheter	3 000	3 000
Summa utbildningsmedel och förnödenheter	11 000	11 000

¹ Fördelning på huvudtitlar se anteckningskolumnen.
² Då endast ringa del av kronans utrustning kan beräknas komma till användning, har dagskostnaden beräknats efter 40 resp. 7 öre per dag.

Föreningen svenska blå stjärnan.

utbyggd organisation dels enligt kommitténs förslag, dels enligt 1945 års försvarsförslag.

Maximiofattning	
Kommittén	1945 års försvarskommitté
12 216	} Omkring 300 elever
20 468	

Fullt utbyggd organisation				Anteckningar		
K o m m i t t é n			1945 års försvarskommitté Summa kronor	¹ Varav under huvudtitel nr		
Antal timmar (dagar)	å pris	Summa ¹ kronor		IV	V	XI
—	—	5 500	5 500	3 500	2 000	—
{ 120 024	0·25	30 006	2 500	3 366	} 25 866	774
15 000	0·50	7 500	—	7 500		
20 468	4·00	81 872	—	10 832		
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	1 000	—	—	1 000	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	¹ 125 878	8 000	25 198	97 842	2 838
—	—	—	630	—	—	—
20 718	1·80	37 292	1 570	4 933	31 414	945
—	—	—	800	—	—	—
20 468	² 0·40	8 187	—	1 088	6 893	206
20 468	² 0·07	1 433	—	190	1 206	37
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	46 912	3 000	6 211	39 513	1 188
—	—	³ 172 790	11 000	31 409	137 355	4 026

³ Härutöver kunna vissa medel för undervisnings- (veterinär-) materiel bliva erforderliga. I avsaknad av underlag för en sådan beräkning hava dessa kostnader icke här upptagits.

Jämförelse mellan anvisade statsbidrag och de bidrag, som skulle ha utgått vid fullt kommittés

Utbildningsvolym	1947/48	
	FAK	SKBR
Antal timmar fritidsutbildning	20 664	Otillförlitlig statistik
” ” ej anslagsberättigande	6 688	
” dagar lägerutbildning	—	

Delpost	Budgetåret			
	1948/49 anvisade medel		1949/50 anvisade medel	
	FAK	SKBR	FAK	SKBR
Administration, upplysning m. m.	4 500	—	4 500	3 500
Egentliga utbildningskostnader	7 500	40 000	7 500	33 500
Daglöner	—	—	—	—
Kost och logi	—	—	—	—
Drivmedel	10 500	4 —	10 500	20 000
Summa utbildningsmedel	22 500	40 000	22 500	57 000
	62 500		70 500	
<i>Under ordinarie anslag.</i>				
Lokaler och inkvartering	1 000	4 —	1 000	4 —
Förplägnad	5 000	4 —	5 000	4 —
Utrustning: tygmateriel	2 500	4 —	2 500	4 —
intendenturmateriel		—	—	—
Lån av motorfordon	18 500	4 —	18 500	4 —
Järnvägstransporter	500	4 —	500	4 —
Summa förnödenheter	27 500	4 —	27 500	4 —
Summa utbildningsmedel och förnödenheter	490 000		4107 000	
¹ Uppdelning på huvudtitlar se anteckningskolumnen. ² 2 820 elever i grundläggande kurs à 40 lit. per elev; 2 390 elever i repetitionsutbildning à 10 lit. per elev; 25 elever i instruktörskurs à 65 lit. per elev.				

Frivilliga bilorganisationen.

utbyggd organisation dels enligt kommitténs förslag, dels enligt 1945 års försvarsförslag.

1948/49		Maximiofattning			
		Kommittén		1945 års försvarskommitté	
FAK	SKBR	FAK	SKBR	FAK	SKBR
19 152	Otillförlitlig statistik	108 500	} Ej angivet	}	10 000 timmar
11 494		—			
—		5 050			

Fullt utbyggd organisation						Anteckningar.		
Kommittén			1945 års försvarskommitté			1 Varav under huvudtitel nr		
Antal timmar (dagar)	å pris	Summa kronor ¹	Belopp		Summa kronor	IV	V	XI
			FAK	SKBR				
—	—	4 500	4 500	11 000	15 500	1 500	1 500	1 500
108 500	0:60	65 100	} 7 500	} 20 900	} 28 400	} 15 254	} 58 062	} 40 264
5 050	3:60	18 180						
5 050	6:00	30 300						
—	—	1 000	—	—	—	—	500	500
—	—	² 70 000	15 000	18 000	33 000	9 250	36 200	24 550
—	—	189 080	27 000	49 900	³ 76 900	26 004	96 262	66 814
—	—	—	1 000	500	1 500	—	—	—
9 500	1:80	17 100	2 300	1 200	3 500	2 296	8 742	6 062
14 000	0:85	11 900	1 200	1 500	2 700	1 598	6 084	4 218
14 000	0:85	11 900	—	—	—	1 598	6 084	4 218
5 050	0:14	700	—	—	—	94	358	248
23 050	1:00	23 050	35 000	28 000	63 000	3 096	11 783	8 171
—	—	—	500	—	500	—	—	—
—	—	64 650	40 000	31 200	71 200	8 682	33 051	22 917
—	—	253 730	67 000	81 100	148 100	34 686	129 313	89 731

¹ Varav från IV. huvudtiteln omkring 27 000 kronor.

² SKBR har fått utnyttja Cfb förnödenhetsposter; medelsförbrukningen för SKBR del icke specificerad. Sammanlagda behovet för båda organisationerna har sålunda varit avsevärt större.

Jämförelse mellan anvisade statsbidrag och de bidrag, som skulle ha utgått vid fullt kommittés

Utbildningsvolym
Antal timmar fritidsutbildning
» dagar lägerutbildning

Delpost	Budgetåret	
	1948/49 anvisade medel kronor	1949/50 anvisade medel kronor
Administration m. m.	—	—
Egentliga utbildningskostnader	—	—
Daglöner	—	—
Bidrag till kost och logi	—	—
Bidrag till licenser m. m.	—	—
Bidrag till driftskostnader	—	—
Summa utbildningsmedel	2 4 000	2 6 000
<i>Under ordinarie anslag.</i>		
Järnvägstransporter	—	—
Tygmateriel	—	—
Motorfordon	—	—
Inkvartering, resor	—	—
Intendenturmateriel	—	—
Förplägnad	—	—
Summa förnödenheter	3	3
Summa utbildningsmedel och förnödenheter	—	—

¹ Fördelning på huvudtitlar se anteckningskolumnen.

² Ingå i de för centralförbundet för befälsutbildning anvisade medlen.

Frivilliga radioorganisationen.

utbyggd organisation dels enligt kommitténs förslag, dels enligt 1945 års försvarsförslag.

Maximiomfattning	
Kommittén	1945 års försvarskommitté
5 400	} Ej angivet
900	

Fullt utbyggd organisation				Anteckningar		
K o m m i t t é n			1945 års försvarskommitté Summa kronor	¹ Varav under huvudtitel nr		
Antal timmar (dagar)	å pris	Summa ¹ kronor		IV	XI	
—	—	—	500	—	—	
{ 5 400	0·70	3 780	7 500	1 890	1 890	
900	4·20	3 780	—	1 890	1 890	
900	6·00	5 400	—	2 700	2 700	
—	—	500	—	—	500	
40	20·00	800	—	400	400	
100	30·00	3 000	—	1 500	1 500	
—	—	17 280	8 000	8 380	8 880	
—	—	—	} 2 000	—	—	
1 350	0·85	1 147		—	573	574
—	—	—	} 2 000	—	—	
900	0·85	765		—	383	382
900	0·14	126		—	63	63
1 350	1·80	2 430		—	1 215	1 215
—	—	4 488	2 000	2 234	2 234	
—	—	21 728	10 000	10 614	11 114	

³ Organisationen har fått utnyttja Cfb förnödenhetsposter; medelsförbrukningen för FRO del icke specificerad.

Jämförelse mellan anvisade statsbidrag och de bidrag, som skulle ha utgått vid fullt kommittés

Utbildningsvolym
Antal timmar fritidsutbildning
” dagar lägerutbildning.....

D e l p o s t	Budgetåret	
	1948/49 anvisade medel kronor	1949/50 anvisade medel kronor
Administration, upplysning m. m.	1 000	1 000
Egentliga utbildningskostnader	1 200	1 200
Daglöner	—	—
Avelsbefrämjande åtgärder	—	—
Registrering m. m.	—	—
Resebidrag	800	800
Summa utbildningsmedel	3 000	3 000
<i>Under ordinarie anslag. ²</i>		
Förplägnad	—	—
Tygmateriel	—	—
Intendenturmateriel, beklädnad	—	—
” , inventarier	—	—
Summa förnödenheter	²	²
Summa utbildningsmedel och förnödenheter	3 000	3 000

¹ Fördelning på huvudtitlar, se anteckningskolumnen.

Svenska brukshundklubben.

utbyggd organisation dels enligt kommitténs förslag, dels enligt 1945 års försvarsförslag.

Maximiofattning	
Kommittén	1945 års försvarskommitté
7 044	} Ej angivet
576	

Fullt utbyggd organisation				Anteckningar	
K o m m i t t é n			1945 års försvarskommitté Summa kronor	¹ Varav under huvudtitel nr	
Antal timmar (dagar)	å pris	Summa ¹ kronor		IV	XI
—	—	—	—	—	—
10 500	0·70	7 350	—	5 510	1 840
576	6·00	3 456	—	2 596	860
—	—	2 500	—	1 900	600
—	—	3 500	—	2 600	900
—	—	—	—	—	—
—	—	16 806	3 000	12 806	4 200
576	1·80	1 036	—	776	260
1 163	0·85	989	—	739	250
1 163	0·85	989	—	739	250
576	0·14	80	—	60	20
—	—	3 094	—	2 314	780
—	—	19 900	3 000	14 920	4 980

² Svenska brukshundklubben har fått utnyttja centralförbundets för befälsutbildning förnödenhetsposter.

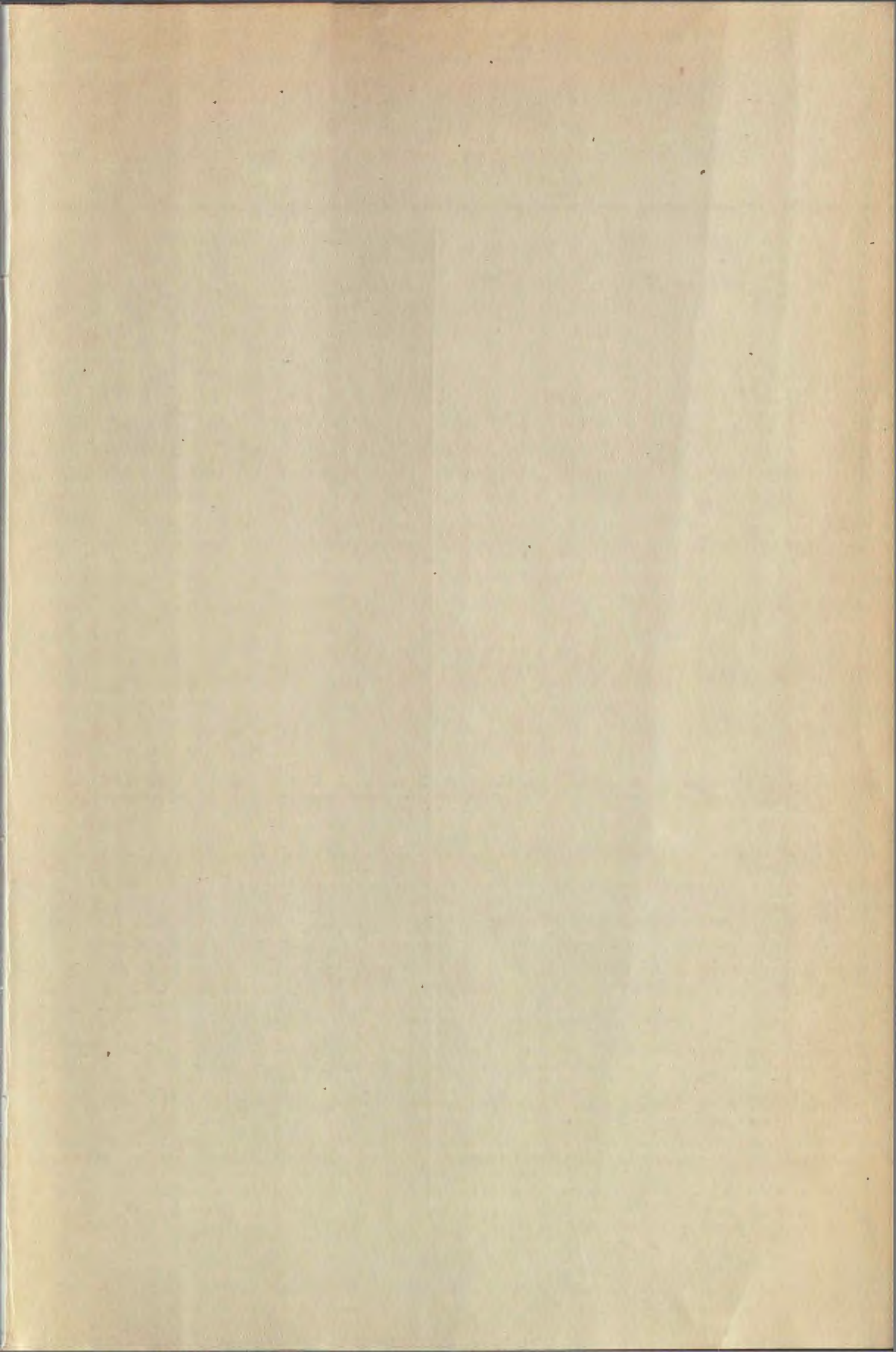
STATE OF NEW YORK

IN SENATE, JANUARY 15, 1907.

REPORT OF THE	COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE
FOR THE YEAR	1906

COUNTY	TOWNSHIP	SECTION	ACRES		REMARKS
			PAID	UNPAID	
Albany	Albany	1	100	0	
Albany	Albany	2	100	0	
Albany	Albany	3	100	0	
Albany	Albany	4	100	0	
Albany	Albany	5	100	0	
Albany	Albany	6	100	0	
Albany	Albany	7	100	0	
Albany	Albany	8	100	0	
Albany	Albany	9	100	0	
Albany	Albany	10	100	0	
Albany	Albany	11	100	0	
Albany	Albany	12	100	0	
Albany	Albany	13	100	0	
Albany	Albany	14	100	0	
Albany	Albany	15	100	0	
Albany	Albany	16	100	0	
Albany	Albany	17	100	0	
Albany	Albany	18	100	0	
Albany	Albany	19	100	0	
Albany	Albany	20	100	0	
Albany	Albany	21	100	0	
Albany	Albany	22	100	0	
Albany	Albany	23	100	0	
Albany	Albany	24	100	0	
Albany	Albany	25	100	0	
Albany	Albany	26	100	0	
Albany	Albany	27	100	0	
Albany	Albany	28	100	0	
Albany	Albany	29	100	0	
Albany	Albany	30	100	0	
Albany	Albany	31	100	0	
Albany	Albany	32	100	0	
Albany	Albany	33	100	0	
Albany	Albany	34	100	0	
Albany	Albany	35	100	0	
Albany	Albany	36	100	0	
Albany	Albany	37	100	0	
Albany	Albany	38	100	0	
Albany	Albany	39	100	0	
Albany	Albany	40	100	0	
Albany	Albany	41	100	0	
Albany	Albany	42	100	0	
Albany	Albany	43	100	0	
Albany	Albany	44	100	0	
Albany	Albany	45	100	0	
Albany	Albany	46	100	0	
Albany	Albany	47	100	0	
Albany	Albany	48	100	0	
Albany	Albany	49	100	0	
Albany	Albany	50	100	0	
Albany	Albany	51	100	0	
Albany	Albany	52	100	0	
Albany	Albany	53	100	0	
Albany	Albany	54	100	0	
Albany	Albany	55	100	0	
Albany	Albany	56	100	0	
Albany	Albany	57	100	0	
Albany	Albany	58	100	0	
Albany	Albany	59	100	0	
Albany	Albany	60	100	0	
Albany	Albany	61	100	0	
Albany	Albany	62	100	0	
Albany	Albany	63	100	0	
Albany	Albany	64	100	0	
Albany	Albany	65	100	0	
Albany	Albany	66	100	0	
Albany	Albany	67	100	0	
Albany	Albany	68	100	0	
Albany	Albany	69	100	0	
Albany	Albany	70	100	0	
Albany	Albany	71	100	0	
Albany	Albany	72	100	0	
Albany	Albany	73	100	0	
Albany	Albany	74	100	0	
Albany	Albany	75	100	0	
Albany	Albany	76	100	0	
Albany	Albany	77	100	0	
Albany	Albany	78	100	0	
Albany	Albany	79	100	0	
Albany	Albany	80	100	0	
Albany	Albany	81	100	0	
Albany	Albany	82	100	0	
Albany	Albany	83	100	0	
Albany	Albany	84	100	0	
Albany	Albany	85	100	0	
Albany	Albany	86	100	0	
Albany	Albany	87	100	0	
Albany	Albany	88	100	0	
Albany	Albany	89	100	0	
Albany	Albany	90	100	0	
Albany	Albany	91	100	0	
Albany	Albany	92	100	0	
Albany	Albany	93	100	0	
Albany	Albany	94	100	0	
Albany	Albany	95	100	0	
Albany	Albany	96	100	0	
Albany	Albany	97	100	0	
Albany	Albany	98	100	0	
Albany	Albany	99	100	0	
Albany	Albany	100	100	0	

TOTAL PAID \$100,000.00 TOTAL UNPAID \$0.00

Statens offentliga utredningar 1950

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område. [16]
Betänkande med förslag till det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation. [24]
Betänkande med förslag till ny lag om flottning i allmän flottled, m. m. [27]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Det statliga utredningstrycket. Trycksakskommittens betänkande. [25]
Kommittésvenska. En undersökning och ett förslag till riktlinjer. Bilaga till trycksakskommittens betänkande. [26]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Ortsavdragskommittén. Betänkande med förslag till ändrade kommunala ortsavdrag m. m. [5]
1949 års uppbördssakkunniga. 1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförarandet. [7]
1944 års allmänna skattekommitté. 4. Betänkande med förslag angående ändrade bestämmelser för beskattning av periodiskt understöd, m. m. samt av utdelning å svenska aktier och andelar i vissa fall, m. m. [21]
Länstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen. [28]
Undersökning av taxeringsutfallet beträffande jordbruksfastighet å landsbygden vid 1946 års allmänna fastighetstaxering. [34]
Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående avdrag vid taxering för utländska skatter. [35]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande angående rationaliseringsverksamheten inom den offentliga förvaltningen. [8]
Socialvårdskommitténs betänkande. 17. Utredning och förslag angående lag om socialhjälp m. m. [11]
Statsbidrag för ålderdomshem. [22]
Partiorgan inom yrkesinspektionens distrikt. [30]
Arbetsutredningens betänkande. Del 4. Tre veckors semester. [32]

Hälsa- och sjukvård.

Betänkande med utredning och förslag angående fordringar på synförmågan för anställning i allmän och enskild tjänst m. m. [19]
Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 5 angående verksamheten vid sjukhustvätterlerna och möjligheterna att rationalisera densamma. [23]

Allmänt näringsväsen.

Elkraftutredningens redogörelse nr 2:18. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Örebro län. [1]
2:19. Västmanlands län. [18]
Den svenska elbranschens kapacitet och konkurrensförhållanden. [10]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Undersökning rörande brukningskostnadernas samband med åkerfältens storlek, form och beskaffenhet. [20]
Betänkande angående arbets- och kapitalkostnaderna i jordbrukskalkylen. [29]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande angående tyskgruvorna och centralorgan för gruvvärenden. [2]

Industri.

1948 års järnbruksutredning. Betänkande angående järnbrukens arbetskraftsförsörjning och därmed sammanhängande problem. [15]

Handel och sjöfart.

Utredning angående de handelspolitiska arbetsformerna m. m. 2. Redogörelse för de olika avtalstyperna i det svenska avtalssystemet. [9]

Kommunikationsväsen.

Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 4. De smalspåriga västgötabanorna. [14]
Betänkande med förslag rörande decentralisering inom väg- och vattenbyggnadsverket m. m. [17]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Utredning angående överflyttning av viss del av riksbankens rörelse till en statlig affärsbank m. m. [6]

Försäkringsväsen.

Allmän pensionsförsäkring. Principbetänkande. [33]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt. Betänkande med förslag angående folkskolans disciplinmedel m. m. [3]
Skolöverstyrelsens utlåtande angående beskärning av timplanerna vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. [4]
Handelsutbildningskommitténs betänkande och förslag. 1. Handelsgymnasierna. [12]
Betänkande med förslag till lag om prästmöte och stiftsmöte m. m. [81]

Försvarsväsen.

Skyddsrum för civilbefolkningen. [13]
Försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning. [36]
Försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning. Bildbilaga. [37]
Utredning rörande frivilligt försvarsarbete. [28]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.